

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

ANDRA KAMMAREN

Nr 18

18—20 maj.

Debatter m. m.

	Sid.
Onsdagen den 18 maj fm.	
Prisutjämningsavgift m. m.	3
Pensionsreglering för befattningshavare hos clearingnämnden.	6
Statlig affärsbank.	10
Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänknings- ningsskatt å spritdrycker m. m.	28

Onsdagen den 18 maj em.

Förlängd giltighetstid för förordningen om pappersskatt m. m. ..	72
Skatt på s. k. kolorerad veckopress	77
Anslag till civilförsvaret	80
Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet	87
Understöd åt lufttrafiken	107

Fredagen den 20 maj.

Ang. protokollet för den 11 maj	131
---------------------------------------	-----

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 18 maj fm.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 43, ang. prisutjämningsavgift ..	3
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 41, ang. pensionsförhållandena för vissa befattningshavare	6
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 154, ang. en statlig affärsbank.	10
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 38, ang. fortsatt giltighet av för- ordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker	28

Onsdagen den 18 maj em.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 39, ang. förlängd giltighetstid för förordningen om pappersskatt m. m.	72
— nr 40, ang. skatt på s. k. kolorerad veckopress	77
— nr 41, ang. nöjesskatten för biografföreställningar	79
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. kommunindelingsreformens ikraftträdande	79
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 138, ang. anslag till moderskapspenning	79
— nr 139, ang. anslag till civilförsvaret	79
— nr 140, ang. vissa anslag till civilförsvaret	80
— nr 141, ang. restitution av krigskonjunkturskatt till Loss- och lastningsföreningen Hamnarbete u. p. a.	87
— nr 142, ang. upplysningsverksamhet om reumatiska sjukdomar	87
— nr 148, ang. Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet	87
— memorial nr 149, ang. nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier.....	106
— utlåtande nr 150, ang. reglering av pensionsförhållandena för vissa befattningshavare	106
— nr 151, ang. stat för riksgäldsfonden	106
— nr 152, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II till avskrivning av nya kapitalinvesteringar	106
— nr 153, ang. teckning av aktier i Aktiebolaget Aerotransport m. m.	107

Onsdagen den 18 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att enligt överenskommelse mellan kamrarnas talmän de gemensamma omröstningar, för vilka voteringspropositioner blivit av kamrarna godkända, komme att äga rum vid plena onsdagen den 25 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs den av herr *Ekdahl* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående skador på bisamhällen till följd av besprutning av fruktträd och oljväxtfält.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Staxäng* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i anledning av bestämnelserna om förbud i vissa fall att försälja islandssill.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Prisutjämningsavgift m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 43 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 24 mars 1949 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 178, hade Kungl. Maj:t under

åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för samma dag föreslagit riksdagen att lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1950 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift samt att godkänna vad föredragande statsrådet föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter.

Till utskottets behandling hade överlämnats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 297 av herr *Mannerskantz* m. fl. samt II: 376 av herrar *Stattin* och *Nilsson* i Svalöv, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 178 — med beaktande av vad i motionerna anförts beträffande prisregleringen på hemmamarknadens område — måtte avslå Kungl. Maj:ts begärda bemyndigande att för tiden t. o. m. den 30 juni 1950 meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts föresvarande proposition nr 178,

1) med avslag å de likalydande motionerna I: 297 av herr *Mannerskantz* m. fl. samt II: 376 av herrar *Stattin* och *Nilsson* i Svalöv lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1950 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift; samt

2) godkänna vad föredragande statsrådet föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Hagberg* i Malmö,

Prisutjämningsavgift m. m.

vilka under hänvisning till de likalydande motionerna I: 297 av herr Mannerskantz m. fl. samt II: 376 av herrar Stattin och Nilsson i Svalöv ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 178, såvitt den avsåge fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att för tiden till och med den 30 juni 1950 meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Som kammarens ledamöter erinna sig, har riksdagen under de senaste fyra åren beslutat bemyndiga Kungl. Maj:t att, när behov därav ur prispolitiska synpunkter prövats föreligga, uttaga prisutjämningsavgift beträffande varor, som utföras ur riket. Prisutjämningsavgift har hittills kommit i betraktande endast i fråga om pappersmassa samt vissa trävaror. Avsikten med detta arrangemang har varit, att man velat förhindra att en spänning mellan höga utlandspriser och mindre höga inlandspriser skulle taga sig uttryck i att den inhemska prisnivån i visst hänseende skulle komma att dragas uppåt.

Frågan om prisutjämningsavgift på pappersmassa har som bekant tilldragit sig ett livligt intresse. Jag skall dock icke här rekapitulera vad som i saken tilldragit sig. Jag vill blott erinna om att man från näringslivets sida vid en viss tidpunkt ansåg sig kunna konstatera ett markerat prisfall på världsmarknaden. Man fann, att möjligheterna att komma till uppgörelser med framför allt amerikanarna voro ganska ringa bl. a. med hänsyn till förefintligheten av prisutjämningsavgiften. Denna, ansåg man, skapade en irriterad stämning bland köparna. Tyvärr ville man icke på regeringshåll lyssna till påpekandena härom förrän vid en relativt sen tidpunkt. Historien utvecklade sig ju på det sättet, att Kungl. Maj:t den 11

september i fjol omsider beslöt upphäva prisutjämningsavgiften i fråga om pappersmassa. Nu ha vi dylik avgift kvar endast beträffande vissa sortiment trävaror.

Kungl. Maj:t begär nu förnyat bemyndigande att uttaga prisutjämningsavgifter, och detta bemyndigande skall enligt Kungl. Maj:ts önskan vara generell och gälla för hela nästa budgetår.

Vi, som motionerat i denna fråga och som ha reserverat oss mot utskottsmajoritetens ståndpunktstagande, förmena, att ett dylikt bemyndigande nu icke bör ges. Vi anse nämligen, att erfarenheterna av prisutjämningsavgifterna i fråga om pappersmassa äro av den art, att vi icke gärna vilja att vårt land skall råka ut för samma dilemma även när det gäller trävarorna.

Nu kan man naturligtvis invända — och jag antager att utskottets talesman kommer att göra det — att i och med att riksdagen ger Kungl. Maj:t bemyndigande har man icke därmed sagt, att Kungl. Maj:t med nödvändighet skall begagna sig av medgivandet på det sättet att prisutjämningsavgifterna bibehållas under hela nästa budgetår. Kungl. Maj:t har naturligtvis full frihet att vid vilken tidpunkt, Kungl. Maj:t finner lämplig, taga bort denna avgift. Detta är självfallet alldeles riktigt, men enligt min och reservanternas mening vore det tryggare att nu icke ge Kungl. Maj:t bemyndigande. Ty skulle Kungl. Maj:t borttaga prisutjämningsavgiften i fråga om trävarorna för sent, råkar man i samma prekära situation som när Kungl. Maj:t tyvärr dröjde alltför länge, när det gällde pappersmassan.

Detta har föranlett oss att inom bevillningsutskottet reservera oss och tillstyrka bifall till den hemställan om avslag, som gjorts i en motion från högerhåll.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande och undertecknad av herr Velander m. fl.

Prisutjämningsavgift m. m.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag skall icke diskutera med herr Hagberg om pappersmassan och prisutjämnningen på den. Det gick ju åtskillig politik i den frågan.

Det bemyndigande det här gäller har utskottet emellertid icke ansett sig kunna avstyrka. Detta betyder ingalunda, att utskottet därmed har sagt, att dessa prisutjämningsavgifter skola utgå. Det betyder bara, att riksdagen skall i Kungl. Maj:ts hand lägga möjligheten att taga ut prisutjämningsavgifterna. Utskottet har ytterligare velat understryka detta genom att på sidan 8 yttra, att utskottet »förväntar, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen på exportmarknaden och, därest prisutjämningsavgiftens bibehållande skulle visa sig medföra svårigheter för exporten, vidtager de ändringar i fråga om utgående prisutjämningsavgifter, som kunna anses påkallade». Jag tror, herr talman, att däri ligger — åtminstone har utskottet med undantag av de tre reservanterna betraktat saken på det sättet — tillräckliga garantier för att ingenting av det herr Hagberg fruktade skall inträffa.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Som jag framhöll i mitt föregående anförande, väntade jag, att utskottets talesman skulle begagna sig av den argumentering, han nu framfört. Det är därför icke så mycket att säga om den saken.

Emellertid skulle jag vilja komplettera mitt förra anförande med ett litet påpekande. Det som icke minst gjort oss betänksamma är ju, att man otvivelaktigt är i tillfälle att konstatera en vikande marknad även i fråga om trävarorna. Vi äro rädda, att Kungl. Maj:t icke i tid drar konsekvenserna av detta förhållande utan möjligen kan göra sig skyldig till — om jag får använda det

uttrycket — samma förfarande som i fråga om pappersmassan. Kammarens ledamöter ha i dag i tidningarna kunnat se, hur markerad denna vikande marknad ter sig för våra skogsprodukter. I dag har nämligen kommerskollegii partiprisindextal och därmed sammanhängande statistik offentliggjorts i tidningarna. Av uppgifterna framgår att generalindexet för exportvaror sänkts med icke mindre än 10 enheter, ända ned till 253, detta främst, som kollegium själv konstaterar, beroende på sänkta exportpriser på skogsindustriprodukter. Vi mena, att tecknen på en vikande marknad äro så markanta, att riksdagen för sin del bör understryka samma uppfattning genom att vägra Kungl. Maj:t det begärda bemyndigandet.

Jag tillåter mig att vidhålla mitt yrkande.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Jag tvingades begära ordet i anledning av herr Hagbergs anförande, av vilket kammaren lätt kunde få den föreställningen, att det förekommit en del saker och ting i samband med denna fullmakt, som resulterat i att vi haft mindre möjlighet att sälja de produkter det här är fråga om på grund av fullmakten.

Jag tillåter mig påpeka, att dessa avgifter voro konstruerade så, att det förelåg ett avtal mellan industrien och staten, att avgifterna skulle gå till företagen själva. Samma förhållande föreligger nu. Trävaruindustrien har träffat ett avtal med bränslekommissionen, som innebär att man avsätter till egna fonder ett visst belopp, motsvarande ungefär skillnaden mellan hemmamarknadspriset och exportpriset. Man avstår sålunda inga pengar till staten.

Efter att ha sagt detta vill jag påpeka, att förhållandena hösten 1948 voro sådana, att industrien mycket väl kunde

Reglering av vissa pensionsförhållanden.

ha haft möjligheter att sänka sina priser på vissa marknader, om industrien själv haft intresse av en sådan sänkning. Jag vill tillägga, att efter borttagande av dessa avgifter, som industrien och statsmakterna kommo överens om, skedde inga försäljningar av pappersmassa t. ex. till Amerika, och att de sänkningar på pappersmassepriserna, som kommo till stånd, voro väsentligt mycket större än avgifternas storlek.

Jag har velat nämna detta, herr talmän, för att kammaren icke skall få den uppfattningen, att Kungl. Maj:t använt ett av riksdagen lämnat bemyndigande på ett sådant sätt, att vi hindrat de svenska exportföretagen att sälja sina produkter.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talmän! Med anledning av statsrådets anförande vill jag bara framhålla, att vad han säger i och för sig är riktigt. Men vad jag har velat påpeka är, att Kungl. Maj:ts beslut att upphäva prisutjämningsavgiften i fråga om pappersmassan enligt min och mångas uppfattning kom för sent.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 179 ja och 25 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Reglering av vissa pensionsförhållanden.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av pensionsförhållandena för vissa befattningshavare, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet, jämte en i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 5.**Pensionsreglering för befattningshavare hos clearingnämnden.*

Under punkten 6 i propositionen nr 166 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats, meddela pensionsbestämmelser för befattningshavare hos clearingnämnden.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Reservation hade avgivits av herrar *Wiberg* och *Lundqvist*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande

framställning med den jämkningen, att tjänstetid, som infallit före pensionsrättens inträde, finge helt tillgodoräknas för pension.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr WIBERG: Herr talman! Till utskottets utlåtande i punkten 5 av förevarande ärende ha herr Lundqvist och jag fogat en reservation. Vi ha varit och äro fortfarande av den uppfattningen, att clearingnämndens personal i pensionshänseende behandlas väl snävt enligt Kungl. Maj:ts proposition. Vi ha hävdad, att clearingnämnden intagit en särställning i förhållande till övriga krisorgan. I viss mån har utskottet också vitsordat, att detta är fallet, då utskottet nämner, att man icke plägar hänföra nämnden till de vanliga krisorganen.

Jag skall givetvis icke upptaga kammarens tid med att gå igenom propositionen och utskottets utlåtande. De synpunkter som framförts på ömse håll återfinnas väsentligen i handlingarna. Jag vill emellertid begagna tillfället att något beröra clearingpersonalens framtid. Det föreligger så mycket större anledning härtill som det ämne, i vilket riksdagen nu har att fatta ståndpunkt, just avser pensionsspörsmålet.

Jag tänker då närmast på det administrativa förfaringsättet i fråga om fördelningen av de s. k. tyskmedlen. Det är alldeles tydligt, att när detta spörsmål kommer att aktualiseras, det erfordras en erfaren och tränad personal. Jag hyser den mening, att statsmakterna med fördel skulle kunna använda clearingnämndens personal för denna uppgift. Dess nuvarande personal är väl upptränad, den är van att handskas med arkivmaterial och har över huvud taget ingående kännedom om alla de olika problem, som uppkomma i samband med clearingförfarande och fördelningsförfarande över huvud taget. Nämnden har också en in-

Reglering av vissa pensionsförhållanden.

gående kännedom om clearingens historiska bakgrund och om skilda detaljproblem.

Av formella skäl är det mig inte möjligt att yrka bifall till reservationen. Däremot är jag så till vida oförhindrad att yrka en förändring till det bättre för clearingpersonalen, som jag är behörig och befogad att anhålla, att ett stycke i utskottets utlåtande måtte bortfalla. Det stycke jag åsyftar är det som återfinnes mitt på sidan 5 och som börjar med orden »I de fall» och slutar med orden »innan pensionsrätt medgives». Då majoriteten olyckligtvis inte vill gå så långt som vi reseranter ha ansett rimligt, borde den i varje fall kunna gå med på att stryka denna inskränkande föreskrift.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning till de sakskaäl, som framgå av handlingarna, och till vad jag nu framhållit i detta korta anförande få hemställa om bifall till utskottets förslag med den ändringen, att det stycke på sidan 5, vilket börjar med orden »I de fall» och slutar med orden »innan pensionsrätt medgives», måtte utgå.

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag skulle i denna relativt lilla fråga kunna nöja mig med att instämma i det yrkande, som herr Wiberg nyligen har framställt. Jag har emellertid funnit anledning att peka på några ganska märkliga uttalanden av finansministern i detta ärende.

Det förhåller sig så, att clearingnämndens personal sedan lång tid tillbaka har avsatt medel på personliga sparkonton i postsparbanken. De ha inte utan vidare kunnat disponera dessa medel, men i vissa fall ha medel uttagits. Man kan inte komma ifrån att det är medel som endast befattningshavarna själva kunna disponera över. Icke förty har finansministern enligt hans uttalande i propositionen varit tveksam om han skulle låta tjänstemän-

Reglering av vissa pensionsförhållanden.

nen disponera över sparmedlen. Han har till och med preliminärt tänkt sig att pengarna skulle användas för de anställdas pensionering, men han har till slut funnit, att förfoganderätten över ifrågavarande medel inte bör påverkas av pensionsförmån enligt nu ifrågasatta pensioneringsgrunder.

Det är märkligt att den tanken över huvud taget har kunnat uppstå, att man tvångsvis skulle indraga dessa medel, som ha varit insatta på befattningshavarnas personliga sparkonton, för att ordna deras pensionering. Det vore beklagligt om den sparpropaganda, som nu bedrivs så intensivt, skulle lida avbräck av att sådana här funderingar spridas. Det kunde tänkas att folk som har avsatt sådana sparmedel bleve mera betänksamma att fortsätta på den vägen, om det skulle uppstå tveksamhet, huruvida de skulle kunna få disponera sina medel i framtiden.

Vad herr Wiberg antydde om löneläget för clearingnämndens befattningshavare vill jag komplettera med några synpunkter och några fakta. Av allt att döma tro många, att löneläget i clearingnämnden skulle vara ovanligt gynnsamt, särskilt för de kvinnliga befattningshavarnas del. Man har tydligen alldeles glömt bort, att det både i privata företag och i statsförvaltningen finns kvinnliga befattningshavare som sysselsättas med kvalificerat arbete. Man har tydligen trott, att kvinnor endast kunna användas för biträdesgöromål av mycket enkel beskaffenhet och därför ansett att löneläget är alltför bra i detta verk.

Jag kan nämna, att en kvinnlig utländsk stenograf i clearingnämnden — hon kallas utländsk stenograf därför att hon behärskar tre språk — som delvis för självständig korrespondens, har en lön av 600 kronor i månaden efter 25 år i privat tjänst och 9 år i clearingnämnden. Det kan inte rimligen anses vara en alltför hög lönesättning. Det är därför angeläget att det slås

fast, när vi skola besluta om dessa befattningshavares pensionsrätt, att någon nedsättning av lönerna inte bör komma till stånd på grund av denna pensionering.

Det är också så, väl att märka, att det endast är två tredjedelar av dessa befattningshavares tjänstetid i clearingnämnden som få räknas dem till godo. För dem som varit med sedan 1934 i detta krisorgan, som har överlevt både lågkonjunktur, kriser och högkonjunktur, betyder två tredjedels tillgodoräkande av tjänstetiden att de tappa fem hela år. Det är en väsentlig sak, som man får hålla i minnet, när pensionerna skola räknas ut i framtiden.

Jag ber, herr talman, att få instämma i herr Wibergs yrkande.

Herr **FAGERHOLM**: Herr talman! Jag skall be att få fästa kammarens uppmärksamhet på några speciella synpunkter på föreliggande fråga.

I propositionen säges det, att Kungl. Maj:t inte vill behandla clearingnämndens personal vare sig förmånligare eller ogynnsammare än vad som gäller för befattningshavare vid krisorganen. Rent reellt innebär emellertid detta förslag att clearingnämndens personal blir betydligt sämre behandlad än personalen i krisförvaltningen i övrigt. Det sammanhänger med följande förhållande: Den personal, som nu är anställd i krisförvaltningen, har väl i genomsnitt en anställningstid på högst 5 å 6 år. Om en tredjedel av denna tid räknas bort, blir det en ganska liten minskning av pensionsrätten. Clearingnämndens personal däremot är till långt övervägande del fortlöpande anställd sedan clearingnämndens inrättande år 1934. Denna omständighet gör att belastningen för clearingnämndens personal när det gäller beräkning av intjänt pensionsrätt blir större än för krisförvaltningens personal i övrigt.

Reglering av vissa pensionsförhållanden.

Jag tror inte det på något sätt kan anses överensstämmande med de principer man tillämpar för pensionering, i varje fall inte på den privata marknaden, som jag känner till, att man på detta sätt berövar kvalificerade och sedan länge anställda befattningshavare en tredjedel av deras pensionsrätt.

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Wibergs yrkande.

Herr FRÖDERBERG: Herr talman! Vi ha inom bankoutskottet företagit en mycket grundlig undersökning av dessa förhållanden och även granskat en hel del, som vi inte trodde skulle komma fram under debatten i kammaren men som vi väl måste ta upp nu.

När övriga krisorgan förra året fingo sin pensionsfråga ordnad, gjordes det undantag för clearingnämnden. Man ansåg, att den möjligen borde sättas i särställning och i varje fall att dess förhållanden borde undersökas, innan man fattade något beslut. Kungl. Maj:t har i år i den föreliggande propositionen föreslagit, att clearingnämnden i detta hänseende skall behandlas som andra krisorgan, och utskottet har inte funnit bärande skäl att inta en annan ståndpunkt.

Två talare ha här omnämnt, att clearingnämndens befattningshavare ha vissa medel placerade i sparbank på egna konton. Detta förhållande har en ganska egendomlig bakgrund. De avgifter, som ha inlutit till clearingnämnden, ha överstigit vad som har gått åt till avlöningar och omkostnader. En del av denna skillnad och vissa personliga tillskott från clearingnämndens tjänstemän ha insatts på särskilda sparkonton. Jag tror det rör sig om 30, 40 eller 50 kronor i månaden, men jag är inte säker på att dessa siffror äro riktiga. Samtidigt som nämnden beslöt att avsätta dessa medel för personalens pensionering, höjde den emellertid själv lönerna med motsvarande

belopp, och de anställda fingo därför inte lägre kontant lön.

Nu har det rått en viss tvekan om vem som äger dessa medel. Det har ifrågasatts om de tillhöra befattningshavarna själva. Inom utskottet ha vi ansett, att eftersom medlen äro insatta på de anställdas personliga konton, tillhöra de juridiskt också dem. De, som ha slutat i förtid, ha ju också fått ut de pengar, som ha varit avsatta för deras räkning, så att där har skipats full rättvisa.

För att personalen inte skall komma i alltför ofördelaktig dager vill jag nämna, att de ha skattat som för inkomst för de medel, som de ha avsatt för sin egen pensionering — det har till och med varit tal om de skulle avsluta sig till SPP.

Vidare har personalen vid clearingnämnden haft en förmån, som andra tjänstemän i krisförvaltningen inte ha, nämligen fri lunch.

Det har ytterligare framställts önskemål om att de skulle få tillgodoräkna sig hela sin föregående tjänstetid såsom tjänstår för pension. Det finns en del, som varit anställda hos clearingnämnden i femton år, men det är ett fåtal. Personalen vid andra krisorgan får emellertid tillgodoräkna sig endast två tredjedelar av tjänstetiden, och vi ha inte ansett oss kunna göra något undantag för clearingnämnden.

Det stycke, som herr Wiberg vill ha struket, gäller den lön, som skall bilda underlaget för pensionen. Vi säga där, att en reglering av lönevillkoren bör övervägas, innan man fattar bestämd ståndpunkt i pensionsfrågan, och vi ha därvidlag närmast tänkt på pensionsavgifterna och den fria lunchen.

Sedan vi noga behandlat detta ärende i bankoutskottet, har majoriteten utan tvekan kommit till den slutsatsen, att riksdagen bör bifalla förevarande proposition.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Statlig affärsbank.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till det av herr Wiberg under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wiberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankutskottets hemställan i punkten 5:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Wiberg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.**Statlig affärsbank.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statlig affärsbank m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 151 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över fi-

nansärenden för den 18 mars 1949, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade allmänna riktlinjer för inrättandet av en statlig affärsbank, dels medgiva, att statens aktieinnehav i aktiebolaget Göteborgs handelsbank på de villkor och under de förutsättningar, som angåves i vid statsrådsprotokollet fogade avtal, måtte avvecklas, dels ock å kapitalbudgeten under rubrik Fonden för statens aktier till Aktieteckning i aktiebolaget Jordbrukarbanken m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett investeringsanslag av 15 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Domö* (I: 285) och den andra inom andra kammaren av herr andre vice talmannen *Skoglund* (II: 354),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergvall m. fl.* (I: 286) och den andra inom andra kammaren av herr *Häckner m. fl.* (II: 355),

i vilka hemställts, att riksdagen måtte, med bifall till vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit i förevarande proposition, förklara sig icke kunna godkänna de i propositionen antydda allmänna riktlinjerna för en blivande statlig affärsbank.

Utskottet hemställde:

I. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 285 och II: 354 samt I: 286 och II: 355 godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 18 mars 1949 förordade allmänna riktlinjerna för inrättandet av en statlig affärsbank;

II. att riksdagen måtte

a) medgiva, att statens aktieinnehav i aktiebolaget Göteborgs handelsbank på de villkor och under de förutsättningar, som angåves i vid nämnda

Statlig affärsbank.

statsrådsprotokoll fogade avtal, avvecklades;

b) till Aktieteckning i aktiebolaget Jordbrukarbanken m. m. för budgetåret 1949/50 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 15 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Manner-skantz, Sundelin, Malmborg* i Skövde, *Boman* i Kieryd, *Kollberg* och *Skoglund* i Doverstorp, vilka ansett, att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 285 och II: 354 samt I: 286 och II: 355 avslå Kungl. Maj:ts förslag att godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 18 mars 1949 förordade allmänna riktlinjerna för inrättandet av en statlig affärsbank.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MALMBORG** i Skövde: Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande behandlas Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av en statlig affärsbank. Propositionen utmynnar i en hemställan, omfattande tre punkter. I punkt b) hemställas om riksdagens medgivande att avveckla statens innehav av aktier i Göteborgs handelsbank och i punkt c) att riksdagen måtte medgiva aktieteckning på 15,2 miljoner kronor i Jordbrukarbanken. I fråga om dessa punkter råder ingen som helst skiljaktig mening inom utskottet. Den reservation, som är fogad till utlåtandet och till vilken jag har anslutit mig, berör punkten a) i propositionens hemställan, där Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att godkänna de i propositionen anförda allmänna riktlinjerna för inrättandet av en statlig affärsbank.

Propositionen bygger på 1945 års bankkommittés betänkande och förslag. I detta förordar kommittén, att ett principbeslut om inrättande av en stat-

lig affärsbank enligt de uppdragna riktlinjerna först meddelas. På den blivande bankens styrelse avses därefter ankomma att utarbeta alla erforderliga detaljer och att genomföra desamma.

I den föreliggande propositionen har departementschefen enligt vår uppfattning givit kommitténs betänkande en mycket summarisk behandling. Anmärkningsvärt är också, att betänkandet inte varit föremål för någon som helst remissbehandling före propositionens avlämnande. Bankkommitténs, åtminstone dess överväldigande majoritets, grundtanke har varit, att den statliga banken inte genom särslagstiftning eller på annat sätt skall få några särskilda förmåner i konkurrenshänseende, att den skall få arbeta under samma allmänna villkor som övriga affärsbanker. Om denna väsentliga principfråga saknas i propositionen varje uttalande.

Bankkommitténs majoritet bygger vidare på den uppfattningen, att den statliga affärsbanken skall intaga samma ställning till riksbanken som övriga affärsbanker. På den punkten ha två ledamöter av kommittén intagit en annan ståndpunkt och reserverat sig. De ha ansett, att den statliga banken, i varje fall i en framtid, bör kunna organisatoriskt sammanföras med riksbanken samt att det i sådant syfte redan från början bör sörjas för att denna affärsbank bringas i intimt samarbete med riksbanken. Inte heller till denna viktiga principfråga togs någon klar ståndpunkt i propositionen. Det enda uttalande som göres är egentligen, att riksbankens behov av kontaktorgan för sina marknadsreglerande ingripanden väl kan tillgodoses genom samarbete mellan riksbanken och den statliga affärsbanken. Departementschefen förordar att erforderliga utredningar rörande detta och andra viktiga spörsmål skola verkställas gemensamt för de båda bankerna.

Av det jag anfört synes det mig gans-

Statlig affärsbank.

ka klart framgå, att den framlagda propositionen lämnar ett mycket bristfälligt underlag för ett bedömande av riktlinjerna för den tilltänkta statliga affärsbankens ställning och verksamhet. Det är, herr talman, på denna punkt som vi reservanter vilja ha större klarhet i enlighet med de förslag som framställts i några motioner. I utskottets redovisning för dessa motioner heter det bl. a.: »Då däri yrkats avslag på propositionen i vad den avser inrättandet av en statlig affärsbank, synes detta avslagsyrkande närmast taga sikte på frågan om de principer, enligt vilka den nya banken skall drivas.» Ja, det är alldeles riktigt. Så fortsätter utskottet: »I denna del vill utskottet framhålla, att utskottet icke är berett att f. n. taga ställning till spørsmålet.» Men jag tillåter mig citera ännu en passus i utskottets utlåtande, där det heter, att »...frågan om eventuella särbestämmelser rörande grunderna för den nya affärsbankens rörelse jämte övriga detaljspörsmål får behandlas av nästa års riksdag.» Enligt vår uppfattning är frågan om eventuella särbestämmelser rörande grunderna för den nya affärsbanken näppeligen några detaljspörsmål. Att som nu avses lämna dessa för den blivande affärsbanken grundläggande frågor öppna till dess banken en tid bedrivit sin verksamhet och att med åsidosättande av bankutredningens förslag lämna dem till en utredning av riksbanken och den statliga affärsbanken allena synes inte vara motiverat. Enligt vår uppfattning bör därför frågan efter vederbörligt remissförfarande göras till föremål för förnyat övervägande av Kungl. Maj:t och först därefter med klart angivande av regeringens ställning till riktlinjerna för bankens rörelse på nytt föreläggas riksdagen för bedömande. Det har under utskottsbehandlingen anförts att denna fråga kräver avgörande snarast. Men den förlust i tid, som skulle bli en följd av ett bifall till reservationen,

ter sig ringa i jämförelse med värdet av att man enligt det förslag vi ha framlagt skulle finna mycket större möjligheter att få ett förbättrat underlag för frågans bedömande i hela dess räckvidd.

Jag ber därför, herr talman, att i avslutning till det anförda få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Herr andre vice talmannen SKOGLUND: Herr talman! Herr Malmborg har framfört synpunkter som jag till mycket väsentlig del kan instämma i. Det må emellertid tillåtas mig, icke minst i egenskap av motionär, att få understryka den uppfattning som vi reservanter ha haft i denna fråga.

Den roll, som bankväsendet har tilldelats i den politiska agitationen, känna väl de flesta. Jag behöver därför inte närmare redogöra för den saken här i kammaren. Affärsbankerna ha ofta utmålats som utsugare och profitjägare, vilka gjort sig obehöriga vinster på produktionens bekostnad och därför borde förstätligas. Det kanske därför inte är alldeles utan betydelse att erinra om de resultat, som 1945 års bankkommitté, vilken sakligt har granskat argumenten rörande de enskilda bankernas verksamhet, synes ha kommit till. Bankkommittén säger att »det i stort sett icke kan anses styrkt, att bankerna vid sin kreditgivning föreskrivit oskäligen villkor», under alla förhållanden icke »såvitt angår de senaste 10 å 15 åren», att det icke finnes »fog för ett påstående om att bankerna skulle ha ådagalagt brist på objektivitet i den meningen, att icke affärsmässiga grunder fått följa avgörandet vid deras kreditprövning» och att det »visserligen icke kunnat ådagaläggas», att de olika inbördes avtalen mellan bankerna »i stort sett vållat några olägenheter för den lånesökande allmänheten», men att konkurrens från en statlig affärsbank dock skulle vara

Statlig affärsbank.

en motvikt mot tendensen till kartellbildning. Slutsatsen blir att bankkommittén i huvudsak anfört psykologiska skäl för sitt förslag. Men till detta anknuter kommittén sedan en önskan att söka åstadkomma en bättre samordning beträffande den statliga upplåningsverksamheten och framhåller att en statsägd bank bör kunna utnyttjas i det sammanhanget.

Som herr Malmberg tidigare har framhållit torde böra observeras, att bankkommitténs betänkande icke varit föremål för något remissförfarande.

Meningsskiljaktigheterna som finnas beträffande det föreliggande förslaget, avse dels spörsmålet huruvida behov av en statens affärsbank föreligger, dels riktlinjerna för en sådan banks verksamhet. Det är närmast från dessa utgångspunkter som jag här skall komma med ett uttalande.

Vad först bankkommittén angår — för att återgå till den — har den ju syftat till en statlig affärsbank, som i fri konkurrens med andra kreditinstitutioner skulle verka på marknaden. Kommittén yttrar på s. 52 i sitt betänkande: »Den egentliga affärsbanksrörelsen bör vidare — — — vara i princip underkastad samma regler, som gälla för det privata bankväsendet. Av praktisk betydelse är härvidlag särskilt, att den statliga banken icke genom speciella lagbestämmelser eller i administrativ ordning erhåller förmåner i konkurrenshänseende gentemot andra banker.»

Längre fram anför bankkommittén vidare: »Som en konsekvens av vad kommittén senast anfört bör för den statliga banken — i vad avser den egentliga affärsbanksrörelsen — gälla samma krav i fråga om likviditet och solvens som för de privata affärsbankerna.»

Och slutligen säger kommittén: »Bl. a. för jämförelser mellan den statliga affärsbanken och övriga affärsbanker, t. ex. i fråga om räntabiliteten, böra enhetliga regler i avseende å fondtäckningen upprätthållas.»

Bankkommittén gör därutöver ett påpekande. Det heter: »Av den ståndpunkt, som kommittén här genomgående intagit i fråga om den statliga bankens ställning i förhållande till de privata affärsbankerna, följer till sist, att anledning saknas att föreslå annat organ än bank- och fondinspektionen som övervakande myndighet för den affärsbanksmässiga grenen av bankens verksamhet.»

Det torde alltså vara fullständigt klart att bankkommitterade i sin s. k. »principskiss till en statlig affärsbank» endast räknat med en på lika villkor arbetande statlig bank utan förmåner av olika slag eller ställd vid sidan om den lagstiftning, som gäller för affärsbankerna.

Bankkommittén bestod av 14 ledamöter. Av dessa reserverade sig en, herr Ivar Anderson, emot tanken på en statlig affärsbank, då han inte funnit att tillräckliga skäl anförts för en sådan. Av de återstående 13 ledamöterna ha 11 anslutit sig till linjen med en fri konkurrerande affärsbank. Endast två ledamöter av kommittén hade en däremot avvikande mening och reserverade sig på denna punkt. Det var herrar Hall och Olof Andersson, som ansågo det framstå »såsom en ren orimlighet att en blivande statsbank skall söka uppnå något slags jämförbarhet med det privata kreditväsendet, mot vars brister statsbanken skall utgöra ett korrektiv.»

Därmed är jag framme vid propositionen. Jag konstaterar då, att departementschefen över huvud taget inte tar ståndpunkt till frågan om grundprinciperna för den statliga affärsbankens rörelse, alltså inte till den fråga som jag betraktar som en viktig principfråga, nämligen om man skall följa kommitténs majoritet eller om man skall taga hänsyn till de båda av mig senast nämnda reservanterna. Herr statsrådet anför i detta avseende endast: »Problemet synes böra beaktas vid de fortsatta

Statlig affärsbank.

utredningarna, men i huvudsak torde det icke vara möjligt att annorledes än på grundval av erfarenheterna från bankens rörelse taga ställning till spörsmålet.» Hur departementschefen under sådana förhållanden kan hemställa, att riksdagen måtte »godkänna de av mig i det föregående förordade allmänna riktlinjerna för inrättandet av en statlig affärsbank», framstår för mig som obegripligt. Jag tycker närmast att Kungl. Maj:ts förslag kan med skäl karakteriseras som ett förslag till principbeslut utan principer. Och utskottet är alldeles ovanligt följsamt framför allt när det gäller oklarhet.

Statsutskottet refererar 1945 års bankkommitté med bl. a. följande ord: »Den statliga banken föreslås skola arbeta i aktiebolagsform i enlighet med de principer, som gälla för övriga banker, och sålunda bl. a. vara underkastad tillsyn av bank- och fondinspektionen.» Efter att ha argumenterat i anknytning till detta är utskottet utan vidare färdigt att föreslå ett principbeslut om en statsbank utan att på något sätt ha tagit ståndpunkt till denna så väsentliga principfråga.

Utskottet kommer sedan fram till motionerna och säger, att det däri framställda avslagsyrkandet närmast synes taga sikte på frågan om de principer, enligt vilka den nya banken skall drivas. Ja, där hänvisar man till att frågan för motionärerna huvudsakligen varit en principfråga, och tillägger, att denna principfråga kan man hålla öppen tills banken fått en egen styrelse och utredningarna om hur denna bank skall skötas och startas fortskridit ytterligare. Mig förefaller det långt riktigare, att man först borde ha knäckt principfrågan och låtit riksdagen taga ställning till denna innan banken föres ut i livet.

Man kanske också i detta sammanhang skulle kunna påpeka, att statsutskottet inte helt kunnat förbigå frågan om att förslaget icke varit ute på remiss och, om än mera i förbigående,

dock framhåller, att sedvanlig remissbehandling bör komma till stånd, innan frågan nästa gång förelägges riksdagen.

Herr talman! Med detta har jag endast velat understryka, hur föga utarbetad propositionen förefaller mig vara, hur litet ledning den ger i själva de väsentliga principfrågorna, och på samma gång hur skickligt statsutskottets majoritet har undvikit att på något sätt för egen del ta ställning till eller ha en egen uppfattning i frågan. Jag kommer då till den slutsatsen, att det vore oriktigt om riksdagen i dag skulle bifalla Kungl. Maj:ts proposition och fatta beslut i princip angående den statliga affärsbanken.

Jag yrkar alltså, herr talman, under punkten I bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Staxäng* och *Hagård*.

Herr SEVERIN: Herr talman! Jag kan naturligtvis inte svara för huruvida statsutskottsmajoritetens samtliga medlemmar ha en egen mening i denna fråga, om det nu har varit herr andre vice talmannen omöjligt att utläsa en sådan ur utlåtandet. I den avdelning av utskottet, som behandlade Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga, sutto emellertid två ledamöter av bankkommittén, vilka hade motsatta ståndpunkter i kommittén, alltså en medlem av dess majoritet och en av reservanterna. Eftersom dessa tvenne ledamöter av utskottet i alla händelser tidigare ha varit i tillfälle att ge uttryck för en personlig uppfattning i frågan, menar väl inte herr andre vice talmannen, att man även skulle fränkänna dem en uppfattning i detta spörsmål.

Jag skall inte nu upprepa vad som förekommit i bankkommittén. Det var ett tämligen riktigt referat, som herr andre vice talmannen gav. Jag skulle dock vilja till herr andre vice talman-

Statlig affärsbank.

nen säga, att man inte kan draga alltför djärva slutsatser av kommitténs konstaterande, att det icke är styrkt, att affärsbankerna ha anlagt andra än affärsmässiga synpunkter på sin kreditgivning eller i övrigt låtit vad man kanske skulle kunna kalla ovidkommande intressen göra sig gällande vid kreditgivningen. Kommittén säger, att detta inte är styrkt men utfärdar inga garantier för affärsbankerna. Ty så grundliga utredningar kunde kommittén inte företaga. Den räntemarginalutredning som föreligger gav visserligen inte vid handen, att någonting som vore värt att anmärka på förekommit under den period undersökningen omfattade. Men några uttalanden därutöver har bankkommittén naturligtvis inte kunnat göra.

Det är ändå rätt egendomligt, att reservanterna inte ha ansett sig kunna biträda Kungl. Maj:ts proposition. I propositionen framlägges, som herr andre vice talmannen sade, inga andra förslag än dem, varom bankkommittén varit praktiskt taget enig. Undantaget utgör en enda reservant, som över huvud taget yrkat avslag på förslaget om inrättandet av en statlig affärsbank. Till de andra spörsmål, rörande vilka olika meningar förekommit i kommittén och reservation förelegat, har Kungl. Maj:t inte tagit ståndpunkt utan ansett att dessa frågor böra göras till föremål för fortsatt utredning. I själva verket är en fortsatt utredning ofrånkomlig, ty bankkommittén har icke tagit ställning till en hel massa organisationsspörsmål eller kunnat taga ställning till dem. En utredning av dessa spörsmål förutsätter en mycket närmare kontakt med den organisation som skall upprättas än vad bankkommittén själv kunde ha. Därför måste kommittén nöja sig med att uttala sin mening i princip och föreslå inrättandet av en statlig affärsbank.

Att kommittén var så pass enig, att 13 av dess 14 ledamöter förenade sig om detta förslag, behöver ju inte inne-

bära, att riksdagen skall vara enig om denna sak. Det anmärkningsvärda är emellertid att reservanterna egentligen inte göra någon invändning mot Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en statlig affärsbank. Det heter i stället i reservationen: »Utskottet ansluter sig till bankkommitténs grundtanke, att den statliga banken icke genom särslagstiftning eller på annat sätt skall få några särskilda förmåner i konkurrenshänseende och att den sålunda skall arbeta under samma allmänna villkor som övriga affärsbanker.» Häri ligger naturligtvis, att reservanterna ansluta sig till tanken på inrättandet av en statlig affärsbank, ty annars vore det meningslöst att tala om de allmänna villkor, under vilka den statliga affärsbanken skulle arbeta. Att man trots detta reserverar sig beror på en fruktan för att Kungl. Maj:t till nästa år eller när det slutliga förslaget kan framläggas skall framlägga förslag, som överensstämmer med den uppfattning som hyses av de båda reservanterna i bankkommittén. Något annat skäl till denna reservation kan inte rimligen finnas, ty reservanterna ha icke något att invända mot principen om inrättande av en statlig affärsbank. Det heter nämligen härom i reservationen: »Enligt utskottets mening kan över huvud taget icke principiell ståndpunkt tagas till frågan om den statliga affärsbanken, innan resultatet av omförmälda utredningar föreligger. Riksdagen måste ha möjlighet att taga ställning till förevarande spörsmål i ett sammanhang och på grundval av klart utformade förslag. Ett ståndpunktagande redan nu synes däremot ägnat att ingiva farhågor för» — det är litet försiktigt uttryckt — »att riksdagen bindes i sin handlingsfrihet och betages möjligheten att förutsättningslöst pröva de förslag, vilka sedermera komma att framläggas såsom en följd av det beslut, som riksdagen föreslås skola fatta i år.» Denna fruktan förefaller mig full-

Statlig affärsbank.

komligt omotiverad. Om riksdagen i år fattar ett principbeslut om inrättande av en statlig affärsbank — ett förslag, om vilket man både i bankkommittén och i statsutskottet har varit praktiskt taget enig — så har naturligtvis riksdagen inte därmed bundit sig för de former, under vilka denna statliga affärsbank skall arbeta, eftersom det inte föreligger något förslag därom, och eftersom utskottet förutsätter, att ingenting skall bestämmas om den saken förrän riksdagen varit i tillfälle att behandla det förslag, som kommer att framläggas. Riksdagen är följaktligen fullständigt obunden av allting, med undantag av detta, att en statlig affärsbank skall inrättas — men mot det har ju ingen invändning rests.

Om det över huvud taget hade förelegat skäl att frukta, att riksdagen skulle binda sig för den ståndpunkt, för vilken reservanterna i kommittén ha givit uttryck, så skulle också jag ha varit motståndare till det föreliggande förslaget, eftersom även jag tillhör den majoritet, som anser att en statlig affärsbank skall arbeta och konkurrera på med övriga affärsbanker jämbördiga villkor och icke inta någon förmånsställning. Men denna kommitténs ståndpunkt kan jag inte finna på något sätt hindra mig att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, eftersom detta inte tar ställning till den saken. Den frågan får jag tillfälle att ta ståndpunkt till, när proposition i ämnet kommer, om jag fortfarande är kvar i riksdagen då. Den omständigheten att jag har en viss bestämd uppfattning om under vilka förhållanden en statlig affärsbank skall arbeta kan icke utgöra motiv för mig att yrka avslag på förslaget om inrättande av en statlig affärsbank över huvud taget, eftersom jag är anhängare därav. Det är denna, enligt min mening mycket motsägelsefulla ställning som reservanterna inta, då de yrka avslag på någon-ting, som de äro anhängare av. Det är nämligen faktiskt vad som här sker.

Herr talman! Jag skall i motsats till reservanterna be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **SKOGLUND** (kort genmäle): Herr talman! Herr Severin påpekade, att kommittén har funnit, att det inte kan anses styrkt, att bankerna vid sin kreditgivning föreskrivit oskäligen villkor, men att detta dock inte betyder, att utredningen därmed garanterar att något sådant icke har ägt rum. Jag vill säga, herr Severin, att efter allt vad som förekommitt i den offentliga diskussionen — för att inte säga agitationen — under gångna år, så betraktar jag det som ett mycket, mycket stort framsteg att man kommit så långt, att man i alla händelser inte funnit det styrkt att något obehörigt har förekommit.

Herr talman! Jag begärde närmast ordet för att säga en annan sak. Herr Severin framhöll, att i och med att riksdagen fattar ett beslut i dag har man icke avhånt sig möjligheten att senare ta ställning i principfrågan. Det får man göra, när förslaget lägges fram nästa år. Men är det inte så, herr Severin, att det ändå har tillkommit ett försvärande moment, om man i år fattar beslut men först nästa år tar ställning i princip? Det är väl meningen att den styrelse, som skall tillsättas, under innevarande år skall utföra en hel del grundläggande arbeten? Och nog arbetar man väl avsevärt säkrare och bättre, om man har fasta riktlinjer att gå efter.

Herr **SEVERIN** (kort genmäle): Herr talman! Jag kan inte finna, att utredningen skulle arbeta med större osäkerhet därför att riksdagen i år fattar ett principbeslut, ty om riksdagen antar det här föreliggande förslaget, så har den endast uttalat sig för inrättandet av en statlig affärsbank, vars grundval skall vara Jordbrukarbanken och de kontor i Göteborgs handelsbank, som kunna förvärvas i samband med statens

Statlig affärsbank.

försäljning av sitt aktieinnehav, samt dessutom de kontor, som riksbanken anser sig kunna avvara. Detta är den grundval, på vilken utredningen skall fortsätta, och om den föreligger det i själva verket ingen tvist.

Sedan är frågan, huruvida det för denna bank skall finnas en speciell lag, eller om den skall underställas banklagen. Det är en fråga, som nästa års riksdag kan ta ställning till utan hinder av dagens beslut och utan att den kommitté och den styrelse, som skola göra den fortsatta utredningen, bindas på något sätt.

Herr HALL: Herr talman! Innan jag går närmare in på den föreliggande sakfrågan anser jag det vara angeläget att rätta till några av de missförstånd, som herr andre vice talmannen uppenbarligen gjorde sig skyldig till. En av dessa punkter är frågan om vilken myndighet, som skall handha överinseendet över den nya bankens rörelse. Det föreföll som om herr Skoglund fått den uppfattningen, att det på den punkten förefanns meningsskiljaktigheter inom kommittén. Man skall visserligen inte skvallra om vad som hänt i en kunglig kommitté, men förslaget att bank- och fondinspektionen skulle handha denna inspektion har jag framställt i kommittén, och det borde väl kanske säga tillräckligt om att det på den punkten icke rätt några meningsskiljaktigheter.

Vad sedan gäller herr Skoglunds tal om att man bör klarlägga principerna för banken, innan den sättes ut i livet, så förstår jag inte riktigt vad herr Skoglund menar. Det är ju just det som förslaget innebär. Man vill ha principerna för banken klarlagda, innan man sätter ut den i livet. Det är det som gör, att man måste företa en ny och fortsatt utredning, eftersom den utredning som bankkommittén gjort om bankens verksamhet ju inte kan anses ha klarlagt detta problem.

Herr Skoglund sade vidare, att statsutskottet inte har uttalat någon egen mening om den saken. Jag vill fästa herr Skoglunds uppmärksamhet på att statsutskottet har uttalat en mycket bestämd mening beträffande frågan om ett principbeslut om inrättandet av en statlig affärsbank genom sammanförande av vissa delar av det kreditväsende, som staten redan nu helt eller delvis äger. Det är nämligen denna principfråga, som nu föreligger till behandling. Återstående frågor — det är tydligt och klart angivet både i propositionen och i utskottsutlåtandet — får riksdagen återkomma till nästa år. Vi ha följaktligen ingen anledning att nu intressera oss särdeles mycket för de funderingar kring det privata bankväsendets funktion, som herr Skoglund av någon anledning tagit upp här i dag. Men eftersom saken ändå har kommit på tal, så tror jag det är skäl i att även på den punkten försöka klara upp vad som hänt och vad det är som det råder meningsskiljaktigheter om.

På sidan 46 i kommitténs utlåtande står det: »På grundval härav har kommittén kommit till den uppfattningen, att — i vart fall såvitt angår de senaste 10 à 15 åren — det i stort sett icke kan anses styrkt, att bankerna vid sin kreditgivning föreskrivit oskäliga villkor.»

Det är vad som står skrivet. Herr Olof Andersson och jag ha reserverat oss blott emot denna punkt i kommitténs utlåtande, och detta av mycket naturliga skäl. Vi anse nämligen att man inte skall skriva på detta sätt, som ger både herr Skoglund och andra människor, som läsa det, en alldeles skev föreställning om kommitténs egen mening. En av kommittémajoritetens egna ledamöter har också klart reagerat mot den läsart, som jag gärna medger att kommitténs dunkla formulering inbjuder till. Såvitt jag förstår kan det nämligen inte här vara tal om något friskrivande för bankerna i detta avseende.

Statlig affärsbank.

I den av herr Olof Andersson och mig avgivna reservationen ha vi anfört några siffror och sagt, att det är tur för kommittén att den inte har flyttat tillbaka sin jämförelse bara ett par år längre i tiden, ty då hade den fått se en räntemarginal hos bankerna, som är större än hela den nuvarande utlåningsräntan. Det hade kanske sedan varit litet svårt att uttala något särskilt beröm för bankernas hänsynfullhet vid räntesättningen. De siffror, som herr Olof Andersson och jag ha anfört, äro obestridda, och kommitténs utlåtande är på den punkten inte på något sätt bestyrkt. Jag konstaterar bara detta. Därmed tror jag mig kunna lämna den diskussionen för i dag. Vi få återkomma till den sedermera. Jag tror, att reservanternas på den punkten icke ha någon anledning att hysa ängslan för det resultat, som man där kan komma fram till.

Den fråga, som här föreligger, är emellertid hur staten skall kunna organisera sitt mycket spridda kreditväsende, så att det får en ändamålsenligare utformning än för närvarande. Enligt det här föreliggande förslaget skall staten dels avhända sig de delar av Göteborgs handelsbank — observera: inte Göteborgsbanken; den har staten ingenting med att göra, utan det är här fråga om den mycket mindre Göteborgs handelsbank — som staten inte anser sig ha användning för. Dessa delar skall staten avhända sig, och de återstående delarna skola sammanföras med Jordbrukarbanken. Man skall sedan ta under övervägande att till denna bank lägga större delen av riksbankens landsortsorganisation. Frågan är nu om detta är en praktisk lösning. Kommittén har kommit till den uppfattningen att detta är fallet. Det ha 13 av kommitténs 14 ledamöter varit eniga om. Det är också ganska naturligt att man har enats om en sådan uppfattning. Om vi erinra oss hur statens kreditväsende nu fungerar med riksbankens 25 avdelningskontor

i landsorten, med Jordbrukarbankens 40-tal kontor och med 59 utlåningsfonder, vilkas verksamhet är splittrad på sju olika statliga verk och myndigheter, så borde det stå rätt klart, att det är önskvärt att här åstadkomma en samordning. Det kan nämligen inte vara någon mening i att i längden uppehålla bankkontor för både riksbanken och Jordbrukarbanken på samma ort, när ändå riksbankens avdelningskontor ute i landsorten numera huvudsakligen syssla med kreditgivning från vissa statliga fonder.

Om det vore så, att dessa riksbankskontor hörde direkt samman med centralbankens uppgifter, och om de vore nödvändiga för centralbankens arbete, då vore det en annan sak. Men utvecklingen har gått därhän, att den organisation som funnits har begagnats för att fullgöra vissa funktioner, som icke ha någonting med centralbankens uppgifter att göra. Under sådana förhållanden är det väl rimligare och naturligare att man lägger riksbankens landsortsorganisation i samma kreditinstitut som staten i övrigt har organiserat ute i landsorten i aktiebolagsform. Man sparar därmed in vissa lokalkostnader, styrelsearvoden och, i vissa fall, tjänstemannalöner. Genom en sådan samordning vinner man naturligtvis också den stora fördelen, att man får en gemensam bankorganisation, som representerar staten och som kan företräda staten på alla mera betydande bankplatser i landet. Denna organisation kan staten sedan anförtro olika kredituppgifter, i den mån detta i framtiden anses vara rimligt och lämpligt.

Kan det då vara någon risk förbunden med att fatta ett sådant beslut, även om man i övrigt icke har skapat full klarhet om vad detta kreditinstitut skall göra och efter vilka regler det skall verka? Såvitt jag förstår föreligger det inte någon sådan risk. Riksdagen är fullkomligt oförhindrad att nästa år fastställa de regler för bankens verk-

Statlig affärsbank.

samhet, som den finner vara påkallade. Det beslut, som i dag skall fattas, hindrar inte att man nästa år skriver precis vilka regler man vill.

Vad är det nu reservanternas vilja? Jo, deras ståndpunkt är mycket markerad. Jag tror, att om man på 1800-talet skulle ha framlagt ett förslag om att avrusta riksbanken dess möjligheter att lämna direkta krediter till allmänheten och sedan säga, att man inte skulle göra något vidare åt saken, så skulle människorna ha blivit ganska förvånade. I varje fall skulle riksdagen aldrig ha accepterat ett sådant förslag. Det är emellertid tyvärr sådana tankebanor reservanternas nu äro inne på, och det är väl det som ligger bakom det motstånd, som de ha rest mot det föreliggande förslaget. Reservanternas ha ingenting att invända emot att staten avhänder sig ett bankintresse, d. v. s. ungefär två tredjedelar av Göteborgs handelsbank. Det vilja reservanternas vara med om. Men tro verkligen herrar reservanter, att riksdagens majoritet, och särskilt det parti som jag representerar, är villig att sälja en bank, som till hälften redan tillhör staten, utan att få något annat i stället? På den punkten är naturligtvis propositionen en enhet. Man kan inte sälja Göteborgs handelsbank utan att samtidigt fatta detta principbeslut, ty staten skulle inte kunna behandla sina egna och allmänhetens intressen på ett sådant sätt.

Vidare bör det vara klart, att det finns ett starkt behov för riksbankens egen del att få besked på denna punkt. Under hela 1930-talet diskuterades då och då riksbankens organisation. Under hela denna tid har riksbankens organisation starkt påverkats av denna diskussion. Man har nämligen försökt att öka riksbankens organisation så litet som möjligt. Man har hållit tillbaka tjänsteställningar, och man har försökt att över huvud taget vara sparsam med byggnader och andra kostnadskrävande anordningar. Man har nämligen

inte vetat med säkerhet hur stora uppgifter riksbanken skulle få i framtiden.

1941 års riksdag tog ställning till denna fråga på det sättet, att man ville ha en utredning. Sedan dess har det gått åtta år, av vilka bankkommittén tagit $3\frac{1}{2}$ år på sig för att åstadkomma det förslag, som nu föreligger. Under tiden har riksbankens organisation således hållits på sträckbänken. Vi ha nu kommit i ett sådant läge, att detta tillstånd inte längre är hållbart. Det måste lämnas ett besked från riksdagens sida, huruvida riksdagen över huvud taget är intresserad av någon omorganisation eller inte. Att bara blankt avslå på det sätt som reservanternas här föreslå, medför med nödvändighet att bankofullmäktige omedelbart måste komma in med ett förslag om en annan organisation av riksbanken. I det avseendet är det som sagt helt enkelt inte möjligt att vänta längre. Man kan tåla olidliga lokalförhållanden och svåra tjänstemannaförhållanden på det sättet, att tjänstemännen inte få befordran inom den tid, som de anse sig vara berättigade till. Man kan pressa tjänstemännen långt men icke hur långt som helst. Reservanternas behöva verkligen beakta detta faktum.

Dessa diskussioner om riksbankens organisation ha således blivit för långdragna. Ett principbeslut är under sådana förhållanden omedelbart påkallat. Detta beslut, om det nu går i den riktning, som statsutskottet här förordar, kommer att föranleda bankofullmäktige att till riksdagen insända en framställning om förlängning av nu gällande övergångsplan under ett år. Denna fråga får sålunda höstriksdagen taga ställning till. Under mellantiden får man försöka överbrygga svårigheterna. Men om man nu på nytt skulle kasta ut denna fråga i det ovissa, då måste bankofullmäktige vidtaga helt andra anordningar och för staten mycket dyrbara sådana. Jag vill därför fråga: äro verkligen de skäl, som reservanternas

Statlig affärsbank.

här anfört för ett uppskovsyrkande av den tyngd, att man bör draga på sig dylika svårigheter?

Herr talman! Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag. Samtidigt med att jag gör detta vill jag fästa uppmärksamheten vid att bankkommittén var helt enig beträffande själva ordningen för behandlingen av detta ärende. I det avseendet fanns det således ingen oenighet inom kommittén. Bankkommittén föreslog att riksdagen först skulle fatta ett principbeslut på det sätt, som Kungl. Maj:t och statsutskottet nu förordat och att ärendet i övrigt sedan skulle gå till fortsatt behandling. Reservanterna kunna således icke på denna punkt stödja sig på bankkommittén eller dess majoritet.

Herr MALMBORG i Skövde (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord i anledning av de sista meningarna i herr Halls anförande.

Herr Hall sade, att det förslag, som nu framlagts i propositionen, stod i fullständig överensstämmelse med bankkommitténs hemställan. Jag kan emellertid inte förstå, att så kan vara fallet. I bankkommitténs hemställan heter det nämligen, att ett principbeslut om inrättande av en statlig affärsbank enligt de av kommitténs majoritet uppdragna riktlinjerna först skall meddelas. Sedan skulle följa utarbetande av erforderliga detaljförslag. Men under punkten a) i propositionens hemställan begär Kungl. Maj:t, att riksdagen skall godkänna de i det föregående förordade allmänna riktlinjerna för inrättandet av en statlig affärsbank. Som jag sade tidigare här i dag, är det sannerligen svårt att i propositionen finna vilka dessa angivna riktlinjer äro.

Herr HALL (kort genmäle): Herr talman! Jag skall som svar till herr Malmborg bara be att få läsa upp vad kommittén i fullständig enighet framhållit i detta avseende. I kommittébetänkan-

det förklaras följande: »Innebörden av bankkommitténs förslag synes förantleda, att realiserandet av dem får ske etappvis, varvid det första steget naturligen blir att fatta ett principbeslut. Ett sådant beslut bör icke vara för snävt hållet utan endast uppdraga en viss ram för verksamheten, så att exempelvis kontorsorganisationens närmare utformning kan bestämmas på grundval av de förhandlingar och detaljundersökningar, varom kommittén tidigare talat.»

Herr OHLIN: Herr talman! Jag trodde att det rädde ganska allmän enighet om en sak i denna fråga, nämligen att en statlig affärsbanks förnämsta funktion skulle vara att utgöra garanti mot missbruk inom enskilt bankväsende. Den naturliga konsekvensen av en sådan uppfattning är väl, att en statlig affärsbank bör konkurrera med de enskilda affärsbankerna på lika villkor. Kommittén har velat fastslå detta, men i den proposition, som regeringen framlagt, lyser detta uttalande med sin frånvaro. Man kan fråga: varför har man från regeringens sida inte velat fastslå, att den statligt ägda affärsbanken bör konkurrera med andra affärsbanker på lika villkor?

Jag skall inte här vidga diskussionen till en socialiseringsdiskussion, något som annars hade varit frestande att göra. Jag vill dock konstatera, att just när det gäller socialiseringsfrågan, möter man ett mycket litet intresse från regeringspartiets sida, när vi från vårt håll försöka att föra in socialiseringsdebatten på jämförelser i effektiviteten mellan statlig och enskild företagsamhet. Här har man nu ett tillfälle att på ett område, där den socialistiska kritiken varit utpräglad, samla erfarenheter, i den mån man inte redan har sådana, för att se om ett statligt företag på något sätt har en inre överlägsenhet gentemot andra företag. Nu verkar det emel-

Statlig affärsbank.

lertid som om regeringen och utskottsmajoriteten i motsats till bankkommittén och väl även åtskilliga socialdemokratiska ledamöter skulle vilja backa ut från denna tankegång om konkurrens på lika villkor mellan statlig och enskild drift.

Jag kan inte underlåta att förvånas över att herr Severin inte förstår hur iögonenfallande denna lucka i verkligheten är. Herr Severin har den meningen, att det bör vara konkurrens på lika villkor. Varför kan han då inte säga ifrån detta på detta stadium, när det i alla fall föreligger en proposition, vars slutkläm dock innehåller en önskan om godkännande av vissa riktlinjer? Kan det finnas någon mer naturlig sak än att på detta stadium av debatten fastslå just detta förhållande om konkurrens på lika villkor?

Nu har bankkommittén diskuterat dessa och andra spörsmål samt framlagt ett värdefullt betänkande. Normal praxis här i Sverige i sådana fall är att dylika utlåtanden skickas ut på remiss, varigenom man får en ganska allsidig belysning av problemet, vilket som vi alla veta ofta varit till mycket stor nytta för frågans senare behandling. För min del tvekar jag inte att säga, att detta remissförfarande är en av det svenska samhällets bästa traditioner.

Jag undrar nu varför statsrådet och chefen för finansdepartementet velat bryta mot denna tradition och underlåtit att skicka ut detta betänkande på remiss. Finansministern kan i det avseendet näppeligen hänvisa till några tidsomständigheter o. d. Man kan inte, om man vill vara uppriktig, frigöra sig från det intrycket, att finansministern skulle ha varit rädd för att låta detta betänkande, bakom vilket stå åtskilliga socialdemokrater, gå ut på remiss till de många myndigheterna här i landet. Även av personer med socialistisk åskådning kunde nämligen betänkandets principståndpunkt då ha blivit godkänt som en lämplig grundval för

det fortsatta arbetet. Om flertalet remissinstanser skulle ha anslutit sig till denna princip, så skulle frågan om konkurrens på lika villkor ha varit låst och Kungl. Maj:t skulle i det fortsatta arbetet näppeligen kunna riva upp denna princip. Jag tror därför, att om finansministern hade skickat ut detta betänkande på remiss på vanligt sätt, så hade det förelegat stor risk för att det hela skulle ha gått på detta ur finansministerns synpunkt olyckliga sätt. Å andra sidan är detta en risk, som finansministern måste utsätta sig för, så snart han tillsatt en kommitté, som sedan kommer med ett visst utlåtande. Enligt min bestämda mening skulle alltså det naturliga ha varit, att finansministern avväntat den allmänna opinionen hos myndigheter och andra remissinstanser.

Nu observerar man, att utskottsmajoriteten vill, att de nya utredningar, som väl f. ö. skola verkställas av den blivande bankens ledning, i sinom tid skola sändas på remiss. Man kan under sådana förhållanden fråga, varför inte bankkommitténs utlåtande först bör skickas på remiss, så att man på detta sätt får ett material, som är väl ägnat att ligga till grund för specialutredningarna.

Till herr Hall vill jag i fråga om denna punkt säga, att kommittén, såvitt jag kunnat finna, inte gjort något uttalande, som kan åberopas av herr Hall för den uppfattningen, att man inte bör skicka kommitténs utlåtande på remiss på vanligt sätt, innan riksdagen tar ställning på det mer allmänna sätt, som kommittén tänkt sig bör ske före specialutredningarnas utförande. Jag tillåter mig därför att ställa den direkta frågan till finansministern, om han är villig att såsom första åtgärd i det fortsatta arbetet med denna fråga skicka ut kommittébetänkandet på remiss samt att därefter lägga det på detta sätt framkomna materialet till grund för de fortsatta specialutredningarna.

Den proposition, som ligger till grund

Statlig affärsbank.

för utskottets utlåtande och därmed även dagens debatt, utmärker sig för en relativt ovanlig oklarhet. Denna oklarhet har satt sina spår även i utskottsutlåtandet och måhända även på någon punkt i reservationen. Propositionens tankegång är ju den, att finansministern håller en rad viktiga frågor rörande riktlinjerna för bankens verksamhet öppna. Men han konkluderar med att begära riksdagens godkännande av dessa allmänna riktlinjer. Jag har läst propositionen flera gånger, men inte kunnat begripa vilka allmänna riktlinjer det är som på detta stadium skola godkännas. Genom att lyssna till herrar Severin och Hall har jag inte blivit klokare på den punkten.

Från denna oklarhet kommer man emellertid över till en annan. Vad betyder ett principbeslut om inrättande av en statlig affärsbank? Det är väl detta som är själva ämnet för debatten. Var och en som går att rösta i denna fråga måste väl ha fullständigt klart för sig vad han eller hon menar med denna sak. Men om vi äro överens om en sammanslagning av Jordbrukarbanken såsom statligt ägd affärsbank med en viss del av Göteborgs handelsbank, vad är då en statlig affärsbank utöver att ha en statligt ägd affärsbank? Vad är det för något man lägger in i uttrycket »principbeslut om inrättande av en statlig affärsbank»? Kan kanske finansminister Wigforss upplysa om denna distinktion mellan statligt ägd affärsbank och statlig affärsbank? Om alla äro ense om att en statligt ägd affärsbank skall finnas och vidare att riktlinjerna för denna verksamhet icke böra binda oss för framtiden, då skulle man ju kunna begränsa dagens beslut till att under allmän, rörande enighet avse den utvidgning av Jordbrukarbanken, som här är på tal.

Om man från regeringens sida inte vill vara med om en sådan uppläggning, vore det bra om kammaren här kunde få besked varför så icke är fal-

let och varför man från regeringens sida insisterar på att kammaren skall godkänna vissa riktlinjer, som, såsom herr Severin och alla andra talesmän för utskottet här sagt, ändock komma att vara helt öppna. Herr Severin sade mycket uttryckligt ifrån, att han för framtiden ansåg sig obunden på alla punkter i denna fråga. Men vad är det då, herr Severin, man godkänner för att därefter vara helt obunden?

Herr talman! Såvitt jag förstår, finns det intet behov av ett principbeslut i dag om någonting som ingen hittills kunnat upplysa om vad det är. Vi böra väl i stället kunna nöja oss med att få en utvidgad, statligt ägd affärsbank och sedan behandla kommitténs betänkande på normalt sätt. Finansministern skulle i så fall skicka betänkandet på remiss. Sedan skulle frågan om de allmänna riktlinjerna föreläggas riksdagen på det sätt som kommittén tänkt sig. Först därefter, sedan riksdagen nästa år fattat beslut om de principiella riktlinjerna, skulle vissa specialutredningar tagas upp. Ett sådant tillvägagångssätt är väl det enda naturliga och rimliga, d. v. s. att riksdagen nu beslutar om den konkreta sak, som vi veta vad den är, nämligen att vidga den statligt ägda affärsbanken, Jordbrukarbanken. Sedan skulle det andra läggas åt sidan t. v. Till det resultatet kommer man genom att stödja reservationen. Jag ber därför att få yrka bifall till densamma.

I detta yttrande instämde herrar *Sjölin, Häckner och Bergstrand*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **WIGFORSS**: Herr talman! Jag kan vara ense med herr Ohlin om att den debatt, som uppstått om denna proposition, krånglar till läget på ett fullständigt onödigt sätt.

Vad som faktiskt föreslås från regeringens sida är ingenting annat än att det skall upprättas en statlig affärsbank, som har en sådan omfattning,

Statlig affärsbank.

att man kan anse att den täcker låt mig säga hela landet. Men man har knappast kunnat kalla Jordbrukarbanken för en statlig affärsbank i gängse mening. Utan tvivel är Jordbrukarbanken dock en statsägd bank. Det har vidare varit svårt att kalla Göteborgs handelsbank för en statlig affärsbank, fastän staten haft ett bestämmande inflytande, även om staten nu låtit den andra halvan av aktieägarna styra banken. Men i samma ögonblick vi besluta om en sammanslagning av dessa båda banker eller delar därav skulle man till denna gemensamma bank kunna överföra kanske den väsentligaste delen av riksbankens avdelningskontor. Då har man tagit ett steg, som enligt min uppfattning gör att det även språkligt sett är riktigt att säga, att man här fattar ett principbeslut om inrättande av en statlig affärsbank.

Herr Ohlin undvek ganska noga, när han talade om denna utvidgning av Jordbrukarbanken, att säga någonting om riksbankens avdelningskontor. Om det hade varit fråga bara om att försälja en del av Göteborgs handelsbanks kontor och låta Jordbrukarbanken i större omfattning fortsätta sin rörelse, då hade det kanske inte varit anledning att taga upp denna principdebatt. Nu har det emellertid visat sig uppkomma ett tillfälle, då man kan lösa det tidigare som nära nog olösligt ansedda problemet att slå samman de båda av staten kontrollerade bankerna till en enda bank. Jag har haft anledning att under ganska många år följa dessa bankers verksamhet. Därvid har gång på gång framförts den tanken, att dessa båda banker skulle sammanföras för att man därigenom skulle vinna ökat statligt inflytande på bankväsendets område. Av tekniska skäl har detta emellertid visat sig svårt för att inte säga omöjligt att genomföra.

Nu har det emellertid uppkommit en möjlighet att genom en försäljning av

Göteborgs handelsbank åstadkomma en sådan bättre ordning, varigenom statsbanken genom utbyte av kontor skulle komma i ett mycket bättre läge än man förut tänkt sig. På detta sätt har den praktiska frågan om försäljning av Göteborgs handelsbank kommit att kombineras med frågan om inrättande av denna statsbank. Därest vi inte i dag fatta ett beslut om att riksbankens avdelningskontor skola gå in i den nya statliga banken, förefaller det mycket tvivelaktigt, om det skulle vara riktigt att sälja den del av Göteborgs handelsbank, som vi här talat om. Det är i grund och botten detta som ligger bakom det förslag, som regeringen här lagt fram inför riksdagen.

Detta utsäges också ganska tydligt i utskottets utlåtande, där det heter: »Enligt utskottets mening innebär det av bankkommittén framlagda och av departementschefen tillstyrkta förslaget den bästa lösningen. Den fråga riksdagen i detta sammanhang har att taga ställning till gäller sålunda närmast ett principbeslut om överförande till den statliga affärsbanken av riksbankens avdelningskontor, medan frågan om eventuella särbestämmelser rörande grunderna för den nya affärsbankens rörelse jämte övriga detaljspörsmål får behandlas av nästa års riksdag.»

Utskottet menar således — och det är även Kungl. Maj:ts mening — att detta beslut om att föra samman riksbankens avdelningskontor med en del av Göteborgs handelsbank och Jordbrukarbanken just är det principbeslut om inrättande av en statlig affärsbank, som regeringen begärt.

Att bankkommitténs betänkande inte skickats på remiss hänför sig helt enkelt till det praktiska skälet, att eftersom sammanslagningen skulle ske i samband med den försäljning, som nu skall försiggå, så var hela ärendet mycket brådslande och att därför denna fråga måste föras fram till ett riksdagsbeslut redan nu. Vad däremot beträff-

Statlig affärsbank.

far de nya principerna för denna banks verksamhet, så ha de helt enkelt skjutits åt sidan. När ett kommittébetänkande läggs fram, där visserligen en ganska stor majoritet föreligger för en viss åtgärd, men där kommittén med hänsyn till de olika meningar den representerar är så sammansatt, att man inte bara får räkna med rösternas fördelning, så undrar jag om inte var och en förstår, att det är ganska naturligt att inte regeringen omedelbart avfärdar saken och säger, att detta, trots att meningarna äro delade, inte behöver närmare undersökas.

Jag vill öppet säga, att regeringen haft varken tid eller anledning att ta ståndpunkt till de olika meningarna i fråga om den framtida skötseln av statsbanken.

Såsom direkt svar på herr Ohlins fråga, om det är regeringens mening att det första steget beträffande den fortsatta utredningen av denna fråga bör vara att skicka bankkommitténs utlåtande på remiss, skulle jag vilja säga, att jag skulle finna det vara en onödig dubbling att först skicka bankkommitténs betänkande på remiss och därefter eventuellt sända på remiss de riktlinjer för bankens verksamhet, som skulle utgöra resultatet av regeringens överväganden på grundval av bankkommitténs förslag. Om sådana överväganden skulle leda till att vissa riktlinjer dragas upp för bankens fortsatta verksamhet så är det tydligt, att de sändas på remiss. I det sammanhanget kan mycket väl även bankkommitténs betänkande bli utsatt för de risker, om vilka herr Ohlin talade. Herr Ohlin har kanske ändå en smula erfarenhet av att regeringen inte är så särskilt rädd att taga de risker, som kunna vara förenade med att skicka ut ett betänkande på remiss. Vi veta ju mycket väl hur landet ligger i olika hänseenden. Vi skulle kanske därför inte bli överraskade av en viss kritik även av bankkommitténs förslag. Jag

vill dock erinra om att de instanser, som där närmast skulle komma att bli berörda, redan uttalat sig. Riksbanken har varit starkt representerad i denna kommitté. Likaså ha bankinspektionen och affärsbankerna varit företrädade, de senare av de mest framskjutna representanterna för det privata bankväsendet, vilka stå bakom majoritetens beslut. Jag menar således att behovet av en sådan remiss — i avsikt att få reda på vad dessa olika institutioner ha att komma med — kanske inte är så stort, som herr Ohlin föreställer sig.

Det är emellertid inte detta som är det avgörande. När herr Ohlin frågar — jag förstår att det föreligger en viss oklarhet på denna punkt — efter vilka riktlinjer den nya banken skall arbeta, när man inte uppdragit några sådana, så blir mitt svar det enklaste möjliga. Den nya banken kommer att arbeta efter den nuvarande banklagens regler ända tills ändringar bli föreslagna — om sådana komma att föreslås.

Nu kommer jag till det som kanske är det avgörande för mig. Jag nämnde att regeringen inte haft tillfälle eller anledning att överväga, huruvida den nya banken skulle arbeta efter några nya regler. Själv har jag inte haft anledning att taga någon ståndpunkt till de olika meningar, som framförts inom kommittén. Detta beror såvitt jag förstår därpå, att det icke är möjligt att i förväg avgöra, huruvida några ändringar i fråga om dessa regler böra genomföras för den nya statsbanken.

Herr Ohlin frågar: Skulle man åtminstone inte kunna sträcka sig så långt, att man instämmer i förslaget att denna bank skall arbeta på lika villkor som andra? Ja, alla sådana allmänna uttalanden ha den svagheten, att de kunna tolkas på så många olika sätt. Vad menas med att en statsbank skall arbeta på lika villkor som en enskild bank? På en punkt har bankkommittén funnit anledning påpeka lämpligheten av att göra ett avsteg från gäl-

Statlig affärsbank.

lande principer — antagligen för att förebygga missförstånd eller därför att majoriteten ansett, att där skall ett avsteg göras. Med frångående av de principer som nu tillämpas vid statens olika verk, som ha pengar att placera — verken placera sina pengar rätt likformigt över hela området — anser nu bankkommitténs majoritet det vara naturligt, att sådana statliga insättningar i alldeles övervägande grad skola komma statsbanken till godo. Är icke detta ett avsteg från »lika villkor»? Det ovan nämnda förfarandet blir icke beroende på att de olika statsverken anse att de få den eller den favören, när de koncentrera sina insättningar till statsbanken. Man skall blott anse det vara rimligt att staten, i egenskap av ägare till den nya banken, skall se till att denna bank låt oss gärna säga gynnas, när det finns möjlighet därtill.

Man får inte tro att förslaget i fråga om den nya statsbanken och de regler efter vilka den skall arbeta kommer att bli definitivt fastställda såtillvida, att riktlinjer där dragas upp för en obegränsad framtid. Hela denna tanke är ju ganska ny, och det är rimligt att ha ett statligt bankinstitut som ser till, att det enskilda bankväsendet inte missbrukar sin maktställning. Det gäller emellertid inte endast detta. Ändamålet är också det, att staten får större möjligheter än för närvarande att öva inflytande på den ekonomiska politiken, penningpolitiken, kreditmarknaden o. s. v., och detta inte endast genom riksbanken utan även genom en affärsbank.

Det förefaller mycket rimligt att säga, att ingen i förväg vet huruvida några nya regler behöva införas. Riksdagen är dock fullständigt på det klara med att den har absolut frihet att taga ståndpunkt till de nya regler, som kunna komma att föreslås. Det kan mycket väl hända — jag uttalar inte alls några gissningar — att man finner det naturligt, att denna nya affärsbank

till en början skall arbeta precis som en vanlig affärsbank utan några som helst särbestämmelser. Det kan mycket väl hända att det dröjer innan man fått erfarenhet nog för att föreslå eventuella ändringar. Under sådana förhållanden faller herr Skoglund's invändning, att riksdagen i förväg bör få reda på efter vilka nya principer denna statliga affärsbank skall skötas. I detta ögonblick vet nämligen ingen, om några sådana nya principer behöva genomföras. Jag tror att det är riktigt att i detta fall gå den empiriska vägen och pröva oss fram på samma sätt som vi få göra på andra områden. Majoriteten i statsutskottet har gillat denna ståndpunkt. Finns det någon annan mening hos reservanterna, så är det i grund och botten den, att man säger nej till att man av erfarenheten skall lära sig om inte några nya regler kunna behövas.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag begärde ordet endast för en kort replik. Finansministern säger, att man får en statlig affärsbank när banken i fråga får »en tillräcklig omfattning». Om riksbankens avdelningskontor förenas med affärsbanken, så skulle den nya institutionen få en tillräcklig omfattning. Det var alltså detta vi skulle ha förstått av oss själva, att skillnaden mellan en av staten ägd affärsbank och en statlig affärsbank är den, att riksdagens avdelningskontor i förra fallet läggas till affärsbanken. Jag undrar om man inte måste konstatera, att detta är en ganska artificiell distinktion.

Jag vill här peka på den praktiska frågan: kan det påvisas att det skulle följa några olägenheter av att vänta till nästa års riksdag med att taga ställning rörande avdelningskontoren, då frågan skall komma upp igen i ett allmännare sammanhang? För min del tror jag inte, att några praktiska olägenheter kunna påvisas härvidlag.

Statlig affärsbank.

Finansministern hänvisar till att det är naturligt att regeringen inte skickat ut betänkandet på remiss, då kommittén haft den sammansättning den haft. Han säger att det är naturligt, att regeringen inte snabbt tar ställning till en hel del viktiga frågor, som äro berörda i detta betänkande. Jag skulle vilja säga att det tvärtom vore naturligt, att en regering som inte vill skyndsamt taga ställning, som inte i all hast vill avfärda dessa spörsmål, skickar ut betänkandet på remiss. Finansministern säger då, att det bara skulle vara en onödig dubbling att först skicka ut betänkandet och sedan resultatet av regeringens överväganden. Praxis är emellertid inte att regeringen, efter det en utredning verkställts, först bestämmer sig för en viss ordning och sedan skickar ut resultatet på remiss. Det naturliga är väl att regeringen genom remissförfarandet försöker att få frågan så allsidigt belyst som möjligt och först därefter tar ställning själv.

Jag måste således konstatera, att finansministern uppenbarligen försöker tillämpa en omvänd ordning i detta fall. Det är svårt att komma ifrån det intrycket, att finansministern vägrar att skicka ut betänkandet på remiss av den anledningen, att om detta betänkande blir föremål för bedömanden — inte endast på de håll som varit representerade i kommittén och som kunna tänkas godkänna utlåtandet, utan även på andra håll — skulle vissa konklusioner därav bli så fast förankrade, att det senare skulle bli svårt att gå ifrån dem.

Jag tror att det vore lyckligast om finansministern på detta stadium ville låta frågan behandlas genom ett vanligt remissförfarande och att regering och riksdag därefter fingo taga ställning till saken.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS: Herr talman! Jag

vill förebygga ett missförstånd. Det gällde svaret på en fråga av herr Ohlin, där jag talade om dubbling. Herr Ohlin frågade om regeringen, sedan beslut fattats här i riksdagen — jag uppfattade det som herr Ohlin utgick ifrån att beslut skulle fattas i överensstämmelse med majoritetens förslag — vore villig att omedelbart sända ut bankkommitténs betänkande på remiss. Det var då jag förklarade, att det skulle bli en dubbling, eftersom det vore naturligt att regeringen efter riksdagsbeslutet upptager till övervägande, huruvida några andra regler än de vanliga skola tillämpas, och sedan skickar ut resultatet härav till remissmyndigheterna för att höra dem på den punkten.

Frågan, varför remissen inte skett innan beslut fattas, trodde jag att jag redan förklarar när jag sade, att den praktiska frågan att sälja en del av Göteborgs handelsbank krävde sin lösning redan nu. Frågan krävde enligt min mening — den meningen tror jag är så starkt grundad, att man inte kan komma ifrån den — att man kunde vara tveksam och kanske till och med måste avböja en försäljning av en del av Göteborgs handelsbank så länge man inte visste, om riksdagen vore villig att inrätta en mera omfattande affärsbank, där även riksbankens avdelningskontor skulle ingå. Av den orsaken fanns det inte tid till denna remiss.

När nu regeringen tar det steget, att den skjuter åt sidan alla de tvistefrågor inom kommittén, som kunna föranleda delade meningar, så borde det inte finnas någon anledning för riksdagen att inte ganska enligt följa propositionen och majoriteten inom utskottet. Jag får verkligen säga att jag blev ganska överraskad, när dessa motioner om avslag väcktes. Jag har mycket svårt att fatta dem såsom uttryck för en verklig oro. Snarare utgöra de en önskan att markera en avvikande mening i en fråga, som kanske ansetts höra till den mycket omdebatterade socialiseringen.

Statlig affärsbank.

Herr andre vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Jag tror man kan konstatera en mycket god överensstämmelse mellan finansministerns yttrande här i dag och propositionen. De präglades av alldeles samma oklarhet beträffande frågan hur denna bank en gång i framtiden skall se ut. Trots detta tror jag dock att finansministerns yttrande här i dag givit oss en viss ledning. Finansministern räknar upp all den sakkunskap, som fanns företrädd i bankkommittén och vilken ingår i majoriteten till förmån för detta förslag.

Sen kom — om än litet försvunnen — en erinran om de två reservanternas. Jag uppfattade det som om finansministern ville påminna om, att dessa i alla fall företrädde en politisk maktfaktor, vilken man måste ta hänsyn till och som vid avgörandet väger tungt, kanske tyngst.

Efter en sådan iakttagelse kommer jag närmast till den slutsatsen, att det nog var mera motiverat än vi kanske trodde att väcka motioner, vari vi begärde en mera preciserad ståndpunkt av regeringen innan riksdagen fattade beslut i denna fråga.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **WIGFORSS**: Herr talman! Det finns ingen anledning att göra några uttalanden, varken personliga eller från regeringens sida, med anledning av herr Skoglunds senaste anförande. Jag vill dock inte låta hans yttrande stå oemotsagt, då det kan tolkas så, att min hänvisning till reservanternas inom kommittén skulle betyda, att jag hade ungefär samma mening som dessa. Jag reserverar min uppfattning på alla de punkter de tagit upp.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Finansministern förklarar nu att han inte tycker det vara lämpligt att skicka ut bankkommitténs utlåtande på remiss,

ifall riksdag och regering nu fatta beslut rörande vissa punkter däri. Samtidigt säger finansministern och herr Severin samt utskottets övriga talesmän, att ett riksdagsbeslut icke binder på någon annan punkt än i fråga om riksbankens avdelningskontor. Jag kan inte förstå varför en dubblering eller någon annan olägenhet skulle föreligga, ifall det är så att alla övriga frågor eller nio tiondelar av de frågor remissen skulle omfatta fortfarande äro öppna. Varför inte lika gärna omedelbart skicka ut ärendet på remiss, även om riksdagen fattat beslut på en enda speciell punkt?

I finansministerns ståndpunktstagan- de måste jag spåra en viss obenägenhet att få den belysning av detta problem, som man med tillämpande av de vanliga metoderna skulle kunna uppnå.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **WIGFORSS**: Herr talman! Jag beklagar att herr Ohlin ännu inte förstått det svar som jag gav.

För den händelse regeringen skulle komma till den uppfattningen, att några slags modifikationer av de regler, som gälla för affärsbanker i allmänhet, äro önskvärda och regeringen sedan vill lägga fram förslag till sådana för riksdagen, då är det väl naturligt att sådana förslag sändas ut på remiss innan de föreläggas riksdagen. Att under sådana förhållanden, som herr Ohlin begärde, omedelbart skicka ut bankkommitténs betänkande på remiss, för att sedan efter någon tid även skicka ut dessa nya förslag, det var detta förfarande jag ville kalla en onödig dubblering. Jag har ingenting att invända emot att sådana eventuella förslag, som kunna framkomma, samtidigt med kommitténs utlåtande skickas på remiss.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtagandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Malmborg i Skövde begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 154, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtagandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Malmborg i Skövde begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 136 ja och 74 nej, varjämte 5 ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till för-

ordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 28 januari 1949 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 24, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker.

Enligt föredragande departementschefens uttalande till förevarande statsrådsprotokoll borde år 1948 vidtagna skärpningar i den indirekta beskattningen i huvudsak bibehållas oförändrade under nästkommande budgetår.

I samband härmed hade utskottet behandlat ett flertal motioner.

I de likalydande motionerna I: 232 av herr *Näsgård* m. fl. och II: 295 av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl. hade hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 24 måtte besluta avskaffa tilläggsskatten å bensin och brännolja från och med den 1 juli 1949»;

I de likalydande motionerna I: 233 av herr *Carl Eric Ericsson* m. fl. och II: 298 av herr *Birke* m. fl. hade hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 24 måtte upphäva förordningarna om tillfällig skatt å bensin och brännolja för drivande av automobil (SFS 1948: 81—83) från och med den 1 juli 1949»;

I motionen II: 297 av herrar *Åhman* och *Rosén* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att fordonsskatten å bensindrivna lastautomobiler sänkes med 50 % under den tid, som den

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

skärpta beskattningen å drivmedel uttages»;

I de likalydande motionerna I: 298 av herr *Bergvall* m. fl. och II: 379 av herr *Ohlin* m. fl., hade hemställts — förutom om viss sänkning av den statliga inkomstskatten — att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa att Kungl. Maj:t måtte omedelbart vidtaga åtgärder för bensinransoneringsens avskaffande.

I de likalydande motionerna I: 218 av herrar *Öhman* och *Norling* samt II: 272 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta upphäva de vid 1948 års riksdag antagna förordningarna om skatte-skärpning på tobaksvaror, spritdrycker, vin, maltdrycker, läskedrycker, nöjen, chokladvaror, kemisk-tekniska preparat m. m., bensin, brännolja, totalisatormedel, tipsmedel, lottsedlar och paper».

I motionen II: 124 av herr *Persson* i Landafors m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att uttaga en engångsskatt på större förmögenheter i enlighet med i motionen angivna riktlinjer samt föranstalta om utarbetandet av nödvändig författningstext.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med godkännande av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 24,

1) antaga det vid propositionen förgade förslaget till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker,

2) förklara sig icke hava något att erinra emot ett bibehållande under nästkommande budgetår av de år 1948 vidtagna skärpningarna i den indirekta beskattningen m. m., avseende, såvitt nu var i fråga:

a) beskattningen av vin,

b) beskattningen av maltdrycker,
c) beskattningen av läskedrycker,
d) beskattningen av tobaksvaror,
e) nöjesskatten,
f) varuskatten,
g) beskattningen av bensin och brännolja,
h) statsverkets andel i totalisator-, tips- och lotterimedel, i den mån annat ej följde av vad innevarande års riksdag beslutat i fråga om fördelningen av totalisatormedlen; samt

B) att följande motioner, nämligen:

de likalydande motionerna I: 218 av herrar *Öhman* och *Norling* samt II: 272 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl., till de delar motionerna upptagits till behandling i utskottets betänkande,

de likalydande motionerna I: 232 av herr *Näsgård* m. fl. och II: 295 av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl.,

de likalydande motionerna I: 233 av herr *Carl Eric Ericsson* m. fl. och II: 298 av herr *Birke* m. fl.,

de likalydande motionerna I: 298 av herr *Bergvall* m. fl. och II: 379 av herr *Ohlin* m. fl., till den del motionerna upptagits till behandling i utskottets betänkande,

motionen II: 297 av herrar *Åhman* och *Rosén* samt

motionen II: 124 av herr *Persson* i Landafors m. fl.

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander*, *Wehtje*, *Niklasson*, *Jonsson* i Skedsbygd och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 24 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker,

2) med bifall till de likalydande motionerna I: 232 av herr Näsgård m. fl. och II: 295 av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl. samt de jämväl likalydande motionerna I: 233 av herr Carl Eric Ericsson m. fl. och II: 298 av herr Birke m. fl. dels besluta, att den gällande tilläggsbeskattningen av bensin och brännolja skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1949 dels och i anslutning därtill antaga följande

Förslag

till

förordning angående upphävande av förordningen den 5 mars 1948 (nr 81) om tilläggskatt å bensin, m. m.

Härigenom förordnas, att *dels* förordningen den 5 mars 1948 (nr 81) om tilläggskatt å bensin *dels* och förordningen samma dag (nr 83) om tilläggskatt å vissa för drivande av automobil använda brännolja skola upphöra att gälla med utgången av juni månad 1949.

3) förklara sig icke hava något att erinra emot ett bibehållande under nästkommande budgetår av de år 1948 vidtagna skärpningarna i den indirekta beskattningen m. m., avseende, såvitt nu vore i fråga:

- a) beskattningen av vin,
- b) beskattningen av maltdrycker,
- c) beskattningen av läskedrycker,
- d) beskattningen av tobaksvaror,
- e) nöjesskatten,
- f) varuskatten,
- g) statsverkets andel i totalisator-, tips- och lotterimedel, i den mån annat ej följer av vad innevarande års riksdag beslutat i fråga om fördelning och av totalisatormedlen; samt

B) att följande motioner, nämligen: de likalydande motionerna I: 218 av

herrar Öhman och Norling samt II: 272 av herr Hagberg i Luleå m. fl., till de delar motionerna upptagits till behandling i utskottets betänkande,

de likalydande motionerna I: 298 av herr Bergvall m. fl. och II: 379 av herr Ohlin m. fl., till den del motionerna upptagits till behandling i utskottets betänkande,

motionen II: 297 av herrar Åhman och Rosén, samt

motionen II: 124 av herr Persson i Landafors m. fl.

måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Petrén, Sandberg, Kristensson* i Osby och *Persson* i Svensköp, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte — — — (= utskottet) — — — fördelningen av totalisatormedlen;

B) att riksdagen med anledning av de likalydande motionerna I: 298 av herr Bergvall m. fl. samt II: 379 av herr Ohlin m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att Kungl. Maj:t måtte omedelbart vidtaga åtgärder för bensinransoneringens avskaffande; samt

C) att följande motioner — — — (= utskottet) — — — II: 298 av herr Birke m. fl.,

motionen II: 297 av herrar Åhman — — — (= utskottet) — — — utan åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! I det föreliggande betänkandet har bevillningsutskottet haft att taga ställning till de i följd införda eller höjda konsumtionsskatterna, då bl. a. skatterna på spritdrycker, vin, maltdrycker, läskedrycker, tobaksvaror, bensin och andra drivmedel samt skatten på totalisatorspel och nöjesskatten höjdes. Redan vid denna frågas behandling vid

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

fjölårets riksdag framfördes från vårt håll starka betänkligheter mot denna form av skattehöjning. Vi riktade oss inte så mycket mot att en skattehöjning företogs beträffande sådana varor, som kunna betraktas som mer eller mindre umbärliga, men däremot desto mera emot införandet av bensinskatten. Vi hävdade och hävda fortfarande den åsikten, att en skatt, som är så utformad, att den fördyrar produktionen, åstadkommer svårigheter för vår produktionsapparat, vilket motverkar sitt syftemål.

Bensinskatten är ju till sin natur sådan, att den i mycket stor utsträckning verkar hämmande på produktionen, och det torde vara obestriddigt, att man har att räkna med en hel del varuprishöjningar som en följd av bensinskatten. Dessa varuprishöjningar återverka i sin tur på levnadskostnaderna och motverka således strävandena att hålla dessa nere. Erfarenheten har ju visat, att man måst medge en ganska betydande höjning av transportkostnaderna, och dessa höjda kostnader ha naturligtvis slagit igenom i varupriserna. Trots den höjda betalningen för varustransporterna klagar man på det håll, där man för sin försörjning är beroende av sådana transporter, över att ställningen har blivit avsevärt sämre. Jag har mottagit många bevis från personer, som äro sysselsatta i distributionsapparaten, vilka, jag tror med fog, göra gällande, att deras villkor ha blivit försämrade. Det är ju klart att om transporter fördyras, så verkar det hämmande på transportkapaciteten. Man undandrager sig, i den mån så är möjligt, att använda sådana transporter.

Ett av de starkaste skälen mot den form av skattehöjning, som vi införde i fjöl, står fortfarande och jag måste säga oemotsagt kvar, nämligen att fördyringen av dessa transporter i allra största utsträckning drabbar den mera glest bebyggda landsbygdens befolk-

ning. Det är denna befolkning, som har de stora avstånden, som för att komma fram till avsättningsorter och trafikcentra nödgas använda transportmedel av ett eller annat slag, och vi känna ju allesammans till att bilarna numera så gott som ensamma ha hand om transporter på våra landsvägar. Dessutom drabba ju dessa fördyrade transportkostnader i mycket hög grad den produktion, som vi ha ute på landsbygden.

Visserligen har man som kompensations medgivit vissa prisförhöjningar på sådana saker som t. ex. mjölk- och kreaturstransporter, men å andra sidan ha vi de tunga virkes- och skogstransporterna, som i mycket hög grad belastas av dessa dyrare omkostnader. Någon utredning om hur detta verkar eller hur stor andel transportkostnaderna utgöra, har man mig veterligt inte presterat.

Man motiverar fortfarande skatten med nödvändigheten av att åstadkomma en överbalansering av budgeten. Om man i princip kan dela den åsikten, att en överbalansering av budgeten i vissa lägen kan vara nödvändig och ofrånkomlig, så kan man nu alltid tvista om medlen, och jag återkommer här till vad jag sagt förut, nämligen att jag anser, att det inte kan vara lämpligt att genomföra sådana åtgärder, som direkt fördyra och därmed motverka produktionen, även om man med dessa åtgärder avser att indraga medel till staten. När dessa medel dessutom inte så att säga läggas på lager utan användas av statsmakterna för kapitalbudgeten, så komma de återigen ut i marknaden, och den återhållande verkan, som man skulle få genom att draga in dessa medel till staten, upphäves genom att man återigen tar dessa medel i anspråk.

Man har i olika sammanhang redan i 1947 års konsumtionskatteberedning, som framlade det ursprungliga förslaget om dessa skatter, uttalat, att restitution av bensinskatt skulle äga rum, och

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

jag minns, att man i utskottet under behandlingen i fjol mycket hårt tryckte på att en sådan restitution skulle komma till stånd. Trots detta har man inte lyckats åstadkomma något mera allmänt restitutionsförfarande, och finansministern konstaterar ju i årets proposition, att det möter stora tekniska svårigheter att åstadkomma ett sådant, varför han tillsatt en kommitté i enlighet med riksdagens beslut i fjol, som skall försöka lösa denna fråga. Således har riksdagens i fjol uttalade önskemål på denna punkt inte kunnat tillgodoses, men trots att restitution inte kan genomföras, har regeringen i år förelagt riksdagen förslag om att fortfarande uttaga skatten. Jag tycker det hade varit mera logiskt, när man i fjol såväl i utskottet som i riksdagen betonade, att denna skatt var av tillfällig natur och avsedd att upphävas så fort förhållandena det medgåve, och att restitution skulle lämnas och det visat sig att man inte kunnat genomföra detta riksdagens beslut, att man då i år hade gått in för slopande av denna extra belastning.

Man talar fortfarande om skattens tillfälliga natur och även i år har utskottet skrivit, att man förutsätter, att denna skatt fortast möjligt skall avvecklas. Det säges här i utskottets betänkande, att vid de tillfällen, då 1948 års bevillningsutskott tog ställning till de utav Kungl. Maj:t framlagda förslagen om skärpt indirekt beskattning, underströks från utskottets sida vad departementschefen uttalat därom, att den skärpta indirekta beskattningen — som ju förordats i syfte att åstadkomma en överbalansering av budgeten och icke för att täcka löpande statsutgifter — borde vara endast av tillfällig natur. Utskottet säger vidare, att det i likhet med 1948 års bevillningsutskott vill särskilt understryka, att de vid 1948 års riksdag genomförda skärpningarna på den indirekta beskattningens område äro av endast tillfällig natur och åsyfta

att bidra till en överbalansering av budgeten. »Den omständigheten», tillägger utskottet, »att nu ifrågavarande skatteskrpningar — därest utskottets föreliggande förslag godkännes av riksdagen — komma att erhålla en giltighetstid av något mer än två år, torde icke kunna föranleda att beskattningen bör karakteriseras på annat sätt än nyss angivits.»

Jag undrar: Vad kommer man att skriva nästa år? Kommer man då kanske att säga, att det förhållandet, att skatten skall gälla ännu ett år, upphäver inte giltigheten av den gamla framförda åsikten, att skatten endast är av tillfällig natur?

När vi i utskottet debatterat frågan om åstadkommande av restitution av skatten på vissa områden — jag tänker närmast då på jordbruket och fisket — så har man i utskottet stannat inför svårigheterna att åstadkomma en sådan rättvis kontrollerbar restitution. Jag vill säga, att svårigheterna äro mycket stora i det fallet, men de måste kunna övervinnas. Det kan inte vara riktigt, att t. ex. en fiskeriutövare skall betala 45 öre i skatt per liter för av honom förbrukad bensin. Nu vet jag, att utskottet och riksdagen säga, att detta kan man få igen i efterhand och att en viss restitution redan sker kollektivt till fiskarena. Men för den enskilde fiskaren blir det en mycket hård belastning av hans omkostnader. Samma är förhållandet när det gäller jordbruket. Det restitutionsförfarande, som har tillämpats, har ju inte — så blir det också med det, som utskottet kommer att föreslå — kunnat tillämpas på den långt övervägande delen av jordbrukets maskinella behov för dess drift. Man har här, kan man säga, tagit av i toppen, och resultatet har blivit, att endast de stora förbrukarna ha kommit i åtnjutande av en sådan restitution.

Vi ha i utskottet i år inte ansett oss ha anledning att intaga någon annan

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

ståndpunkt än den vi intogo i fjol. Vi anse nämligen inte, att det här talet om nödvändigheten av en överbalansering av budgeten är riktigt, om man tar hänsyn till vad dessa medel användas till. Man kan enligt vår mening inte fastslå någon viss summa såsom absolut nödvändig.

Vi anse inte vare sig 500, 600 eller 700 miljoner kronor såsom något absolut heligt tal. Vi tro, att inte minst nu, när t. ex. vår trävaruexport kämpar med ganska stora svårigheter på vissa områden, vi ha råd att hålla oss med en skatt, som fördyrar omkostnaderna och försvarar för oss att komma in på exportmarknaden med våra produkter. Det är skälet till att vi i år vidhålla vår ståndpunkt från i fjol.

Vi ha blivit något förvånade, när vi funnit, att folkpartiet, som i fjol energiskt kämpade för endast 10 öres skattehöjning, i år har släppt denna linje och nu går in för att bibehålla den höga 27-örestillägsskatten tills vidare. Jag skall ju inte yttra mig om motiven därför, men om det i fjol var oriktigt att höja transportkostnaderna och därmed höja omkostnaderna för produktionen, måste det väl vara minst lika oriktigt i år, med de vikande konjunkturen som vi nu ha på detta område.

Det är endast en sak till jag i detta sammanhang skulle vilja något beröra — jag tror inte den varit nämnd i debatten — nämligen transportkostnadernas inverkan på de totala byggnadskostnaderna. Vi känna väl allesammans till att för närvarande utföras praktiskt taget alla transporter till ett bygge medelst automobil. Man får här inte bara räkna med transporterna direkt till bygget, utan man får börja med transporterna av råvaran, sålunda av träden från skogen fram till sågen och upplagsplatsen, kanske fram till den fabrik, som tillverkar huset, och därifrån återigen till den plats, där huset skall uppbyggas. Detsamma är fallet

med praktiskt taget alla olika saker, som ingå i bygget. Staten ger subventioner och lån till bostadsbyggandet, men samtidigt vidtar staten åtgärder, som fördyra denna produktion av bostäder och naturligtvis påverka hyreskostnaderna.

Herr talman! Jag skall inte längre uppehålla mig vid denna sak. Jag skall endast säga, att för oss finns det ingen anledning att frångå den ståndpunkt, som vi i fjol intogo i denna fråga, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den med I) betecknade, av herr Velande m. fl. vid utskottets betänkande fogade reservationen, som inefattar avslag på Kungl. Maj:ts och utskottets förslag beträffande de delar i betänkandet, som röra bensinskatten.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Norup, Andersson* i Dunker, *Johnsson* i Skoglösa och *Ryberg*.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag har på det hela taget ganska litet att tillägga till vad herr Jonsson i Skedsbygd här har yttrat. Jag skulle emellertid finna det angeläget att kanske på en eller annan punkt komplettera hans framställning. Jag är medveten om att det är svårt att presentera någon ytterligare belysning av detta problem. Jag vill därför blott erinra om att när vi på vårt håll förra året hade att ta ståndpunkt till det komplex av nya eller höjda konsumtionsskatter, som då presenterades riksdagen, ansågo vi oss höra skillja mellan två grupper av konsumtionsskatter. Vi ansågo, att finansministern hade fog för sin argumentering, när det gällde höjningen av sådana konsumtionsskatter som skatterna på sprit, tobak, lottseddlar, tippning o. d. Vi ansågo, att dessa skatte-

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

höjningar fyllde det uppställda syftet, nämligen att verka köpkraftsuppsugande, som det hette. Det hela var ju ett led i inflationsbekämpandet. Men vi gävo också bestämt till känna, att vi inte kunde hysa samma mening, när det gällde bensin- och pappersskattorna. Vi ansågo inte syftet kunna fyllas genom att höja dessa skatter, en ståndpunkt, som även herr Jonsson i Skedsbygd här givit uttryck åt.

Jag skall inte visa upp den fördyrande inverkan som exempelvis bensinskatten har. Men jag kan inte underlåta att erinra om att man redan i konsumtionskatteberedningen var synnerligen tveksam, huruvida man verkligen skulle ta med bensinbeskattningen i detta sammanhang, ty konsumtionskatteberedningen måste ju säga sig, att bensinen, drivmedlen, ingalunda kunde räknas till de umbärliga varor, som ju utgjorde det främsta objektet för finansministerns åtgöranden förra året, och på samma sätt resonerade bevillningsutskottet. Bevillningsutskottet kände sig ingalunda särskilt övertygat om att denna beskattning var så vidare lycklig, och jag vill fästa kammarens ärade ledamöters uppmärksamhet på att bevillningsutskottet i sitt här föreliggande betänkande alltjämt står kvar på sin gamla linje och framhåller, att när man skall gå till en avveckling av dessa konsumtionskatter, så bör bensinskatten ligga i främsta planet. Därmed har man ju givit till känna sin uppfattning i saken.

Kammarens ledamöter ha under de månader som gått gång på gång haft tillfälle att konstatera — kanske utan att närmare tänka på det — just de starkt kostnadsökande konsekvenserna av den stegrade bensinbeskattningen. Kammaren har i ärende efter ärende under dessa månader måst besluta öka de anslag enbart på grund av de fördyrade drivmedelskostnaderna. Detta gäller ju anslagen till försvaret. Där

finns ju i år ett komplex av kostnadsökningar, föranledda av den dyrare bensinen, en fördyring som ju hänförs till den tillfälligt höjda beskattningen. Och detta gäller även de affärsdrivande verken, postverket, telegrafverket, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och vad det nu kan vara.

Därav följer ju, herr talman, att den siffra, som är upptagen för utfallet av denna höjning av bensinskatten, är en bruttosiffra. Det verkliga utfallet, nettoutfallet, är ju en helt annan siffra, ty från bruttosumman måste givetvis dragas siffran för de statsverkets kostnader, som äro föranledda av beslutet om att bensinskatten skulle höjas med 27 öre. I utskottsutlåtandet finns denna sida av saken nu redovisad. I och för sig är det kanske inte så väsentliga ting det här är fråga om, men det meddelas dock här, att tillägsskatten för statsverkets vidkommande betyder ungefär 16 miljoner kronor. Om man sedan även tar hänsyn till tillägsskatten på brännolja, finner man, att nettoutfallet inte kan beräknas till mer än ungefär 190 miljoner kronor, och detta gäller statsverket. Man kan då ha anledning att fråga, vad tillägsskatten kan betyda för näringslivet och inte minst för jordbruket i form av fördyring av transportkostnaderna. Jag menar därför, att den siffra, som man här får fram såsom ett bidrag till överbalansering av budgeten, djupare sett måhända inte betyder någon verklig överbalansering av budgeten, enär inkomsten helt eller delvis neutraliseras av skadeverkningsarna på andra områden. Det är klart, att siffran tar sig bra ut rent bokföringsmässigt, men i praktiken torde saken ligga till på ett annat sätt.

Nu vet jag inte, hur kammaren kommer att förfara. Det är väl antagligt, att den bifaller utskottets hemställan. Där emot är jag ganska övertygad om att man skulle göra en för produktionen, inte minst för jordbruket och inte

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

minst för dem, som ha gott om mil, som det brukar heta, en stor tjänst, om man *inte* ginge denna väg utan i stället följde reservanterna och beslöte, att denna tillfälliga beskattning nu upphäves.

Med dessa få ord, herr talman, hemställer jag i likhet med den föregående ärade talaren om bifall till den reservation, som är avgiven av herr Velander m. fl.

Häruti instämde herr *Birke*.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Det var en lång rad skärpningar av de indirekta skatterna som genomfördes i fjol. Skärpningarna kommo liksom på löpande band, och syftet med det hela var att binda köpkraften och alltså därigenom bekämpa inflationen. Och fortfarande är det ett dominerande och angeläget intresse, gemensamt för hela svenska folket, att kampen mot inflationen verkligen lyckas.

Men om man i denna kamp trubbar av det ena vapnet, så är det möjligt att man måste skärpa det andra. Om man låter budgetöverskottet dala mer avsevärt, kan man löpa risken av att i ökad skala få tillgripa investeringsbegränsningar, och den risken vilja inte vi inom folkpartiet taga. Jag är fullt medveten om att på det ekonomiska livets område är det en ständig rörelse och att det är svårt att avgöra, när man har så fast mark under fötterna, att man kan ta bort de konstlade medel, med vilka man för närvarande åstadkommit något som synes vara en samhällsekonomisk balans. Det förefaller emellertid oss inom folkpartiet som om det för närvarande inte vore möjligt att mer avsevärt minska budgetöverskottet. Vi beklaga givetvis att det ekonomiska läget är sådant. Jag skall dock inte här gå in på orsakerna till detta. Det har redan många gånger från vårt håll sagts, att regeringen ju får ta sin

del av ansvaret härvidlag, och jag skall inte nu föra diskussionen vidare efter den linjen. Jag vill i stället uttala en förhoppning om att läget skall bli sådant, att det den 1 juli 1950 skall vara möjligt att avskaffa den extra bensinskatten och låta den bli bara ett minne, för många dock ett ganska dystert minne från den senaste kristiden.

De båda föregående talarna ha erinrat om att den skärpta bensinbeskattningen har sina nackdelar. Inom folkpartiet förstå vi till fullo dessa olägenheter, ty vi ha samma grundsyn när det gäller denna sak. Vi äro medvetna om att den skärpta bensinskatten innebär en börda, som är tyngst för de mest avlägset boende, och vi ha klart för oss att den utgör en orättvis särbeskattning av bilismen, liksom att det också är mycket svårt att ordna med en rättvis restitution för jordbrukets och fiskets del, något som givetvis bör eftersträvas. Vi äro vidare medvetna om att den extra bensinskatten verkar produktionshämmande. Jag tror emellertid knappast att denna hämmande inverkan på produktionen kan sägas vara av en sådan storleksordning, att den motsvarar den sänkning av budgetöverskottet som skulle ske, därest 27-öresskatten borttoges, nämligen en sänkning med 190 miljoner.

Det är också just med tanke på denna inverkan på budgetöverskottet som vi inom folkpartiet inte ha velat vara med om att 27-öresskatten på bensin borttages redan under kommande budgetår. I fjol bekämpade vi som bekant införandet av denna extra skatt på 27 öre och förde i stället fram en 10-öreslinje. Herr Jonsson i Skedsbygd uttryckte sin förvåning över att vi inte i år hållit fast vid denna 10-öreslinje. Vi ha givetvis övervägt att göra det, men av olika anledningar ha vi ansett det lämpligt att inte nu intaga samma ståndpunkt som i fjol. En sänkning av skatten med 17 öre skulle ju inte bara

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsl. att å spritdrycker m. m.

medföra en kraftig minskning av budgetöverskottet, utan man får också ta hänsyn till den omständigheten att priserna i stort sett anpassat sig efter den höjning av bensinpriset som har skett, och om man då tar bort 27-öresskatten i två etapper, så rubbar man ju prisläget två gånger. Vi anse därför att det är bättre att ta sikte på den 1 juli 1950 såsom den dag, då skatten bör tagas bort i sin helhet.

Men, sade herr Jonsson, vad som var oriktigt i fjol, nämligen införandet av 27-öresskatten, bör väl också vara oriktigt i år. Jag vill svara, att det är skillnad mellan att införa en ny skatt och att behålla en skatt, som redan införts. Vi måste nu räkna med den omständigheten, att det har skett en anpassning av hela prisläget efter den högre beskattningen.

Det blir givetvis alltid en avvägningsfråga att avgöra, var skattelättnaderna böra sättas in. Inom folkpartiet ha vi vid denna avvägning stannat för att i första hand förorda en sänkning av den direkta skatten. Vidare ha vi framfört förslag om att bensinransoneringen utan dröjsmål måtte hävas.

Om man som i vårt land har ett högt pris på bensin och dessutom ransonerar av bensinen, anser jag det vara mest konsekvent, att man först tar bort ransoneringen och sedan sänker priset, när detta är möjligt. Går man den motsatta vägen, låser man nog fast ransoneringen för längre tid framåt. Det bästa vore naturligtvis, om man på en gång kunde avskaffa bägge dessa onda ting, alltså både det höga priset och ransoneringen, men det finns inte något parti, representerat i bevillningsutskottet, som i detta fall har velat rida på båda hästarna. Jag är, när jag säger detta, medveten om att bondeförbundet i sin motion skrev någonting om att bensinransoneringen kunde anses överflödig, men vid ställningstagandet i utskottet till denna fråga

gingo dock bondeförbundets representeranter emot folkpartiets förslag om ett skyndsamt slopande av ransoneringen.

Det är givet att en bensinransonerar alltid är förenad med olägenheter. Bensinen är svår att ransonera. Det är inte lätt att få en sådan ransonerar respekterad, och man kan knappast undgå en svart marknad. Dessutom medför det förhållandet, att behovsprövningen inte kan frigöras från godtycke, att även nyttotrafiken i viss mån drabbas av ransoneringen, vilket verkar produktionshämmande. När jag säger, att ransoneringen inte helt kan frigöras från godtycke, är detta inte någon anmärkning mot myndigheterna, ty det överstiger mänsklig förmåga att göra en behovsprövning på detta område rättvis. Det är ju till och med för de enskilda bilägarna synnerligen svårt att i en deklaration ange sin förbrukning under den närmaste tiden.

Bensinransoneringen är också dyrbar. Vi ha nyligen här i riksdagen anslagit 900 000 kronor till de utgifter, som denna ransonerar medför för länsstyrelsernas vidkommande. I mars månad i år uppgav trafikkommissionen, att det vid länsstyrelserna fanns 190 personer som sysslade med bensinransoneringen, och i ett interpellations-svar under fjolåret lämnade statsrådet Sträng den uppgiften, att 250 personer inom offentliga organ voro sysselsatta med uppgifter i samband med bensinransoneringen. Dessutom vållar givetvis ransoneringen merarbete för oljefirmorna, för andra försäljare och i viss mån också för konsumenterna. Ett upphävande av bensinransoneringen skulle alltså friställa arbetskraft för andra, produktiva uppgifter.

I Västeuropa är det nu vid sidan av Sverige endast Spanien, som, vid ett så högt bensinpris som vårt, har bensinransoneringen kvar. Italien, där man också har ett högt bensinpris, har nyligen avskaffat sin ransonerar. I

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

Finland återopades länge som ett skäl för att bibehålla bensinransoneringen, att Sverige hade en sådan ransonering, men Finland kunde dock inte i detta avseende vänta på Sverige, utan avskaffade i februari månad detta år sin bensinransonering.

När det gäller den merförbrukning, som kan uppstå vid fri handel med bensin, är det givetvis vanskligt att nämna några siffror, och i varje fall måste man göra denna bedömning med försiktighet. Då vi i folkpartimotionen ha uttalat en förmodan om att merförbrukningen skulle bli cirka 100 000 m³, ha vi stött oss på uppgifter, som lämnats dels av myndigheterna, dels av oljebolagen. Enligt myndigheternas uppgifter skulle merförbrukningen kunna beräknas uppgå till omkring 200 000 m³. De två ledande oljebolagen, Standard och Shell, ha däremot givit till känna den uppfattningen, att ett frisläppande av bensinen inte skulle medföra någon ökning av konsumtionen, och skulle det mot förmodan bli en ökning, så bedömer man den till 5 à 10 procent, vilket motsvarar ungefär 35 000 à 75 000 m³. Vi för vår del ha stannat för ett medelvärde mellan de beräkningar, som gjorts av myndigheterna och av dem som arbeta i branschen. Vid bedömandet av frågan om den eventuella konsumtionsökningen måste man nämligen ta hänsyn till att det finns hämmande moment även vid en fri handel. Först och främst utgör priset en broms. Dessutom har det i viss mån skett en övergång till körning med dieselmotorer, och vidare utgör givetvis dämpningen av konjunkturen inom byggnadsbranschen en återhållande faktor.

Jag skall inte fördölja att det, när det gäller vårt förslag om bensinransoneringens slopande, också finns en baksida på medaljen, nämligen valutaproblemet, som givetvis är ett allvarligt problem.

Bensinen kostar för närvarande i amerikansk hamn 9 öre per liter. Före kriget var priset 6 öre. Det har sedan skiftat, men ligger för närvarande på den högsta punkt som det gjort under perioden efter krigsutbrottet, nämligen 9 öre per liter. Frakten till svensk hamn kostar ungefär 2¹/₂ öre per liter, men i regel sker denna transport med svenskt fartyg, och vi ha därför räknat med att bensinen i svensk hamn betingar en valutautgift av 10 öre per liter. Med utgångspunkt från den bedömning av merkonsumtionen, som gjorts i folkpartimotionen, skulle det alltså röra sig om en utgiftsökning av 10 miljoner kronor för importen. Skulle man i stället som grundval använda den siffra, som myndigheterna ha lämnat, nämligen 200 000 m³, skulle den merutgift, som måste bestridas med främmande valutor, bli omkring 20 miljoner kronor.

Den utgift, som det här rör sig om, måste i stort sett betalas i dollar, men vi hålla före att man medelst exportbefrämjande åtgärder skulle kunna öka exporten till dollarområdet på ett sådant sätt, att det bleve plats även för den merimport av bensin som vi för vår del ha räknat med. Och för övrigt måste ju, mena vi, såväl bensinransoneringens hävande som en sänkning av den direkta skatten verka produktionsfrämjande, vilket leder till en förbättring av den inre balansen, något som i sin tur återverkar förmåligt även på den yttre balansen, på utrikeshandeln.

När det gäller att på längre sikt bedöma dessa problem, får man också ta hänsyn till det förhållandet, att i den mån bensintillverkningen vid svenska raffinaderier kan ytterligare ökas, så lättar valutasituationen på detta område. Under nästa budgetår beräknas det nya raffinaderiet i Göteborg, Koppartrans, kunna framställa 150 000 m³ bensin, och jag kan tala om för kamma-

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

rens ärade ledamöter, att företaget i fråga har ett nytt raffinaderi liggande i Göteborgs frihamn. Om detta kan uppsättas och produktionen där börjar, så kan man förmoda att under loppet av det budgetår, som följer efter det nästa, ytterligare en kvantitet av 150 000 m³ bensin kan ställas till den svenska marknadens förfogande av vederbörande företag. Detta är fördelaktigt ur valutasynpunkt, både därför att råoljan är billigare än bensin och därför att man har förhoppningar om att kunna i stor utsträckning köpa råolja i andra valutor än dollar.

Vi ha i folkpartimotionen framhållit att ett frisläppande av bensinen skulle medföra, att statens inkomster av bensinskatten ökades, och att detta i sin tur skulle underlätta en sänkning av den direkta skatten. Jag förmodar att nästa budgetår blir i ett övergångsskede mellan en högkonjunktur och normala tider. Vi våga icke inom folkpartiet ta ansvaret för att under ett sådant övergångsskede i allt för hög grad sänka budgetöverskottet. Ett borttagande av 27-öresskatten på bensin skulle komma att gå till ett belopp av hela 190 miljoner kronor. Däremot ha vi vågat ta ansvaret att yrka på en sänkning av den direkta skatten, därför att detta medför en mycket mindre sänkning av budgetöverskottet. Vi ha vid avvägningar av problemet, om man under nästa budgetår bör sänka den indirekta beskattningen eller den direkta, stannat för en sänkning av den direkta beskattningen, dels därför att en sådan åtgärd mindre påverkar budgetöverskottet men också därför att det ur andra synpunkter förefaller synnerligen angeläget. Jag tänker då i första hand på den påverkan som därigenom kommer att ske på sparandet och produktionen, men också på den skärpning av beskattningen som skett genom ändrat penningvärde, en skärpning som icke var påtänkt då vi 1947

fattade ståndpunkt till den direkta beskattningen.

När det gäller denna sänkning tror jag det är angeläget framhålla, att man inte bör förakta de små talen, när det gäller vare sig en höjning eller en sänkning av skatten. Jag tror för min del, att det finns en stark motivering för den ståndpunkt vi intaga, nämligen att under senare delen av nästa budgetår företaga en sänkning av den direkta beskattningen genom att uttagningsprocenten sättes till 90 i stället för föreslagna 100.

Herr talman! Ur dessa synpunkter ber jag få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Petrén m. fl.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag avser icke att taga upp någon debatt om vad som hände i fjol. Den bensinchock, som man då räknade med och som i viss mån också kom, är ju övervunnen. Jag tror således inte, att det tjänar mycket till att klaga och att säga att vi skola avveckla dessa skatter nu omedelbart, därför att de hava de och de följderna. Vi voro ju alla medvetna om, när vi i fjol fattade dessa omfattande beslut på detta område, att svårigheter skulle möta. Under hela valrörelsen i fjol höstas talades det om någonting som hette »den kärva linjen». Jag skall inte göra det nu, men jag tänkte nästan fråga herr Hagberg i Malmö, var högern gjort av herr Domös kärva linje. Är det bara omsättningskatten? Finns det ingenting i detta land som duger mera än omsättningskatten så som den såg ut i gamla tider? Är det så, att om man inte får den, så finns det ingenting i detta sammanhang att tala om?

Jag tror att chocken som sagt är övervunnen. Jag erinrar om att jag i fjol, när vi diskuterade denna sak här, påtalade, att en ledamot av denna kammarare i ett föredrag i Göteborg hade

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

talat om att det skulle vara lämpligt att kasta ut alla dem som röstat för den högre bensinskatten ur andra kammaren. När jag nu ser efter hur läget är i år, misstänker jag, att detta är rakt motsatt vad den talaren önskade i fjol. Om jag inte förstår det hela fel, måste majoriteten för bensinskattens bevarande i denna kammare bli en helt annan nu än vid fjolårets beslut.

För mig, herr talman, ha de där omtalade 500 miljonerna i detta sammanhang aldrig varit något heligt tal. Jag tillät mig i stället flera gånger i fjol säga, att det ur mina synpunkter var ett för lågt tal. Jag kom fram till den slutsatsen den gången på grundval av uppgifter som kommo fram från konjunkturinstitutet och från flera andra håll. Jag sade, att jag tror, att vi komma att befinna oss i en väsentligt säkrare ställning, om vi exempelvis säga att vi böra ha ett budgetöverskott på ca 800 miljoner kronor. Nu talar man om de 500 miljoner kronorna. Jag hoppas, att åtminstone för ingen av bevillningsutskottets ledamöter gått förbi, att det i propositionen nr 181 redovisas en av riksräkenskapsverket gjord beräkning av överskottet för nu löpande budgetår, där man kommit till ett resultat som åtminstone slog mig med häpnad. Vi hade resonerat om, att vi under alla förhållanden skulle skydda ett budgetöverskott på 500 miljoner kronor. Men det visar sig nu att riksräkenskapsverket räknar med, att det skall bli 300 miljoner kronor i budgetöverskott. Herr Jonsson i Skedsbygd talade om att det har vållat besvärligheter att lösa restitutionsfrågan och att hela den historien i runt tal kostat staten 20 miljoner kronor, om man räknar med den bensin staten använder på olika områden och räknar med ransoneringsapparaten. Jag vet inte, om han är villig plocka bort 210 miljoner kronor på en gång. Det är, menar jag, precis detsamma som om vi resonera utifrån den ståndpunkten,

att det över huvud taget inte skall förekomma någon överbalansering, att vi alltså med stora steg äro på väg att återvända till normala tider. Om vi äro det, varför icke säga — om man nu tror det — att staten icke behöver dra in dessa medel för att överbalansera budgeten.

Jag skulle i detta sammanhang också vilja säga till min vän herr Hagberg i Malmö, när han var så ömsint över att bensinskatten kom att beröra även icke umbärliga varor, att jag kan icke hjälpa, att jag tycker att den där ömsinthen hos ett parti, som i årtionden utan att blinka har lagt indirekta skatter på det svenska folket, är något hastigt påkommen.

Jag tror således, herr talman, att vi, om vi resonera kallt och lugnt om dessa ting, måste erkänna, att här finnes ingen annan väg att gå än att så långt det står i vår förmåga dra in dessa medel till statsverket. Det är det enda sättet för tvångssparande som är tillgängligt för statsmakterna i detta ögonblick. Jag kommer således, herr talman, till det resultatet, att jag yrkar bifall till bevillningsutskottets förslag angående alla de skatter vi antogo i fjol.

Nu finnes det även, herr talman, en reservation fogad till bevillningsutskottets betänkande ifrån folkpartihåll. Man hemställer, att riksdagen måtte hemställa till Kungl. Maj:t att vidtaga omedelbara åtgärder för bensinransonerings upphävande. Ja, herr talman, det finns väl ingen som tycker om bensinransoneringen och ingen heller som vill återgå till de där mer eller mindre konstiga inskränkningarna som vi hade strax förut. Det skulle naturligtvis vara en nåd att stilla bedja om, därest vi kunde sopa det hela över ända. Men, herr talman, när bevillningsutskottet haft att ta ställning i denna sak, då har utskottet måst fråga sig: Är det möjligt att genomföra en anordning sådan som den folkpartiet har föreslagit?

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

Jag vill gärna vittna här i kammaren om, att det fanns mer än en av utskottets ledamöter utom folkpartisterna som hade sympatier från början för det förslag som här framlagts. Men när man började se efter hur det förhöll sig, kom man snabbt underfund med, att det över huvud taget icke var en framkomlig väg. Jag erkänner gärna, att allt vad man här förutspår i visst avseende är mer eller mindre gissningar. Man kan gissa fel. Men det finns ju några ting att hålla sig till, som äro säkrare än andra. Folkpartiet räknar med en höjning av bensinåtgången med 100 000 kubikmeter. Bränslekommissionen har räknat med 150 000 å 200 000 kubikmeter. Trafikkommissionen har räknat med 200 000 kubikmeter, och den undersökning som har skett i vissa av näringslivets organisationer har visat, att man för närvarande anser sig ha fått tillgodosett ungefär tre fjärdedelar av sitt behov. Om man skulle tillfredsställa hela behovet, skulle man komma upp i ungefär 250 000 kubikmeter.

Men det är en fråga till, som det här gäller att ställa. Före ransoneringens införande fanns det redan omtalade förbudet mot körning på lördagar och söndagar och många andra restriktioner. Det fanns många bilar, som stodo uppallade och inte användes. Då var bensinåtgången 915 000 kubikmeter. Herr Kristensson har ju rätt i att det höjda bensinpriset naturligtvis kommer att ha ett visst inflytande på denna sak. Men jag tror ändå, att man kan anse det kompenserat, om man icke räknar med någon höjning för alla de tusental och åter tusental bilar, som kommit i rörelse sedan ransoneringen tillkom. Utgångspunkten är då, att ransoneringen nu kräver 750 000 kubikmeter och det förra läget 915 000 kubikmeter. I utskottet ha vi kommit till att det minimum som man vid fri bensinhandel har att räkna med i merförbrukning är 165 000 kubikmeter eller

suarare 200 000 kubikmeter. Vi ha förhört oss om möjligheterna att få valuta för en bensinimport av denna omfattning, och vi ha fått klart besked, att sådan tilldelning icke är möjlig. Uttag av hårdvaluta för bensin har skett till sista öret.

Herr Kristensson i Osby kan ju säga: Låt oss öka exporten till Amerika! Ja, det är möjligt att det kan gå, men herr Kristensson kan ju inte skriva ut någon garanti i det avseendet. Upphävandet av bensinransoneringen betyder 20 miljoner kronor i hårdvaluta, och inför den situationen har bevillningsutskottet icke vågat ta det steg som folkpartiet här har föreslagit.

Herr talman! Av herr Kristenssons i Osby sista yttrande i sitt anförande förstår jag, att denna motion, som ju också framgår av innehållet i densamma, är kombinerad med en sänkning av uttagningsprocenten till 90 procent. Men, herr talman, det tjänar ju ingenting till att vi vänta en vecka och diskutera denna sak. Vi kunna lika gärna göra det i dag. Frågorna ha ju samband med varandra, och här gäller bara frågan, om man kan låtsas om att det beslut, som vi fattade i fjol, icke existerar. Jag återkommer till vad jag sagt i denna kammare mer än en gång: den väsentliga delen av det belopp som vi nu räkna med som överbalans i budgeten finnes. Det är ett belopp av sådan karaktär, att det måste återbetalas, när det fyllt sitt ändamål. Det har icke talats så mycket om de överskott som vi räkna med i detta sammanhang. Men det har sagts hela tiden, att när dessa konsumtionsskatter fyllt sitt ändamål, skola de återbetalas. Det är möjligt, att man vid en översyn kommer till det resultatet, att så icke behöver ske i varje detalj, att man där kanske kan nå besparingar, som så att säga kunde sättas in i de allmänna beräkningarna.

En skattesänkning med 10 procent gör 140 miljoner kronor. Det må för-

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

låtas mig, herr Ohlin, men jag kan icke förfara så, att jag säger, att en sådan skattesänkning gör 65 miljoner kronor på det kommande budgetåret, och sedan säger, att vad som därefter sker intresserar mig icke. Skola vi göra en skattesänkning, måste det väl ändå vara från den synpunkten, att den skall kunna upprätthållas åtminstone under det påföljande budgetåret. Annars är det ju inte mycken glädje med det hela. Jag måste således räkna med att det här rör sig om 140 miljoner kronor. Jag är mycket tacksam att folkpartiet följt den linjen att skaffa ersättning. Jag bugar mig för att man vill försöka kompensera så långt det är möjligt. Det är en riktig linje om man vill dra en ram både för statens inkomster och utgifter, att man, när man vill göra förändringar i ramen, visar upp var ersättningen skall tas.

Nu har, herr talman, riksdagen alldeles nyss beslutat en översyn av våra skatter till staten, och statskatteöversynen har börjat sin verksamhet. När vi fattade beslutet, var det ju, vare sig vi tillhörde majoriteten eller minoriteten av denna kammare, en gemensam uppfattning hos oss alla, att man skulle söka nå fram till ett resultat, där arbetsviljan och sparsamheten icke kommo att hindras, och där det produktiva livet skulle främjas genom de åtgärder som skulle vidtagas. Herr talman, jag spørjer mig om detta, som var en gemensam utgångspunkt för oss alla, på något sätt kan nås genom att man av de eventuellt disponibla miljonerna placerar 140 miljoner kronor på det sätt som folkpartiet har föreslagit.

Jag vet icke vad det belopp kan röra sig om, som slutligen kan stå till förfogande, när det gäller våra skatter. Jag vågar icke en gång i dag gissa vilken storleksordning det kan ha. Men, herr talman, jag skulle vilja säga, att rör det sig om ett belopp sådant som vi i dag ungefär kunna tänka oss, då

skulle jag icke kunna vara med om att använda en så väsentlig del av detta belopp till sänkning av inkomstskatten som folkpartiet här har föreslagit. Jag har haft den utgångspunkten, att det här gällde icke minst det riskvilliga kapitalet i landet och en omprövning av ett par skatter. Det är ju inte populärt att tala alltför mycket om dem, det är riktigt, men det finnes icke någon möjlighet att komma förbi dem. Att man också skall överväga vilka justeringar som kunna ske i inkomstskatterna och vilken förändring som kan ske i dess skalor är naturligt. Det är för mig alldeles självfallet. Men därifrån, herr talman, och till att följa den linjen, att man vid detta års riksdag skulle sänka inkomstprocenten till 90, det skulle enligt min bestämda uppfattning icke göra det möjligt att komma till en tillfredsställande lösning, när det gäller den översyn av skatterna som riksdagen nu har beslutat.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter ber jag att få hemställa om bifall till bevillningsutskottets förslag i samtliga här upptagna punkter.

I detta anförande instämde herr *Bladh*.

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Jag skall icke taga upp någon diskussion med herr Kristensson i Osby rörande möjligheterna att sänka den direkta beskattningen. Det blir en fråga som vi få ta ställning till sedan. Jag begärde ordet för replik, bara för att bemöta en del av vad herr Kristensson i Osby yttrade i övrigt.

Herr Kristensson säger, att folkpartiet är medvetet om att bensinskatten orättvist drabbar landsbygdens folk och dem som bo avlägset från tätorterna. Han säger sedan, att nu har i alla fall en anpassning skett efter skatterna. Vi vilja inte, säger han, ta bort dessa skatter i två repriser, utan vilja vänta och

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

ta bort dem på en gång. Under tiden vill man ta bort ransoneringarna. Den enda spärr, som skulle stå kvar mot alltför stor lyxförbrukning av bensin, skulle då vara priset, och det skulle försvåra möjligheterna i nuvarande läge att sänka skatten. Trots att han är medveten om att det leder till en fördyring just för denna grupp av befolkning — det är ju landsbygdens folk som drabbas hårdast — yrkar han, att skatten skall vara kvar.

Sedan kan jag inte underlåta att göra en reflexion i anledning av min vän herr Olssons i Gävle anförande. Han säger att för honom äro inte 500 miljoner kronor något heligt tal. Men strax därefter frågar han: Vågar herr Jonsen i Skedsbygd ta ansvaret för att ta bort dessa 210 miljoner kronor? Nu är det inte 210 miljoner det är fråga om, ty staten får ju indirekt ge en hel del av dessa pengar tillbaka, dels i form av ökade kostnader, dels i form av subventioner. Därpå säger herr Olsson: När konsumentskatterna fyllt sitt ändamål skola de bort. Jag läste i årets statsverksproposition att nu var balans uppnådd. Ja, är balans uppnådd tack vare dessa konsumtionsskatter, är det då meningen att för att i fortsättningen upprätthålla balansen dessa skatter skola vara kvar?

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Herr Olsson i Gävle och jag ha olika uppfattningar om den merförbrukning som uppstår vid bensinförsäljning i fri handel. Herr Olsson säger att myndigheterna ha byggt på uttalanden ifrån olika organisationer. Jag vill i sammanhanget påpeka att i det frågeformulär, som var utsänt ifrån trafikkommissionen i november i fjol, lät man antyda att det kunde bli fråga om att ytterligare spara valutor. Man började alltså inom vissa organisationer tro, att det var fråga

om en ytterligare skärpning, och man hade måhända därför anledning lämna uppgifterna i överkant. Herr Olsson i Gävle bygger liksom myndigheterna på siffrorna från tidigare år. Men man får inte bygga för mycket på dem, ty det kan mycket väl tänkas att det höga priset utgör en större broms på efterfrågan än som myndigheterna räkna med.

Jag vill tillägga att Sveriges bensinhandlars riksförbund inte var tillfrågat av trafikkommissionen i november i fjol. På det hållet bedömer man situationen så, att det inte skulle bli någon ökning i förbrukningen — väl skulle den öka sommartid men minska under vintern. Det skulle således bli en utjämning och inte någon ökning per helt år. Bensinhandlarnas riksförbund omfattar de större försäljarna i vårt land.

Herr Olsson tillägger att det finns inte plats för någon ökning av bensinimporten på 10 eller 20 miljoner kronor — om han eller jag har rätt beträffande storleken är ovisst, men jag förmodar att den lägre siffran är riktigare. Den importplan som är uppgjord ifrån Amerika lär vara försiktigt gjord, och enligt den kunna vi, i den mån vi kunna öka exporten av trävaror, få större utrymme för import. Och i den mån vi kunna öka exporten av pappersmassa blir det också plats för ökad import. Den 1 april i år hade vi ett lager av pappersmassa på ca 450 000 ton. För övrigt, herr Olsson i Gävle, när det gäller att avskaffa en ransonering måste man understundom ta vissa risker. Man får inte bindas för mycket av ransoneringskonservatism utan får på detta område vara beredd att ta vissa risker.

Herr Olsson i Gävle yttrade att det skattesänkingsförslag folkpartiet kommit med innebar för år 1950 en inkomstminskning på 140 miljoner kronor, och så säger han: Detta kunna vi inte vara med om. Men om man på den punkten resonerar som herr Olsson, att

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

om man sänker uttaget för första delen av budgetåret och därmed påverkar den del av det nya budgetåret, som faller under samma kalenderår, och därför inte kan sänka skatten, då blir ju en skattesänkning aldrig möjlig! Härvidlag måste man tro en smula på framtiden och också här ta vissa risker. Vi räkna med att det skall bli plats för denna skattesänkning under det kalenderår som börjar nästa år.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag skall gärna tillmötesgå herr Jonsson i Skedsbygd genom att säga, att om man räknar ifrån statens utgifter för vad som använts till bensin är det 190 miljoner kronor i stället för 210 miljoner. Om detta på något sätt tillfredsställer herr Jonsson, skall jag gärna korrigera den uppgiften. Men om det olyckligtvis nästa år skulle bli så, som riksräkenskapsverket räknat ut för det nu löpande budgetåret, spela de där 210 eller 190 miljonerna en mycket, mycket betydelsefull roll. Det skall inte herr Jonsson i Skedsbygd försöka komma ifrån.

Jag sade till herr Kristensson i Osby att åtminstone har vårt utskottsresonemang på dessa punkter försiggått i, jag höll på att säga frid och försoning och utan att någon har försökt förolämpa vare sig den ene eller den andre, och något annat har inte heller varit min avsikt — tvärtom bockade jag mig djupt för herr Ohlin för att han hade tänkt på att när man gjorde av med pengar borde man försöka fylla i de luckor som uppstå. Oftast sker ju inte detta i det här huset, och därför kanske vi äro där vi i dag befinna oss.

Jag erkänner villigt att här står uppgift mot uppgift. Men om man kommer ihåg att tidigare tusentals, för att inte säga tiotusenals bilar stodo uppallade som sedan satts i trafik, måste väl herrarna ändå medge att om jag räknar

bort alla dessa vid en reglering av skatten, så är det en rimlig ståndpunkt, en förnuftig ståndpunkt att i så fall räkna med det utgångsläge som fanns före ransoneringen.

Jag vet inte om herr Kristensson ansåg att jag på något sätt lider av någon ransoneringsmentalitet. Jag är så litet gripen av något sådant, att jag till på köpet är beredd att avskaffa den ransonering, som ju är den verkligt centrala här i landet — nämligen den som gäller brännvinet!

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Jag kan inte underlåta att i anledning av herr Kristenssons senaste anförande påpeka, att han fullständigt undergräver motiveringen för den skattesänkning som han talar för, när han konstaterar att det är möjligt att det inte skulle bli någon ökad bensinförbrukning. Då har man ju inte något att ersätta dessa medel med, då faller ju hela motiveringen för en skattesänkning. Men, som sagt, jag har lovat att inte närmare gå in på denna fråga.

Jag efterlyste de indirekta verkningarna av denna skatt. Det har jag inte fått svar på och kan inte heller vänta att få från herr Olsson i Gävle. Det är något som man vet finns men som man inte kan uppskatta i något penningvärde. För övrigt är det ju så att vi förut finansierat kapitalbudgeten, åtminstone i mycket stor utsträckning, med lånemedel. Nu ha vi övergått till att ta i anspråk medel, som egentligen äro avsedda för byggande och underhåll av vägar. Detta underhåll och detta vägbyggande på landsbygden ha under snart ett tiotal år fått stå helt tillbaka, och medlen ha tagits i anspråk för andra investeringsändamål. Detta kan inte vara riktigt, och det är detta som vi vända oss emot. Jag tror att om man i stället försökte föra en sådan po-

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

litik, att man skapade bättre möjligheter för landsbygden att existera och inte lade ökade bördor på landsbygden, skulle därmed en hel del av tätorternas brännande problem få sin lösning, i varje fall inte bli så pass framträdande som de nu äro med den ständiga anhopningen av människor till samhällen och tätorter.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Till svar på de frågor herr Jonsson i Skedsbygd framställde till mig under sitt första anförande, vill jag säga att alla grupper i vårt svenska samhälle, också de som leva på landsbygden, ha ett givet intresse av att kampen mot inflationen lyckas. Det är med hänsyn härtill vi intagit vår ståndpunkt till bensinskatten.

Till herr Olsson i Gävle vill jag säga att i fråga om förbrukningen måste man nog räkna med att de som ha erfarenheter på området, nämligen försäljarna och oljeföretagen, i viss mån böra kunna bedöma den merförbrukning som kommer att uppstå efter en fri handel. Beträffande valutorna skulle jag vilja erinra om att handelsministern i ett anförande för någon tid sedan enligt ett tidningsreferat nämnde, att han fram på hösten skulle kunna ta ställning till frågan om bensinransoneringen bör avskaffas eller inte. Detta innebar alltså inte något löfte om slopande av bensinransoneringen, men jag förmodar att handelsministern då var inne på den tanken att det fanns en möjlighet att avskaffa den och även en möjlighet att lösa valutaproblemen.

I fråga om skattesänkningen talade herr Olsson i Gävle om nya skalor. Då bevillningsutskottet 1947 skrev om dessa saker, resonerade man om en uttagningsprocent på 120 eller också en som låg 20 procent under 100, och man sade att det hela kunde tänkas svänga inom

denna ram. Utan att man hade gjort några beräkningar ville man ändå säga, att om det blev större förändringar skulle skalorna behöva omarbetas, och i ett förslag från den kommitté, där finansministern var ordförande, vilket förslag lades till grund för beslutet, nämndes, att man mycket väl kunde tänka sig en svängning på dessa 10 procent, som vi nu föreslagit.

Jag tror läget är sådant i vårt land för närvarande, att det är av största vikt efter denna period av stegrade skatter att medborgarna åter kunna få en känsla av en fallande tendens när det gäller skattetrycket.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru KOCK: Herr talman! Då bensinransoneringen spelat en så stor roll i diskussionen skall jag be att få framlägga några synpunkter på frågan om dess bibehållande.

Det är först och främst transportapparatusens utveckling under senare tid som man har att ta hänsyn till. Det har förekommit en mycket stark ökning av bilparken; i fråga om personbilarna äro vi nu uppe i förkrignivån. Den 1 januari 1947 hade vi endast 139 000 inregistrerade personbilar, nu ha vi 181 000 sådana bilar. Lastbilarna ha under samma period ökat från 58 600 till 75 600. Omnibussarna uppgå inte till ett så stort antal att det spelar någon nämnvärd roll. Motorcyklarna ha under samma period ökat från 121 600 till 164 800, men de dra inte mycket bensin och ha därför inte samma betydelse som personbilar och lastbilar. Denna ökning av bilparken fortsätter alltjämt; man kan räkna med en ytterligare ökning under detta år efter den 1 april med ca 12 000 registrerade personbilar och 6 000 å 7 000 lastbilar. Detta är den första omständigheten man har att beakta, när man skall försöka bedöma utvecklingen av bensinförbrukningen vid fri marknad.

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

Den andra omständigheten man har att ta hänsyn till är i vad mån en pris-höjning kan verka i återhållande riktning. Där rör man sig på ett betydligt mera osäkert fält. Vi ha erfarenheter från vårt södra grannland, där man företog en höjning av bensinpriset den 1 april 1948, samtidigt som här, från 58 till 78 danska ören. Detta åstadkom icke någon minskning av bensinförbrukningen, som visade en fortgående ökning; denna har i år tagit större omfattning i samband med en mindre sänkning av bensinpriset. Denna betydande höjning från 58 till 78 öre medförde sålunda icke någon som helst minskning av bensinförbrukningen i Danmark.

Jag är medveten om att det är mycket svårt att göra jämförelser mellan olika länder, bl. a. beroende på olika ekonomiska förhållanden, och det är därför jag inte heller vågar dra den jämförelse, som åberopades här tidigare av herr Kristensson, angående bensinransoneringen i andra länder och i vårt land. Det är emellertid mycket sant som han säger, att man i de flesta länder som ha bensinransonering tillämpar ett lägre pris än här i Sverige. I fråga om Italien är emellertid enligt uppgifter som i går lämnades av KAK bensinransoneringen fortfarande kvar. Jag vet icke om det skett någon ändring på denna punkt, sedan dessa uppgifter inhämtades.

Det är mycket svårt att göra sådana internationella jämförelser, beroende på olikheter i förhållandena, bland annat beträffande den bilpark man har till sitt förfogande. Jag tror att i detta avseende föreliggande ganska stora skilligheter mellan exempelvis Finland och Sverige. Med den växande bilpark vi ha få vi räkna med en stigande efterfrågan på bensin. Och denna bilpark växer trots att bensinen är ransonerad och trots det höga bensinpriset.

Då man skall göra en uppskattning

av ökningen av efterfrågan på bensin får man gå till de olika användningsområdena. Under den tid jag hållit på med bensinransoneringsärenden har jag gjort den erfarenheten, att det föreligger ett mycket stort behov av ökade ransoner inom vissa grupper. Det gäller främst de enskilda lastbilarna. Den yrkesmässiga trafiken får däremot i stort sett vad den behöver för att upprätthålla sin verksamhet. Men firmalastbilarna behöva mera, och det gäller nog även en del andra lastbilar. Vidare är det privatbilar av nyttokaraktär, bl. a. inom handelsresandebanschen. För vissa kategorier av dessa äro bestämmelserna ganska snäva. I fråga om de rena privatbilarna finnes det ju icke några möjligheter till behovransoner, därför känner man icke till vilka behov som finnas. Det är antagligt, att för dessa priset icke spelar så stor återhållande roll, att det ej skulle bli en väsentlig ökning av dessa bilars konsumtion, om bensinen bleve fri. Bilägaren har ju redan bilen med alla dess fasta kostnader, och den kostnadsökning som en ökad körning skulle medföra är — även vid nuvarande höga bensinpris — ringa i förhållande till de kostnader som man redan har iklätt sig.

I synnerhet framåt sommaren är det naturligt, att vi ha att räkna med en kraftig ökning av körningarna, om bensinen blir fri. Detta vill väl ingen förneka.

Herr Kristensson talade om att en ökning av den inhemska raffineringen skulle lätta vår situation och giva oss större möjlighet att släppa bensinransoneringen, detta på den grund att råoljeimporten betalas i pund. Inhemsk raffinering innebär också en mindre kostnad än om man importerar bensin. Vi stå inför en ökning av den inhemska produktionen, när Koppartrans börjar sin tillverkning under sommarens lopp. Men detta är redan inräknat i kalkylen. Trafik- och bränslekommissionerna kal-

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

kylera sålunda med en betydande kvantitet från Koppartrans. Huruvida hela denna kvantitet kommer fram detta år eller icke vill jag låta vara osagt. Det föreligger dock viss risk, att vi icke ens skola få den fulla täckning av vår bensinkonsumtion som den inhemska tillverkningen beräknas ge oss.

Om man i fråga om valutautgifterna kalkylerar med den lägre konsumtionsökning, som folkpartiet är villigt räkna med, nämligen 100 000 kubikmeter, så betyder det 10 000 000 kronor i utländsk valuta och detta i dollars. Huruvida vi skola kunna taga risken av att behöva öka våra valutautgifter med 10 000 000 kronor i dollars är vanskligt att säga. Enligt min mening ha vi så stor användning av dessa tio miljoner på andra mycket viktiga områden, att jag t. o. m. skulle anse det vara mycket tveksamt, huruvida en ökad dollartillgång skulle i första hand få gå till ökade bensininköp. Kommer man upp till det större beloppet, 20 000 000 kronor, som bränslekommissionen räknat med, är det ännu mera tvivelaktigt. Att vi skulle gå ner i våra lager tror jag icke någon vill förorda.

Jag vill understryka att såsom situationen nu är finnes det ej stora utsikter för att vi skola kunna släppa bensinransoneringen. Huruvida det skall kunna ske senare under nästa budgetår får valutautvecklingen giva vid handen. Att därom uttala något säkert är omöjligt.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag skall icke diskutera med herr Kristensson i Osby om det finnes något som är viktigare än bensinen. Men om man släpper lös bensinen, följer därav automatiskt, att trafiken ökas, och det uppstår större behov av reservdelar och annat sådant. Det blir alltså icke bara fråga om bensinen utan även om åtskilligt annat.

Sedan är det ju riktigt, att svängningen var avsedd att kunna ske från 90 till 120. Men herr Kristensson i Osby, kom ihåg, att utgångspunkten för de skalor, som 1947 års skattekommitté gjorde upp, var att man tog bort den till 400 miljoner kronor beräknade omsättningsskatten! Det var skalan. Hade vi icke haft dessa konsumtionskatter, som vi sedan dess fått och som utgöra ett belopp, som är större än den gamla omsättningsskattens ehuru det möjligen är mera olikformigt fördelat än omsättningsskatten var, så skulle jag icke tveka att säga, att då vore utgångspunkten riktig.

Jag gratulerar herr Kristensson, om han i det slutliga upploppet, när skatteöversynen är klar, kan få med sig sina partivänner. Jag tillåter mig tvivla på det därför att jag tror att det är ett par förnuftiga karlar. Man vill nog icke av de pengar som stå till förfogande offra 140 miljoner kronor på den rena inkomstskatten. Jag tror, att detta skulle göra det uteslutet för oss att genomföra åtskilliga av de ting, som i fråga om vårt beskattningssystem äro absolut nödvändiga.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet Kock var inne på frågan om den merförbrukning, som skulle uppstå om man slopar bensinransoneringen. Som alla känna till finnes det på marknaden såväl överskott som brist. Frågan är närmast om överskottet är av samma storlek som bristen; då skulle en utjämning komma till stånd. Den uppfattningen har åtskilliga som arbeta i branschen. Här står uppfattning mot uppfattning.

När det gäller raffinaderierna bekräftade statsrådet Kock, såvitt jag förstår, mina uppgifter.

Det är givet att det behöves annat än bensin. Vi behöva en ökad mängd reservdelar. Vi måste beräkna att en hel

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

del av vår bilpark är av amerikanskt ursprung. Det kan också gälla andra nödvändighetsvaror. Just därför är det så mycket mera angeläget att ordna upp förhållandena med yttervärlden. Där tycker jag nog att det i första hand är regeringens uppgift att söka få till stånd en lösning.

Vi ha i vår reservation framkastat tanken att man ånyo bör överväga de valutatekniska spörsmålen. Importpriserna falla till viss del; priset på den holländska koksen har sålunda gått ner mycket. I den mån importpriserna falla finns det möjlighet till en kurssänkning av den svenska kronan utan att påverka stabiliseringspolitiken.

Det är klart att dessa problem äro invecklade. Vad vi från vårt håll ha velat är att detta skall övervägas. Jag tror att det icke kan sluta med mindre än att den svenska kronans värde kommer att falla i förhållande till utlandsvalutorna.

Till herr Olsson i Gävle vill jag säga, att den skattelättnad som vi föreslagit för första delen av nästa budgetår är ett provisorium. Vi äro medvetna om att konsumtionsskatterna måste sänkas. I mitt förra anförande sade jag, att jag hoppas att 27-öresskatten på bensin skall försvinna den 1 juli nästa år och göra sällskap med pappersskatten, om det ej är möjligt att slopa denna skatt tidigare.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru **KOCK**: Det är riktigt att uppfattning står mot uppfattning. Men den uppfattning som herr Kristensson åberopade, enligt vilken bensinkonsumtionen skulle bli oförändrad, företrädes av bensinförsäljarna, Svenska bensinhandlarnas riksförbund samt Esso och Shell, som åberopas i reservationen.

Den andra uppfattningen att man skulle få en ökning av konsumtionen

representeras av förbrukarna, d. v. s. av de näringsorganisationer, som trafikkommissionen vände sig till i vint-ras. Alla med ett undantag uttalade då som sin uppfattning, att trots bensin-prisets höjning skulle man få en konsumtionsökning vid fri marknad.

Jag skall icke närmare gå in på det åberopade enskilda företagens förhållanden. Jag vill bara understryka vad jag sade sist, att det är en rätt väsentlig kvantitet av detta företags produktion, som medräknats i våra planer för det sista halvåret 1949. Man får avvakta och se, om dessa planer komma att hålla. Det är icke alltid så lätt att få ett raffinaderi att arbeta med full kapacitet från början.

Herr **PERSSON** i Landafors: Herr talman! I föreliggande betänkande från bevillningsutskottet hänvisas till att de skatteskärpningar, som i fjol genomfördes i den indirekta beskattningen för överbalansering av budgeten, skulle vara av tillfällig natur och därför nu böra omprövas av årets riksdag. I själva verket har riksdagen att taga ställning till frågan, huruvida för nästa budgetår en överbalansering av budgeten av den storleksordning som förutsatts i statsverkspropositionen skall vara erforderlig.

Departementschefen har ansett, att de i fjol beslutade skatteskärpningarna böra, med undantag för de redan beslutade jämkningarna i fråga om totalisatormedlen, oförändrade bestå även under budgetåret 1949/50.

Vid 1948 års riksdag beräknades, att statsverket skulle tillföras 500 miljoner kronor genom skärpningen av ifrågavarande indirekta skatter under budgetåret 1948/49. Detta skulle enligt utskottets uttalande i fjol vara det minimum, som vore i högsta grad nödvändigt för att suga upp köpkraftsöverskottet i förhållande till varutillgången. Dessa pengar skulle användas för över-

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

balansering av budgeten. Överbalanseringen av budgeten skulle vara en mycket betydelsefull åtgärd för att uppnå samhällsekonomisk balans.

Köpkraftsöverskottet ansågs ligga hos de stora konsumentmassorna. De beskattningsobjekt, som man här tog sikte på, skulle sålunda icke höra till lyxkonsumtionen eller till sådana varor som helt kunde undvaras. Nu har hela denna extra anordning verkat ett år och erfarenheter vunnits. Vi opponerade oss mot hela denna extra beskattning i fjol, då den ställdes inför avgörande här i riksdagen. Lika energiskt som vi i fjol förnekade, att de breda konsumentlagren hade något köpkraftsöverskott, lika energiskt tillbakavisa vi även nu sådana påståenden. Vi anse fortfarande, att det spekulativa köpkraftsöverskott, som uppträdde på marknaden, var vinstkapital och förmögenheter som pockade på investeringar och sakvärden och som i hög grad utgjorde de drivande inflationsfaktorerna. Nu har genom investeringsbegränsningarna från statsmaktens sida byggnadsverksamheten drabbats mycket hårt, men i övrigt ha dessa investeringar på andra områden fortgått ganska ogenerat.

Ha nu regeringen och bevillningsutskottet den uppfattningen, att dessa extra konsumtionsskatter, som påfördes i fjol, varit nödvändiga för att den samhällsekonomiska balansen skulle bli återställd? Det torde icke under några förhållanden vara möjligt, att dessa skatteskärpningar på så kort tid kunde bli denna samhällsregulator för att åstadkomma jämvikt i vårt ekonomiska liv. Det synes tillhöra den inflations-teori som utbildades under den skärpta valutakrisen år 1947. Pengarna skulle icke användas för att täcka utgifterna; man tog dem av konsumenterna utan att lämna något vederlag i stället. Beloppet, som beräknades till 500 miljoner kronor, utgjorde överskottet i budgeten.

Hur som helst, nu ha vi fått veta att landet återvunnit sin ekonomiska balans. Redan under fjärde kvartalet förra året började man tala om detta. Har man nu nått den balans, som avsågs med uttaget av de skärpta konsumtionsskatterna, som enligt regeringen nödvändigtvis måste beslutas i fjol med stor skyndsamhet och med endast några dagars varsel, då bortfaller motiveringen för dessa skatters bibehållande.

Departementschefen och utskottet föreslår dock att dessa extra skatter bibehållas. För budgetåret 1949/50 beräknas dessa skatter giva 670 miljoner kronor, med vilka budgeten sålunda skall överbalanseras.

Vi yrkade i fjol avslag på alla dessa skärpningar av indirekta skatter, och det göra vi även i år.

Förutom de skäl och motiveringar som vi anförde i fjol har i år en betydande standardförsämring inträtt genom de väldiga belopp, som skola betalas å de direkta skatterna som slutskatt för år 1948, enligt uppgift över 800 miljoner kronor. Det synes därför direkt kunna betecknas som en hänsynslös standardförsämring för hela folket men framför allt för de mindre inkomsttagarna att skattevägen draga in så väldiga summor utöver de tidigare löpan-de direkta och indirekta skatterna.

Om det föreligger behov av att överbalansera budgeten i fortsättningen, böra andra vägar tillgripas än att taga in dessa belopp av de breda konsumentmassorna genom indirekt beskattning. Vi ha därför yrkat avslag på dessa skärpta indirekta skatter och föreslå i stället engångsskatt på förmögenhet. Detta skulle bli en direkt skatt, som skulle tagas ut på förmögenhet över 40 000 kronor och inbringa i runt tal 1,5 miljarder kronor.

Det var herr Jonsson i Skedsbygd som i den stora skattedebatten häromsistens beskyllde den kommunistiska gruppen för att icke bekymra sig om

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

varifrån pengar skulle tagas till statens utgifter. Nog anser jag att vi kunna mäta oss med t. ex. bondeförbundet, när det gäller att se till att nödvändiga utgifter måste täckas av motsvarande inkomster.

Utskottet har yrkat avslag på vår motion om engångsskatten, nämligen motionen II: 124 av herr Persson i Landafors m. fl. Likaledes avstyrker utskottet de likalydande motionerna I: 218 av herrar Öhman och Norling samt II: 272 av herr Hagberg i Luleå m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte upphäva de vid 1948 års riksdag antagna förordningarna om skatteskärpning på tobaksvaror, spritdrycker, vin, maldrycker, läskedrycker, nöjen, chokladvaror, kemisk-tekniska preparat m. m., bensin, brännolja, totalisatormedel, tipsmedel, lottsedlar och papper.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 272 av herr Hagberg i Luleå m. fl., d. v. s. avslag på utskottets hemställan om fortsatt giltighet för de vid 1948 års riksdag vidtagna skärpningarna i den indirekta beskattningen för överbalansering av budgeten. Detta yrkande ber jag få ställa under punkten A.

Under punkten B ber jag få yrka bifall till motionen II: 124 av herr Persson i Landafors m. fl. om engångsskatt å förmögenhet. För att göra detta formellt möjligt anhåller jag att få göra en ändring av motionens kläm. Jag får sålunda hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 124 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att förslag till engångsskatt på större förmögenheter i enlighet med i motionen angivna riktlinjer måtte snarast möjligt framläggas för riksdagen.

Skulle så vara att motionen II: 272 eventuellt avslås, komma vi att rösta för reservationen nr 1, som är fogad vid bevillningsutskottets betänkande nr 38.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr SANDBERG: Herr talman! Jag skulle strängt taget kunna nöja mig med att instämma i vad herr Kristensson i Osby tidigare anfört om folkpartiets ställning i frågan om den extra bensinbeskattningen. Jag vill emellertid i det avseendet endast ytterligare understryka vad som tidigare från vårt håll betonats, nämligen att även om vi för närvarande på skäl, som här anförts, måste bibehålla den nuvarande stora överbalanseringen av budgeten och därför just nu inte kunna slopa den extra bensinskatten, så äro vi dock inom folkpartiet ytterst angelägna om att — såsom utskottet också anser önskvärt — de extra höga konsumtionskatterna, och vi tänka då närmast på bensinskatten och papperskatten, snarast möjligt och helst redan nästa år måtte kunna avskaffas.

Beträffande vårt yrkande att som ett första steg till förbättring av förhållandena på bensinhandelsn område avskaffa ransoneringen av bensinen har det med all rätt påpekats, att en huvudpunkt därvidlag är hur stor konsumtionsökningen kommer att bli, om ransoneringen slopas. Det har här redan talats rätt mycket om den saken, och jag skall inte för min del säga mera därom än att jag har en bestämd känsla av att då man här talar om att man får räkna med en ökning av konsumtionen upp till 250 000 kubikmeter per år eller mer än så, har man svartmålat läget i högre grad än det finns anledning till. Den som talar med folk med intresse och erfarenhet på detta område får en annan uppfattning, nämligen att man samfällt är av den mening, att den ökade bensinförbrukning, som skulle komma att inträda, kommer att hålla sig inom ganska måttliga gränser. Någon ökning blir det naturligtvis i alla händelser, och jag tror att vad vi sagt i vår motion, håller sig ganska väl inom det sannolikas gränser.

Jag vill särskilt betona det samman-

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

hang, som finns mellan denna fråga om bensinransoneringens hävande och det yrkande vi ställt i en annan motion, som senare kommer att behandlas, nämligen om en viss sänkning av den direkta skatten. Ett bifall till vår motion om bensinransoneringens hävande skulle komma att underlätta genomförandet av en sänkning av den direkta skatten. Jag vill beträffande den direkta inkomstbeskattningen betona, att utvecklingen undan för undan visat, att en sänkning av denna beskattning framstår såsom en av de för närvarande mest angelägna uppgifterna. Det är också därför som vi inom det parti jag tillhör vid den avvägning vi försökt göra stannat för att redan nu taga ett om än blygsamt steg på den direkta skattesänkningens väg. Därmed ha vi inte på något sätt velat skjuta åt sidan det angelägna i att de extra och mest betungande konsumtionsskatterna falla bort. Vi förmena, att det bör vara möjligt att göra både det ena och det andra, om nämligen utvecklingen fortsätter i den riktning, som den synes hava slagit in på: emot en förbättring av den ekonomiska balansen, varvid en förutsättning för fortsättningen är att allt som är möjligt göres för att stimulera produktionen och sparandet. Det är just ur den synpunkten vi här trycka på behovet av en sänkning i den direkta beskattningen, vilket enligt vår mening skulle få en gynnsam effekt i nämnda hänseende.

Om man exempelvis frågar sig, hur den höga bensinbeskattningen verkar så måste det naturligtvis erkännas, att denna skatt är ytterst besvärande och ferdyrande och på olika sätt medför stora olägenheter, särskilt då för de delar av vårt land, där avstånden äro stora och där transporter till stor del måste ske med bensin- eller oljedrivna fordon. Detta är *en* sak, som man lätt kan konstatera. Men om man frågar, om alla de svårigheter, som äro förknip-

pade med den höga bensinbeskattningen, avhålla enskilda och företagare av olika slag från att försöka ytterligare stegra produktionen och öka sina inkomster, då är jag inte säker på att man får ett obetingat ja på sin fråga. Men just denna effekt att verka återhållande på produktionen och sparandet ha de höga direkta skatterna. Detta har också gjort, att det s. k. skattetänkandet tagit en betydande omfattning, och att det därvidlag rör sig inte bara om en uppagiterad historia utan om verkliga realiteter, därpå finns det alltför många belägg för att man skall kunna negligera detta förhållande. Eftersom vi numera kommit i det läget, att de ogynnsamma verkningarna av den mycket höga direkta beskattningen framstå såsom mycket betänkliga mena vi, att det blir en angelägenhet av första ordningen att försöka att i någon mån åtminstone och så fort som möjligt åstadkomma en rättelse därvidlag.

Vi ha betonat, att vårt förslag går ut på en provisorisk anordning, och jag har för min del svårt att tro, att förslaget, som herr Olsson i Gävle nyss förmodade, behöver innebära att den redan igångsatta utredningen om en översyn av skatterna kommer att på något sätt bindas. Jag har för min del mycket svårt att tänka mig, att man inte skall kunna komma till det resultatet, att även på den direkta beskattningens område något skall kunna göras för lättandet av skattebördan. Jag är för egen del den förste att vilja betona, att man skall infria de löften, som gjorts om en lättnad i de höga indirekta skatterna. Det belopp, som skulle kunna komma i fråga för skattesänkningar av olika slag, d. v. s. det belopp varmed driftbudgeten för nästa budgetår beräknas bli överbalanserad, har tidigare angivits till 721 miljoner kronor men i propositionen nr 181 till 618 miljoner. Enligt uppgifter, som lämnats till utskottet, kan man emellertid räkna med

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

att överbalanseringen kommer att växa ytterligare eller till omkring 670 miljoner kronor. Därmed skulle ökat utrymme givas för den skattesänkning vi förordade.

Herr talman! Jag har på grund av tillfällig heshet svårt att göra mig hörd, och jag nöjer mig därför med vad jag nu i all korthet anfört och ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Petrén m. fl. avgivna reservationen.

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Herr Jonsson i Skedsbygd ställde för en stund sedan en som jag tyckte i visst hänseende tämligen närgående fråga till folkpartiet. Herr Kristensson i Osby försökte besvara den frågan; enligt min mening var svaret inte helt tillfredsställande. Jag skall därför be att få ta upp saken ännu en gång för att om möjligt därigenom få något klarare besked om folkpartiets verkliga ståndpunkt i det föreliggande ämnet.

Herr Jonsson i Skedsbygd sporde folkpartiet vad anledningen kunde vara till att folkpartiet i år så behårt håller fast vid 27-öresskatten, under det att folkpartiet i följ med brinnande entusiasm uttalade sig för den s. k. 10-öreslinjen. Herr Kristensson i Osby genmålde: Vi kunna inte ta på vårt svar att i nuvarande samhällsekonomiska läge medverka till en så stark minskning av överbalanseringen, som det skulle innebära, om man toge bort 27-örestillägget.

Vilken slutsats bör man dra av en sådan deklaration? Jo, förmodligen den, att folkpartiet nu, då man kräver 27-öreslinjen, måste anse den samhällsekonomiska balansen vara ännu mera betänkelig än vad den var förra året, då man ju nöjde sig med 10-öreslinjen, att vi med andra ord skulle vara längre från ett uppnående av den samhälls-

ekonomiska balansen än vi voro i följ. Jag skulle vara tacksam, om herr Kristensson i Osby kunde finna tillfälle att närmare utveckla sin syn på denna angelägenhet.

I ett annat hänseende fingo vi emellertid klart besked från folkpartiets sida; det gällde den ingalunda ointressanta frågan hur man kommit just till siffran 100 000 kubikmeter såsom den sannolika konsumtionsökningen som följt av ransoneringens bortfallande. Jo, sade herr Kristensson i Osby, vi ha kommit fram till siffran 100 000 kubikmeter på följande sätt: Oljebolagen ha förklarat som sin mening, att det sannolikt inte blir någon ökning, medan kommissionerna, trafikkommissionen och bränslekommissionen, ha förklarat, att det sannolikt blir en ökning med 200 000 kubikmeter, och så ha vi tagit medeltalet mellan dessa två siffror. Den innebär ju ett enkelt tillvägagångssätt denna medeltalspolitik, och den praktiserades, som vi erinra oss, inte utan framgång av folkpartiet redan förra året. Jag vill erinra om att folkpartiet då lanserade sin 10-öreslinje i bensinbeskattningen. Vi voro åtskilliga, som då funderade över hur folkpartiet kommit fram till 10 öre och inte till 8 eller 12 öre utan 10 öre precis. Till slut gick det upp ett ljus för oss. Man hade uppenbarligen resonerat som så: Regeringen har i propositionen krävt 20 öres höjning, medan högern och bondeförbundet inte ville vara med om någon höjning alls, och så slog folkpartiet mitt itu och fick fram 10-öreslinjen. Man kan givetvis ifrågasätta, om denna medeltalspolitik inger särskild respekt. Jag för min del känner mig inte särskilt imponerad av sådana metoder.

Här har även berörts den valutamässiga sidan av saken, och det har från folkpartihåll medgivits, att detta är något mycket allvarligt. Ja, en av talarerna, jag tror det var herr Kristensson

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

i Osby, sade, att detta var medaljens baksida. Ja, förvisso är det så. I debatten har bl. a. från statsrådsbänken lämnats en del upplysningar i detta hänseende, som fullt ut bestyrka herr Kristenssons i Osby farhågor i den delen. Jag kan inte underlåta att i visst hänseende ytterligare försöka anföra ett par synpunkter på den rent valutamässiga sidan av saken. Folkpartiet vill ju vidta sådana anordningar, att det skall bli möjligt att importera, som det sagts, ytterligare 100 000 kubikmeter, om man nu vill ta risken för en uttömning av valutorna för sådana ändamål. Men jag undrar om man inte, när det gäller ianspråktagande av valutorna, det inom svensk motorism för ögonblicket finns önskemål, som äro väl så betydelsefulla som ytterligare inköp av drivmedel. Jag ber att få erinra kammarens ledamöter om följande tämligen fundamentala fakta: Det är alldeles riktigt som statsrådet för en stund sedan erinrade om, nämligen att det pågått en del import av bilar, vilken import emellertid nu på grund av valutaförhållandena praktiskt taget stoppat. Den bilimport vi haft räcker ingalunda till att kompensera den högst väsentliga försämring av standarden på det svenska motorbeståndet, som ägt rum under dessa senare år. Här har försiggått en avsevärd nedslitning av materielen. Jag skall be att få lämna ett par uppgifter, som äro färska och som enligt min mening på ett ganska intressant sätt belysa dessa spörsmål.

Jag vill då först erinra om den väsentliga del i det svenska motorfordonsbeståndet, som de amerikanska bilarna utgöra. Den amerikanska delen av den svenska bilparken utgjorde den 1 januari 1948 sammanlagt 128 000 bilar, vilket betyder ungefär 50 procent. Av dessa fordon voro 39 procent lastbilar. Härtill kommer emellertid den ganska betänkliga åldersfördelningen inom den svenska bilparken; den är

för närvarande onormal. Enligt nyligen av sakkunnigt folk gjord undersökning äro 74 procent av personbilarna, 44 procent av lastbilarna och 55 procent av bussarna äldre än tio år. Vad betyder det att vi här i landet ha ett relativt taget så pass ålderstiget fordonbestånd? Jo, naturligtvis att kravet på reservdelar ökar med accelererad hastighet år från år. Jag har påpekat, att det är fråga om upp till 50 procent amerikanska fordon, och alltså behövs det i väsentlig grad amerikanska reservdelar till dessa motorfordon. Då kanske någon frågar: Är det inte möjligt att skaffa europeiska reservdelar till dessa amerikanska vagnar? Svaret är, att det går för sig men endast i mycket begränsad utsträckning. I allt väsentligt måste man här lita till import från bilarnas tillverkningsland, nämligen Förenta staterna. Hur stor är den importen tänkt att bli? Vilka möjligheter ha vi att därvidlag operera med? Ja, i gynnsammaste fall kan den ersättning, som kan komma i fråga från europeiska länder enligt automobilindustriföreningen, beräknas uppgå till mellan 10 och 15 procent. En inhemsk tillverkning kan i bästa fall beräknas ge ett tillskott av samma storleksordning. En förutsättning är emellertid, att priskontrollnämnden medger erforderlig höjning av priserna, och det är kanske ett krux, som det kommer att bli litet svårt att komma förbi. Men, herr talman, med angiven utgångspunkt kan den minimiimport, som under alla förhållanden erfordras för att hålla fordonsparken funktionsduglig och i någorlunda trafiksäkert skick, värderas till cirka 17 miljoner kronor. Jag undrar huruvida inte kammarens ärade ledamöter liksom jag hysa den meningen, att det nog är väsentligt viktigare att försöka skaffa reservdelar till den motorfordonspark vi redan ha, så att den kan hållas i något så när funktionsdugligt skick, än

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

att skaffa mera bensin åt denna motorfordonspark.

Det finns ytterligare ett spörsmål i detta sammanhang att beakta, och det är våra vägars beskaffenhet. Det klagas och klagas med full rätt från den svenska motorismens sida på det mindre tillfredsställande tillståndet hos våra vägar. Det är många anledningar härtill. Saken har tidigare diskuterats här i riksdagen, och jag skall inte närmare gå in på den, men det finns anledning att just i detta sammanhang erinra om våra vägars dåliga beskaffenhet. Den beror på brist på arbetskraft men också, mina damer och herrar, på det förhållandet, att vi inte haft dollarvaluta för att kunna importera vägmaskiner i erforderligt antal. Enligt min mening bör det vara oss ganska angeläget att, i den mån det över huvud taget är möjligt, disponera valuta härför, köpa vägmaskiner och därigenom hålla vägarna i ordentligt skick i stället för att importera mera bensin. Ty göra vi det senare, riskera vi att förstöra vägarna än mera och stå utan möjlighet att hålla dem i ordentligt skick. Hur jag än vrider och vänder på denna sak kan jag för min del inte finna annat än att reservdelsfrågan måste tillmätas en väsentlig betydelse i detta sammanhang. Jag vill också inom parentes påpeka, att ur beredskapssynpunkt synes ganska angeläget att vårt motorfordonsbestånd hålles i ordning. Det är nog bra att vi ha stora drivmedelslager till förfogande, men om motorfordonen inte kunna köra på vägarna, ha vi ju ingen glädje av denna bensin.

Jag observerade i herr Sandbergs anförande, att han ifrågasatte, hurvida de beräkningar myndigheterna gjort i fråga om konsumtionsökningen kunde vara riktiga. Han menade, att det inte kan bli tal om några 200 000 kubikmeter, och om jag inte missuppfattade honom gick han väsentligt under även folkpartiets beräkning, 100 000

kubikmeter, och stannade med att, som han yttrade: »Någon ökning blir det naturligtvis.» Ja, herr Sandberg, är det bara fråga om »någon ökning», så följer ju därav automatiskt, att det inte heller blir någon stegring i de inkomster av bensinbeskattningen, som folkpartiet räknat med såsom den finansiella grundvalen för sitt skatteprogram.

Denna senare sida av saken komma vi väl tillbaka till nästa vecka, men jag har inte ansett det opåkallat att redan nu fästa uppmärksamheten på detta. Här är nog folkpartiet ställt inför ett problem, vars lösning påkallar alldeles ovanliga insikter i matematiken.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till den av herr Velanders m. fl. avgivna reservationen.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Jag vill erinra herr Hagberg i Malmö om att vi inom folkpartiet anse det värdefullt att ha ett budgetöverskott. Man säger i högerns reservation, att ett inkomstbortfall av angiven storleksordning icke får bagatelliseras, dvs. man erkänner där, att borttagande av 190 miljoner kronor betyder åtskilligt i inflationskampen.

Jag har tidigare här i dag talat om att folkpartiet har gjort en avvägning mellan tänkbara skattelättnader och därvid beslutat föreslå en lättnad i den direkta beskattningen. Jag vill ställa en fråga till herr Hagberg, såvida det inte kan anses opassande att göra det i dag, hur högern ställer sig till folkpartiets önskemål om sänkning av den direkta skatten under loppet av nästa år.

Herr Hagberg var något ironisk angående folkpartiets bedömning av den merförbrukning, som skulle uppstå vid fri handel med bensin. Jag vet inte om jag ytterligare skall betona, att vi tillmäta dem som arbeta inom branschen en viss förmåga att bedöma detta spör-

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

mål lika väl som myndigheterna, och herr Hagberg vill väl inte säga, att de som arbeta inom branschen inte äga en viss insikt på området?

När det gäller användningen av våra valutor skall jag gärna medge, att vi också behöva import av reservdelar. Det har jag förut talat om, men jag tror det är mer angeläget att säga att det finns ett samband mellan yttre och inre balans. En förutsättning för att vi skola kunna skapa den yttre balansen är att den inre icke äventyras.

Jag vill slutligen fråga herr Hagberg i Malmö: Vilket budgetöverskott vill högern ha och vari består högerns mycket omtalade kärva linje?

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag måste bedröva herr Kristensson i Osby med att säga, att jag under denna hans treminutersreplik icke anser mig ha fått något svar på min fråga. Jag hade sport herr Kristensson vad anledningen är till att folkpartiet i år går på 27-öreslinjen, medan det i fjol gick på 10-öreslinjen, och jag frågade om folkpartiet i år bedömer den samhällsekonomiska balansen såsom mera fjärran liggande än i fjol. Jag beklagar, herr Kristensson, att jag än en gång måste upprepa denna fråga. Med hänsyn till folkpartiets ställning i riksdagen numera vore det angeläget att veta, hur detsamma ser på dessa fundamentala ting.

Herr Kristensson riktade en fråga till mig, hur högern komme att ställa sig till folkpartiets krav på en skattesänkning. Ja, herr Kristensson, hur kommer folkpartiet självt att ställa sig till sitt krav på en skattesänkning? Nu skall kammaren om en stund votera. Antag att kammaren då slår ut folkpartiets förslag om ransoneringens borttagande! Då faller ju därmed grunden för folkpartiets finansieringsplan. Varifrån skall man då få de pengar, me-

delst vilka man vill kompensera sänkningen av den direkta beskattningen med 67 miljoner kronor för halva budgetåret och ca 130 miljoner för hela? Jag skulle tänka mig att det för herr Kristensson och hans meningsfränder måhända förestår en eller annan dag av ganska avsevärda tankemödor att konstruera en ny ståndpunkt inför det ytterligare betänkande i skattefrågan, som bevillningsutskottet har att avge.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Jag har tidigare i dag talat om varför vi icke återvänt till fjolårets 10-öreslinje. Anledningen är helt enkelt framför allt att priserna nu ha anpassat sig efter det högre bensinpriset och att vi inte gärna ta rubbningen i två etapper utan i stället vilja ha den rubbningen nästa år i samband med slopandet av denna skatt.

Jag vill vidare säga till herr Hagberg i Malmö, att vi aldrig, vare sig i denna diskussion eller i motionen, ha knutit vårt skattelättnadsyrkande ovillkorligt till bensinransoneringen. Om herr Hagberg läser motionen, skall man finna, att vi skriva, att det är önskvärt eller någonting liknande att man går den vägen men att vi inte ovillkorligt ha sammanbundit dessa ting.

Det är inte främmande för herr Hagberg att regeringspartiet i början av denna riksdag föreslog ett budgetöverskott till nästa år av 721 miljoner kronor. När proposition nr 181 avlämnades, beräknades summan till 618 miljoner, och sedan har bevillningsutskottet räknat upp den till 670 miljoner. Om man då följer folkpartiets skattesänkingsprogram utan att få igenom denna bensinransonering, som vi på allvar önska få igenom, betyder det i stort sett, att man återvänder till det belopp för budgetens överbalansering, som regeringen själv räknade med, när den avgav proposition nr 181.

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

Men jag har inte, herr Hagberg, fått svar på mina två frågor: Vari består högerns mycket omtalade kärva linje och vilket budgetöverskott vill högern ha? Jag vore tacksam att få svar av herr Hagberg på dessa frågor.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Herr Kristensson i Osby förklarade, att folkpartiet inte ovillkorligt har bundit sig för en viss linje. Nej, ärade ledamöter av denna kammare, det är ju det som är det karaktäristiska för denna meningsriktning, att den aldrig ovillkorligt binder sig för en viss linje utan alltid har möjlighet att acceptera en annan, därest så skulle befinnas lämpligt.

Herr Kristensson frågade mig i det sammanhanget vad högerns kärva linje innebär. Jag antar, att han menar den kärva linjen i denna fråga. Härpå vill jag kort och gott svara följande: Förra året sade vi nej till förslaget om höjning av bensinbeskattningen. Då var ju folkpartiet också med, men visserligen bara på halva vägen. Vi gjorde det, emedan vi hade den bestämde mening, att höjningen av bensinskatten, som nu beräknas ge omkring 200 miljoner brutto om året, inte medför ett verkligt bidrag till överbalanseringen av budgeten på samma sätt som de övriga skattehöjningarna göra. De höjda skatterna på tobak, sprit, lottsedlar, tipsmedel osv. syfta till att uppsuga köpkraft, och de äro lagda på, som det heter, umbärliga varor, men det resonemanget kan, mena vi, icke appliceras på bensinskatten. Vi anse liksom herr Jonsson i Skedsbygd, att den är hindrans för produktionen, inte minst för jordbruket. Därav följer, att den siffra, som redovisas såsom ett bidrag till budgetens överbalansering, alltså omkring 200 miljoner, motsvaras av avsevärda kostnader, dvs. utgiftsökningar på andra områden, varav i

sin tur följer, att det i detta hänseende i ganska väsentlig utsträckning bara blir fråga om en formell överbalansering.

Men, herr Kristensson, vi skulle kanske också kunna tänka på följande sida av saken: I och med att man har lagt dessa ett par hundra miljoner på produktionen, företagsamheten och jordbruket, ökar man dessa näringars kostnader, minskar därmed deras lönsamhet och minskar följaktligen också skatteunderlaget. Staten får alltså mindre i inkomst av direkta skatter med en sådan transaktion än den skulle ha fått under andra omständigheter.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Det var ett par yttranden av herr Kristensson och herr Sandberg som föranledde mig att begära ordet. De talade om att folkpartiets förslag skulle främja produktion och sparande. Den produktionsfrämjande effekten skulle väl antagligen bestå däri, att sänkningen av den direkta skatten skulle göra folk mer angelägna att göra övertidsarbete osv., såsom det vid otaliga tillfällen har påståtts i diskussionerna. Visserligen underskattar jag inte betydelsen av små skattesänkningar utan anser tvärtom, att varje sänkning av skatten i och för sig är tacknämlig, men jag tvivlar på att en sänkning av uttagningsprocenten från 100 till 90 skulle få någon nämnvärd effekt.

Jag tror inte det är av avgörande betydelse för huruvida en person vill producera mer och tjäna hundra kronor extra, att han får betala 9:90 kronor i skatt i stället för 11 kronor för varje nyförvärvad inkomst på hundra kronor. När man kommer upp till de allra högsta inkomsterna, kan det naturligtvis te sig litet annorlunda, men den överväldigande delen av de personer, som kunna bidra till en produktionsökning i detta land, befinna sig i

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

sådana inkomstlägen, att en skattesänkning skulle få den effekt jag här har skildrat.

Den andra vägen, på vilken man till äventyrs skulle kunna befrämja produktionen, vidrörde herr Kristensson när han talade om att ransoneringspersonalen kostar 900 000 kronor om året. Det är ju ett bestickande argument att man skall skicka ut denna ransoneringspersonal i produktivt arbete, så att exporten kan öka och vad det nu är för underliga ting, som kunna inträffa om ransoneringspersonalen upphör med sitt improduktiva arbete och ägnar sig åt produktionen i stället.

Men låt oss tänka efter vilken effekt den skulle bli om man upphävde bensinransoneringen och fick i gång en ökad biltrafik. I synnerhet om man väljer en så ytterst olämplig tidpunkt som just nu, är det inte svårt att räkna ut, att det kommer att bli en kolossal rusning efter varje motorfordon som kan röra sig, och det kommer att bli en stark efterfrågan på reparationer för att folk skall kunna utnyttja sina möjligheter att köra bil den 1 juli, när ransoneringspersonalen skulle upphävas. Naturligtvis skulle de framför allt göra det i syfte att få en trevlig semester, vilket jag inte missunnar någon människa, men den biltrafiken är ju inte av det absolut oundgängliga slaget. Jag tror att de kostnader detta skulle kräva bli av en helt annan storleksordning än de 900 000 kronor, som ransoneringspersonalen för närvarande kostar, och det skulle dessutom dra mera personal.

Jag kan således inte undgå att ställa mig skeptisk till tanken, att bensinransoneringens avskaffande skulle medföra en produktionsökning. Att avskaffa ransoneringspersonalen och därigenom få i gång en massa motorfordon, det är ungefär som att operera bort liktornar men skaffa sig skoskav i stället. Effekten av en sådan åtgärd blir tämligen minimal.

Den ökning av sparandet, som mo-

tionen räknar med, skulle väl hänföra sig både till sänkningen av den direkta skatten och till den ökade inkomst staten skulle få genom bensinskatten, när förbrukningen ökas. Det är väl tämligen svårt att med bestämdhet yttra sig om den stimulans för sparandet, som sänkningen av den direkta skatten skulle åstadkomma. Det kan tänkas att det blir någon ökning av sparandet, men jag tror inte den skulle bli så stor, att det är möjligt att uppskatta den.

Jag måste också ställa mig skeptisk till resonemanget om att man skulle spara 45 miljoner på förbrukningen av 100 000 m³ bensin. Om vi anta, att bensinkonsumtionen ökas med allenast 100 000 m³, vilket anses vara ett minimum, skulle det köras ungefär 50 miljoner mil mera med bil. Enligt tidningen Motor kan kostnaden att köra bil uppskattas till 4 kronor per mil. Konsumtionen av dessa 100 000 m³ bensin skulle alltså medföra en utgiftsökning av i runt tal 200 miljoner kronor. Av detta skulle naturligtvis ganska mycket komma på nyttotrafik och sålunda vara fullt berättigat, men vi skola väl inte fördölja för oss, att om vi äro så oklocka, att vi upphäva ransoneringspersonalen just nu, kommer en väsentlig del av dessa 50 miljoner körda mil att falla på sådan motortrafik, som utan minsta olägenhet kan avvaras. Jag kan sålunda ha skäl att antaga att åtminstone hälften av denna summa skulle innebära en direkt utgiftsökning och användas för en konsumtion, som mycket väl kan undvaras. Vad blir då effekten? Jo, helt enkelt den, att man för att tvångsspara 45 miljoner kronor, som det säges i folkpartimotionen, lockar folkhushållet att göra en fullkomligt onödig utgift på minst hundra miljoner kronor. Hur detta tillvägagångssätt skulle kunna verka stimulerande på sparandet, är för mig fullständigt obegripligt. Jag tycker hela detta resonemang om att man

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

skall öka sparandet genom att öka bilkörningen rätt mycket påminner om Ebberöds bank. Denna bilkörning kostar så otroligt mycket, att det man kan spara genom bensinskatten ter sig ganska betydelselöst.

Sedan vill jag såsom ett kuriosum erinra om herr Kristenssons argumentering beträffande den ökade bensinkonsumtionen. Han är så ivrig att påvisa, att det inte skulle bli någon konsumtionsökning, att han därvid, såsom herr Hagberg mycket riktigt har påpekat, slår undan grunden för kravet på en skattesänkning. Om konsumtionen inte ökas, kommer det ju inte heller in några nya skattemiljoner, varmed man kunde täcka det inkomstbortfall, som skulle uppstå genom sänkningen av uttagningsprocenten för den direkta skatten till 90.

Herr Kristensson hade också några funderingar om valutorna och gjorde gällande, att det förelåg en sådan tendens till sänkning av priserna på importerade varor, att han förutsatte att det fanns vissa möjligheter att få rum med de utgifter, som behövdes för den ökade bensinimporten, men han medgav att detta var ett invecklat problem, som krävde övervägande. Jag måste säga att jag på den punkten helt kan instämma med herr Kristensson, men då måste man ju fråga sig, om det inte ändå är ganska vågat att bygga ransoneringens avskaffande på saker och ting som äro föremål för och i behov av vidare övervägande. Är det då inte ett riktigare tillvägagångssätt att behålla ransoneringen tills man får se effekten av de prissänkningar på importvaror, som herr Kristensson talade om, och när man har klart för sig att man utan skada kan taga i anspråk de valutasummor, som behövas för att tillfredsställa bensinbehovet, att då avskaffa bensinransoneringen. Att göra det på förhand betecknade herr Kristensson som ett djärvt företag, som medförde vissa risker. Jag

måste säga att med hänsyn till det ändamål, som detta skall tjäna, är det risker som icke äro att rekommendera. De äro icke försvarbara i detta läge.

Så har jag ett ord att säga till herr Sandberg. Herr Sandberg säger, att den angelägnaste uppgiften för närvarande är att sänka den direkta skatten — och det var herr Kristensson också inne på — för att därigenom visa en tendens till skattesänkning. Detta resonemang ha vi hört flera gånger förut. Men, herr Sandberg, vi måste väl vara överens om att när vi ställa mot varandra den direkta skattens sänkande och t. ex. bensinskattens eller pappersskattens avskaffande, är det väl ändå tillåtet att ha delade meningar om vilken skattesänkning som bör komma först i tiden, den direkta skattesänkningen med 10 enheter eller avskaffandet av de konsumtionsskatter, som jag här har nämnt. Det är väl ändå denna avvägning som utgör en av den nya skatteberedningens viktigaste uppgifter, och nog måste väl herr Sandberg medge att ett följande av folkpartiets linje måste vara ägnat att föregripa den avvägning, som skatteberedningen skall göra. Under sådana förhållanden kan jag inte finna att det kan vara tillrådligt att gå på den linjen.

Herr Persson i Landafors skall jag inte alls kosta några ord på. Jag skall bara kort och gott säga, att den uppläggning han hade visar ju, att han inte alls hade på minsta sätt ens försökt att sätta sig in i den tankegång, som ligger bakom hela det program för ekonomisk balans, som vi arbeta efter, och därför kan man knappast ingå på något allvarligt resonemang med honom på den punkten.

Sammanfattningsvis vill jag säga att jag är fullt på det klara med att alla ransoneringar, således även bensinransoneringen, böra avvecklas så fort som förhållandena medge det. Det är klart att det kan taga en viss tid, men jag tror att det är riktigast att man inte

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

avvecklar bensinransoneringen vid en tidpunkt som den nuvarande. Bensinransoneringen bör avvecklas när valuta-situationen blivit en annan och vid en annan säsong än den nuvarande. Säkerligen kommer ransoneringens upphävande att ställa så starka krav på både import, service och bilverkstäder, att det är riktigtast att välja en tidpunkt, när trafiken av naturliga skäl ligger i bottenläge. Jag tror att bensinransoneringen lättast kan avvecklas någon gång under höst- eller vintermånaderna. Men alla dessa överväganden tror jag ligga säkrast hos de myndigheter, som ha hand om ransoneringarna och över huvud taget av vår ekonomiska politik.

Om jag skall tillåta mig att till sist uttala en uppfattning om lämpligheten av att motionsvis framföra krav på ransoneringars upphävande, så tror jag mig kunna säga att jag anser detta tillvägagångssätt mycket olämpligt. Det bör vara de ansvariga myndigheternas sak att lägga fram förslag om ransoneringars upphävande, när förutsättningar härför föreligga. Jag tror att kammaren kan med tillförsikt överlämna detta till dessa myndigheter, alldenstund vi kunna vara övertygade om att de äro lika angelägna om ransoneringarnas och regleringarnas avskaffande som någon medlem av denna kammare.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **SANDBERG** (kort genmäle): Herr talman! Herr Sundström nämnde i första delen av sitt anförande, som han dock icke riktade direkt till mig, att effekten av en tioprocentig sänkning av den direkta skatten i kronor räknat skulle bli ganska obetydlig i många fall, och det kan jag hålla med honom om. Men han nämnde ingenting om den sida av saken, som jag tror man bör tillmäta ett betydande värde,

nämligen den psykologiska effekten av att man slår in på en annan väg i fråga om skatternas utveckling än den tidigare.

Han förmodade vidare — och det riktade han särskilt till mig — att det var ett olämpligt sätt att börja med den direkta skatten. Man skulle ha tagit de indirekta skatterna först. Jag vill då erinra om vad både herr Kristensson och jag tidigare framhållit, att vi vid vår avvägning i denna fråga ha funnit övervägande skäl tala för att redan nu yrka på en sänkning av den direkta skatten bland annat med tanke på den goda verkan därav, som jag nyss antydde, och med hänsyn också till vad som ur budgetsynpunkt med tanke på angelägenheten av en stor överbalansering är *möjligt* att genomföra för närvarande. Vi ha ju biträtt den uppfattning, som utskottet framfört, att det vore riskabelt att nu minska statens inkomster så mycket som med 190 miljoner, och då man inte kan avveckla den höga bensinskatten i etapper ha vi ansett att det icke vore möjligt att nu borttaga den extra bensinskatten. Därför ha vi sökt oss fram efter den andra väg, som vi anse vara möjlig, riktig och nödvändig.

Herr **SUNDSTRÖM** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara till herr Sandberg säga, att jag icke framfört den uppfattningen att man i dagens läge skulle väga mot varandra en sänkning av den direkta skatten och en nedläggning av de indirekta skatterna. Jag är tvärt om av den uppfattningen, att om vi vilja fullfölja stabiliseringsprogrammet är det nödvändigt att bibehålla samtliga de indirekta skatter, som bevillningsutskottet nu har tillstyrkt, och dessutom att uttaga 100 procent av grundbeloppet på den direkta skatten. Jag är nämligen av den bestämda övertygelsen att det budgetöverskott, som

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

på dessa vägar kan åstadkommas, i dagens läge icke på något sätt är för stort utan att det väl behövs om vi skola med gemensamma krafter återställa den samhällsekonomiska balansen såväl inåt som utåt.

Herr **SANDBERG** (kort genmäle): Herr talman! Min replik skall bli mycket kort. Jag har mycket svårt att förstå att inkomstbortfallet för statens del, om den direkta skatten sänktes enligt vårt yrkande, skulle omöjliggöra en tillräckligt stor överbalansering av budgeten.

Herr **ÅHMAN**: Herr talman! När nu debatten dragit så pass långt ut på tiden kanske det varit motiverat att jag avstått från ordet, men då jag tidigare visat synnerligen stor återhållsamhet skall jag be att få taga kammarens tid i anspråk för ett kort anförande.

Det är ju klart att alla äro överens om att vi böra så snart det är möjligt avskaffa både den skärpta bensinbeskattningen och bensinransoneringen. Emot avskaffandet av den skärpta bensinbeskattningen anföres, att densamma skulle minska överbalanseringen av budgeten och därigenom försvåra möjligheten att uppnå ekonomisk jämvikt. Denna invändning kan nog från skilda synpunkter diskuteras med skiftande resultat. Dock synes det icke vara möjligt att i nuvarande läge avskaffa den skärpta bensinbeskattningen.

Enligt min mening vore det emellertid av stor betydelse, om man kunde avskaffa bensinransoneringen redan nu. Det skulle icke vara möjligt att samtidigt slopa den skärpta bensinbeskattningen, emedan förbrukningen, om bensinen bleve billigare, givetvis skulle bli oerhört stor, vilket i nuvarande läge icke vore lämpligt. Däremot kan man nog säga att det med bibehållande av den höga bensinbeskattningen är möjligt att avskaffa bensinransoneringen.

De skäl, som anförts emot bensinransoneringens avskaffande, äro enligt min mening icke bäriga. Man måste räkna med att folk i allmänhet med de höga bensinpriser, som nu råda, inte kommer att köra mera med sina bilar än vad som är nödvändigt. Här har framförts skilda argument. Statsrådet Kock anför i en statistik, intressant för dem som inte känna till förhållandena, att bilarnas antal har ökat; men enligt min mening saknar det bevisvärde i detta sammanhang. Det är ju inte avgörande för bensinförbrukningen, hur många bilar vi ha i landet. Avgörande för bensinförbrukningen är ju hur stort fraktbehov vi ha att tillfredsställa med våra lastbilar. Det hade varit riktigare om det här framförts en statistik från motororganisationerna, hur stort detta fraktbehov för närvarande är. En allmän åsikt bland lastbilägarna är att detta behov har minskat avsevärt under det senaste året, och följaktligen skulle det inte kunna tänkas en höjning av förbrukningen för lastbilarna.

När det gäller personbilarna kan det kanske tänkas, att en och annan förmögen stockholmsgrosshandlare eller någon annan person i god ekonomisk ställning skulle köra åtskilligt mera, om bensinen bleve fri, men jag tror inte att det skulle höja bensinförbrukningen mera än vad folkpartiet har räknat med i sin motion. Jag tror tvärt om att förbrukningen i verkligheten kommer att visa sig vara lägre. Det är ju så ute på landsbygden, där den mesta bensinen förbrukas för detta ändamål, att om bensinransonen inte räcker till för den egna bilen och man har råd att åka bil mera än vad ransonen räcker till, så åker man droskbil med resultat, att droskbilen kör 3, 4, 5 eller kanske 10 mil och sedan kör tillbaka och utför andra körningar, och därefter återvänder och hämtar dem som tidigare skjutsats. Bensinförbrukningen blir härigenom jämnt dubbelt så stor, kanske mera.

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

Oftast är nämligen den egna bilen av mindre format och kräver mindre bensin.

Den som känner till förhållandena på landsbygden är inte alls övertygad om riktigheten av de siffror, som nämnts här ifrån kommissionernas sida och som så starkt understrukits av de socialdemokratiska talarna och även av herr Hagberg i Malmö. Han är förvisad om att uppgifterna icke äro med verkligheten överensstämmande. För övrigt skulle det vara intressant att något analysera herr Hagbergs i Malmö advokatoriska försvar för bibehållandet av bensinransoneringen. Det överlåter jag emellertid till mera framstående talare. För egen del kom jag till den slutsatsen att han avsåg att avge en varm kärleksförklaring till förmån för bensinransoneringen; jag undrar om inte hans kärlek till den ransonering delas av högerpartiet i dess helhet.

Herr talman! Jag ber att få meddela, att jag kommer att rösta för bensinransoneringens avskaffande. Dessutom ber jag att få yrka bifall till den av herr Rosén och mig framförda motionen om sänkning av fordonsskatten med 50 procent för bensindrivna lastbilar, om den skärpta bensinbeskattningen skall fortsätta.

Herr OHLIN: Herr talman! Debatten har ju belyst den föreliggande frågan ur så många synpunkter, att jag inte skall förlänga den något väsentligt utan bara tillåta mig ett par observationer mera i förbigående.

Jag ber först att få instämma med herr Åhman, när han uttalade sig till förmån för en sänkning av fordonsskatten för bensindrivna lastbilar. Det går tydligen inte att få något beslut i den riktningen här i dag, och jag tillåter mig därför att vädja till finansministern att taga upp den frågan till övervägande på nytt, såvida han inte

anser sig kunna ställa i utsikt ett relativt snart avskaffande av den skärpta bensinskatten.

Herr talman! Den fråga som väl egentligen står i centrum för alla våra skattedebatter för närvarande, är väl behovet av en väsentlig överbalansering av budgeten. Man kan beklaga att det skall vara nödvändigt i detta läge att ha ett statligt tvångssparande av väsentlig omfattning, och man kan vara mer eller mindre beredd att lägga skulden för att vi kommit i ett sådant läge på den ekonomiska politik, som förts i första rummet av regeringen under senare år. Men de sakerna ha vi ju diskuterat, och det lönar sig inte att upprepa dem i dag. Kvar står i alla fall att vi ha ett ekonomiskt läge, där mycket få människor skulle våga stå upp och säga, att det går nog bra att utan budgetöverskott få samhällsekonomisk balans; det statliga tvångssparandet är något ganska överflödigt.

Som jag ser saken gäller det i nuvarande läge att definitivt få bukt med överkonjunkturen. Jag tror att har man väl fått bukt med den, så att konjunkturen liksom vänt, kommer man att få ett väsentligt mycket mindre behov av en statlig överbalansering. Jag kan inte känna mig övertygad om att vi ännu ha kommit i det läge, där vi kunna avstå från en mycket betydande överbalansering, men jag vill reservera mig för att vi redan nästa år kunna vara i ett radikalt förändrat läge.

Om man nu frågar, vilken ställning högern och bondeförbundet inta till denna fråga, kan jag ju inte säga att jag tycker att dagens debatt har varit så klagörande. Man har inte fått något riktigt grepp på frågan, vilka motiv det är som göra att man inom högern och bondeförbundet anser sig kunna vara så generös att man kan reducera budgetöverskottet, inte med några tiotal miljoner utan med flera hundra miljoner kronor. Mig, herr talman, förefaller

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

det ganska sannolikt, att om man genom att reducera budgetöverskottet just i detta känsliga läge med flera hundra miljoner kronor skulle riskera att åstadkomma att vi inte få verklig bukt med överkonjunkturen, så att vi ännu länge få behålla det tillstånd, där varuefterfrågan är litet för stor i förhållande till varutillgången, kan detta betyda en konservering av regleringsökonomien på skilda områden. Det betyder olägenheter för näringslivet, ty i samma mån som man bibehåller en överkonjunktur, dvs. förbrukar för något hundratal miljoner kronor för mycket av varor för konsumtion eller investering, blir vår export mindre än den annars skulle vara och våra möjligheter att importera minskas. Importregleringen med alla dess olägenheter måste bli hårdare än som eljest är behövligt.

När jag lyssnade till herr Hagberg i Malmö kunde jag inte underlåta att göra den reflexionen, att herr Hagberg brukar vara en av de främsta när det gäller att betyga sin brinnande önskan att avskaffa regleringsökonomien. Men, herr Hagberg, ifall vi skulle följa högerens linje och resultatet därav blir en bevarad överkonjunktur, så att vi få dragas med regleringsökonomien en tid framåt av oberäknelig längd, ha vi inte då i själva verket gjort näringslivet en björntjänst? Måste icke den som verkligen på allvar anser, att han vill vara med och arbeta för regleringsökonomiens avveckling, också säga: det är beklagligt, att jag måste acceptera en del åtgärder, vilka äro så oangenäma som jag tycker att t. ex. den extra bensinskatten är, men jag måste acceptera dem för en som jag hoppas relativt kort period.

Man kan diskutera, hur stort budgetöverskottet behöver vara och framför allt hur stort budgetutfallet skall vara det ena året i jämförelse med det andra. Om det icke från regeringsbanken göres någon jämförelse mellan stånd-

punkten i år och ståndpunkten i följ, skall jag emellertid icke förlänga debatten med att redogöra för hur vi se på den saken.

Herr Hagberg i Malmö hade också i övrigt några kritiska uttalanden mot folkpartiet, emedan partiet föredrager en viss linje. Vi vilja ha två saker, dels inkomstskattesänkning, dels avskaffande av bensinransoneringen. Men kunna vi icke få båda delarna, få vi verka för att uppnå endera. Vi arbeta för att få båda två tillsammans, men går icke detta, skola vi försöka få en av dem. Herr Hagberg tröttnade icke att upprepa det som upprepats jämt och ständigt från högerhåll, detta att det är så märkvärdigt att folkpartiet icke kan ha någon bestämd linje utan har olika alternativ. Är det konstigt, herr Hagberg, att när man vill ha två saker och icke kan få dem båda man försöker att få den ena?

Tillåt mig en liten jämförelse med högerens ståndpunkt i dessa skattefrågor. Herr Hagberg talade om vad som var typiskt för oss. Låt mig beröra vad som sedan 1946 varit typiskt för högerpartiet i skattefrågorna. De senaste åren liksom under de senaste månaderna har dess ställning tett sig på följande sätt. Utåt uppträder man och slår sig för sitt bröst och säger, att högern är den som säger folket sanningen och företräder den kärva linjen. Men när vi fråga, vari denna linje består, få vi intet svar. Herr Hagberg kunde icke ge något svar. När det kommer till ett ställningstagande här i riksdagen förordar högern vad den kallar de största skattesänkningarna. Å ena sidan är högern den kärvaste, den hårdaste, den som säger sanningen, å andra sidan kommer högern med de största och mest populära lättnaderna. Jag har frågat herr andre vice talmannen om högerens linje, också utan att få svar. Jag har erbjudit mig att vänta några månader, men nu har det gått ett halvår, och

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

jag har alltså icke fått svar. År 1946 — om jag får gå så långt tillbaka — var högerens ståndpunkt: den största skattesänkningen, de största utgifterna och den strängaste budgetbalanseringen. Jag skulle vilja fråga herr Hagberg, om det ändå icke får lov att vara ett minimum av konsekvens i de olika ståndpunkterna när det gäller statens utgifter och inkomster. Vad är det för märkvärdig samhällsekonomi högerens representanter företräda, då de kunna skilja på utgiftssidan och inkomstsidan och sedan t. o. m. när det gäller balanseringsprinciperna behandla dem som ett tredje problem? Om jag vore herr Hagberg och en del av de andra talarna inom högerpartiet, skulle jag erinra mig det gamla talesättet att man icke skall kasta sten när man sitter i glashus. Då skulle kanske en del av inslaget i skattedebatterna bli överflödigt.

Till herr Sundström i Skövde skall jag icke säga mycket. Jag måste bekänna, att en del av hans nationalekonomiska utläggningar gingo över min horisont. Har herr Kristensson i Osby förstätt dem, hoppas jag att han tager upp dem till diskussion. Slutsatserna voro mystiska. Men det är svårt att kritisera när man icke förstår resonemanget.

Men en punkt skulle jag vilja beröra. Om jag icke hörde fel, sade herr Sundström att det var olämpligt att motionsvis föreslå avveckling av regleringarna och ransoneringarna. Detta skulle man tydligen med fullt förtroende låta myndigheterna avgöra, i främsta rummet kommissioner och dylikt, i sista rummet Kungl. Maj:t. Jag förmodar, att med herr Sundströms ståndpunkt kommer man därhän, att icke heller tidningarna skola skriva och föreslå avveckling av ransoneringarna. De skola också ha förtroende för kommissionerna och Kungl. Maj:t. Eller vill herr Sundström möjligen ge tidningarna större frihet än riksdagens

ledamöter? Det skulle i så fall vara en märkvärdig ståndpunkt. Jag tror att man måste konstatera, att om det icke från oppositionens sida i riksdagen och från oppositionspressens sida dag efter dag förts fram kritik mot regleringsökningen, och om man där icke krävt att den och den regleringen skulle avskaffas så snart som möjligt, hade vi fått behålla en del av de avskaffade ransoneringarna längre än vi fått och finge fortfarande behålla dem vi ha kvar längre än nödvändigt. Den regleringskonservatism som har talats om förut i dag är sannerligen ingen myt. Den finns utbredd litet här och där och framträder närmast i ovilligheten att taga några risker när det gäller regleringarnas avskaffande.

Beträffande svårigheten att öka bensinimporten skall jag bara tillåta mig en enda reflexion, herr talman. Detta att Sverige, som för ett par år sedan hade en så stark valutaställning, nu icke anser sig kunna öka bensinimporten med ett måttligt antal miljoner, är väl ett vittnesbörd om i vilket läge vi kommit därför att vår export är otillräcklig. Det är ett vittnesbörd om att den centrala frågan för vår ekonomiska politik för närvarande är, hur vi skola kunna öka exporten. Jag tror, att även om vi bevilja 1 miljon i propagandaslag och företaga oss en del annat sådant, kunna vi ändå icke därigenom vänta några mer betydande resultat. Det tarvas att man här verkligen ser situationen sådan den är och går in för att åstadkomma den relativa kostnadsenkning, utan vilken en ökning av den svenska exporten i tillräcklig omfattning säkert icke är möjlig.

Herr Olsson i Gävle, bevilningsutskottets ärade ordförande, förklarade att för honom var den väsentliga synpunkten, att man genom att reducera inkomstskatten med 10 % skulle beröva statskassan 140 miljoner, även om endast hälften av detta belopp skulle

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

gälla nästkommande budgetår. Om man i likhet med herr Olsson i Gävle anser, att det redan nu är klart att budgetåret 1950/51 en direkt beskattning och ett budgetöverskott av ungefär samma höjd som 1949/50 äro nödvändiga, har man en mycket pessimistisk uppfattning.

Enligt min mening har man rätt för närvarande att planera från den utgångspunkten, att när vi fått bukt med överkonjunkturen kommer behovet av överskott i budgeten att vara väsentligt reducerat, särskilt om denna utveckling stödes av motsvarande konjunkturutveckling i utlandet. Nu säger herr Olsson i Gävle — han gör det t. o. m. med en älskvärd buggning för bl. a. mig och det parti jag företräder, för vilket jag naturligtvis är tacksam — att man måste visa, var man skall taga pengarna när man föreslår skattesänkning eller utgiftsökning. Det låter säga sig, det vill jag säga till bevillningsutskottets ordförande, men argumentet har i dagens läge — jag är ledsen att behöva konstatera det — icke alls samma kraft som under vanliga förhållanden, när det gäller att hålla budgeten i balans. Nu är det ju fråga om huruvida budgetöverskottet skall vara 700 miljoner eller några tiotal miljoner större eller mindre. Då kan man icke säga, att envar under alla omständigheter måste redovisa, var han skall taga pengarna, om han föreslår den eller den skattesänkningen. Ty sådant tal förutsätter — och detta antagande är för herr Olsson självklart — att man vill svära på magisterns ord och acceptera finansministerns ståndpunkt att budgetöverskottet skall vara *precis detsamma* som finansministern tänker sig. Nu tänkte sig finansministern i januari ett budgetöverskott på 721 miljoner. Hade han stått kvar vid den siffran, veta vi att herr Olsson i Gävle skulle ha sagt: 721 miljoner skall det vara. Sedan räknade finansministern ned beloppet till 618 miljoner. Jag har icke observerat,

att herr Olsson i Gävle då framställde något förslag om åtgärder för att bringa upp budgetöverskottet. Sedan har bevillningsutskottet räknat upp summan till 670 miljoner, och då säger herr Olsson, att vi måste utgå från den siffran. Den som icke accepterar detta tal och föreslår skattesänkning, skall visa var man skall taga pengarna, för att vi skola komma tillbaka till den siffran. Jag tror ändå att man måste konstatera att detta är att gå litet för långt i respekt för just den siffra för budgetöverskottet, som finansministern presenterar i ett visst läge.

Men jag vill å andra sidan, för att icke bli missförstådd, säga att jag icke hört något bärande argument mot uppfattningen, att om man vill vara på den säkra sidan, man måste ha ett budgetöverskott av ungefärligen den *storleksordning* det här är frågan om. Skulle man t. ex. gå ned till hälften av detta budgetöverskott, tror jag att det vore risk för de konsekvenser, som jag förut har berört.

Herr talman! Skälen för att vi inom folkpartiet ha föreslagit en sänkning av den direkta inkomstskatten redan i år äro väl kända. Vi vilja ge folket känslan redan nu, att skatten kan vända nedåt, och vi tro att folkpsykologiskt sett är inkomstskatten en av de viktigaste punkterna. Det är därför betydelsefullt, att man, om man vill ha en gynnsam inverkan på produktion, arbete och sparande, sätter in just på den punkten.

Nu ha vi emellertid fått veta av bevillningsutskottets ärade ordförande, att han anser att man redan nu kan förklara, att icke ens när budgetöverskottet avvecklas kan man gå till en så stor sänkning av den statliga inkomstbeskattningen som med 140 miljoner. Jag blev mycket överraskad över att höra att bevillningsutskottets ordförande kunde göra denna deklaration redan nu, i betraktande av att han nyligen

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

mottagit uppdrag att vara ordförande i den av regeringen tillsatta skatteutredning, som skall utreda dessa spörsmål och göra en avvägning mellan olika skattesänkningar, vilket väl bör ske på grundval av ingående utredningar och övertväganden. Men jag vill gärna returnera herr Olssons komplimang genom att säga, att jag fått den uppfattningen att han är en person som icke lider av någon överdriven doktrinarism utan är villig att taga ställning till spörsmålen, låt vara understundom med överdriven respekt för Kungl. Maj:t, men utan att i övrigt ha några förutfattade meningar. Därför tillåter jag mig hysa den förhoppningen, att när bevillningsutskottets ordförande kommer att arbeta som ordförande i denna skatteutredning och får tillfälle att där ingående diskutera och utreda spörsmålen, han skall komma till en slutsats, som avviker från den han här antytt i dag, en slutsats som är mera välvillig gentemot skattebetalarna när det gäller just den viktiga inkomstskatten.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag bugade mig i dag på förmiddagen för herr Ohlin, men efter hans anförande nu är jag, herr talman, betänkt att taga tillbaka min artighet. Herr Ohlin tolkade nämligen mitt anförande ungefär som en viss potential tolkar bibeln. Jag tillät mig säga, att jag erkände att folkpartiet här gjort ett försök att fylla igen den lucka, som de genom skatteprocentens sänkning skulle åstadkomma. Detta tycker jag var ett gott omdöme. Nu beskyller herr Ohlin mig för att ha sagt, att man måste komma upp till ett budgetöverskott av 721 miljoner. Jag har icke nämnt något om dessa 721 miljoner i detta sammanhang. Tvärtom har jag sagt, att den siffran för mig icke är något heligt tal. Jag skulle i detta fall, precis som jag gjorde i fjol, vilja framhålla, att om vi kunde

taga ut 800 miljoner, skulle jag anse att vi befunde oss på säkrare mark än hittills.

Vad sedan min ställning i utredningen beträffar skall jag icke yttra mig om den saken. Jag skall säga herr Ohlin, att jag säkerligen vore villig att till skattebetalarna återbetala minst lika mycket som han vill, om det kunde styrkas, att det finns möjligheter i det fallet. Men jag tror icke att det skall ske på den punkt herr Ohlin motionerat om. Därigenom främjar man nog icke näringslivet, vilket man påstår var syftet och drivkraften för någon månad sedan när det gällde hela översynen av skatterna.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag lyssnade icke utan spänning till herr Ohlins anförande. Jag trodde nämligen, att han med den mondiala utblick han besitter även skulle beröra den valutamässiga sidan av den sak, vi diskutera. Tyvärr gick han icke in på frågan, hur man skall skaffa de dollars, som skulle behövas för den ökade importen av drivmedel. Jag är ledsen över detta. Saken är nämligen den, att jag tillhör dem som läsa herr Ohlins alla tal — det är nog icke många som kunna säga det. Jag läste ett tal av herr Ohlin härom dagen, vari han underkastade valuta-situationen en ingående granskning. Han karakteriserade den som kritisk. Jag anser, att han har rätt därvidlag. Jag anser jämväl, att vår valutasituation är kritisk. Men då bör man väl också av ett sådant konstaterande draga de riktiga slutsatserna och icke tala så lättvindigt om förbrukningen av dollarmiljoner, som man på visst håll inom herr Ohlins meningsriktning synes mig ha gjort i dag.

Vidare nämnde herr Ohlin något om regleringskonservatism. Detta är ett utmärkt påhittat ord, som nog kommer

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

tillbaka många gånger i propagandan, skulle jag tänka mig. Men var befunno sig herr Ohlin och hans meningsfränder för några timmar sedan, när det gällde frågan om avskaffande av den reglering, som benämnes prisutjämningsavgifterna, som desslikes verka så irriterande på de utländska köparna? Herr Ohlin och hans parti ville ledsamt nog icke vara med om att avskaffa avgifterna. Men man kanske så småningom ändrar sig i det hänseendet som i så många andra.

Herr **SUNDSTRÖM** (kort genmäle):

Herr talman! Jag har icke försökt att här i kammaren konkurrera med herr Ohlin om att föra nationalekonomiska resonemang. Mina aspirationer voro mycket mera blygsamma. Min avsikt var endast att hänvisa till faktiska förhållanden, och jag sade, att det är osannolikt, att man kan öka sparandet genom att i onödan öka bilkörningen. Om det är i överensstämmelse med herr Ohlins nationalekonomiska uppfattning, att sparandet kan främjas genom sådana åtgärder, borde sparkampanjen här i landet få en lätt uppgift hädanefter.

Vidare ifrågasatte jag, om det var särskilt beförande för produktionen att frigöra ransoneringspersonal för att sysselsätta kanske det tredubbla antalet med att iordningställa gamla bilar, som skulle konsumera den ökade bensinimporten. Om detta är till produktionens fromma, är det ett alldeles nytt sätt att främja produktionen.

Jag har icke ifrågasatt någon gång, att det icke skall propageras i tidningar, föredrag eller på annat sätt för ransoneringarnas och regleringarnas avskaffande, även om jag tror att detta propagerande ofta skjuter över målet och icke har den tyngd som det borde ha med hänsyn till frågans vikt. Där emot anser jag att det vore mycket

oklokt om riksdagen skulle besluta några ransoneringars slopande på grund av enskilda motioner. Det kan icke förutsättas, att enskilda motionärer skola ha den överblick av läget, som kräves för att man skall kunna upphäva en ransonering — även om motionen är undertecknad av herr Ohlin.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Till herr Hagberg vill jag säga, att herr Hagberg mycket väl känner till min uppfattning rörande betydelsen av att den svenska kronans yttre värde anpassas efter dess inre värde. Jag tror säkert icke att herr Hagberg vill bestrida, att en sådan anpassning skulle göra det möjligt att öka exporten icke blott med det belopp vi här tala om utan med belopp av en helt annan och större storleksordning. Detta alltså som svar på frågan om valutatillgången.

Beträffande regleringskonservatismen vill jag säga, att det väsentliga är att skapa sådana allmänna ekonomiska förutsättningar i landet, att man kan undvara de speciella restriktionerna. Dessa allmänna ekonomiska förutsättningar bero i främsta rummet på balansen mellan den totala varutillgången och den totala efterfrågan. Det är därför som det är en faktor av sådan avgörande betydelse för regleringskonjunkturmens avveckling, att man i ett kritiskt läge är på den säkra sidan, när det gäller att få bort överkonjunkturen. Om man som herr Hagberg och andra från hans parti säger: vi kunna klara oss med några hundra miljoner kronor mindre, löper man risken att i verkligheten bli företrädare för just regleringskonservatismen, även om man sedan i andra konkreta situationer talar för en annan linje. Sedan konstaterar jag bara till sist, herr talman, att vi fortfarande inte ha fått någon antydning om vari den kärva linjen består. Jag trodde att det

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

skulle vara möjligt för högerens talesmän att kort och kärnfullt eller skola vi säga kärvt ange, vari den består.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS: Herr talman! Jag skall följa talmannens uppmaning och inte ta tiden mer än nödvändigt i anspråk. Jag tror inte heller, att det är nödvändigt efter den debatt, som här förts. Det är sällan man från regeringsbänken kan så helhjärtat uttala sin tillfredsställelse med vad som framställts från oppositionens sida, i en punkt från det ena hållet inom oppositionen och i en annan punkt från det andra.

Det är klart, att här gäller diskussionen två olika ting. Det första är, om man i detta läge skall våga släppa efter på den politik gentemot överkonjunkturen, som vi under de senare åren ha fört. På den punkten tycks det föreligga en mycket stor majoritet i denna kammare gentemot det uppgivande av denna politik, som i dag rekommenderas av högern och bondeförbundet, och jag får säga, att det var nästan med rörelse som jag lyssnade till herr Ohlin i detta ögonblick. Jag har i minnet, hur han tidigare med både teoretiska och praktiska argument vände sig mot högerens alltför stora övertro på överbalanseringen av budgeten och även gjorde vissa antydningar om att detta, att man på så sätt skulle öka statens sparande i stället för det enskilda, knappast vore en linje för bekämpande av högkonjunkturen, som riktigt stämde med en borgerlig uppfattning. Jag skall emellertid gärna avstå från att närmarc gå in på herr Ohlins tidigare uttalanden på grund av den tacksamhet jag hyser för det sätt, på vilket herr Ohlin förde vår gemensamma talan nu. Jag vill bara på denna punkt säga, att innan herr Hagberg i Malmö närmare utvecklat, varför han anser, att den extra bensinskatten inte kan anses vara

ett medel för en sådan överbalansering, som vi nu behöva för att öka sparatet och motverka den stora köpkraften — om vilken uppfattning han, såvitt jag förstår, torde vara synnerligen ensam i den diskussion, som över hela världen föres i denna sak — skall jag inte gå in på det problemet.

Den andra frågan är uppenbarligen frågan om avskaffande av bensinransoneringen. Alla ha väl emellertid på känn, att detta inte är något huvudsyfte för folkpartiet, utan utgångspunkten för folkpartiet är, förmodar jag, att man velat sänka den direkta skatten. Det är klart, att man gärna vill avskaffa ransoneringsarna, eftersom man vet, att folket skulle glädja sig åt att bli kvitt ransoneringsarna, och man kanske menar, att man här slår två flugor i en smäll, om man avskaffar ransoneringsarna som ett medel för att möjliggöra en sänkning av den direkta skatten. Det skulle ju vara mycket trevligt. Att man vill sänka den direkta skatten skall jag inte alls säga något ont om. Alla äro vi glada, om vi kunna sänka skatten. Jag skulle emellertid vilja säga, att det finns argument för och emot och att det avgörande är var man lägger tyngdpunkten. Man kan lägga en sådan vikt vid att i detta läge omedelbart kunna genomföra 10 % sänkning av den statliga inkomstskatten, att man anser, att det överväger många svårigheter. Men svårigheterna få inte vara alltför stora. Man får inte för att kunna nå ett önskvärt resultat på denna punkt göra antaganden, som så att säga staplas det ena på det andra, ty ju flera sådana antaganden man gör, desto osäkrare blir i grund och botten slutsatsen.

För att nå fram till ståndpunkten att kunna förorda en sänkning av inkomstskatten ha både herr Ohlin och hans partivänner väl först och främst fått övervinna sin, såvitt jag förstår, mycket naturliga ovilja mot att acceptera den höga bensinskatten. Jag kan, trots

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänknings-skatt å spritdrycker m. m.

herr Ohlins vältalighet i fråga om nödvändigheten av överbalanseringen, inte tänka mig, att han varit riktigt glad, när han fått besluta sig för att gå på regeringens linje i fråga om 27-öres-skatten på bensin för att komma fram till förslaget om skattesänkning. Detta är emellertid ett argument, som bara gäller folkpartiet. För det andra strider, som alla veta, åsikten, att det är alldeles självklart, att om vi i nuvarande läge skola sänka en skatt, skall det vara inkomstskatten, mot den uppfattningen, som är mycket allmän även i denna kammare och som, när vi införde dessa extra skatter, allmänt omfattades, nämligen att åtminstone en väsentlig del av dessa skatter skulle avvecklas, innan man kom fram till den punkt, där inkomstskatten skulle kunna sänkas. Det är ytterligare en belastning på folkpartiets ståndpunkt.

Vidare måste folkpartiet anta, att för att kunna föreslå skattesänkning väcker det inte, att man bibehåller den höga bensinskatten. Man måste också avskaffa ransoneringen, och därmed kommer man i ett besvärligt dilemma. Om man avskaffar bensinransoneringen och det leder till en mycket stark ökning av konsumtionen, blir det en sådan åtgång på dollars, att jag förmodar, att folkpartiet skulle inse det olämpliga i ransoneringens avskaffande. Det framgår ju av hela diskussionen i dag, att man fäster en mycket stor vikt vid att den ökning av konsumtionen, som man kan räkna med som en följd av ransoneringens avskaffande, skulle bli av relativt måttlig storleksordning; annars skulle inte ens folkpartiet våga sig på att säga, att man kan tillåta en ökning av konsumtionen. Men å andra sidan, lägg märke till det, kan folkpartiet inte heller ställa sig på den ståndpunkten, att det inte blir någon ökning alls. Uttalandena av den sakkunskap, som herr Kristensson i Osby åberopade, bensinbolagen och andra, att det

kanske inte blir någon ökning alls, kan man inte heller acceptera från folkpartiet, ty då blir det inte den ökning av statsinkomsterna, som är nödvändig för att balansera sänkningen av inkomstskatten. Det är ganska besvärligt, och jag förstår mycket väl, att folkpartiet går den medelväg, som herr Hagberg talade om och som tillåter att man säger både att det blir en ökning av inkomsterna och att denna ökning inte blir alltför stor.

Herr Hagberg gjorde ett mycket värdefullt inlägg, när han ställde frågan: När vi kommit i det läget, att vi anse oss kunna släppa efter på importen och tillåta import även av dollarvaror i större utsträckning, är det alldeles klart, att det är importen av bensin, som skall gå före allt annat? Även om man ser det från bilismens begränsade synpunkt kanske det är andra ting som borde gå före. Jag skall inte ta upp den gamla synpunkt, som förr i världen spelade en väldig roll inom folkpartiet eller dess företrädare, nämligen att det fanns eu sak som de breda lagren av svenska folket framför allt behövde, och det var obegränsad tillgång på kaffe. Skulle väljarna få välja mellan fri kaffeimport och fri bensinimport, kan herr Ohlin vara övertygad om att de inte valde bensin. Men vad jag vill komma fram till var, att om man lägger den ena svårigheten till den andra, skall det fordras utomordentligt starka skäl för att just nu våga sig på en skattesänkning.

Då är frågan vad en skattesänkning omedelbart kan leda till. Man har talat rätt mycket om att den skulle främja sparandet. Jag har sagt offentligt vid ett annat tillfälle, och jag kan upprepa det här, därför att jag har blivit missförstådd, att om man med en skattesänkning bara åsyftar att öka sparandet är det inte alls rimligt att sänka skatten för enskilda inkomsttagare. Då skall man i stället sänka skatten för bolagen, ty varje skattelättnad för bola-

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

gen skulle i nuvarande läge medföra att ett praktiskt taget lika stort belopp bleve sparad som det belopp varmed bolagens skatt sänktes.

Men det finns naturligtvis det som kallas stimulerande till ökade arbetsinsatser. Jag skall inte nu ta upp en diskussion på den punkten. Den kommer väl. Jag vill bara erinra om den stimulansen. Vi ha ungefär 3 miljoner skattebetalare, av vilka 2 miljoner ha inkomster på upp till 5 000 kronor. Av den utgiftsminskning för skattebetalarna på 140 å 150 miljoner, som ifrågasvarande skattesänkning skulle medföra, skulle kanske 18 å 20 miljoner kronor falla på de två miljonerna skattebetalare. Ungefär lika mycket skulle falla på inkomsttagare över 50 000 kronors inkomst, vilka äro ungefär 5 000 människor. Jag skall inte ta upp diskussionen på denna punkt nu, därför att — det kan jag mycket väl förstå, det är en uppfattning, som är mycket vanlig på många håll i världen — den effekt, som en sänkning av skatten på dessa stora inkomsttagare har, är av en sådan storleksordning, att den kan försvara och förklara mycket, som man annars inte skulle vilja vara med om. Men min slutsats är, att motiveringen för en omedelbar skattesänkning är under dessa förutsättningar så pass tvivelaktig, att man väl förstår, om riksdagen skulle säga: i detta ögonblick, då vi ha en beredning, som just skall överväga alla de olika skatterna, jämföra dessa och välja, vilka som skola gå först och vilka som skola komma senare, kan det inte anses, att folkpartiet förebragt skäl, som göra det rimligt att välja ut inkomstskatten och säga att, oberoende av vilket resultat skattekommittén kommer till, skola vi i dag besluta i enlighet med folkpartiets förslag. Jag tror, att man på den punkten gör klokare i att på samma sätt som herr Ohlin förordar, när det gäller balansen, vänta och se och säga: Låt oss

komma på den säkra sidan, innan vi våga oss på en skattesänkning. Det är enligt min uppfattning klokt att vänta och se, vilket resultat skattekommittén kommer till i denna fråga, innan vi välja just den form av skattesänkning, folkpartiet föreslagit.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag begärde ordet bara för att erinra finansministern om att han missminner sig rörande mitt uttalande om överbalanseringen. Jag har hela tiden understrukit, att jag är och förblir motståndare till en permanent eller långvarig överbalansering, som innebär, att staten övertar en väsentlig andel av sparfunktionen. Att man sedan i det speciella läge, dit vi kommit, till inte ringa del på grund av regeringens okloka politik, kan vara tvungen att överbalansera budgeten, är mycket beklagligt men ingenting att göra åt. Men nästa år kanske det blir tillfälle för finansministern att konstatera, att jag vidhåller min konsekventa uppfattning, att vi inte vilja vara med om en överbalansering av budgeten av den omfattningen och arten att den innebär en långtidspolitik.

Finansministern förbiser, att det finns ett väsentligt skäl att välja inkomstskatten, när det gäller att reducera skatterna, och det är, att inflationen under de sista åren betytt en skatteskärpning, en icke önskad skärpning av skatteskalorna. Det är bl. a. detta som motiverar denna skattesänkning.

Finansministern sade, att när det gäller att uppskatta, hur ransoneringens avskaffande skall påverka bensinkonsumtionen, ha vi i folkpartiet förklarat oss kunna acceptera den uppskattningen, att det blir en viss ökning av konsumtionen. Vi kunna då inte i annat sammanhang göra gällande att det inte blir någon väsentlig ökning av konsumtionen. Låt mig svara finansministern, att socialdemokraterna kunna inte hel-

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

ler, som statsrådet gjort ibland, åberopa mot folkpartiet, i ena ögonblicket att det blir en stor importökning och i andra ögonblicket att det inte blir någon importökning. Så att därvidlag äro vi nog i samma läge.

Beträffande skatteavvägningen vill jag säga, att den skatteavvägning vi föreslagit innebär inte någon lättnad för de mest välsituerade i samhället, ty dem gav finansministern plötsligt en så stor lättnad, när han kastade in åttioprocentsregeln som modifikation till sitt tidigare förslag, att vi inte ansett att det föreläge möjlighet till ytterligare lättnad för dem för närvarande.

Beträffande den provisoriska skattelättnaden säger finansministern, att det behövs mycket starka skäl. Jag har också nämnt ett mycket starkt skäl. Det förefaller mig, som om det starkaste skälet vore, att det finns ett behov av att skattebetalarna få känna att skatterna kunna börja gå ned, och skillnaden mellan regeringspartiet och oss är kanske att känslan av att detta är ett starkt behov är något olika fördelad.

Herr KÄRRLANDER: Herr talman! Jag skall försöka fatta mig mycket kort. Jag kan sammanfattningsvis säga, att när det gäller att ta ställning till fortbeståndet av de extraordinära skatter, som riksdagen genomförde i fjol, gäller det ju frågan huruvida det är nödvändigt med en fortsatt överbalansering. Såvitt jag har kunnat döma av den debatt, som förts hittills, och även av den reservation, som avgivits av herr Velander m. fl., måste man konstatera, att det är nödvändigt av samhälls-ekonomiska skäl att vi fortsätta att ha en överbalansering. Att man, trots att man konstaterar detta, ändå vill ta bort en så avsevärd del av denna överbalansering som ett slopande av den extra bensinskatten skulle innebära, måste ju förefalla något inkonsekvent.

Här har ju diskuterats frågan om hur stor ökning av konsumtionen ett slopande av bensinransoneringen, som folkpartiet föreslagit, skulle medföra. Här står uppgift mot uppgift, och man säger, att det måste bli rena gissningen. Om man känner till förhållandena något, så kan man enligt min mening vara ganska övertygad om att det blir en väsentlig ökning. Det har förut erinrats om, att innan ransoneringen infördes, funnos ungefär 50 000 personbilar upp-pallade, vilka inte hade körtillstånd. Därtill kommer, att för närvarande finnas ungefär 95 000 personbilar, som ha den s. k. standardransonen mellan 40 och 60 liter, vilket i genomsnitt blir ungefär 46 liter i månaden på dessa 95 000. Ingen vill väl ändå försöka göra gällande, att en bilägare, som har påtagit sig de fasta kostnaderna för att ha en bil, skulle fortsätta att köpa bara 46 liter i månaden, om bensinen vore fri. Jag är övertygad om att det är en låg taxering i det fallet att uppskatta hans bensinförbrukning till minst det dubbla. Det skulle ju alldeles säkert betyda en konsumtionsökning, som skulle överskrida den av folkpartiet beräknade 100 000 m³. Om jag därtill erinrar om att åtminstone inom vissa län ha de, som ha behovsprövad ransonering, försäkringsinspektörer och sådana, under den senaste ransoneringsperioden fått sin ranson sänkt, så betyder väl också detta, att ett slopande av bensinransoneringen skulle betyda en ytterligare utökad konsumtion. Jag skulle dessutom, herr talman, vilja ställa en fråga, som jag tror inte har ställts här, nämligen hur det skulle bli, om riksdagen följde folkpartiets förslag om att häva bensinransoneringen, men det skulle visa sig, att det inte funnes tillräckligt med medel ur valutasynpunkt att tillgodose de ökade behoven, utan att man därför skulle säga: Vi kunna inte tillfredsställa det behov av valuta, som föreligger, vi kunna inte öka

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

bensinimporten utöver de i importplanen beräknade 750 000 m³. Vilket läge skulle då uppstå? Skulle de 750 000 m³ få köpas hur som helst utan någon som helst fördelning, eller skulle man inte bli tvungen att återinföra ransoneringen?

Sedan vill jag bara i korthet säga några ord beträffande en fråga, som diskuterats i detta sammanhang, nämligen skattesänkningen. Jag tror att man kan bedöma folkpartiets motion om sänkning av uttagningsprocenten med tio enheter som en omfördelning av skatterna och inte egentligen som någon skattesänkning, ty om man enligt beräkningarna i folkpartiets motion sänker statsskatten med 65 miljoner kronor för de första sex månaderna och i likhet med folkpartiet inte ens gör någon ekonomisk planering längre fram, och sedan tar in lika mycket dels genom att släppa bensinen fri och få en ökad konsumtion och dels genom att ta bort vissa subventioner på importerade varor, så kan jag, herr talman, inte förstå, hur man skall kunna öka sparandet och stimulera till ökade arbetsprestationer, när man ändå totalt sett tar in i skatt till staten precis samma summa som den man sänker den direkta skatten med. Jag vill slutligen, herr talman, bara erinra om en sak till, nämligen att om man skall diskutera aktuella skattesänkningar, så finns det skäl att ställa den frågan, om det, ifall det ekonomiska läget skulle ge möjligheter till skattesänkning nu, inte är angelägnare att se till att man sänker de kommunala skatterna, vilka äro de, som trycka hårdast på de mindre inkomstagarna. Jag anser sålunda att om staten kunde avvara dessa 140 miljoner kronor, så skulle det vara en både nödvändigare och aktuellare uppgift att använda dem till en skatteutjämning, som gjorde det möjligt för kommunerna att sänka skatten.

Sedan vill jag bara stryka under en

enda sak, som inte framgår av den motion om skattesänkning, som folkpartiet väckt. Jag syftar på det besked som herr Ohlin gav, nämligen att man skulle använda de medel, varmed budgeten överbalanserats genom det indirekta skatteuttaget, till att sänka de direkta statsskatterna.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr ÅHMAN: Herr talman! Jag ber att få återtaga mitt yrkande om bifall till motionen nr 297, då jag inte tror att denna motion har någon möjlighet att vinna kammarens bifall.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande punkten A mom. 1), nämligen dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på avslag därå; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Beträffande punkten A mom. 2) gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till vad som hemställets i punkten A mom. 2 och 3 i den av herr Velander m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; samt 3:o) avslag å utskottets hemställan; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen, följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) mom. 2) i utskottets förevarande betänkande nr 38, röstar

Ja;

Fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit vad som hemställts i punkten A) mom. 2) och 3) i den av herr Velander m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 156 ja och 56 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten A) mom 2).

I avseende å punkten B i utskottets hemställan, utom i vad angick motionen II: 124, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande del dels ock på bifall till vad herr Petré m. fl. hemställt i punkterna B och C i den av dem avgivna vid betänkandet fogade reservationen utom i vad angick motionen II: 124; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets förevarande betänkande nr 38, utom i vad angår motionen II: 124, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit vad som hemställts i punkterna B) och C) i den av herr Petré m. fl. avgivna reservationen, utom i vad angår motionen II: 124.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 125 ja och 56 nej, varjämte 34 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

Slutligen framställde herr talmannen beträffande punkten B, i vad punkten angick motionen II: 124, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda del dels ock på bifall till det av herr Persson i Landafors under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till klockan 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.14 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 18 maj.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr andre vice talmannen, varjämte på grund av förfall för sekreteraren under-tecknad jämlikt herr andre vice talmannens förordnande till en början tjänstgjorde vid protokollet.

§ 1.

Förlängd giltighetstid för förordningen om pappersskatt m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 72, såvitt propositionen avsåg förlängning av giltighetstiden för förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt, samt bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall förordna om restitution av pappersskatt jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 25 februari 1949 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 72, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt samt om fortsatt giltighet av förordningen,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med de grunder som angivits i propositionen förordna om restitution av erlagd pappersskatt intill ett sammanlagt belopp av fyra miljoner kronor.

Till utskottets behandling hade överlämnats följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 252 av herr *Näsgård m. fl.* samt II: 317 av herrar *Werner* och *Svensson* i Grönvik,

vari hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 72 måtte besluta dels att vid en eventuell förlängning av giltighetstiden av kungl. förordningen den 11 juni 1948 angående pappersskatt till § 1 mom. 2 foga sådana tillämpningsföreskrifter att den nyhetsförmedlande tidningspressen, oavsett dess nyhetsinnehåll eller vilken samhällsgrupp som är läsare därav, icke måtte beläggas med pappersskatt, dels att redan påförd eller av tidningarna i fråga inbetald sådan skatt måtte till dem restitueras, samt att vederbörande utskott ville utarbeta förslag till härför erforderliga författningsändringar»;

2) de likalydande motionerna I: 255 av herr *Domö m. fl.* och II: 320 av herrar *Hjalmarson* och *Staxäng*, vari hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 72 i vad den gäller förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt samt om fortsatt giltighet av förordningen»; samt

3) de likalydande motionerna I: 218 av herrar *Öhman* och *Norling* samt II: 272 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*

Utskottet, som i betänkande nr 22 redan tagit ställning till de i propositionen föreslagna detaljändringarna i förordningen om pappersskatt, hade i nu ifrågavarande betänkande upptagit följande i propositionen nr 72 framlagda förslag, nämligen dels förslaget om förlängning av giltighetstiden för förordningen om pappersskatt, dels ock förslaget om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall förordna om restitution av pappersskatt.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 72 — till de delar propositionen av

Förlängd giltighetstid för förordningen om pappersskatt m. m.

utskottet upptagits till behandling i detta betänkande — samt i anledning av de likalydande motionerna I: 252 av herr Näsgård m. fl. samt II: 317 av herrar Werner och Svensson i Grönvik,

1) antaga följande *Förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § 2 mom. förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt samt om fortsatt giltighet av förordningen.*

Härigenom förordnas, dels att i 1 § 2 mom. förordningen den 11 juni 1948 om pappersskatt, vilken förordning gäller till och med den 30 juni 1949, skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges *dels ock* att förordningen i sålunda ändrat skick skall äga fortsatt giltighet intill utgången av juni månad 1950.

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med de grunder som angivits i propositionen nr 72 förordna om restitution av erlagd pappersskatt intill ett sammanlagt belopp av fyra miljoner kronor;

B) att följande motioner, nämligen:

de likalydande motionerna I: 218 av herrar Öhman och Norling samt II: 272 av herr Hagberg i Luleå m. fl., till den del motionerna avsåge frågan om upphävande av pappersbeskattningen; ävensom

de likalydande motionerna I: 255 av herr Domö m. fl. samt II: 320 av herrar Hjalmarson och Staxäng, i vad motionerna avsåge de delar av propositionen nr 72 som av utskottet upptagits till behandling i betänkandet nr 39,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander, Wehtje* och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte

1) med bifall till de likalydande motionerna I: 255 av herr Domö m. fl. samt II: 320 av herrar Hjalmarson och Staxäng avslå Kungl. Maj:ts ifrågava-

rande proposition nr 72, i vad avser förlängning av giltighetstiden för förordningen den 11 juni 1948 om pappersskatt,

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med de grunder som angivits i propositionen förordna om restitution av erlagd pappersskatt intill ett sammanlagt belopp av fyra miljoner kronor;

B) att följande motioner, nämligen:

de likalydande motionerna I: 252 av herr Näsgård m. fl. samt II: 317 av herrar Werner och Svensson i Grönvik samt de likalydande motionerna I: 218 av herrar Öhman och Norling samt II: 272 av herr Hagberg i Luleå m. fl. måtte anses besvarade med vad reservanterna anförde.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PERSSON** i Landafors: Herr talman! Med hänvisning till den motivering för avslag på förslaget om en fortsättning av den skärpta konsumtionsbeskattningen, som jag anförde till bevillningsutskottets betänkande nr 38, ber jag att beträffande denna fråga få hemställa om bifall till den reservation, som avgivits av herr Velander m. fl.

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Med hänsyn till den långa skatte-debatt, som tidigare pågått här i dag, förefaller det mig knappast vara anledning att i större utsträckning fördjupa sig i det skatteprojekt, som det här närmast är fråga om. Anledningen till att taga upp en större debatt är så mycket mindre som utskottet onekligen skrivit så nära motionerna och den avgivna reservationen, som man över huvud taget kan komma utan att direkt ansluta sig till den linje, som motionärerna respektive reservanterna tänkt sig.

Kammarens ledamöter erinra sig helt säkert den synnerliga tveksamhet, som lades i dagen förra året, när vi beslu-

Förlängd giltighetstid för förordningen om pappersskatt m. m.

tade denna skatt. Inom utskottet liksom inom kammaren var man på det klara med att det var en otillfredsställande anordning som knäsatte i och med pappersskattens införande. Man var på det klara med att konstruktionen av skatten måste leda till en snedvridning av produktionen. Då skatten är anordnad på det sättet, att den utgår med 15 öre per kilogram, medför detta att billigare papperssorter bli förhållandevis väsentligt högre beskattade än dyrare papperssorter. Följden av detta har blivit, att produktionen så småningom i viss utsträckning har glidit över till dyrare papperssorter. Detta är en utveckling, som ingen här i kammaren vill anse som särskilt tilltalande. Denna enhetlighet i beskattningen omöjliggör som sagt en önskvärd jämlighet med avseende på skattebelastningen. I det ena fallet kan skatten kanske uppgå till 75 procent av varans värde för att i andra fall stanna vid blott 1 procent av värdet.

Dessa av motionärerna framförda betänkligheter ha nu ytterligare understrukits av utskottsmajoriteten. Denna vidgår att pappersskatten i större utsträckning drabbar de billigare färdigprodukterna än de dyrare. Dessutom medger utskottsmajoriteten, att i vissa fall svårigheter uppkomma vid gränsdragningen mellan skattepliktiga och skattefria produkter, vilket självfallet måste innebära en nackdel.

När jag går vidare i utskottsmajoritetens resonemang, har jag fäst mig vid, att man ger till känna den meningen, att denna beskattning ur olika synpunkter är så otillfredsställande, att den bör ifrågakomma bland de indirekta skatter, som i första hand upphävas. För att ytterligare markera sin mening gör utskottsmajoriteten ett uttalande, som man nog får säga är ganska ovanligt, när det gäller våra utskottsbetänkanden här i kammaren. Utskottet yttrar nämligen följande: »Därest under nästkommande budgetår ändrade förhållanden

skulle inträda, vilka motivera att lättnader vidtagas i fråga om den indirekta beskattningen, förväntar utskottet att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger förslag om upphävande av pappersskatten snarast möjligt.» Man kan knappast tänka sig en mer positiv form för en anvisning från ett utskotts sida till Kungl. Maj:t att taga de hänsyn, som äro erforderliga i sammanhanget i fråga.

Jag förstår väl den inställning, som utskottsmajoriteten lagt i dagen. Majoriteten har nämligen nödgats konstatera, att redan i höstas, d. v. s. bara några få månader efter det att skatten trätt i tillämpning, betänkliga luckor i lagstiftningen uppmärksammats. Det var närmast kontrollstyrelsen som fäste uppmärksamheten härpå. Detta konstaterande gav i sin tur anledning till en kungl. proposition i början av årets riksdag, som föranledde ett riksdagsbeslut för ett par månader sedan. Genom detta beslut stoppade man till de hål i lagstiftningen, som man tidigare hade upptäckt. Men redan vid den tidpunkten konstaterade ett par socialdemokratiska reservanter inom bevillningsutskottet, att det fanns anledning antaga att man inom kort skulle upptäcka nya luckor i denna lagstiftning. Dessa socialdemokratiska reservanter saknade, så vitt jag kan se, ingalunda fog för sin uppfattning.

Det egendomliga har emellertid inträffat, att utskottsmajoriteten, alldeles oavsett att riksdagen för ett par månader sedan beslöt ändring i denna lagstiftning, nu rekommenderar riksdagen att besluta nya ändringar i samma lagstiftning. Dessa ändringar äro föranledda av det säregna förhållande, som man nu upptäckt, nämligen att pappersskatten är så konstruerad, att den kommit att träffa vissa objekt, som i varje fall bevillningsutskottet aldrig tänkt sig skulle träffas av pappersbeskattningen. Det har nämligen inträffat, mina damer och herrar, att avsevärda delar av bon-

Förlängd giltighetstid för förordningen om pappersskatt m. m.

deförbundspressen på grund av beskattningens konstruktion kommit att beskattas på ett annat sätt än den politiska nyhetspressen i övrigt. Detta har berott på den tolkning, som kontrollstyrelsen och därefter regeringsrätten gjort av vissa stadganden i lagen. Nu har man på bondeförbundshåll påpekat detta och krävt en ändring.

Inom utskottet voro alla överens om att det var nödvändigt att göra denna justering i lagen. Denna ändring presenteras i utskottsutlåtandet. Det är således två mycket väsentliga ändringar man måst göra i en lagstiftning, som ännu inte varit i kraft ens ett år. Detta visar ju hur berättigad utskottsmajoritetens tvekan är, då den nu trots allt går att tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition.

Herr talman! Liksom utskottsmajoriteten förvänta reservanterna, att Kungl. Maj:t beaktar vad som sagts i detta utskottsutlåtande och att Kungl. Maj:t, så snart ske kan, låter upphäva denna ganska orimliga form för beskattning. Då jag givetvis helst skulle se att riksdagen fattade ett positivt beslut redan nu och inte lade denna fråga i Kungl. Maj:ts hand, även om man kanske kan förvänta att Kungl. Maj:t redan till höstrikdagen föreslår ett avskaffande av pappersskatten, hemställer jag om bifall till den reservation, som avgivits av herr Velandér m. fl.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Vi behöva inte tvista om att denna skatt har medfört svårigheter av olika art, på sätt nyss skildrats av den föregående talaren. Kort tid före påsk behandlade vi en proposition, där det gällde att täppa till ett par hål, som det kontrollerande organet på detta område upptäckt. Det är mycket möjligt — jag vill inte ett enda ögonblick bestrida vad herr Hagberg i Malmö anfört på den punkten — att det kan tänkas att vi komma att upptäcka ännu fler hål i

denna lagstiftning, innan pappersskatten blir bragt ur världen.

Det beslut, som utskottet nu fattat att tillstyrka motionen från bondeförbundshåll, är endast en följd av det beslut, som vi fattade i fjol. Det fanns nämligen ingen här i kammaren som då tänkte sig att skatten skulle komma att verka på det sätt, som skett. Utskottet är ju också fullständigt enigt om att nu vrida till rätta det som i detta fall blivit felaktigt. Vi måste emellertid, när vi behandla denna skatt, komma ihåg, att den överbalanserar budgeten med 50 miljoner kronor. Vi måste vidare erinra oss, att när vi i fjol hade att taga ställning till om vi skulle taga denna, om jag så får säga svåra skatt, så hade vi att välja mellan om vi skulle taga pappersskatten eller om vi skulle taga en lyxskatt på damskor eller skatt på glödlampor och annat sådant som så att säga hör till livets nödtorft. Vi valde pappersskatten, som vi nu haft ett helt år.

Det är inte säkert, att vi komma att ha denna skatt ett helt år till. Utskottet har nämligen den uppfattningen, att om Kungl. Maj:t skulle märka tendenser till att denna skatt skulle på något sätt försvåra våra möjligheter att konkurrera på världsmarknaden — ett sådant argument har anförts från oppositionens sida — då förväntar utskottet, att Kungl. Maj:t snarast lägger fram ett förslag om skattens upphävande. Då finns det två utvägar, antingen att Kungl. Maj:t framlägger ett sådant förslag till höstriksdagen eller också i början av nästa års riksdag. Även om intet av dessa två fall skulle inträffa, blir riksdagen dock tvungen att taga upp denna skatt till omprövning för det därpå följande budgetåret. Med den inställning, som här deklarerats från alla sidor, kan man utan vidare konstatera, att denna skatt tillhör de konsumtionsskatter, som komma att försvinna så fort det finns någon som helst möjlighet att göra sig av med dem.

Förlängd giltighetstid för förordningen om pappersskatt m. m.

Herr talman! Med den motivering, som jag här anfört, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Om det intresserar kammarens ledamöter, skulle jag vilja anföra ett rätt kuriöst exempel på hur besynnerligt denna beskattning i praktiken verkar. Om damerna och herrarna taga fram sina plånböcker föreställer jag mig, att dessa innehålla ett större eller mindre antal sedlar — jag hoppas livligt ett större antal. För dessa sedlar måste riksbanken betala 15 öre per kilo i skatt, och detta alldeles oavsett om det gäller fem-, tio-, hundra-, tusen- eller tiotusenkronorssedlar. Man har från riksbankens sida försökt att hos vederbörande myndigheter få en annan inställning till stånd beträffande denna skatt, men man förklarar att lagstiftningen måste tolkas på detta sätt, och riksbanken måste även i fortsättningen betala 15 öre per kilo i skatt för de sedlar, som tillverkas.

Jag skall be att få göra ett annat litet påpekande. Som skatten nu är konstruerad, utgår den med 15 öre per kilo bl. a. för s. k. underhållsfri byggnadspapp. Detta är, som vi alla veta, ett ganska viktigt material vid byggnadsproduktionen. Råvaran för ett konkurrerande material som asbesttakplattor kan emellertid införas tullfritt. Man kan ju ifrågasätta visheten i en lagstiftning, som fungerar på det sättet. Byggnadspappen är ju, som jag antytt, ett tämligen viktigt byggnadsmaterial, som man nu på detta sätt beskattar och därigenom självfallet i någon liten mån påverkar byggnadskostnaderna och hyrorna, på samma sätt som den av kammaren för ett par timmar sedan beslutade prolongeringen av den höga bensinskatten gör det genom att fördyra transporterna till byggena.

Mot bakgrunden av den diskussion i räntefrågan, som nyligen ägt rum, är detta sätt att beskatta ganska anmärk-

ningsvärt. Man menade ju på sina håll, att en räntehöjning vore något mycket betänkligt, därför att den skulle påverka hyresnivån. Det var då det. Nu däremot har man inga invändningar att göra mot skattehöjningar, som i annan ordning kunna påverka byggnadskostnaderna och därmed hyresnivån. Med detta vill jag inte påstå, att exempelvis beskattningen av byggnadspapp eller bensinskatten skulle ha samma inverkan på byggnadskostnaderna och därmed på hyreskostnaderna som en måttlig räntehöjning. De förstnämnda skatterna verka dock i samma riktning.

Efter det anförande bevillningsutskottets ordförande just hållit har jag egentligen ingenting att ytterligare andraga. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen, att den förväntan han uttalade — den adresserades direkt till statsrådsbänken — av vederbörande statsråd måtte skänkas allt det beaktande, den är förtjänt av.

Herr **OLSSON** i Gävle: Herr talman! Det kanske är farligt att bevisa för mycket, herr Hagberg i Malmö. Nu hoppas jag att herr Hagberg inte anser, att riksbanken skulle ställas i en särställning och slippa betala dessa 15 öre per kilo under den tid, som skatten ännu är kvar. Denna skatt kanske riksbanken orkar med liksom alla andra i detta land. Man får ju komma ihåg, herr Hagberg, att varje tull och varje skatt ha sina verkningar, och skall man utgå ifrån att de tullar och skatter, som på något sätt öka kostnaderna för andra, skola avskaffas, då kanske vi komma in i en prövning, som blir rätt allvarlig. Denna skatt utmärkes ju i alla fall av att den tillfaller det allmänna, under det att åtskilliga andra tullar och skatter icke göra det utan gå till enskilda.

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Avsikten med denna skatt liksom med alla andra tillfälliga konsumtions-

Skatt på s. k. kolorerad veckopress.

skatter, som vi förra året införde, är att begränsa konsumtionen. Ingen kan väl dock göra gällande, att denna skatt begränsar det antal sedlar, som äro i omlopp här i landet. Det var egentligen detta jag ville ha sagt i mitt föregående anförande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2.

Skatt på s. k. kolorerad veckopress.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av väckta motioner angående skatt på s. k. kolorerad veckopress.

I de vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 26 av herrar *Gustaf Elofsson* och *Karl Persson* samt II: 25 av herr *Johnsson* i Skoglösa m. fl. hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning angående införande av skatt på s. k. kolorerad veckopress samt att förslag därom föreläggas redan innevarande års riksdag».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 26 av herrar *Gustaf Elofsson* och *Karl Persson* samt II: 25 av herr *Johnsson* i Skoglösa m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Niklasson* och *Jonsson* i Skedsbygd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **JOHNSON** i Skoglösa: Herr talman! Då jag är en av motionärerna i denna fråga skall jag be att få säga några ord.

Vi väckte denna motion därför att vi ansågo, att om man skall gå in för en indirekt beskattning av det slag, som i ganska stor utsträckning tillämpats under de senaste åren, så bör man i möjligaste mån försöka lägga dessa skatter på sådana objekt, att skatterna inte på det ena eller andra sättet skada vårt näringsliv, fördyra levnadsomkostnaderna och således föra med sig verkningar, som kanske inte i allo äro så lyckliga. Vi ansågo att den kolorerade veckopressen som sådan kunde vara ett ganska lämpligt objekt för en beskattning, när man nu ändock tillgripit denna skattelinje.

I vårt land produceras ju och försäljas i denna stund ett mycket stort antal tidningar och tidskrifter av detta slag. Vi hade räknat med att om man kunde beskatta dessa saker på ungefär samma sätt som man beskattar nöjen av olika slag, så skulle vi därmed kanske möjliggöra en lättnad i skattebördan på andra ting, där vi ha en indirekt skatt. Det synes emellertid som om bevillningsutskottets majoritet skulle vilja se på denna fråga på ett annat sätt, ty man har där ansett att det inte skulle vara lämpligt att för närvarande gå in för en sådan beskattning av dessa s. k. förströrelsetidskrifter. Man har menat, att så länge den nuvarande pappersbeskattningen kvarstår, skulle det inte vara lämpligt, men ställt i utsikt, att denna sak i framtiden skulle kunna tagas upp till övervägande. Jag anser för min del snarare, att det hade varit lämpligare att i närvarande stund, när man ändock beskattar olika objekt på detta sätt, välja ett sådant skatteobjekt, vars beskattning inte på något sätt kan tänkas medföra några olägenheter.

Jag vill inte gå in på en karakteristik av den kolorerade veckopressen, men jag kan inte underlåta att framföra min mening, att den kolorerade veckopressen inte i något avseende kan anses vara av den betydelse eller ha

Skatt på s. k. kolorerad veckopress.

en sådan uppgift att fylla, att man skall behöva gå så skonsamt fram med densamma. Man har dock i många andra fall varit med om att beskatta saker, som så att säga höra till livets nödortf. Man skulle inte skada vårt näringsliv och inte heller i något annat avseende åstadkomma någon som helst skada om man vidtog en åtgärd, som på samma gång gav statsverket ökade inkomster och sparade papper samt dessutom kanske förde med sig, att ungdomen och folk i allmänhet erbjödes en förströelseläsning, stående på ett något högre plan, än den som nu i första hand serveras.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden med att ytterligare tala för motionen. Jag har velat föra fram dessa synpunkter, och jag kan inte underlåta att yrka bifall till motionen.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag skulle kunna i allt väsentligt understryka det som herr Johnsson i Skoglösa här framhållit. De allra flesta äro kanske överens med honom. Det är emellertid lätt att säga tulipanaros, har det sagts en gång, men det är svårare att göra den. Det här är ju inte ett nytt kapitel utan ett mycket gammalt, som vi brottats med många gånger. Svårigheten är att verkligen kunna skilja ut det väsentliga.

Genom pappersskatten har det ju varit en viss beskattning på den kolorerade pressen. Det gjordes ett förtvivlat motstånd från detta håll när pappersskatten genomfördes. Man skulle kunna tänka sig att när pappersskatten en gång skall avvecklas, Kungl. Maj:t sökte lösa problemet om en skatt på den kolorerade pressen. Det är detta utskottet syftar till, och jag skulle således tro att motionären och utskottet i sak äro tämligen eniga. Skillnaden ligger kanske däri, att motionären är beredd att lägga en skatt ovanpå den nuvarande skatten, vilket emellertid utskottet inte vill vara med om.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr JOHNSSON i Skoglösa: Herr talman! Jag är tacksam för deklarationen från bevillningsutskottets ordförande, där han säger, att han i allt väsentligt vill instämma med mig. Jag skulle dock i detta sammanhang vilja ställa den frågan, när bevillningsutskottets ordförande säger att det är lätt att säga tulipanaros men inte så lätt att göra den: Vad skulle det egentligen ligga för svårigheter i att acceptera denna skatt på den kolorerade veckopressen, när man kunnat genomföra den på så många andra områden, där det enligt mitt förmenande är oerhört mycket svårare att acceptera och genomföra den?

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Det är inte svårt att acceptera denna skatt utan svårt att genomföra den, ty det kommer alltid att stå strid om var gränsen skall dragas. Det finns kolorerade veckotidningar av sådant slag, att herr Johnsson i Skoglösa och jag säkert äro överens om att de icke höra till den kategori, som skall beskattas — organisationstidningar m. fl. — och vidare finns det andra tidningar, som vi på rak arm kunna säga att de skola falla under denna skatt. Det är emellertid just gränsdragningen i de tveksamma fallen som utgör svårigheten. Jag accepterar tankegången, om vi bara kunna lösa svårigheterna. Det är skillnad när man gör en skatt generell med ett eller annat undantag. Då äro alla skatteobjekten i saxon utom de få undantagen. Det är således på det rent tekniska planet som svårigheterna äro att finna.

Nu hoppas jag att Kungl. Maj:t skall ägna detta problem en smula uppmärksamhet, så att vi den gången vi gå att lösa hela pappersskatteproblemet eventuellt skola lyckas med vad vi faktiskt misslyckats med i ungefär 20 års tid.

Skatt på s. k. kolorerad veckopress.

Herr **JOHNSON** i Skoglösa: Herr talman! Bevillningsutskottets ordförande sade att svårigheten huvudsakligen ligger i en klassificering av tidningarna för att utröna, vilka som skulle drabbas av denna skatt. För en lekman förefaller det emellertid inte så särskilt svårt. Jag tycker att man ganska lätt skulle kunna avgöra till vilken kategori den ena eller andra tidningen i detta avseende tillhör. Om jag inte är fel underrättad har man ju redan klassificerat tidningarna för att fastställa den pappersmängd, som de skola erhålla. Vissa tidningar få ju något mer än andra.

Herr **OLSSON** i Gävle: Herr talman! Denna klassificering ha vi haft, men den är nu upphävd. Svårigheten med en klassificering känna vi alla till, som suttit här i kammaren några år, och den har diskuterats många, många gånger. Vi ha till och med varit inne på den tanken, att vi skulle anordna en gemensam omröstning för att fastställa, vilka tidningar i den kolorerade pressen som det skulle utgå skatt på, men det är ingen som vågat sig på det. Jag tror nog att man får vara försiktig i detta avseende. Man har också varit inne på tanken att tillsätta en nämnd för att pröva dessa ting, men jag tror att man får vara försiktig i sådana fall också. Det finns ju någonting i detta land som heter tryckfrihet, och den får man inte vid något tillfälle trampa under fötterna.

Vi skola inte utgå ifrån att detta är en sak som är lätt att lösa. Det är möjligt att vi kunna lösa den på ett eller annat sätt, men vi skola ha blickarna öppna för alla de svårigheter, som här resa sig.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna;

och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen hava med övervägande ja besvarats. Herr Johnsson i Skoglösa begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av väckta motioner angående sänkning i vissa fall av nöjes-skatten för biografreställningar, m. m.;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelingsreformens ikraftträdande, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till moderskapspenning; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

Anslag till civilförsvaret.

ställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till civilförsvaret.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 4.

Anslag till civilförsvaret.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till civilförsvaret för budgetåret 1949/50 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 154, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 11 mars 1949, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen föreslagna grunder för civilförsvarsområdenas administration, dels fastställa av departementschefen förordad personalförteckning för civilförsvarsområdenas administration, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för denna administration, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50, dels för nämnda budgetår under elfte huvudtiteln såsom förslagsanslag under rubriken Civilförsvaret anvisa till Civilförsvarsområdenas administration: Avlöningar 2 270 000 kronor, till Civilförsvarsområdenas administration: Omkostnader 500 000 kronor samt till Utbildnings- och övningsverksamhet 2 315 000 kronor, dels ock medgiva, att det senast för budgetåret 1945/46 på riksstaten uppförda reservationsanslaget till Civilförsvaret: Bidrag till kommuner för anskaffande av materiel m. m. måtte få disponeras jämväl under budgetåret 1949/50.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a., att sedan enligt de av 1948 års riksdag beslutade ändringarna i civilförsvarslagen, vilka skulle träda i kraft den 1 juli 1949, kommunerna icke längre hade att ansvara för civilförsvarets

administration i botteninstansen och staten i stället fått att fastställa organisationen och bestrida kostnaderna för densamma, den nya statliga administrationen skulle anknypas till nuvarande civilförsvarsområden men viss reduktion vidtagits i denna botteninstans' personalbestånd.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lindström m. fl.* (I: 277) och den andra inom andra kammaren av herr *Thapper m. fl.* (II: 356), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte besluta att med bibehållande av nuvarande bottenorganisation till avlöningsstaten för civilförsvarsområdenas administration för budgetåret 1949/50 bevilja ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) godkänna de grunder för civilförsvarsområdenas administration, vilka förordats av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 11 mars 1949;

b) fastställa i utskottets hemställan intagen personalförteckning för civilförsvarsområdenas administration;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 277 och II: 356

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för civilförsvarsområdenas administration, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

b) till Civilförsvaret: Civilförsvarsområdenas administration: Avlöningar för budgetåret 1949/50 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 270 000 kronor;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

Anslag till civilförsvaret.

a) för budgetåret 1949/50 under elfte huvudtiteln anvisa

1) till Civilförsvaret: Civilförsvarsområdenas administration: Omkostnader ett förslagsanslag av 500 000 kronor,

2) till Civilförsvaret: Utbildnings- och övningsverksamhet ett förslagsanslag av 2 315 000 kronor;

b) medgiva, att det senast för budgetåret 1945/46 på riksstaten uppförda reservationsanslaget till Civilförsvaret: Bidrag till kommuner för anskaffande av materiel m. m. finge disponeras jämväl under budgetåret 1949/50.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Rickard Lindström, Mannerskantz, Sundelin, Ward, Boman* i Kieryd, *Staxäng, Kollberg, Thapper* och fröken *Elmén*, vilka ansett, att utskottet under II bort hemställa, att riksdagen måtte

i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 277 och II: 356

a) godkänna av reservanternas angivna avlöningsstat för civilförsvarsområdenas administration, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

b) till Civilförsvaret: Civilförsvarsområdenas administration: Avlöningar för budgetåret 1949/50 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 2 800 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr THAPPER: Herr talman! Då jag är undertecknare av den till detta utlåtande fogade reservationen samt även motionär, ber jag att med några ord få motivera mitt ställningstagande.

Jag skulle först vilja framhålla, att när det gäller civilförsvaret, så är det nog fortfarande dess värre på det sättet, att man i allmänhet inte inser behovet av ett starkt civilförsvaret lika bra som man inser behovet av ett starkt

militärt försvar. Att så är fallet är egentligen ganska överraskande, ty om det är några erfarenheter man kan dra av det andra världskriget, så är det ju framför allt de, att det just är civilbefolkningen och hemorten, som kanske till och med i större utsträckning än männen vid fronterna få känna på de moderna förstörelsemedlens hemiska verkningar. Egentligen borde det därför vara en förstahandsuppgift att söka skydda civilbefolkningen och hemorten genom ett så effektivt civilförsvaret som möjligt. Det vore därför logiskt, när man bedömer försvarsfrågan, om man från civilbefolkningens sida i första hand krävde ett starkt civilförsvaret i stället för att, som nu ofta är fallet, inte bara med likgiltighet se på civilförsvaret, utan t. o. m. resa motstånd mot det. Man betraktar det som mer eller mindre onödigt.

Nu är jag inte blind för att även när det gäller civilförsvaret, ha vi som ett litet land samma besvärliga bedömande som när det gäller försvarsfrågan i övrigt. Vilka kostnader mäktar vi bära under en längre tid, utan att de bli oss övermäktiga? Vad vi därvidlag till sist besluta oss för måste givetvis utnyttjas så effektivt som möjligt.

Nu vill jag gärna erkänna att statsrådet Mossberg visat ett mycket positivt intresse för civilförsvaret samt också vidtagit åtgärder för att effektivisera detsamma. Dess värre måste jag emellertid konstatera, att då det gäller civilförsvarets organisation och administration i botteninstansen, så måste det förslag som nu föreligger i propositionen nr 154 betraktas som en allvarlig försvagning av vårt civilförsvaret.

Som lekmannarepresentant i civilförsvarsstyrelsen har jag haft tillfälle att deltaga i behandlingen av civilförsvarsstyrelsens förslag till organisation av civilförsvarets botteninstans. Jag anslöt mig därvid i princip till civilförsvarsstyrelsens förslag om en minskning av antalet civilförsvarsområden.

Anslag till civilförsvaret.

Dessa skulle bli större till omfånget men mindre till antalet. Jag tror nämligen att detta är en förutsättning för att kunna dels utnyttja anställd personal så rationellt som möjligt, dels få den fasta personalorganisation, som säkerligen är nödvändig, om den lägsta instansen skall kunna lösa sina svåra och för hela civilförsvaret så betydelsefulla uppgifter.

Jag kunde emellertid inte helt avsluta mig till civilförsvartsstyrelsens förslag, enär jag ansåg, att det upptog ett för stort antal heltidsanställda befattningshavare och att man borde börja försiktigare, när det gällde tillskapandet av nya tjänster. Jag ansåg därför att förslaget ur denna synpunkt borde bli föremål för en översyn.

I den proposition, som kammaren nu har att behandla, har departementschefen bibehållit den gamla indelningen i små civilförvarsområden. Jag är personligen övertygad om att detta är irrationellt. Men ännu mer betänkligt är, att den nu av Kungl. Maj:t föreslagna personalorganisationen är otillräcklig. Den 1 juli i fjol funnos i det kommunala civilförsvaret 288 heltidsanställda och 244 deltidanställda befattningshavare. I det nu föreliggande förslaget föreslår Kungl. Maj:t endast 175 heltidsanställda. Av dessa avses inte mindre än 79 kvalificerade befattningshavare för Stockholms, Göteborgs och Malmös behov. Därest minskningen för storstädernas behov göres proportionell för kvalificerade befattningshavare och kontorsbiträden, skulle för landet i övrigt av den förra kategorien återstå omkring 55 befattningar och av den senare kategorien omkring 35. Dividerar man dessa siffror med 24, alltså antalet län, blir resultatet, att det i genomsnitt per län står till förfogande två kvalificerade befattningshavare och ett å två kontorsbiträden. Härtill kommer att den arbetsbörda, som landsfiskalerna på landsbygden redan ha, gör det hart när omöjligt för dem att

i någon större utsträckning ägna sig åt civilförsvaret, trots att de äro chefer för detsamma. Deras uppgifter som civilförsvarschefer utan biträden måste bli olösta, om personalen skall bli så otillräcklig. De hinna helt enkelt inte med de uppgifterna. Det framstår därför för mig som otvetydigt, att civilförsvarets uppgifter i botteninstansen helt enkelt inte gå att lösa på det sätt som föreslagits.

Som vi ha framhållit i vår motion ha i statsverkspropositionen för budgetåret 1949/50 för egentliga administrationsändamål beräknats 3,3 miljoner kronor. I den proposition, som kammaren nu har att ta ställning till, har summan sänkts till 2,77 miljoner kronor, d. v. s. en minskning med 530 000 kronor. Alla äro vi väl glada åt att kunna göra besparingar, men man måste också ta hänsyn till vad som därvid blir eftersatt. Vi reserverar oss inte om att man inte finna tillräckligt att i nuvarande läge så försvaga civilförsvarets botteninstans, att den blir oförmögen att lösa densamma åvilande uppgifter. Vi anse att anslaget bör uppräknas med 530 000 kronor till vad som ursprungligen var beräknat i statsverkspropositionen, så att civilförsvaret åtminstone kan upprätthållas vid sin nuvarande styrka i bottenorganisationen. Den bör således enligt vår mening inte nu försvagas. Men om man beslutar att upprätthålla den nuvarande organisationen, kan man enligt reservanternas mening under tiden låta civilförsvarets botteninstans bli föremål för förnyad prövning, så att den kan rationaliseras och effektiviseras, gärna genom att göra civilförvarsområdena något större, så att arbetet därigenom kan förenklas och bedrivas mera rationellt än vad som kanske nu är fallet.

Herr talman! Jag ber att med dessa få ord få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Anslag till civilförsvaret.

Häruti instämde herrar *Lindberg*, *Boman* i Kieryd och *Staxäng*.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Det har ända sedan civilförsvarets tillkomst rätt delade meningar om denna organisations verksamhet, men jag tror att uppfattningarna allt mer ha stadgat sig för att civilförsvaret har en viss uppgift att fylla, och så länge vi ha ett militärt försvar måste vi nog också ha ett civilförsvaret.

Det förslag, som föreligger här i dag, innebär en viss omorganisation av den nuvarande verksamheten. Denna omorganisation går inte så långt som civilförsvaretsstyrelsen hade önskat sig. Enligt nuvarande organisation utgör i regel varje landsfiskalsdistrikt och stad, som inte ingår i landsfiskalsdistrikt, ett civilförvarsområde. Om jag inte missminner mig finns det för närvarande 458 civilförvarsområden i landet. Enligt civilförvarsstyrelsens förslag skola civilförvarsområdena göras betydligt större än de för närvarande äro och varje område indelas i distrikt under ledning av en distriktschef.

Jag skall tillåta mig att ta ett enda litet exempel som visar hur civilförsvaretsstyrelsens förslag skulle verka. Enligt detta förslag skulle ett civilförvarsområde omfatta Jönköping, Huskvarna, Mo, Nässjö, Gränna, Aneby och Tranås civilförvarsområden, och civilförvarsbyrån skulle vara förlagd till Jönköping.

Departementschefen har inte kunnat ansluta sig till detta omfattande omorganisationsförslag utan föreslår, att organisationen inom länen och även inom de olika civilförvarsområdena inte skall undergå några mera väsentliga förändringar; däremot förordas en mera fast personalkader.

Om civilförvarsstyrelsens förslag kom att genomföras, skulle detta enligt min mening medföra, att det bleve svårare för civilförvarshefverna att på

ett något så när tillfredsställande sätt uppehålla kontakten med de civilförvarspliktiga, och detta skulle i realiteten innebära, att pappersexercisen komme att ökas. Detta kan enligt min uppfattning inte vara tillfredsställande, ty skriftväxlingarna ha redan alltför stor omfattning.

Nu framhålla reservanterna, att den föreslagna organisationen kommer att försvaga civilförsvaret i dess lägsta instans, och de ansluta sig i stort sett till civilförvarsstyrelsens förslag men kunna vara med om vissa överarbetningar av detsamma. Om man enbart tar hänsyn till antalet anställda i bottenorganisationen, som herr Thapper gjorde, kan det förefalla, som om reservanternas påstående kunde ha ett visst fog för sig. Men nu är det att märka, att det enligt Kungl. Maj:ts förslag skall anställas 175 befattningshavare, som skola ägna sitt arbete uteslutande åt civilförsvaret. Dessa befattningshavare skola sortera under länsstyrelserna. För närvarande uppgå de mera fast anställda inom botteninstansen till 288, och dessutom finns det en del deltidsanställda. Man vågar kanhända ställa den frågan, om dessa 288 befattningshavare, som nu äro anställda inom civilförvarsområdena, uteslutande ha ägnat sitt arbete åt civilförsvaret. Jag är inte alldeles övertygad om det, och skulle inte så vara fallet, kan man nog utgå från att den organisation med 175 fasta befattningshavare, som föreslås i den kungl. propositionen och som utskottet tillstyrkt, blir lika effektiv som den nuvarande.

Sedan skola vi inte bortse från att det förekommer ytterligare ett anslag på i runt tal 600 000 kronor, som i första hand skall användas för anställande av befattningshavare inom de civilförvarsområden, som inte få några fasta befattningar. Med en något så när förnuftig och tillfredsställande organisation kommer nog detta förslag i realiteten inte att innebära en försvagning,

Anslag till civilförsvaret.

utan snarare en viss effektivisering av civilförsvarets botteninstans.

Utskottet har vidare uttalat, att det inte med säkerhet kan bedöma, huruvida personalorganisationen i överinstans och botteninstans är riktigt avvägd. Utskottet uttalar, att departementschefen bör följa denna fråga så noggrant som möjligt, och anser att det bör åstadkommas en lämplig avvägning mellan överinstanserna och botteninstansen. Om det skulle visa sig, att civilförsvaret inte är tillräckligt effektivt i botteninstansen, kunde man tänka sig att göra nedskärningar i topporganisationen för att därigenom få medel att anställa flera befattningshavare inom civilförvarsområdena. På så sätt skulle man kunna förstärka civilförsvarets botteninstans inom den föreslagna kostnadsramen.

Jag tror, herr talman, att detta inte skulle vara vara omöjligt, om arbetet inom civilförsvaret bleve lagt efter mera enkla och praktiska former än vad som tidigare har varit fallet. Vi kunna inte blunda för att det har förekommit en pappersexercis av stor omfattning, och jag är övertygad om att en ordentlig undersökning skulle visa, att det är möjligt att få bort en del av detta skriveri och att mera enkla och praktiska arbetsformer kunna införas. Därigenom skulle man kunna minska kostnaderna inom topporganisationen och förstärka försvaret på de instanser, där en förstärkning i en framtid kan visa sig erforderlig. Det är under dessa förutsättningar utskottet har anslutit sig till departementschefens förslag, och jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr THAPPER: Herr talman! Utskottets ärade talesman påpekade en del orimligheter, som skulle ha funnits i civilförvarsstyrelsens förslag när det gällde civilförvarsområden. Jag vill inte bestrida att det finns orimligheter

i detta förslag, som har citerats bland annat i propositionen* och utskottets utlåtande, men å andra sidan är jag övertygad, som jag förut sade, om att den indelning med små områden, som vi nu ha, inte är lyckad. Det är väl möjligt att det i denna sak liksom i så många andra är så, att sanningen ligger någonstans mitt emellan och att det ur den synpunkten hade varit nyttigt med en översyn.

Nu kan man inte frigöra sig från den tanken att det, trots att utskottets ärade talesman påstår motsatsen, kommer att bli synnerligen besvärligt ute i civilförvarsområdena med den lilla personal, som här föreslås. Jag känner kanske bäst till förhållandena i mitt eget län. Av de 175 heltidsanställda befattningshavarna komma, såsom jag tidigare sade, 79 på Stockholm, Göteborg och Malmö, och de övriga områdena få dela på resten. Det blir två kvalificerade befattningshavare per län plus ett eller två kontorsbiträden, om det skall vara samma proportion mellan dessa kategorier som i storstäderna. Jag förstår inte, hur vi skola klara civilförsvaret inom vårt område; det går helt enkelt inte. Vi ha tidigare hemma i Finspång haft en heltidsanställd, men om det bara skall bli två kvalificerade befattningshavare i Östergötland, kunna vi i varje fall inte få någon i Finspång. Jag föreställer mig att Norrköping och Linköping komma att ligga först i det avseendet. Jag vill också försäkra, att landsfiskalen inte har några möjligheter att klara dessa uppgifter.

Nu säger herr Mårtensson, att det finns över 600 000 kronor som skola användas för tillfällig hjälp, men som jag nämnde tidigare ha vi haft 288 heltidsanställda och 244 deltidanställda befattningshavare. De 650 000 kronorna skola väl till för att i någon mån rädda den deltidshjälp, som tidigare har behövts.

Jag vill till slut understryka, att jag inte är någon anhängare av alltför stor

Anslag till civilförsvaret.

personalorganisation — det visar bland annat min reservation i civilförsvarsstyrelsen — men jag är å andra sidan ärligt och uppriktigt bekymrad över det föreliggande förslaget. Jag tycker det skulle ha varit en klok åtgärd att åtminstone ställa det högre beloppet till Kungl. Maj:ts förfogande för att rätta till eventuella brister, t. ex. under ett år, då man får tillfälle att se, hur den nya organisationen verkar i praktiken.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Herr Thapper fällde i sitt första anförande ett yttrande om den vikt och betydelse som enligt hans mening numera borde tillmätas civilförsvaret, och jag vill från början säga att i det avseendet råder det inte någon skillnad mellan herr Thapper och mig. Jag har den uppfattningen, att om vi här i landet skola upprätthålla ett allsidigt organiserat försvar, så måste som ett led i försvarsväsendet ingå ett civilförsvar, som har god beredskap och tillräcklig förmåga att möta påfrestningar och besvärliga förhållanden.

Men sedan jag konstaterat detta, herr talman, måste jag säga att jag på en del andra punkter inte är av riktigt samma uppfattning som herr Thapper, och jag vill därvid först säga några ord om själva den princip, efter vilken botteninstansen skall organiseras.

Skola vi bygga civilförsvarsområdena på polisdistrikten och alltså såsom för närvarande ha landet indelat i 458 områden, eller skola vi, såsom civilförsvarsstyrelsen föreslagit, minska antalet till 104 och alltså få mycket stora civilförsvarsområden? Jag har arbetat inom civilförsvaret under många år, och jag har lärt mig, att om den form av försvarsförberedelse som det här gäller skall kunna fungera på ett så hyggligt och smidigt och så litet byråkratiskt sätt som möjligt, så måste det hela skö-

tas under mycket nära kontakt med befolkningen ute på de olika orterna. Jag skall liksom herr Mårtensson anföra ett exempel på vart civilförsvarsstyrelsens förslag i fråga om civilförsvarsområdena skulle leda — jag väljer Värmland, eftersom det kanske är det landskap som jag bäst känner till.

Enligt civilförsvarsstyrelsens förslag skulle det placeras en assistent i Torsby, och han skulle till sitt förfogande ha ett kontorsbiträde. Denne assistent skulle alltså vara den ende kvalificerade befattningshavaren på civilförsvarsbyrån i Torsby. Inom vilket område skulle han då arbeta? Jo, han skulle först och främst arbeta inom hela Torsby landsfiskalsdistrikt, d. v. s. inom hela Fryksdalen ända upp till norska gränsen. Han skulle vidare arbeta inom hela Ekshärads landsfiskalsdistrikt och alltså få sitt verksamhetsområde utsträckt bort mot Uddeholm och Hagfors. Han skulle också arbeta i hela Finnskoga landsfiskalsdistrikt, vilket skulle innebära att hans område skulle sträcka sig upp till Långflon i norra spetsen på Värmland. Slutligen skulle han arbeta i Rottne landsfiskalsdistrikt och Sunne landsfiskalsdistrikt, vilket skulle betyda att södra gränsen för hans område förmodligen skulle gå någon mil norr om Kils stationssamhälle.

När man ser hurudant arbetsområde denne assistent skulle få, måste man ju genast konstatera, att han skulle få vistas på resor under en mycket stor del av året, och han skulle säkerligen aldrig kunna få den nära kontakt med befolkningen som jag anser vara nödvändig. Jag skulle från civilförsvarsstyrelsens förslag kunna hämta exempel på exempel på sådana stora och svåradministrerbara civilförsvarsområden. Jag tror därför att det för civilförsvarets del skulle vara en mycket olycklig väg, som man slog in på, om man accepterade den lösning som civilförsvarsstyrelsen från sina premisser har kommit fram till.

Anslag till civilförsvaret.

När det gäller omfattningen av den föreslagna personalorganisationen, skall jag gärna medge att jag själv betraktar denna organisation såsom en minimiorganisation. Jag har emellertid, med hänsyn till de tider i vilka vi leva ansett det vara ytterst nödvändigt att inte ta till den organisatoriska apparaten för stor. Det är klart att vid allt planlägningsarbete av detta slag äro inte arbetsuppgifterna riktigt givna på förhand. Det går att fylla också en större organisation med arbete, även om man i realiteten kanske skulle åstadkomma detsamma, därest man klämde ihop organisationen en smula.

Jag delar fullkomligt herr Mårtenssons uppfattning, att man på civilförsvarets område bör så långt det är möjligt undvika att hamna i pappersexercis. Jag har också mycket goda förhoppningar om att det fortsatta organiseringsarbete, som nu bedrives, skall göra det möjligt att komma bort från åtskilligt av den pappersexercis, som det tidigare riktats anmärkningar mot.

Det har i tidningspressen och jag förmodar även bland många här i riksdagen spritt sig den uppfattningen, att det förslag, som Kungl. Maj:t presenterat, skulle innebära en stark nedskärning av personalorganisationen i jämförelse med civilförsvarsstyrelsens förslag. Jag skulle vilja anföra en liten gensaga på den punkten.

På sista sidan i propositionen finns det en tabellarisk framställning, som jag förmodar att kammarens ledamöter ha tagit del av. Av den översta tabellen framgår, att civilförsvarsstyrelsen har föreslagit 323 tjänster, medan Kungl. Maj:t har föreslagit 175 tjänster. Detta kan ju förefalla vara en mycket hård nedskärning av civilförsvarsstyrelsens förslag. Men man måste komma ihåg, att i det förslag, som innefattas i propositionen, ingår både ett anslag på 650 000 kronor till deltidsbefattningar och ett anslag på 150 000 kronor till delavlönning för tekniskt kunnig perso-

nal. Om vi ta och räkna om dessa båda belopp, 650 000 kronor och 150 000 kronor i heltidsavlönningar, så finna vi att det för 650 000 kronor är möjligt att anställa 120 heltidsavlönade befattningshavare i 11:e och 14:e lönegraderna, medan man när det gäller den tekniska personalen — det behöves inte vara fråga om så högklassiga tekniker, och jag förmodar att vi kunna räkna med 10 000 kronor åt dem vardera — skulle kunna få 15 befattningar.

Om man på detta sätt evalverar de båda penningbeloppen, kommer man till det resultatet, att inom Kungl. Maj:ts förslag skulle rymmas inte bara de 175 tjänster, som nu formellt stå upptagna som heltidstjänster, utan ytterligare 135, alltså sammanlagt 310 tjänster. Detta betyder att, jämfört med civilförsvarsstyrelsens förslag om 323 tjänster, den prutning, som Kungl. Maj:t gjort, är relativt begränsad.

Jag medger att det även efter genomförandet av den nu föreslagna organisationen kommer att finnas behov av arbetskraft ute i civilförsvarsområdena, men jag anser det klokt att inte från början taga till den organisatoriska apparaten större än vad som kan vara alldeles nödvändigt.

Herr THAPPER: Herr talman! Jag vill i anledning av vad utskottets ärade talesman här sagt framhålla, att jag ju inte på alla punkter försvaret civilförsvarsstyrelsens förslag.

Man har på känn att den kraftiga nedskärningen av antalet civilförsvarsområden till 104 skulle ha inneburit en alltför långt gående åtgärd, men å andra sidan är jag övertygad om att den nuvarande indelningen med dess många små områden inte är rationell ur arbets-synpunkt. Jag har därför fortfarande den uppfattningen, att en hel del skulle vara att vinna genom en ändrad områdesindelning.

Det är mig fjärran att försvara något slags pappersexercis, vare sig på detta

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

eller på något annat område, men jag vill dock framhålla, att det nog har bättre sig mycket i detta avseende inom civilförsvaret.

Statsrådet Mossberg har här påpekat, att om man till Kungl. Maj:ts förslag lägger det antal befattningar, som skulle kunna finansieras med de anslag på 650 000 och 150 000 kronor som Kungl. Maj:t föreslagit, så skulle man komma upp till nästan lika många heltidsbefattningar som enligt civilförsvarsstyrelsens förslag. Men vi få inte glömma, att det för närvarande finns inte bara 288 heltidsanställda ute i kommunerna, utan också 244 deltidanställda, och jag föreställer mig att anslaget på 650 000 kronor kommer, såsom jag förut här sagt, att gå åt, om ett motsvarande arbete även i fortsättningen skall utföras av deltidanställda.

Jag är också fortfarande mycket bekymrad inför uppdelningen av de 175 befattningshavarna, vilken väl kan väntas bli sådan, att de olika länen få vart och ett endast två kvalificerade befattningshavare. Jag kan inte förstå, hur det då skall vara möjligt att klara arbetet för civilförsvaret — i varje fall kommer det att möta stora svårigheter på min hemort, där den heltidsanställda kraft, som vi nu haft, kommer att försvinna.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Thapper begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 140, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 141, i anledning av väckta motioner om restitution av krigskonjunkturskatt till Loss- och lastningsföreningen Hamnarbete u. p. a. i Sundsvall; och

nr 142, i anledning av väckta motioner angående anslag för upplysningsverksamhet rörande reumatiska sjukdomar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.**Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 143 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 18 mars 1949, föreslagit riksdagen att

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

dels till Täckande av vissa kostnader för Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet för budgetåret 1949/50 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 750 000 kronor,

dels ock till Lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget för budgetåret 1949/50 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förcheft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Isaksson* (I: 282) och den andra inom andra kammaren av herr *Dickson* (II: 353), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förenämnda proposition nr 143 måtte taga hänsyn till i motionerna närmare angivna synpunkter;

dels en inom andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile väckt motion (II: 340), vari hemställts, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 143 om utbyggnad av skifferoljeverket i Kvarntorp;

b) anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor för täckande av driftförluster och andra kostnader under den närmaste tiden;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning av formerna för oljeverkets avveckling eller för dess läggande i beredskap;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Åqvist* och *Olsson* i Mora väckt motion (II: 347), vari hemställts, att riksdagen

a) endast i så måtto bifölle Kungl. Maj:ts proposition nr 143, att Svenska skifferoljeaktiebolaget erhöles medel till täckning av redan ingångna köpeavtal och andra förpliktelser ävensom vad som erfordrades för förhindrande av att bolaget nödgades gå i likvidation;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anholle om utredning angående kostnaderna för nödiga underhållsarbeten vid bolagets anläggningar vid ett upphörande av verksamheten samt igångsättningskostnader vid återupptagande av densamma samt därefter för riksdagen framlade förslag om den fortsatta verksamheten vid Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 340 och II: 347,

a) till Täckande av vissa kostnader för Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet för budgetåret 1949/50 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 750 000 kronor;

b) till Lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget för budgetåret 1949/50 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor;

2. att motionerna I: 282 och II: 353, i den mån de icke kunde anses besvarade med vad utskottet i motiveringen anfört, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Lundgren*, *Malmberg* i Skövde och *Ståhl*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 282 och II: 353 ävensom II: 340 och II: 347,

a) till Täckande av vissa kostnader för Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet för budgetåret 1949/50 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor;

b) till Lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget för budgetåret 1949/50 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t anholle, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa undersökning i vad mån möjligheter förefunnos att intressera enskil-

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

da företag att inträda i Svenska skifferoljeaktiebolaget;

2) av herr *Karl Andersson*, utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Den fråga angående Kvarntorpsverket, som nu skall avgöras, är egentligen samma fråga som avgjordes år 1946. Riksdagen beslöt nämligen då att bevilja 16 miljoner kronor till verkställande av den utbyggnad som alltjämt återstår att utföra. Styrelsen för Kvarntorp hade beräknat, att driften under de följande åren skulle gå med ett underskott av 2,3 miljoner, men underskottet blev i stället 6,7 miljoner, och det hela utvecklade sig över huvud taget på ett sådant sätt, att riksdagen år 1948 måste dels bevilja ytterligare ett stort anslag, dels besluta att utbyggnaden av Kvarntorpsverket skulle tills vidare anstå.

När riksdagen år 1946 ställdes inför det stora anslagskravet från Kvarntorpsföretagets sida, förklarade bolagets styrelse, att om detta anslag på 16 miljoner kronor beviljades, så skulle finansieringen vara tillfredsställande ordnad även på längre sikt. Såsom jag nämnt gick det inte på det sättet, utan bolaget körde fast tämligen omedelbart. Statsutskottet konstaterade i fjol att »de faktiska förhållandena icke bekräftat tillförlitligheten» av de uttalanden som sålunda gjorts. Statsutskottet framhöll vidare, att »tillräcklig hänsyn icke tagits till den mångfald obestämbara faktorer», som måste påverka utvecklingen.

Redan när frågan var uppe i riksdagen förra året, hade det statsråd, som då handlade ärendet, tillsatt en utredning. Statsutskottet uttalade i anledning härav bl. a.: »Utskottet förutsätter givetvis att därvid särskild uppmärksamhet ägnas frågan huruvida och i vilken

grad fortsatt drift vid Kvarntorp kan anses motiverad.» Riksdagens hemställan föregående år gick alltså ut på att utredningen alldeles särskilt skulle ta sikte på frågan om huruvida och i vilken grad fortsatt drift vid Kvarntorp skulle anses motiverad. Därvid skulle beaktas anläggningens beredskapsvärde och en bedömning ske ur företagsekonomiska synpunkter med särskilt beaktande av oljeimporten och världsmarknadspriserna på oljeprodukter.

Jag har givetvis inte förutsättningar att bedöma de tekniska förhållandena, men man får ju vissa allmänna intryck, när man tar del av ett sådant material som detta. Jag måste säga att jag inte alls kan finna, att utredningsmännen ha med något större allvar prövat den fråga, som riksdagen i fjol särskilt ville ha prövat, nämligen om hur alternativet med en nedläggelse av driften vid Kvarntorp skulle ta sig ut. Jag kommer mycket väl ihåg, hurudan stämningen var här i kammaren, när vi behandlade ärendet. Under trycket av den mycket ogynnsamma utvecklingen av driften talade man från Kvarntorpsvännernas sida med mycket små bokstäver, och alla hade vi väl en känsla av att det måste ske en allvarlig prövning av hela frågan. Och det var nog endast tack vare löftet om en sådan allvarlig prövning som det över huvud taget gick att få igenom förslaget om ett anslag.

Vad som nu framlägges för riksdagen är emellertid endast några allmänna formuleringar och ursäkter av olika slag, och sedan heter det, att man har godtagit det av skifferoljebolagets styrelse år 1946 framförda och av samma års riksdag behandlade förslaget till utbyggnad av anläggningarna.

Jag tror att andra kammaren har anledning att tänka sig för, innan den går vidare på denna väg. Gång efter annan har riksdagen beviljat nya anslag. Skifferoljeverket kostar nu staten 87 miljoner kronor, och det ställes icke i utsikt någon som helst förräntning av detta

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

kapital. Man kan alltså inte räkna med att de värden, som äro nedlagda i Kvarntorp, lämna någon avkastning.

Det är verkligen rätt underligt, att man under en sådan tid som dessa efterkrigsår har fortsatt med driften i Kvarntorp. Det har ju varit ont om arbetskraft och om kapital. En mängd industrier ha inte kunnat arbeta för fullt av brist på arbetare, och man har sugit ut landsbygden på arbetskraft för att få folk till industrien. Men trots allt detta och trots alla investeringsbegränsningar och talet om vikten av att vara återhållsam har oljeindustrien vid Kvarntorp fått hållas i gång, och man tänker tydligen fortsätta med att bevilja miljoner till företaget — det är väl ingen som tror, att den proposition, som vi nu behandla, är den sista anslagsbegäran vad Kvarntorpsverket beträffar.

Det är också tydligt att det måste bli mycket svårare att avveckla företaget, ju mer tiden går. Hade man beslutat sig för en avveckling innan arbetskraften var så hårt bunden i Kvarntorp och medan det ännu fanns gott om arbetstillfällena — det gör det för all del ännu, men ingen vet hur länge — så hade det hela varit betydligt lättare. Låter man nu företaget fortsätta driften några år till, så bli arbetarna hårdare bundna både vid arbetet och vid bygden. Arbetarna kunna naturligtvis inte i längden hålla på med att resa från kringliggande orter till Kvarntorp för att arbeta där, utan frågan om byggandet av bostäder i Kvarntorp måste alltmer aktualiseras. En hel del komma väl att själva ordna saken med hjälp av egnahemslån eller andra kreditformer, och sedan blir det ju nästan omöjligt att avveckla ett sådant här företag. Man skapar en hel bygd utan någon ekonomisk grundval. Hitintills har ju grundvalen egentligen varit statsanslag och inte någon egen bärkraft. Om detta får fortsätta, kommer man längre fram att vända på argumentet och säga, att det hela måste upprätthållas, därför att så mycket

pengar investerats i bostäder och så många människor bo där.

Riksdagen begärde i fjol, att man särskilt skulle beakta beredskapssynpunkten. Nu säger överbefälhavaren, att i händelse av krigsfall är företaget ur beredskapssynpunkt knappast värt någonting, därför att det hela är så sårbart från luften. Krigsberedskapen kan alltså inte inrymmas som någon egentlig faktor, utan det som skulle vara kvar av beredskapsmotivet är, att om vi bli avspärrade utan att komma i krig och denna avspärning blir långvarig, skulle det vara av värde att kunna hålla dessa oljeverk i gång. Det är naturligtvis inte möjligt att ha någon egentlig uppfattning om vad det där argumentet kan vara värt. Jag tycker, att det är mycket som talar för att dynamiken i händelseutvecklingen är sådan, att det förefaller föga troligt, att vi skulle kunna leva i en mångårig blockad utan att dragas in i krig, men det veta vi naturligtvis ingenting om. Det alternativet kan i varje fall tänkas, men jag tror inte att det är så förfärligt mycket värt. I varje fall — även om man vill tillmäta det motivet ett avgörande värde — borde man ju undersöka, om inte de där oljeverken kunna läggas i beredskap och inte hållas i gång år efter år. Det kan ju för övrigt även från beredskapssynpunkt diskuteras, om det är klokt att bryta ut de bästa skifferfyndigheterna i fredstid.

Vad beträffar den andra synpunkten, som skulle beaktas, nämligen de företagsekonomiska förhållandena, ha vi ju fått veta av utredningen, att någon förräntning av redan nedlagt kapital inte påräknas. Men det som nu ställes till förfogande i form av lånemedel skall man förränta, säger man, och i slutet av propositionen har man ju t. o. m. en tabell, där förluster och vinster, årsresultaten, för de närmaste tio åren stå uppräddade. Med hänsyn till de möjligheter, som Kvarntorpsstyrelsen har haft att beräkna de ekonomiska resultaten,

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

förefaller ju inte den tabellen vara så förfärligt mycket värd. Jag tycker den verkar närmast löjlig i detta sammanhang.

Det förefaller av handlingarna som om man skulle ha övervunnit olägenheterna för bygden, men de som bo i trakten ha en helt annan uppfattning om den saken. Man sprider ut den sva-velhaltiga röken över större områden med hjälp av en hög skorsten, men man har inte lyckats eliminera olägenheter-na. Över huvud taget håller man på att förstöra ett mycket stort område.

Vidare är det ju här inte bara fråga om detta barn av 1940-talets statskonst, utan man har även barnbarn. Dit får man väl räkna aktiebolaget Kvarntorp-kalk, som har låtit tala om sig i detta sammanhang. Där säljs dålig kalk till dyrt pris och med en vilseledande re-klam. En ingenjör vid Kvarntorp har skrivit en analysattest beträffande den-na kalk, och där framhålles såsom nå-got särskilt förmånligt, att kalken är syralöslig — precis som om inte all kalk vore syralöslig, om det över huvud är kalk, men man skall tydligen lura i jordbrukare, som inte läst kemi, att den-na kalk i Kvarntorp är syralöslig och att detta skulle göra den litet mera värd än annan kalk. Visserligen talas det i denna analysattest om att på 100 kg kalk finns det 15 kg 40-procentig kali, och det vore väldigt bra, om det i dessa 15 kg funnes något som motsvarade det lättlösliga 40-procentiga kalisaltet men det är olösligt kali, som man har i den-na kalk, och olöslig kali ha vi i all grå-sten här i landet, så att det är ingenting att ge ut pengar för. Sedan stryker bo-laget under vad ingenjören har funnit och tillägger, att det kan antagas, att kalken även innehåller vissa värdefulla spårelement. Man vet inte det, men jordbrukarna ha rätt att tro det, om de vilja. Bakom Aktiebolaget Kvarntorp-kalk lär stå dels Kvarntorpbolaget och dels föreningar i Mälabygden.

Statens jordbruksförsöksanstalt har

ju i dagarna funnit sig föranlåtten att vända sig mot detta praktexempel på vilseledande propaganda för en pro-dukt, som inte alls har den sammansätt-ning, som man söker ge sken av att den har. Skall man döma av resultatet tycks ju affärsledningen åtminstone hitintills inte ha haft några större möjligheter att bemästra förhållandena. Jag tror att det också kunde vara av ett visst intresse, om statsrådet ville se på bolagets ex-portaffärer med t. ex. Norge och under-söka, hur kunderna i det fallet ha skötts o. s. v.

Jag har, herr talman, ända sedan 1943, då jag första gången hade anled-ning att ta ståndpunkt till denna affär, röstat emot anslaget, och jag ber att få göra det också i dag. Jag har tillåtit mig väcka en motion, i vilken hemställes 1) om avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 143, 2) om ett anslag av 2 000 000 kronor för täckande av driftförluster och andra kostnader under den när-maste tiden och 3) om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en skynd-sam utredning av formerna för oljever-kets avveckling eller för dessas läggande i beredskap, d. v. s. i själva verket den utredning, som riksdagen begärde i fjol och som vi inte sett så värst mycket av.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi-fall till denna motion II: 340.

Under detta anförande, i vilket herr *Onsjö* instämde, övertog herr talman-nen ledningen av förhandlingarna.

Herr ÅQVIST: Herr talman! När man studerar riksdagshandlingarna för ef-terkrigsåren i Kvarntorpsfrågan är det en sak, som frapperar. Till att börja med är det en mängd motioner väckta och en hel del reservationer fogade till utskottets utlåtanden. Men allt efter-som åren gå, bli motionerna färre och färre, och reservationerna visa drag av tilltagande hopplöshet. Vid 1948 års riksdag fanns det en enda reservation i frågan, och den var blank. Man skul-

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

le ju under sådana förhållanden kunna tro, att en viss enighet uppnåtts i Kvarntorpsfrågan. Vid ett närmare studium av statsutskottets utlåtanden och framför allt av riksdagsdebatterna finner man emellertid, att utskottet blir, om jag så får säga, surare och surare och att debatten i riksdagen i de olika kamrarna blir mer och mer resignerad. Det förefaller som om den hoppfulla håg och fantasi, som präglade regeringen 1945, när den beslöt att betrakta Kvarntorpsföretaget såsom ett normalt långtidsföretag, utbytts mot en allt större besvikelse. Det dröjde ungefär ett år efter det att detta beslut fattats innan beräkningarna kommo över vad långtidsföretaget skulle kosta. Enligt dessa beräkningar skulle kostnaderna uppgå till 16 miljoner kronor. Man tycker ju, att det är litet underligt, att man först fattar ett s. k. principbeslut och sedan tar reda på vad det hela kostar. För min del tycker jag att det är att vända på det hela. Det är onekligen ett rätt originellt sätt, men det tycks ju stå i överensstämmelse med teorien för de s. k. principbesluten. De kalkyler, som ha presterats i detta fall, ha visat sig inte hålla. Beräkningarna ha slagit fel, och resultatet har blivit, att Kvarntorpsverket har dragit mer och mer pengar.

Man skulle ju kunna tycka, att den utredning som tillsattes under föregående riksdag hade bort inrikta sig på att undersöka vad det skulle kosta att lägga Kvarntorpsverket i beredskap såsom ett realistiskt alternativ till en utbyggnad av detsamma. Departementschefen anförde också, att han förutsatte, att denna utredning skulle vara förutsättningslös, men utredningen har inte fattat sin uppgift på det sättet. Den har tydligen antingen känt sig bunden av regeringens principbeslut av 1945, eller också har den bara ansett, att den hade att gå igenom och kontrollera de beräkningar som ledningen för Kvarntorpsbolaget hade ut-

fört 1946 och som då slutade på 16 miljoner kronor. Det enda rationella alternativet till ett fortsättande av Kvarntorpsrörelsen är, såvitt jag kan se, att lägga den i beredskap. Det ligger nog i sakens natur, att Kvarntorpsföretaget inte gärna kan komma att bära sig ekonomiskt, åtminstone inte så länge denna oljeutvinning skall utgöra huvuddelen av rörelsen. Om Kvarntorpsföretaget, såsom det vill, får bygga ut undan för undan för att ta vara på de s. k. biprodukterna blir naturligtvis rörelsen förr eller senare av den omfattningen, att oljeutvinningen blir bisak och rörelse av all möjlig annan natur blir huvudsak. Då har nämligen omslutningen på andra områden än oljeutvinningen blivit tillräckligt stor. Men innan vi komma dithän dröjer det länge. Det räcker inte, såvitt jag förstår, med vad som hittills föreslagits, nämligen med utbyggnad till ett belopp av 16 miljoner kronor, utan därtill kräves åtskilligt mycket mera pengar.

Det hade, tycker jag, legat nära till hands att när Kinne-Klevaverket nedlagts med ledning av erfarenheterna därifrån göra en beräkning, hur det hade ställt sig med en konservering och läggande i beredskap av Kvarntorpsföretaget. Det har nämligen påståtts, att en sådan anläggning som Kvarntorpsverket skulle mer eller mindre förtära sig själv. Det skulle ske en substansförlust på så sätt att ugnar skulle förfalla och ledningar rosta igen, och sedan skulle det kosta mycket pengar och ta avsevärd tid, innan rörelsen skulle kunna sättas i gång. Kinne-Klevaverket skulle kunna ge ett mycket praktiskt åskådningsexempel på huruvida ett sådant förfall sker och vad kostnaderna skulle bli för att sätta det hela i gång igen.

Min och herr Olssons i Mora motion överensstämmer till stora delar med vad herr Svensson i Ljungskile yrkat, och för att inte komplicera denna sak,

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

skall jag be att få i korthet ansluta mig till det yrkande, som herr Svensson i Ljungskile nyss framställt, och har alltså inte något eget yrkande.

Herr WARD: Herr talman! Det förvånar inte, att man på vissa håll ställer sig undrande inför det förslag, som nu ligger på riksdagens bord. Kvarntorpsverkets ekonomiska historia, om jag så får uttrycka mig, är ju inte på något sätt lysande, utan den inrymmer tvärtom många och djupa besvikelser. Det äro vi samtliga överens om.

Men när man bedömer denna sak, får man ju ta hänsyn till den motive-ring, som anfördes för Kvarntorpsverkets tillkomst, nämligen att det skulle vara av stor betydelse ur militär beredskapssynpunkt att få en egen oljeproduktion inom landet. Jag tror, att de erfarenheter vi gjorde under avstängningen under det andra världskriget säga oss, att det var lyckligt, att vi då förfogade över denna anläggning. Det är dock inte bagateller, som man här rör sig med, när man kan konstatera, att under Kvarntorpsverkets verksamhetstid framställdes 230 000 ton olja. Det är alltså ett ganska gott resultat utvunnet ur ett verk, som anlades i all hast och som arbetat på ett område, där man inte hade andra egna erfarenheter än dem man hade fått under den tid, som verket vid Kinne-Kleva var i verksamhet.

Naturligtvis är det mycket lätt att ensidigt och negativt kritisera, men jag tycker verkligen, att eftersom riksdagen nästan i sin helhet ställt sig bakom tillkomsten av denna anläggning, skall man inte nu efteråt komma med sådana överdrifter som herr Svensson i Ljungskile presterade i sitt anförande. Han är mycket missbelåten med den utredning, som har verkställts, och han rent av påstår, att de som blivit anförtrodda detta utredningsarbete ha slarvat med sin uppgift och att de

över huvud taget inte begripa vad de ha arbetat med. Jag kan försäkra herr Svensson i Ljungskile, att utredningen har anlitat den främsta expertis, som kan uppbringas i detta land, både vad det gäller brytningen av skiffer och i fråga om den värmeeconomiska sidan; och de uppgifter, som vi erhållit från dessa visa män, ha bibringat oss den uppfattningen, att här måhända finns en framkomlig väg. Här kunna finnas möjligheter för verket att vinna en ställning som, låt vara att den inte möjliggör förräntning av det nedlagda kapitalet, i alla fall innebär, att verket i någon mån kan bli självförsörjande i ekonomiskt hänseende. Och då ha utredningsmännen tyckt, liksom sedan Kungl. Maj:t och statsutskottet, att man bör göra detta försök. Det är möjligt, att man har överskattat förutsättningarna en smula, men det är lika möjligt, att man har räknat så pass försiktigt, att det verkliga resultatet en gång kommer att bli bättre än man hitintills har vågat räkna med.

Herr Svensson i Ljungskile anförde en synpunkt, som man naturligtvis inte kan komma ifrån, den nämligen att om vi skulle råka i krig, torde Kvarntorpsverket inte ha någon större betydelse, därför att det är ett mycket sårbart bombmål. Denna erinran är ju alldeles befogad. Men när herr Svensson i Ljungskile åberopade överbefälhavaren beträffande denna sak, tycker jag att herr Svensson också borde ha kunnat fortsätta citeringen en smula och erinra om, att överbefälhavaren framhållit, att för den händelse vi råka ut för en avspärning utan att indragas i kriget, har detta verk sin mycket stora betydelse; och det tror jag varje människa, som närmare tänker på saken, bör vara villig att erkänna och förstå.

Som här sagts förut, har man ju nedlagt ett mycket stort kapital i Kvarntorpsverket, och det kapital, som nu erfordras, är ju också mycket betydande. Man kan måhända säga, att

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

man inte skall kasta goda pengar efter dåliga, men jag tror inte att denna sats gäller i detta fall. De pengar som äro förbrukade ha dock tjänat landet i en mycket svår situation, och om man räknar med våra andra kostnader för att upprätthålla en dräglig beredskap, äro dessa pengar inte så ofantligt stora, som man nu vill göra gällande.

Det är naturligtvis alltid vanskligt att förutsäga, huru utvecklingen kommer att te sig, men de uppslag som opponenterna lämnat, dels att man skulle lägga verket i beredskap och dels att man skulle använda sig av ett belopp på två miljoner kronor, som skulle kunna räcka ett år framåt, dessa uppslag äro nog inte så väl genomtänkta. Man kan över huvud inte stoppa en sådan här industri för att lägga den så att säga öde och inte ägna minsta uppmärksamhet åt anläggningarna, åt uggar och annat som finns inom verket. Man måste underhålla det och säkerligen också köra i gång emellanåt för att hålla det hela i stånd, så att man vid det tillfälle, då man skall ha mer permanent drift, inte står där med en fallfärdig anläggning. Inom kommittén ansåg man att det i själva verket skulle vara mycket dålig ekonomi att förfara på det sättet, ty underhållsarbetena, medan verket stode stilla, skulle måhända bli ändå större än den förlust man har anledning räkna med, om driften hålles i gång.

Nu föreligger här en reservation, byggd på herr Åqvists reservation, där man, som jag nyss nämnde, anser att anslaget nu bör begränsas till 2 miljoner kronor för täckande av driftförlust m. m. plus 800 000 kronor för annat ändamål. Men ha herrarna tänkt igenom, om det är möjligt över huvud att reda ut den saken med det anslag som föreslås i reservationen? Det är ju konstaterat att utöver de två miljoner kronor, som statsutskottet omnämner, måste man räkna med en och en halv miljon kronor för att vidmakthålla den

oundgängliga förnyelsen av verket och dess anläggningar. Menar man alltså, att man skall anslå pengar för att möta ett driftsunderskott men samtidigt vanvärda verket till den grad, att förlusterna i framtiden bli ännu större? Det måste, såvitt jag förstår, bli följden av ett bifall till den reservation, som herr Ståhl och andra ha avgivit inom statsutskottet.

Jag tror därför, att jag kan säga, att denna sak är mycket noga genomtänkt och att den prövning som frågan ägnats har varit mycket grundlig, så att man här bygger på ganska säkra beräkningar i både det ena och det andra hänseendet. Det skulle vara åtskilligt att tillägga, men jag nöjer mig nu, herr talman, att med stöd av vad jag anfört yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte heller förlänga debatten. Jag tycker inte att utskottets talesman här föreföll att själv vara så förfärligt övertygad, fastän han till sist lyckades komma fram till slutsatsen att beräkningarna voro i alla avseenden säkra. Det få vi ju se, herr Ward, ifall vi leva och ha hälsan.

Vad jag egentligen ville säga var bara följande. Herr Ward säger, att det alternativ som framförts och som går ut på att verket skulle läggas i beredskap är ett illa genomtänkt alternativ. Det är ju detta alternativ som utskottet med herr Ward i spetsen rekommenderade 1948, nämligen att man skulle ordentligt undersöka saken, och det är ju den undersökningen som vi ännu inte ha fått till stånd. Eller tycker verkligen herr Ward att riksdagens beställning i följd på den punkten har blivit utförd?

Herr WARD (kort genmäle): Jag vill bara säga herr Svensson i Ljungskile,

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

att utredningsmännen i överensstämmelse med de direktiv de fingo naturligtvis ha undersökt de alternativ, som omnämndes i fjolårets proposition.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag skall be att få ge herr Ward en komplimang för att han såsom ledamot av utredningen här i kammaren ytrat sig så modest och försiktigt som han gjort om vad utredningen kan ställa i utsikt för framtiden. Det hedrar honom. Han har inte garanterat de lysande resultat av den föreslagna utbyggnaden, som man fått höra ifrån andra representanter för utredningen i denna inte alltigenom angenäma affär.

Jag skall inte förlänga diskussionen om ekonomien vid Kvarntorp, ty det får väl sägas vara så vittnat att det nu är bevisat, att man därvidlag inte skall göra sig några illusioner. Det enda nya moment som tillkommit i år är ju den utredning som verkställdes rörande planeringen av utbyggnaderna. Jag ber att få sammanfattningsvis konstatera, att utredningen bygger kalkylen på två faktorer, dels utbyggnaden av Berghugnarna och dels startandet av gasoltillverkningen. Emellertid är det ett faktum att utredningsherrarna själva äro tveksamma, huruvida gasolen skall bli en hygglig affär; däremot tycks de tro på Berghugnarna. Jag skall inte ta upp någon stor diskussion om detta men vill säga — vilket jag tycker att de av kammarens ledamöter som känna en viss tveksamhet i detta fall verkligen borde tänka på — att utredningen har baserat sin kalkyl på ett oljepris, som i sämsta fall ligger 20 procent under det som gällde när utredningen arbetade. För dagen är oljepriset i svensk hamn, enligt uppgifter som stått i pressen och som lämnades i första kammaren och icke bestriddes, icke 20 utan 27 procent lägre och på amerikansk hemmamarknad väsentligt mycket lägre. Detta visar, menar jag, att utred-

ningens kalkyl är sönderskjuten redan innan riksdagen går att ta ställning till frågan.

Därtill kommer att kalkylen är felaktig även när det gäller tillverkningskapaciteten. Jag skall inte här tala om att verket är kalkylerat för 80 000 m³ och för närvarande producerar i runt tal 40 000 m³. Detta beror på att Ljungströmanläggningarna måst läggas ner och att det inte lönar sig med nuvarande priser på elektrisk kraft att driva denna tillverkning. Ehuru detta måste i hög grad bidra till att göra verket oekonomiskt och illustrerar hur beroende det är av konjunkturerna, vill jag konstatera att alldeles oavsett Ljungström-metodens utvinningar sjunker ändå tillverkningen. De produktions-siffror som redovisas i årsberättelsen för i fjol för Kvarntorpsverket äro lägre, och rätt avsevärt mycket lägre, än de siffror som utredningen anfört, vilket visar att man icke kan — i varje fall inte utan alldeles extraordinära åtgärder — hålla produktionen uppe på den nivå utredningen kalkylerat med. Enligt verkets egna uppgifter var produktionen av bensin i fjol 9 300 m³ och av råolja 31 000 m³. Motsvarande siffror ligga betydligt högre i utredningens framställning.

Jag skall lämna därhän den argumentation som här har anförts beträffande de olika alternativ, som presenterats av herr Svensson i Ljungskile. Jag vill i stället bemöta herr Ward som säger, att eftersom man bundit sig en gång måste man nu gå vidare. Ja, vad blir följden? Både i propositionen och i utredningen framhölls: Man måste räkna med att kring ett verk, som för närvarande sysselsätter inemot 1 500 personer och där det inte finns någon bostadsbebyggelse, måste det växa upp ett betydande samhälle. Blir driften i Kvarntorp samtidigt allt mer och mer ruinerande komma vi i ett läge, när det hela inte som i dag är en relativt lätt bemästrad ekonomisk fråga utan

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

där det dessutom är en social fråga av mycket stora dimensioner.

Att vi reservanter inte kunnat gå på alternativet att lägga det hela i beredskap beror på att vi tyckte oss finna, att utredningsalternativet med Bergh-ugnar bör prövas. Det kan ju ändå tänkas att det kommer att ge ett resultat, som är, om inte bättre än man hoppas så i varje fall något så när motsvarande de förhoppningar utredningen hyser. Men för de försiktiga ledamöterna av denna kammare vill jag beträffande Bergh-ugnarna anföra — och detta vill jag göra som ett litet genmäle mot herr Ward — att vår uppfattning härvidlag icke är byggd på herrar Åqvists och Olssons i Mora motion, utan snarare på det remissutlåtande som ingivits av den mest sakkunniga instansen på området i detta land, nämligen kommerskollegium. Där säger man — jag citerar ordagrant ur propositionen: »Kommerskollegium, som granskat utredningens förslag ur bland annat tekniska synpunkter, framhåller beträffande den förordade ombyggnaden av Bergh-ugnarna, att de framlagda kalkylerna beträffande utfallet av denna ombyggnad grunda sig på resultatet av en relativt kort provdrift. Kollegium uttalar, att bättre klarhet rörande resultatet av omkonstruktionen torde kunna vinnas efter ombyggnaden av Bergh-ugn 1 och framhåller såsom självklart, att för den händelse någon allvarlig felbedömning därvid skulle kunna konstateras, ombyggnaden av de övriga Bergh-ugnarna måste tagas under omprövning.»

Här säger alltså kommerskollegium att man inte ens efter utredningen kan vara säker på att det icke kan föreligga en mycket allvarlig felbedömning och rekommenderar, att man under någon tid praktiskt bör pröva vad Bergh-ugn 1 kan ge, innan man gör de stora investeringarna. Utskottsmajoriteten har inte velat ta hänsyn till detta. På grundval av en utredning som framlades, jag vill minnas den 19 februari, och en pro-

position som skrevs inte fullt en månad efteråt, vill man fota hela den stora investering det här gäller. Vi ha ansett att detta icke är ett så ansvarsmedvetet begagnande utav pengarna i dessa tider — statens och skattebetalarnas pengar — som man måste fordra. Därför ha vi sagt oss att det rekommendabla och riktiga skulle vara, inte att kasta det hela över bord, inte att skrota ner det, inte ens att lägga verket i beredskap, men att praktiskt pröva sig fram och inte bygga på en skrivbordskonstruktion, som man inte vet om den håller. Ingenting är förlorat om man går den väg som reservanterna anvisa, men däremot är därmed det stora vunnet, att man efter denna prövotid vet vilka förhoppningar Bergh-ugnarna komma att infria.

Efter att ha försökt sätta mig in i detta ärende så gott jag har kunnat har jag sålunda inte, herr talman, kunnat följa herr Waldemar Svensson eller herrar Åqvist och Olsson i Mora. Jag har måst säga mig att vi skola pröva oss fram och se, om ändå inte de nykonstruktioner, som nu föreslås vid Kvarntorp, kanske kunna ge mer än man vägar hoppas. Men detta kan visas endast i praktiken, och en sådan provtid får man endast om man följer reservationen. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den av herr Lundgren m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! I likhet med ett par föregående talare inser jag mycket väl att riksdagen ställer sig tveksam till dessa nya anslag som begäras. Jag vill emellertid upplysa om — jag tror det finns skäl till det i anledning av herr Åqvists anförande — att det inte är regeringen som har bestämt, att Kvarntorp skall vara ett långtidsföretag, utan det är riksdagen, och det är en väsentlig skillnad.

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

Riksdagen har sagt ifrån att vi böra betrakta detta företag som ett långtidsföretag, som man skall försöka få att lämna ett så gott resultat som möjligt.

Den utredning som nu har verkställt och som tillsattes förra året är nog — det vågar jag säga efter vad jag kunnat läsa in av detta ärende — så grundlig som man över huvud taget kan begära utav en utredning av detta slag. Jag vill uttala ett tack till denna utredning för utfört arbete. Man har använt sig av, som herr Ward sade, den bästa sakkunskap som finns att tillgå i landet. Som en särskild merit för utredningen vill jag anföra, att man redan har kunnat föreslå konkreta åtgärder, vilka resulterat i en rationellare drift.

Herr Svensson i Ljungskile vill göra gällande, att regering och utredning inte brytt sig om det beslut som riksdagen fattade förra året, nämligen om undersökning i vilken utsträckning man skulle driva detta verk i fortsättningen. Utredningen har här genom sin representant, herr Ward, betygat, liksom herr Petren i första kammaren, att utredningen helt naturligt måste ta ställning till frågan, huruvida man skulle lägga ned detta verk och hålla det i beredskap. Man har emellertid kommit till den uppfattningen, att ett sådant förfarande skulle bli mera kostbart än det driftsunderskott man nu kalkylerar med. Det är detta som gjort att man ansett sig böra fortsätta att driva verket och få fram de produkter, som följa med driften, kanske framför allt för att den försöks- och forskningsverksamhet, som där bedrivs, skall kunna fortgå.

När regeringen föreslagit en ytterligare investering i Kvarntorpsverket måste helt naturligt motivet för detta vara, att man skall bringa ned förlusterna i största möjliga utsträckning. Det som nu äskas är dels täckning av förlusterna under gångna år, dels att man inför något som vi kalla förnyelsefond, d. v. s. till Kungl. Maj:ts förfogande

ställer pengar, som sedan efter särskilt beslut kunna användas för att göra smärre investeringar i företaget. Vidare hemställer man om att få anskaffa maskiner och vidtagna åtgärder som innebära rationalisering av driften. Jag föreställer mig att en företagare finner det naturligt att man vill skapa denna mera rationella drift. Det är egentligen vad man hemställer om i propositionen. Till detta kommer pengar för vattenrening. Och så vill man göra en sak som kostar mycket mera pengar än vad jag nu nämnt: man vill börja produktionen av en produkt som man kallar för gasol.

De som förordat ett uppskov med dessa investeringar förefalla icke ha tänkt igenom denna sak. Det är helt enkelt så, att riksdagen redan har satt in goda pengar i denna gasolanläggning, icke mindre än 7 000 000 kronor. Det gäller för det första att söka färdigställa en anläggning och taga vara på den favör i marknadshänseende, som det måste innebära att vi kunna komma först ut med denna produkt. Man kan diskutera huruvida det finnes en marknad för denna vara. Men från många håll har vitsordats, att gasolen skall komma att fylla en mycket viktig uppgift. Det är alltså enligt mitt sätt att se angeläget, att man får till stånd denna anläggning fortast möjligt, icke minst med hänsyn till att vi redan gjort stora uppoffringar för att få fram denna anläggning.

Jag hyser nog den meningen, att om man skall kunna få ett rimligt resultat av detta företag så måste biprodukterna spela en mycket väsentlig roll. Det är välbekant, att de varor, som vi nu få fram här, äro varor som annars skulle kräva utländska valutor. Jag tänker icke bara på oljan utan på produktionen av svavel, en vara som vi till och med få köpa för dollar. Biprodukterna komma alltså att spela en betydande roll i framtiden, om företaget skall kunna bli någorlunda räntabelt.

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

Nu har det sagts, att det är ingen människa som kalkylerar med att man skall kunna förränta de pengar som staten lagt ner här. Jag tror icke heller på att man skall kunna få ett så gott resultat. Men jag vill å andra sidan säga, att det väl ligger en viss motsägelse i det förhållandet, att man motsätter sig en försöks- och forskningsverksamhet av det slag det är fråga om. Man hör många gånger talas om att enskilda företagare lägga ner stora summor på forsknings- och försöksverksamhet; det anses allmänt såsom varande den enda framkomliga vägen. Finns det männro någon enskild företagare som är beredd att bedriva en försöks- och forskningsverksamhet av liknande slag som sker vid Kvarntorp? Jag frågar därför att de naturtillgångar som finnas där måste vara av betydande framtidsvärde.

Jag är icke sakkunnig på dessa ting. Men så mycket tror jag mig förstå, att när man över hela världen söker exploatera skiffertillgångar med tanke på framtiden så är det icke så särdeles stora belopp som vi offra här i Sverige, om vi kunna få verket att lämna sådant resultat, att vi icke behöva lägga ut mera än någon miljon kronor om året. Att det blev 6—7 miljoner kronor i förlust 1946/47 förklaras av hollagsledningen med, att det blev försejning av leveranser och liknande ting. Utredningen har för sin del funnit, att den kunnat acceptera de förklaringar som hollagsledningen lämnat. Det är alltså en tillfällighet att man förlorat så stora belopp. Man räknar nu med att det hädanefter skall kunna stanna vid betydligt lägre belopp.

Om man nu lägger ner dessa nya pengar så kan man naturligtvis säga som herr Svensson i Ljungskile sade, att det är bara att slänga in nya pengar i ett företag, som uppenbarligen bara måste lämna större eller mindre förluster, och sedan följer det nya komplikationer: det bygges upp ett

samhälle, och det blir sociala konsekvenser av det hela. Men det är icke riktigt så. Den bostadsbebyggelse, som man tänker sig skall komma till stånd vid Kvarntorp, behöver icke bli placerad precis intill anläggningen. Man måste få till stånd en viss bostadsbebyggelse men blott för sådan personal, som är oundgängligen nödvändig för driften. Bostadsbebyggelsen i övrigt kan man förlägga på annat håll. Det är enligt mitt sätt att se ganska förnuftigt, om man tänker på sårbarheten hos denna anläggning ifall det blir oroliga tider.

Dessa konsekvenser föreställer jag mig emellertid att alla företagare få bära. När har det hänt att enskilda företagare sagt: Vi kunna icke bygga upp detta och göra denna försöksverksamhet, därför att det drar ihop en viss mängd folk? Vi skola naturligtvis beakta dessa synpunkter, men de få icke vara avgörande i detta sammanhang. Jag har nog den uppfattningen, att sedan riksdagen — märk väl riksdagen — sagt ifrån att vi skola driva detta företag, så gäller det nu att göra det bästa möjliga av situationen. Här har investerats stora pengar; vi ha gjort inköp av varor som nu ligga i lager. Det vore enligt mitt sätt att se orimligt att icke nu fullfölja det arbete som vi planlagt och giva företaget en chans.

Man har uppmanat regeringen att den skall följa detta bolags verksamhet med större noggrannhet. I första hand ankommer det på styrelsen för företaget att sköta om detta. Det går icke gärna att tänka sig, att man ifrån kanslihuset skall kunna mera i detalj övervaka vad som förekommer. Man har vidare sagt, att man bör se till själva organisationen av företaget. Jag vill gärna uttala den meningen, att icke minst med hänsyn till det förhållandet, att man måst gå till riksdagen gång efter annan och begära pengar, måste företaget följas med stor upp-

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

märksamhet. Om det råder brister i det ena eller andra avseendet så får icke detta fortgå, utan man får försöka att i görligaste mån rätta till vad som sker. Detta gäller både själva styrelsen för företaget, ledningen för det samma, själva organisationen och driften.

Vilka former man skall använda vägar jag icke uttala någon mening om. Men jag vill gärna inför kammaren betyga, att i den mån det ankommer på Kungl. Maj:t att här handla efter de uttalanden som statsutskottet gjort och, efter vad jag föreställer mig, riksdagen kommer att göra, så skola vi gärna följa dessa råd och anvisningar, helt enkelt därför att vi måste känna ansvar inför detta företag och gärna se att vi slippa komma och redovisa nya stora förluster inför riksdagen, som icke är angenämt. Det har under årens lopp varit många chefer för handelsdepartementet, tillhörande olika partier. Alla ha vid prövning av ärendet funnit, att de icke kunnat föreslå något annat än att fortsätta driften. Det är icke därför att man icke kan lägga ner det hela, om man bortser från beredskapssynpunkten. Detta är icke avgörande, i varje fall icke för mig. Avgörande för mitt ståndpunktstagande och för regeringens är att man hoppas på möjligheten att få fram ett bättre resultat. Det är denna förhoppning som man tror skall bli infriad, om man nu sätter in ytterligare pengar. Det är därför som jag med gott samvete vill rekommendera andra kammaren att följa första kammarens beslut.

Herr BRANDT: Herr talman! Som representant för Örebro län, där Kvarntorp befinner sig, skulle jag vilja säga några ord. Det kommer ju ej att sammanfalla med min länskamrat herr Äqvists tidigare yttrande här. Jag tror icke att hans uppfattning är länsbefolkningens, åtminstone i stort sett.

Jag tror att det icke skadar att erinra om att skifferoljetillverkningen i vårt land började vid Kinne-Kleva. Det var på privat initiativ. Det visade sig att det icke kunde gå, och företaget fick statligt stöd. År 1932 övertog staten verket helt och hållet.

Det var på försörjningsmyndigheternas initiativ som Kvarntorpsverket sedan kom till. Det skedde i en för landets försörjning med flytande bränslen mycket kritisk tid, då det gällde att så snabbt som möjligt få fram skifferolja och skifferhensin till försvaret och prioriterade civila behov. Motivet var att under avspärning säkra viss inhemsk produktion av bensin och olja.

Jag vill alltså understryka, att vid Kvarntorpsindustriens tillkomst förutsattes aldrig, att tillverkningen skulle bli privatekonomiskt räntabel. Man hade ju, som jag nämnde, tidigare brutit skiffer i landet, nämligen vid Kinne-Kleva, och försökt att framställa olja och bensin ur svensk skiffer, men det hade visat sig icke vara möjligt att få det ekonomiskt bärande. Under avspärningstiden gällde det i främsta rummet att få fram en viss önskvärd produktion, bara den icke ställde sig alltför dyrbar.

Man frågar sig: Vad har resultatet blivit? Under det sista krigsåret 1944/45 producerades vid Kvarntorp 81 800 kubikmeter råolja. Det innebär att den beräknade produktionskapaciteten har överskridits under denna tid. Därtill har man tillverkat 20 670 ton svavel och 909 ton ammoniumsulfat ävensom över 3 000 ton skifferoljeasfalt.

Om man avbrutit driften vid Kvarntorp den 1 juli 1946 och om kvarstående värden å anläggningar och lager antagits icke vara högre än kostnaderna för driftens avveckling samt den sålunda antagna förlusten på anläggnings- och lagervärdena jämte samtliga driftkostnader slagits ut på den producerade oljemängden, så hade den under krisperioden framställda skiffer-

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

oljan betingat ett pris på omkring 50 öre per liter. Då man vet vilka kostnader som övriga inom landet tillverkade ersättningar för bensin, såsom motorsprit, tjärdestillat m. m. betingat, så framgår det att utgifterna för skifferoljetillverkningen icke varit omotiverade.

Utredningen säger också: »Med hänsyn till de svårigheter av olika slag, som under krigstiden gjorde sig gällande för anläggningsarbeten (materialsvarigheter, de stränga vintrarna 1940—1941 etc.) kan utvecklingen av skifferoljeverkets produktion utan tvekan betecknas såsom snabb. De uppsatta målen för produktionen synas ha uppnåtts ungefär ett år efter respektive riksdagsbeslut.» — »Man hör vid bedömningen av företagets resultat», säger utredningen, »vidare taga hänsyn till att några mera ingående erfarenheter från skifferoljeproduktion av här ifrågakarande omfattning i stort sett saknades vid tiden för driftens igångsättande.»

Detta företag var ett försök, det var ett experiment. Vi förstå alla att det var vad man kan kalla ett svårhanterligt företag. Det byggdes ut i forcerat tempo. Jag tror för min del, att om man hade haft möjlighet att bygga ut företaget i etapper allt efter det erfarenheten växte, så skulle säkerligen resultatet av verksamheten ha sett ut på ett annat sätt. Man skall heller icke bortse ifrån att man fick igångsätta denna drift med ovant folk, icke bara när det gällde skifferoljetillverkningen, utan ovant arbetsfolk över huvud taget.

Till krigsslutet har Kvarntorp sålunda varit av värde och fyllt sin uppgift. Det är också anledning att antaga att så blir fallet, om vi skulle råka in i en ny avspärningsperiod. Det understryker även utredningen.

När kriget slutade ville bolagsledningen ha besked, hur man skulle förfara i framtiden. Hade verksamheten varit värdefull och ekonomiskt motive-

rad under kriget, hade emellertid erfarenheten visat, att med de anläggningar, som vid krigets slut funnos vid Kvarntorp, måste tillverkning av olja på basis av den oljefattiga svenska skiffern bli förlustbringande i fredstid vid fri konkurrens med öppna marknadens priser. Man hade också från utländsk skifferoljeindustri erfarenheter som bekräftade detta. Jag vill meddela, att i Skottland, där man haft skifferoljeindustri i över 50 år, slipper man ifrån att betala skatt till staten för bensinen. Skifferoljeindustrien i Skottland har följaktligen varje år en subvention från staten på omkring tio miljoner kronor. Det bevisar vilket värde man där sätter på att ha en skifferoljeindustri, bland annat ur beredskapssynpunkt.

Jag vill understryka, att det i såväl Storbritannien som Frankrike visat sig att det ej lönar sig att avbryta driften i fred och igångsätta den i en beredskapssituation. Man skulle i en hastigt inträdande beredskapssituation icke tillräckligt snabbt kunna göra anläggningarna driftsfärdiga, anställa arbetare och ingenjörer samt igångsätta produktionen, så att man verkligen erhöle ett maximalt utbyte av verket. Därtill kommer att man icke skulle ha tillgång till de forskningsrön och förbättringar av fabrikationsmetoderna, som eljest borde ha kommit fram under fredstiden och som vid en så ny industri som Kvarntorp kunna vara av den största betydelse.

Här har tidigare forskningsverksamheten framhållits. Denna bedrivs under chefskap av professor Schånberg. Det utföres här ett utomordentligt betydelsefullt forskningsarbete för den svenska skifferoljetillverkningen.

Det står klart, att ur ekonomisk synpunkt skulle ett nedläggande av driften under fredstid med bibehållande av verket i driftsdugligt skick medföra större kostnader i form av underhållsarbeten och värdeförlust på anlägg-

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

ningarna än ett upprätthållande av driften med de befintliga anläggningarna.

Flera talare ha kritiserat utredningen därför att man icke undersökt vad det skulle kosta att förpumpa anläggningen. Jag vet icke hur mycket utredningen sysslat med denna sak. Men bolagsledningen och driftsledningen ha sökt att skaffa sig en bild av detta. De säga, att om man lade ner driften i väntan på den tid, då den skulle vara färdig att åter igångsättas, så skulle det årligen kosta mellan 2 500 000 och 3 500 000 kronor. Huruvida detta är vare sig för litet eller för mycket kan jag icke uttala mig om.

För bolagsstyrelsen gällde det emellertid att av statsmakterna få svar på frågan, hur det skulle bli när kriget var slut. Skulle verket bestå även i fredstid? Styrelsen anhöll i skrivelse den 20 december 1944 om direktiv rörande den fortsatta driften. Den 14 februari 1945 erhöll styrelsen från dåvarande statsrådet Rubbestad besked, att skifferoljeverket i Kvarntorp borde betraktas som ett normalt långtidsföretag.

När styrelsen fått detta besked, beslöt att vissa rationaliseringsåtgärder skulle vidtagas i syfte att få ett förbättrat driftsresultat. Problemet var att tillvarata en så stor del som möjligt av gasens och skifferkoksens värmevärde och att få så högt pris som möjligt för detta. Man tänkte sig att detta skulle ske genom att man skulle producera gasol, som det här talats om tidigare. Gasolen skulle därjämte utgöra råmaterial för framställning av högvärdiga tvätt- och lösningsmedel, varigenom man skulle få ett ännu bättre ekonomiskt utbyte av gasen. Bolagsledningen studerade även frågan, huruvida det fanns möjlighet att få en marknad för avsättning av gasolen. De undersökningar man gjorde gävo det resultatet, att man bedömde utsikterna som goda. Därför blev upptagandet av

gasoltillverkning en huvudpunkt på fredstidsprogrammet.

Den andra punkten var omändring av Bergh-ugnarna, varigenom deras produktion skulle ökas med 150 procent. Därigenom skulle möjliggöras till att börja med en ökning av ångproduktionen och kraftalstringen, så att under normala förhållanden Ljungströmsanläggningens kraftbehov skulle kunna tillgodoses utan köp av kraft utifrån. Herr Ståhl sade, att produktionen sjunkit, vilket enligt herr Ståhl inte stämde överens med det resultat utredningen kommit till. Herr Ståhl tog emellertid i det fallet inte hänsyn till att Ljungströmsanläggningen legat nere på grund av brist på elkraft, vilket naturligtvis gjort att resultatet dragits ner. I den mån man kan bygga ut detta företag och tillgodogöra sig värmen i skifferkoksen på ett helt annat sätt än nu, kan man också alstra egen elektrisk kraft och på så sätt åter sätta i gång Ljungströmsanläggningen och få en ökad produktion till stånd. Vidare räknar man med, att en bredare basis för gasolproduktionen skulle skapas, och att genom ombyggnad av Bergh-ugnarna svavelproduktionen automatiskt skulle ökas. 1946 års fredstidsprogram byggdes upp på dessa två huvudprinciper. Men därtill måste ångcentralen utbyggas och ytterligare en kalkbränningsugn uppföras för att man skall kunna tillvarata hela mängden av den kalk, som kan få avsättning. Herr Svensson i Ljungskile sade, att den här kalken är bara sten, och visst är att den inte är hundra procentigt bra. Men det beror på tekniska brister i framställningen, och jag föreställer mig att man snart nog skall kunna klara av dem med det intensiva forskningsarbete, som ledningen bedriver. En anläggning för förbränning av skifferkoks skulle också byggas för att få bättre driftsekonomi, men även av sanitära skäl. Tack vare eu sådan anläggning skulle man kunna bränna den

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

skiffer, som nu går till slagghögarna och där, även om den släcks med vatten, snart självtändes och blir till stor skada för vegetationen. En vattenledning skulle vidare byggas från sjön Tisaren till Kvarntorp och större skifferbrytning bli nödvändig till Berghugnarna. Vidare skulle en grävmaskin inköpas från Amerika och omläggning av skiffertransporten ske från bildrift till järnvägsdrift.

Nu frågar man sig: Vad har utförts av hela detta program? Jo, koksförbränningsanläggningen, grovkrossen, den tredje kalkugnen och vattenledningen från Tisaren ha färdigställts och kommit i bruk under 1946/47. Den nya grävmaskinen sattes i drift sommaren 1947, och järnvägen i brottet kom till stånd hösten 1948. Gasolanläggningen har hämtats från Amerika men har inte uppmonterats. Därtill har bolaget nämligen inte haft möjlighet därför att riksdagen inte medgivit detta. Det är emellertid uppenbart, att ett så pass stort kapital som 7 miljoner kronor, som ligger så att säga i förråd, inte ger någon avkastning. Man har företagit provdrift med ett av de enligt de nya principerna ombyggt ugnsfack i en av Berghugnarna, och den har givit väntat gynnsamt resultat. Ugnshuset beräknas vara färdigt i sin helhet i slutet av 1949.

Det första året av utbyggnadstiden visade emellertid ett avsevärt ogynnsammare resultat än man räknat med, och det var i det läget som Kvarntorpsutredningen till bolagsstyrelsens glädje tillsattes. Men vilka äro nu orsakerna till detta ogynnsamma resultat? Jo, dels har det förorsakats av att driften vid Ljungströmsanläggningen på grund av den allmänna elkraftbristen måste successivt inställas, vilket betytt minskad produktion, och dels har den förorsakats av med den allmänna krissituationen sammanhängande förseningar av nyanläggningar, ökade löner, ökade kraftpriser och andra utgifter samt slutligen en exceptionell sträng kyla vintern 1947, allt med påföljd att det

blivit mindre svavel, olja och ammoniumsulfat producerat. Gasolanläggningen beställdes, som redan anförts, i Amerika efter riksdagens beslut 1946, men leveransen försenades över ett år, och det fördrjade faktiskt den offererade anläggningen med 40 procent. Men det kan man väl knappast lasta bolagsledningen för. Resultatet året därpå, 1947/48, visade en återhämtning i överensstämmelse med kalkylerna i stort sett, tack vare de rationaliseringsåtgärder, som vidtagits. Jag vill understryka att det är uppenbart, att om man skall kunna få en ekonomiskt bärkraftig drift vid Kvarntorp måste man kunna tillvarata värdefulla biprodukter. Men därtill kräves, dels att verket får en viss storlek, som tillåter användande av rationella och starkt mekaniserade arbetsförfaranden, och dels nyanläggningar av olika slag. De sakkunniga framhålla också, att anläggningen aldrig kan bli ekonomiskt bärande i sitt nuvarande skick, utan att man därvidlag får räkna med fortsatta årliga underskott. I det avseendet säger utredningen: »Vägen till förbättring av driftsresultatet måste gå genom dels rationalisering av såväl produktionsapparaten som dess drift, dels ytterligare utvecklande av biprodukttillverkningen och ökning av hela företagets omslutning.» Utredningen ansluter sig praktiskt taget till vad bolagsledningen föreslog i 1946 års skrivelse och framhåller, att vid full utbyggnad 1959/60 skulle ett driftsöverskott nås på omkring 4 miljoner kronor och om Ljungströmsanläggningen då har full kapacitet 4,5 miljoner kronor. Utredningen säger vidare: »Bedömes frågan ur företags- och nationalekonomisk synpunkt finner man att staten-företagaren här har en möjlighet att med relativt måttliga ytterligare insatser skapa en bärkraftig industri baserad på svenska naturtillgångar av stort värde för svenskt näringsliv.»

Herr talman! Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga följande. I Kvarn-

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

torp finns redan ett stort, ja, ett gigantiskt företag. Det har, som det framhållits, kostat stora pengar men har också åstadkommit en icke föraktlig produktion av för vårt land viktiga varor. Arbetarstammen där uppgår till 960 man, och med en tjänstemannastab på 230 personer blir det sammanlagt omkring 1 200 anställda. Där har ett samhälle vuxit upp med folkets hus och markenteneri, med bad- och tvättinrättning, idrottsplats m. m. Man kan sålunda inte komma ifrån att även sociala skäl tala för att denna anläggning inte lägges ned, vare sig helt eller så, som också förordats, att den så att säga förpuppas. Jag vill försäkra herr Äqvist, att i vart fall ortsbefolkningens uppfattning är den, att företaget varken bör förpuppas eller läggas ned. Till alla andra skäl, som anförts för en sådan uppfattning, komma valutaskälen och framför allt hänsynen till vår beredskap. I sistnämnda avseende säger utredningen: »Den med Sveriges allmänna politik — neutralitetspolitiken — logiskt bäst sammanhörande tanken synes sålunda vara att hålla Kvarntorpsverket i sådant skick, att det kan prestera mesta möjliga i händelse av avspärrning.»

Herr talman! Jag har full förståelse för alla de svårigheter, som komma att möta detta företag och dess ledning i framtiden, och att driftsresultatet måhända också kommer att bli sämre än vad utredningen kalkylerat med och de mest förhoppningsfulla tro på, men med hänvisning till vad jag här anför, särskilt då beträffande beredskapssynpunkten, ber jag att ännu en gång få understryka, att Kvarntorpsverket fortfarande har sin stora betydelse för landet. Jag har, herr talman, självfallet intet annat yrkande än det, att utskottets förslag måtte bifallas.

Protokollföringen övertogs nu av kammarens sekreterare.

In fidem

Per Bergsten.

Herr ÄQVIST (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet Ericsson nämnde, att inte bara regeringen utan även riksdagen givit sin anslutning till Kvarntorpsföretaget. Detta är emellertid något, som inte är fullt klart. Statsrådet Andersson, som varit föredragande, har inte vågat säga mera än att *regeringen* betraktar Kvarntorp som ett normalt långtidsföretag, och under sådana förhållanden är det klart att jag inte vågar säga något mera; statsrådet Andersson känner säkerligen denna sak bättre än jag som är ny i riksdagen. Det framgår av propositionen, att den utbyggnad, som skulle ha skett på grund av beslutet 1946, är densamma som vi tala om i dag och till vilken anslag då beviljades. Detta anslag har inte räckt till alla de projekt, som innefattades i förslaget.

Jag vill vidare framhålla, att 1948 års beslut om en förutsättningslös omprövning måste anses innebära att riksdagen inte behöver känna sig bunden av ett mycket eventuellt beslut att betrakta Kvarntorp som ett normalt långtidsföretag. En förutsättningslös omprövning måste nämligen innebära, att även den frågan ställes under debatt.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Jag skulle knappast behövt begära ordet utan hade kunnat instämma i herr Brandts anförande, men jag hörde ju före honom herr Svensson i Ljungskile och herr Äqvist och kom då att tänka på hur Sveriges industri skulle ha sett ut i dag, om den i sin begynnelse måst vända sig till den svenska riksdagen och där mötts av en sådan negativ inställning, som kom till uttryck i dessa båda talares anföranden.

Vi ha dock i vårt land en så värdefull tillgång som Kvarntorp, där man kan utvinna både bensin och olja och det i rätt rikliga mängder. Man säger emellertid, att driften inte lönar sig, och må så vara, men det försiggår dock en hastig utbyggnad och utveckling på

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

detta område. Jag var i somras uppe i Kiruna och tittade på gruvorna där. Jag är säker på att innan man började bygga anläggningarna i Narvik och Luleå voro inte heller de så mycket värda. Men i dag utgöra de ett av vårt lands största företag. Jag menar därför, att om vi nu ha dessa tillgångar i Kvarntorp, så böra vi naturligtvis ur landets egen synpunkt göra vad som i det avseendet göras kan.

Den förra debatten om bensinen rörde frågan om den skulle släppas fri eller inte. Den här debatten rör frågan om vi skola ta vara på våra egna möjligheter att tillverka bensen. Här uppstår också frågan om våra valutaaffärer och om vi ha pengar att köpa olja och bensen för. Den som med berätt mod yrkar avslag på detta förslag bör väl också kunna anvisa en väg att skaffa valuta till köp av den bensen, som erfordras. Låt vara att det inte är så stora mängder bensen, som utvinns vid Kvarntorp, men de äro inte heller så obetydliga. Vidare är det härvidlag fråga om ett svenskt företag, och man skulle enligt min mening vara bra hård, om man inte skulle gå med på de sakkunnigas förslag; olika vägar böra naturligtvis prövas. Jag tycker att vi i detta sammanhang också böra tänka litet på vårt lands valutatillgångar och ekonomiska ställning över huvud taget. Det är fråga om ett svenskt företag, som ger arbete åt svenska armar, och varför skulle vi då inte stödja det och låta det utveckla sig? Kanske är det om några år ett stort företag även detta.

Jag minns den gången vi diskuterade järnverket i Luleå. Jag tror ingen i dag klandrar det beslutet, men det rönt ju då ett oerhört motstånd. Det företaget bär sig nu, det tål vid att man bygger ut det, och det kommer säkerligen att bli av mycket stor betydelse för vårt land.

När jag ser sådana exempel som jag här anför, då frågar jag mig varför man på sina håll ställer sig så negativ

till ett förslag som detta. Reservanterna undra, om inte någon enskild skulle kunna intresseras för att överta detta företag, som då kanske skulle bära sig — för min del tänker jag då i första hand på en sådan storföretagare som herr Åqvist.

Jag är av den uppfattningen, att vi böra visa vilja att ta vara på de naturtillgångar Skaparen givit Sveriges folk, och sedan få vi hoppas på en god utveckling. Jag tror på en sådan i detta fall, fast det hela tar naturligtvis sin tid. Jag tror nog, herr Åqvist, att inte heller skoindustrien var så värst lukrativ i början. Men nu går den ju bra, och så kommer det säkerligen att gå med denna också.

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talmän! Vad som är värt att sägas i denna fråga har redan sagts, men jag tillåter mig ändå att ta kammarens tid i anspråk för att understryka vissa synpunkter på densamma.

Handlingarna som ligga på riksdagens bord ge ju klart vid handen, att Kvarntorp inte har varit något ekonomiskt lönande företag, och den som till äventyrs skulle tro, att företaget kommer att bära sig i fortsättningen, blir säkerligen mycket besviken. Vi få nämligen räkna med att företaget alltjämt kommer att gå med förlust. Men även om jag är på det klara med att företaget gått med betydande underskott under den tid det funnits till, är jag av den uppfattningen, att det skulle vara synnerligen ovist att göra gällande, att vad som här blivit gjort egentligen inte bort komma till stånd. Vi fingo dock under avspärningstiden ganska betydande mängder olja från Kvarntorp. Visst kan man tycka, att framställningskostnaden var rätt hög jämfört med det pris, som vi betala i dag till exempel, men vi skola komma ihåg, att den olja, som utvanns till fram emot 1946, ändå inte kostade mer än så där 50 å 60 öre litern, och jämfört med vissa andra er-

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

sättningsbränslen var det mycket billigt. Det fanns till exempel något som hette trädestillat, som användes i bil-drift. Det var väsentligt mindre effektivt än den här bensinen men kostade något på 1 krona 70 öre. Tar man hänsyn till dylika förhållanden tror jag att man måste säga sig, att det var klokt den gången riksdagen fattade sitt beslut om verkets tillkomst. Att nu utredningen har föreslagit att man skall fortsätta driften är, som jag nyss framhöll, ingalunda beroende därpå, att man skulle kunna tänka sig att företaget kommer att ge någon vinst; det kommer inte ens att bära sig utan kommer, som utredningen ger vid handen, att lämna en viss förlust varje år. När vi ändå ha föreslagit, att verket alltjämt skall drivas och därtill utvidgas, så har beredskapsskålet varit den avgörande faktorn härför. Visserligen äro vi på det klara med att anläggningen är ett mycket sårbart bombmål och att man därför i ett krig, vari Sverige dras in, inte får räkna så förfärligt mycket med detta verk som beredskapsanläggning. Men vid en långvarig avspärning däremot kommer det att få en rätt stor betydelse. Visserligen kan någon med herr Svensson i Ljungskile säga, att det väl knappast är troligt att vi utan att dragas in i ett krig kunna vara avspärrade under någon längre tid, men jag tror att den som säger detta får tillfoga, som herr Svensson i Ljungskile gjorde: Men det där veta vi ju förstås ingenting om. Ja, det är just det, att man ingenting vet i det avseendet, som föranlett oss att föreslå att detta verk med hänsyn till beredskapen alltjämt skall drivas. Utan att på något sätt vara elak mot herr Svensson i Ljungskile skulle jag vilja säga honom, att när jag hörde hans anförande just på den punkten kunde jag inte låta bli att tänka på hans riksbekanta motion om kryssarna. Denna motion och uttalandena i dag äro samma andas barn.

När vi inom utredningen kommit

till att anläggningen bör hållas i beredskap, ha vi först haft att ta ställning till huruvida det är möjligt att lägga ned driften för att sedan återuppta den den dag det skulle behövas. Vi kommo till att man visserligen kan lägga ned driften men att det dels naturligtvis måste ta en viss tid att återuppta den, dels, vilket är värre, skulle bli dyrare att lägga ned driften och underhålla anläggningen än att driva verket i nu befintligt skick.

Men vad utredningen har föreslagit är inte att man skall driva anläggningen i nu befintligt skick, utan vi ha tänkt oss en viss utvidgning, och den ha vi motiverat med ekonomiska hänsyn. De beräkningar, riktiga eller oriktiga, som vi läto göra genom de främsta experter som stodo att uppbringa, visade nämligen, att det skulle bli billigare att driva verket med den utvidgning, som utredningen har föreslagit. Jag kan alltså inte följa reservanterna, när de visserligen vilja att verket skall hållas i gång men inte vilja att man skall göra den investering, som utredningen har tänkt sig. För det första är ju gasolanläggningen redan till större delen anskaffad. Det är stora belopp nedlagda i den, och det gäller att få ut det mesta möjliga av den anläggningen. För det andra äro ju åtskilliga av de utgifter, som utredningen har räknat med men som reservanterna inte vilja vara med om, avsedda för anläggningar, som väsentligt skulle förbilliga driften.

Slutligen skulle jag till herr Ståhl vilja säga, att den jämförelse han gjorde mellan priserna på importbensin och olja och bensin från Kvarntorp ingalunda är riktig. Tvärtemot vad han sade förhåller det sig så, att bensinen i Kvarntorp har kalkylerats till ett något lägre pris än vad importbensinen i dag kostar. För eldningsolja är förhållandet omvänt, i det att utredningen bygger på ett något högre pris än det nu gällande, men det rör sig inte om mer än $\frac{1}{2}$ à 1 öre per kilogram.

Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Herr statsrådet framhöll den stora förlusten på 6,7 miljoner under året 1946/47 såsom något exceptionellt, men vi ha ju beviljat 87 miljoner, och de måste förutsättas vara i sin helhet avskrivna, om man i fortsättningen skall kunna driva verket och förränta det nu upplånade kapitalet. Såvitt jag förstår har man alltså förlorat ungefär 10 miljoner om året.

Det finns dock vissa förhoppningar för framtiden, det medger jag, om man får tro herr Brandt. Han påstår, att när styrelsen blivit varm i kläderna, skall man även ta itu med kalken, så att den blir bättre än den har varit.

Jag tycker den höga visa, som nu senast har framförts från bondeförbundet av både herr Hansson i Skediga och herr Hedlund i Rådomb, närmast tyder på ett behov att suggerera sig själv. Även om det råder delade meningar om hur man bör handla i dagens situation, kan man väl vara överens om att detta alltjämt är ett experiment, och jag tror det är klokast att låta bli att göra några garantiförsäkringar från den svenska riksdagen. Statsrådet är ju i det fallet fri. Han har inte sagt så värst mycket, men från annat håll säges det ju så mycket mera. Det är som Gustaf Adolf en gång sade, det är änden som allting prisar och fördömer, och vi få väl se änden så småningom om vi få leva och ha hälsan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Lundgren m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II:340 av herr Svensson i Ljungskile; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara

med övertvägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav, och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) angivna propositionen, följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 148, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II:340 av herr Svensson i Ljungskile.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 149, i anledning av kamrarnas återremiss av den under punkten 1:o) i statsutskottets utlåtande nr 48 behandlade frågan angående anslag till nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier jämte i ämnet väckta motioner;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av pensionsförhållandena för vissa befattningshavare m. m., i vad propositionen hänvisats till statsutskottet;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1949/50; och

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för

budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 8.

Understöd åt lufttrafiken.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till teckning av aktier i Aktiebolaget Aero-transport m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

I propositionen nr 126 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 24 mars 1949, föreslagit riksdagen att under punkten 4) till Understöd åt inrikes lufttrafik under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 2 100 000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Göteborg väckt motion (II: 369) hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i vad det avsåg understöd till inrikes lufttrafik.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 369, till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1949/50 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 2 100 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Berling* och *Akerström*, vilka

Understöd åt inrikes lufttrafik.

ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 369, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till understöd åt inrikes luftfart;

2) av herrar *Hesselbom*, *Mårtensson* i Uddevalla och *Hall*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr *ÅKERSTRÖM*: Herr talman! Som kammarens ledamöter redan ha konstaterat råder det inte några delade meningar om propositionens innehåll i vad det avser utrikesflyget. Kungl. Maj:t har visserligen föreslagit, att luftfarts-lånefonden skall ökas med 30 miljoner kronor, och utskottet har i stället föreslagit 20 miljoner, men på den punkten är utskottet enhälligt. Däremot råder det delade meningar på punkt 4, där Kungl. Maj:t har föreslagit ett högsta subventionsbelopp på 2,1 miljoner kronor. Som kammarens ledamöter också redan ha konstaterat finns där en reservation, och då jag är en av reservanterna, har jag nu begärt ordet.

Luftfartsutredningen, som sysselsatte sig med spörsmålet om en sammanslagning av ABA och SILA, föreslog i sitt betänkande, att en statlig subvention skulle utgå för vissa inrikeslinjer av betydelse ur kultursynpunkt. När utskottet sedan avgav sitt betänkande och riksdagen fattade beslut om detta förslag, syftade nog varken utskottet eller riksdagen till att man skulle förfara på sätt som nu föreslagits, utan de ansågo, att det först borde undersökas, huruvida staten hade särskilt intresse av att subventionera vissa inrikeslinjer.

Nu har man upprättat turlistor och gjort förberedelser för inrikestrafiken, och så säger man till regeringen, att verksamheten kommer att gå med en förlust på i runt tal 2,8 miljoner och att man helst vill ha en subvention med detta belopp. Departementschefen vill

Understöd åt inrikes lufttrafik.

inte förordade ett så stort belopp, men han föreslår ett anslag på 2,1 miljoner som högsta subventionsbelopp.

Om riksdagen nu följer reservanternas och säger ifrån, att man inte kan ge några subventioner för detta år, vad inträffar då? Man har tydligen den uppfattningen, att det nödvändigt måste leda till att inrikesflyget upphör. Personligen tror jag inte man med nödvändighet måste räkna med det. Därmed är man inne på frågan om vad det över huvud taget är som skulle motivera en subvention på högst 2,1 miljoner kronor för de fyra flyglinjerna Stockholm—Göteborg, Stockholm—Malmö, Stockholm—Visby och Stockholm—Luleå.

När den förre ABA-chefen blev på sin tid tillfrågad i statsutskottets fjärde avdelning, om det kunde anses försvarligt att driva detta inrikesflyg, trots att det medför så stora förluster, svarade han, att det visst vore försvarligt. Inrikesflyget skola vi hålla i gång för att göra det svenska folket flygsinnat, sade han. Man skulle alltså kunna ge ut en bra slant på att göra det svenska folket flygsinnat och inrikesflyget skulle betraktas som en förberedelse för utrikesflyget, men då är heller inte kravet på subvention särdeles starkt motiverat.

Om riksdagen följer reservanternas och vägrar detta anslag, innebär det inte att staten avstår från att göra utgifter för flyget. Staten betalar ju ändå betydande summor för flygfälten och marktjänsten. Den utgift, som staten utöver den här föreslagna subventionen under alla förhållanden har att betala, kan beräknas motsvara ungefär 25 kronor per resande, och det blir ett ganska stort belopp.

En fråga, som kanske inte har så stor betydelse, men som ändå går in i bilden, är om ABA betalar bensinskatt. Såvitt vi ha kunnat finna betalar bolaget inte någon bensinskatt och får därför anses bli subventionerat även på den vägen. Det gäller inte bara den bensen, som förbrukas på inrikesflyget, utan

också den, som förbrukas på utrikesflyget.

Den samlade summan av de subventioner, som staten lämnar alldeles vid sidan av de föreslagna 2,1 miljonerna, uppgår till väsentligt större belopp. Staten understödjer sålunda flyget i tillräcklig omfattning även om Kungl. Maj:ts proposition inte blir bifallen.

Om nu den nya styrelsen för nya ABA ändå beslutar sig för att driva inrikesflyg i viss omfattning, kommer detta naturligtvis att medföra förlust — om den måste bli 2,8 miljoner som bolaget självt räknar med, måste vi låta vara osagt. Vem får då bära denna förlust? Staten får som hälftendelägare bära halva förlusten. Vi reservanter ha ingalunda påyrkat, att inrikesflyget skall stoppas, utan vi anse, att den nya styrelsen själv skall få avgöra, om den av de motiv, som den tidigare ABA-chefen har framlagt, skall upprätthålla inrikesflyget. Staten får då som hälftendelägare bära halva förlusten, men märk väl, och det kanske är den springande punkten, de enskilda kapitalägarna få betala den andra hälften av förlusten.

Låt oss nu göra det antagandet, att ABA:s flygverksamhet över huvud så småningom kommer att ge vinst, vilket jag inte betraktar som uteslutet och ifrån mitt sätt att se på denna fråga anser mig kunna stanna inför. Den gången skola även de enskilda kapitalägarna i företaget vara med och dela vinsten. Om det hade varit ifrågasatt, att de i en sådan situation skulle göra återbetalning till staten, skulle vi ha kunnat överväga att följa Kungl. Maj:t, men så är ingalunda förhållandet. Utskottsmajoriteten har anfört en del synpunkter, som vi inte kunna instämma i. Man säger, att den dåliga ekonomien för inrikesflyget har samband med den allmänna kris för flyget, som råder ute i världen. Det lär dock inte vara så alldeles riktigt, utan det torde vara riktigt att säga, att den inte har något

Understöd åt inrikes lufttrafik.

samband med den allmänna krisen på flygets område.

Utskottsmajoriteten har dessutom sagt någonting, som måste uppfattas så, att eftersom staten årligen lägger ned stora summor på marktjänst och flygfält, skall därav följa en skyldighet för staten att subventionera trafikflyget. Det är ett betraktelsesätt, som vi reservanter inte kunna dela.

Det är vidare utskottsmajoritetens mening, att man inte skall ändra på taxan efter den tioprocentiga höjning — vilken i någon mån motverkas av vissa rabatter — som har beslutats av bolagsledningen — jag tror inte man kan säga bolagsstyrelsen, ty den lär inte ha haft något sammanträde. Man skall, anser utskottsmajoriteten, vänta och se effekten av denna enligt min mening rätt blygsamma höjning av taxan.

Vi veta ju, att flygresorna på inrikeslinjerna under fjolåret kostade mer än som motsvaras av biljettintäkterna. Förlusten per person och resa uppgick till, om jag minns rätt, ungefär 50 kronor Stockholm—Göteborg, ungefär lika mycket Stockholm—Malmö, 24 kronor Stockholm—Visby och 175 kronor Stockholm—Luleå. Av de beräkningar, som nu ha gjorts och vari förlusten på inrikesflyget beräknas till 2,8 miljoner, kan man inte dra den slutsatsen, att det för 1949 skall behöva bli fullt så stor subvention för varje resenär. Det torde dock komma att bli rätt betydande belopp, ty intäkterna från inrikestrafiken beräknas bli 2,725 miljoner kronor och totalkostnaderna 5,599 miljoner. Det blir således en förlust på drygt 2,8 miljoner, vilken enligt Kungl. Maj:ts proposition till 2,1 miljoner skall betalas av staten.

Det finns mycket mer att anföra, men jag vill inte ta tiden i anspråk längre. Jag vill dock säga, att reservanternas uppfattning sammanfaller med den som statskontoret har anfört i sitt remissyttrande över detta förslag om subventionering. Statskontoret har, efter att

inledningsvis ha erinrat om vad statsutskottet vid 1948 års riksdag yttrat i anledning av propositionen nr 176 angående organisation och finansiering av svensk reguljär lufttrafik m. m., för egen del framhållit, att ämbetsverket icke kunde finna, att ett bifall till föreliggande framställning, som avser subventionering av *samtliga* inrikes flyglinjer, skulle stå i överensstämmelse med vad utskottet uttalat och till vilket riksdagen anslutit sig. Härvid har ämbetsverket jämväl beaktat, att den inrikes luftfarten hittills årligen redovisat underskott och att i framställningen icke ens ställts i utsikt, att trafiken inom överskådlig tid kan bliva ekonomiskt bärig.

Härtill kommer, att enligt ämbetsverkets mening starka betänkligheter måste möta mot att i nuvarande statsfinansiella läge belasta skattebudgeten med nya utgifter av den storleksordning, varom här är fråga. I varje fall bör det, innan så sker, vara tillfredsställande utrett, att fördelarna för det allmänna väl motsvara kostnaderna för skattebetalarna. Statskontoret kan icke finna, att detta är klarlagt i förevarande fall. Tvärtom förefaller det ämbetsverket mycket tvivelaktigt, att de inrikes flyglinjernas uppehållande med hänsyn till den utveckling, kommunikationsväsendet i övrigt nått, kan vara av större betydelse för landets näringsliv. Särskilt framträder detta tvivel i fråga om flyglinjerna till Göteborg och Malmö.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation av herr Karl Andersson m. fl., som är fogad till statsutskottets utlåtande nr 153.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Om jag nu kommer att hålla ett kort anförande, beror det inte på att jag vacklat i min ståndpunkt om det obefogade och olämpliga i att driva den

Understöd åt inrikes lufttrafik.

inrikes flygtrafiken med skattemedel. Jag hade givetvis inte i mina vildaste drömmar kunnat tänka mig, att min motion skulle förmå kammaren att slå omkull regeringens förslag i denna fråga, men jag siktade till att göra klart för ABA:s styrelse och för departementschefen, att riksdagen icke är enig i denna fråga och att det finns andra meningar än dem som utskottsmajoriteten anført.

När jag skrev motionen hade jag i tankarna, hur riksdagen under det gångna året har behandlat och sett på övriga frågor, framför allt lanttrafiken. Jag har vid ett sådant tillfälle, då det gällt anslag till vägförbättringar och bättre översyn av våra vägar, sagt att vi inte i längden kunde hålla på med denna långtgående sparsamhet, som man med all rätt uttalat sig för. Även vid behandlingen av andra spörsmål, som rört trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder, har riksdagen ådagalagt en mycket stor sparsamhet. Men när man nu kommer till den inrikes flygtrafiken vänder statsutskottet om i en tvär vändning. Då märker man inte den sparsamhet, som man förut ådagalagt, när det gällt övriga trafikspörsmål, som vi här ha behandlat.

Nu är det intet okänt förhållande, att vissa av våra kommunikationslinjer och kommunikationsmedel subventioneras. Det förekommer när det gäller järnvägstrafik, och jag skulle förmoda att vi ha omnibuslinjer i vissa glest befolkade bygder, vilkas trafikkapacitet inte är av den beskaffenhet, att de ekonomiskt bära sig. Men detta beror på att man anser att man vill bryta isoleeringen, och med hänsyn till befolkningens intresse upprätthåller man ändå dock trafiken. När det gäller den inrikes flygtrafiken är förhållandet rakt motsatt. Den inrikes flygtrafiken söker sig endast till de folkrika bygderna, och hittills är det främst i de större städerna, som flygtrafiken har kunnat göra allmänheten någon tjänst. Även där

är det emellertid ett mycket litet fåtal som kan begagna sig av detta trafikmedel dels på grund av de höga taxorna och dels på grund av att flyget inte har den mjukhet med avseende å dirigeringen, som man kan säga att övriga kommunikationsmedel ha. Härtill kommer ett annat förhållande — och det är det som är det väsentliga — nämligen att den inrikes flygtrafiken sådan den hittills gestaltat sig löper jämsides med våra bäst utrustade statsbanelinjer. Om den sökte sig jämsides med de järnvägslinjer, där tåglägenheterna och tåghastigheterna inte ha den höga utveckling, som de ha på våra stora huvudlinjer av statsbanorna, skulle jag förstå det, ty då skulle den inrikes flygtrafiken utgöra ett kommunikationsmedel, som hastigare kunde befordra allmänheten, men det sker ju ingalunda på det sättet. Om jag undantar Gotland — det är en linje, som jag vill göra ett undantag för av de inrikes flyglinjerna — så är det så, att flyget håller sig framme där det egentligen minst behövs.

Det vore åtskilligt att tillägga, herr talman, om de skäl som föranlett mig att yrka avslag på denna subvention, men det anförda må räcka.

Nu har riksdagen kommit i ett tvångsläge genom att ABA:s styrelse har lagt fram tidtabellen för sommartrafiken, och man förmenar, att man nu inte kan inställa denna, ifall riksdagen skulle avslå framställningen om subvention. Det är naturligtvis ett mycket enkelt sätt för ett trafikföretags ledning att på detta sätt dirigera sitt kommunikationsmedel med tanke på att bakom ryggen stå ändå statsmakterna, som komma att skjuta till medel för den händelse trafiken går med förlust. Det skulle vara många trafikföretag som skulle känna sig lyckliga, om de vore i den privilegierade ställning som detta företags trafikledning är. Emellertid stå vi där vi stå, och man är väl nödsakad att bevilja dessa subventioner, om man inte skulle kunna tänka sig den utvägen

Understöd åt inrikes lufttrafik.

att riksdagen följer reservanternas, ty då får ABA:s styrelse driva den trafik, som den har lagt upp efter sommartabellen, och sedan komma in nästa år till statsmakterna för att begära täckning av de eventuella förluster, som trafiken kommer att redovisa.

Herr talman! Med dessa ord skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Herr SEVERIN: Herr talman! När inrikesflyget startade i den omfattning som det nu har enligt sommartidtabellen, var det ingen som föreställde sig att inrikesflyget skulle kunna bära sina kostnader. Man beräknade att de rörliga kostnaderna skulle betalas och att ett visst tillskott skulle lämnas till de fasta, men för resten skulle förlusten täckas av de vinster, som kunde göras på Europaflyget. Detta var också vad som skedde under 1945, 1946 och 1947. I och med att trafiken 1947 började nedgå, räckte vinsterna på Europaflyget inte till för att täcka förlusterna på inrikesflyget. För 1948 kan man inte göra några jämförelser, ty då låg trafiken nere under halva året. Inte heller nu räknar man med att Europaflyget skall kunna täcka förlusten på inrikesflyget. Man vet inte med bestämdhet hur det kommer att gå, men enligt den budget som är uppgjord för 1949 skall Europaflyget lämna en förlust på 800 000 kronor, som då skulle falla på bolaget.

Då subvention emellertid nu begärts av staten är det i alla händelser en skillnad gent emot förr. Inrikesflyget är delvis rätt gammalt. Den första linje som flögs, var den till Gotland, och den subventionerades av staten. För övrigt utgick statssubvention då icke allenast till inrikestrafiken, utan all flygtrafik som ABA bedrev subventionerades av staten enligt avtal, som träffats i olika omgångar. Det senaste avtalet om subvention träffades 1935, och enligt detta hade ABA att per flygkilometer upp-

bära en viss ersättning av staten, som till en början steg till något över en miljon kronor sammanlagt för att så småningom sjunka för varje år med 75 000 kronor. Nu begäres icke någon subvention för Europaflyget utan endast för inrikesflyget.

Jag vill fästa uppmärksamheten vid att luftfartsutredningen liksom också propositionen i fjol anförde, att staten skulle åtaga sig att subventionera de linjer, på vilka staten begärde att flygtrafik skulle bedrivas. Nu anföres att staten icke begärt att flygtrafik skall bedrivas på dessa linjer, utan bolaget har helt enkelt startat trafiken och kommit till staten och begärt att den skall täcka förlusten. Denna framställning, som gjorts av herr Nilsson i Göteborg, är inte alldeles riktig. Det är inte så, att bolaget har, sedan luftfartsutredningen framlagt sitt förslag och riksdagen godkänt Kungl. Maj:ts proposition i fjol, öppnat trafik på här ifrågasatt linjer. Trafiken har pågått sedan flera år tillbaka. Vad det är fråga om är, om denna trafik skulle ha avbrutits utan att riksdagen haft tillfälle att taga frågan under behandling för att eventuellt återupptagas om den begärda subventionen beviljas. Vad som har skett är ingenting annat än att innan den trafik nedlägges, som bolaget har bedrivit sedan 1945, riksdagen satts i tillfälle att taga standpunkt till frågan, huruvida staten skall subventionera trafiken för dess fortsatta upprätthållande eller om den skall nedläggas. Jag måste anse att ett sådant handlings sätt är inte bara honett, det är helt enkelt en bolagets skyldighet mot riksdagen. Jag skulle anse att bolaget och regeringen handlat ojuste, därest i en sådan situation man hade avbrutit en fyra år gammal trafik utan att riksdagen blivit hörd.

Nu har riksdagen naturligtvis frihet att biträda utskottets och Kungl. Maj:ts förslag eller avslå det. Om det avslås kommer trafiken att nedläggas på in-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

rikeslinjerna. Det är naturligtvis inte märkvärdigare att nedlägga den nu än nästa år, den saken är klar, men jag upprepar att bolaget icke sedan riksdagen tagit den ståndpunkt som den intog i fjol, har startat dessa linjer. För övrigt kan det mycket väl uppkomma en diskussion om vem som egentligen har startat inrikesflyget här i landet. Under alla förhållanden har staten, med riksdagens benägna medverkan alltid gått före och byggt flygfält, och utan flygfält drivs ingen flygtrafik. När riksdagen anslagit medel till flygfält, exempelvis vid Luleå och vid Sundsvall, alltså Skeppsholmen, har väl ändå meningen varit att de skulle beflygas. Jag kan inte föreställa mig, att riksdagen har tänkt sig, att det bara skulle byggas ett flygfält, men att ingen trafik skulle bedrivas där. Jag menar alltså, att det mycket väl kan diskuteras vem som har startat flyget.

Hur trafiken kommer att utveckla sig är naturligtvis inte gott att säga. Så snart det är tal om framtiden rör man sig med gissningar. Jag vill visst inte måla situationen ljusare än den kan se ut; jag vill inte göra några utfästelser rörande trafikens sannolika utveckling och möjligheterna att i framtiden täcka kostnaderna för densamma. Jag vill dock säga, att en uppgång har ägt rum i år, och att situationen sålunda har blivit, framför allt jämfört med i fjol, mycket väsentligt förbättrad. Denna förbättring har egentligen märkts hela året och enligt den sjuttonde veckans trafikstatistik är beläggningen redan relativt tillfredsställande. Om kurvan under återstoden av detta år följer samma förlopp som den gjort eljest under åren, har man anledning att vänta, att förlusten kan bli något mindre än den nu är beräknad. Man har redan för sjuttonde veckan i år på Malmölinjen en beläggning av 44 procent, och på Visbylinjen en så hög beläggning som 64 procent. Under sommaren kommer trafiken, om det skulle bli samma kur-

va som tidigare, att stiga mycket högt. Beträffande Luleå och Göteborg finnas däremot inga siffror för trafiken. Trafiken på Luleå har nämligen varit nedlagd, därför att hangaren där brunnit ned, och trafiken på Göteborg gick ned till nästan ingenting i vintras, varför den då nedlades. Vidare är att märka, att den skandinaviska och europeiska trafiken nu går bättre. En betydande förbättring kan konstateras beträffande åtminstone ett stort antal europeiska linjer, vilka för närvarande ha en beläggning som är så pass tillfredsställande, att de gå med vinst. Ätminstone sex av de av bolaget beflugna linjerna på Europa hade den sjuttonde veckan en så stor beläggning, att de lämnade ett överskott, medan under fjolåret samtliga linjer gingo med förlust, detta beroende på att trafiken låg nere nästan halva året på grund av strejken. Sedan hade den bara halva året att ta upp sig på, ett halvår som inneslöt 4:e kvartalet, som alltid är den sämsta flygtiden. Det kan sålunda inte anses omöjligt, att åtminstone den europeiska trafiken inom relativt kort tid skall kunna bära sig. Det är klart, att om man såsom tidigare kan betrakta företaget som en enhet och företaget som helhet bär sig, så kan en del av vinsterna på annan trafik användas för täckande av förluster på inrikestrafiken. För närvarande finns emellertid icke denna möjlighet.

Jag vill sluta med att upprepa, att här är fråga om en trafik, som har bedrivits sedan fyra år tillbaka, och vad riksdagen har att ta ställning till är inte, huruvida staten skall subventionera några sedan i fjol nystartade linjer, som bolaget har startat i hopp om att det halva löfte som riksdagen gav genom sitt bifall till Kungl. Maj:ts proposition i fjol, skulle infrias och subvention sålunda beviljas, utan vad det här är fråga om är, huruvida en sedan fyra år bedriven trafik skall avbrytas. Därtill föreligger intet skäl. Det anföres

Understöd åt inrikes lufttrafik.

i reservationen, att till skillnad mot statens järnvägar, som äro skyldiga att förränta i företaget investerat kapital, skall flyget i stället ha subventioner. Jag vill fästa uppmärksamheten på att statens järnvägar inte förränta i företaget nedlagt kapital. Åtminstone 500 miljoner kronor av i statens järnvägar investerat kapital är avskrivet eller har aldrig varit uppfört utan har med det samma täckts av skattemedel, och statens järnvägar ha ju inte allid förräntat ens den del av kapitalet, som det nu förräntar. Det har ju funnits tider, när även statens järnvägar gingo med förlust. Statsmakterna hade inte då den uppfattningen, att man därför att statens järnvägar gingo med förlust, skulle upphöra med utvecklingen av järnvägsnätet, utan statsmakterna ansågo att järnvägarna måhända så småningom skulle komma att lämna vinst och verkligen utgöra en av de faktorer, med hjälp av vilka den ekonomiska utvecklingen kunde drivas fram. Det var lyckligt, att statsmakterna då voro så pass framsynta. Jag vill hoppas, att statsmakterna även i fråga om flyget kunna visa en sådan framsynthet, och med det, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HALL: Herr talman! När det här ifrågasättes statssubventionering av flygtrafiken är det kanske i och för sig inte märkligt. Att staten har subventionerat resetraffiken har ju hänt ända sedan järnvägar började byggas i landet, och beträffande vissa trafiksvaga banor gäller ju den regeln än i dag, att staten betalar en viss del av kostnaderna för varje resa, som företages. Det har ju också tidvis hänt, att båttrafik och viss godstrafik subventionerats.

Det märkliga härvidlag är väl snarare, att det här är fråga om en trafik, som i alldeles särskilt hög grad kräver utländska valutor. Det är den ena märkliga sidan av ärendet. Den

andra är den, att det är en så liten trafik. Den betjänar egentligen mycket små intressen i förhållande till de väldiga belopp den kostar. Och det är väl främst ur denna synpunkt man har anledning att ställa sig kritisk till fortsatt subventionering av inlandstrafiken. Det kan ju ändå inte vara rimligt, att man hur länge som helst skall hålla på att betala subventioner i mycket stor omfattning till en mycket liten del av svenska folket, som tycker, att det är trevligare att flyga än att åka tåg eller anlita andra kommunikationsmedel. Det kan heller inte vara rimligt, att man bara för de mycket begränsade fördelar, som kunna uppnås genom att uppehålla en inlandstrafik med flyget, skall årligen offra så oerhörda mängder av svåranskaffade dollar som man här gör, ty det är ju inte bara dessa 2 miljoner kronor i subvention som dollarutgiften representerar en betydande del av, utan dollarutgiften berör ju hela den totalkostnad, som inlandsflyget har. Jag är inte beredd att ange något procenttal, med vilket dollar ingå i flygets utgifter, men självfallet är avgjort mer än hälften av kostnaderna rena dollarutgifter. Om man ser på hur snålt vi få hushålla med annan dollarimport, som berör för landet livsviktiga intressen, så antar jag, att riksdagen så småningom kommer till det resultatet, att det är omöjligt att fortsätta med detta, såvida man vill ha någon ordning i avvägningen mellan olika intressen.

Den slutsats jag kommer till är sålunda, att det sannolikt är nödvändigt att lägga ned hela inlandsflyget, så vida man inte vill se fullkomligt orimliga konsekvenser. Men om jag nu i dag kommer att rösta för statsutskottets förslag, så gör jag det därför att jag tycker, att man inte i det läge vi nu ha kan klippa av denna verksamhet. Det är givet, att man kan resonera på det sättet, att om riksdagen inte beviljar dessa medel, kommer bolaget ändå inte

Understöd åt inrikes lufttrafik.

att omedelbart kunna nedlägga trafiken och den förlust som uppstår får bäras av staten och enskilda i gemenskap, vilket blir något billigare för staten. Just nu tycker jag emellertid, att det resultatet inte är riktigt, vad skola vi säga staten värdigt, eftersom det ju ändå är ett helt statsägt företag som har tagit upp denna trafik. Att man då skulle just i sammanslagningsögonblicket passa på att plocka över något av den förlusten på de enskilda intressenterna kanske inte är lämpligt ur statens egna synpunkter. Man bör således bereda ett visst andrum redan av det skälet och låta inlandstrafiken fortsätta någon tid med statssubventioner.

Det andra skälet är att det nya bolaget ju faktiskt ännu inte har trätt i funktion riktigt. Dess styrelse skall ju ha sitt första sammanträde om någon vecka, och innan dess har den självfallet inte någonting gjort åt de kommande planerna för bolagets verksamhet. Det kan ju vara rimligt, att denna nya styrelse får några månader på sig för att se vad den själv kan göra för att få en bättre ekonomisk ordning på inlandstrafiken än den hittills har haft. Det får väl ändå inte helt uteslutas, att det kan vara möjligt att finna någon medelväg, på vilken man kan bevara något av inlandstrafiken, utan att det behöver medföra orimliga ekonomiska konsekvenser.

När jag nu röstar för statsutskottets förslag gör jag det alltså med all möjlig skepsis men ändå med den goda viljan, att man här inte skall ställa bolaget inför nödvändigheten av att just nu i år inställa en verksamhet, som den har börjat och tagit på sig vissa kostnader för, utan att man skall bereda tillräcklig tid för det nya bolaget att planera denna verksamhet eller eventuellt helt nedlägga den.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr SENANDER: Herr talman! Det råder ju här i kammaren inte någon tvekan om att ABA:s affärer befinna sig i ett miserabelt tillstånd. Handlingarna i saken visa, att företaget handhåfts på ett sådant sätt, att man kan tala om misskötsel. Till och med den mycket bristfälliga redovisning som lämnats ger vid handen, att ett sådant påstående inte är överdrivet. Jag tillhör inte dem som tro, att ett så relativt ungt trafikmedel som flyget under alla förhållanden kan bära sig ekonomiskt. Tvärtom har jag den uppfattningen, att det kan ta en viss tid, innan flyget blir ekonomiskt bärkraftigt. Men i detta fall rör det sig om en uppenbart dålig ledning av företaget med ganska huvudlösa ekonomiska dispositioner och beräkningar som följd. Jag tror därför att en grundlig undersökning är nödvändig och att mycket resoluta åtgärder måste vidtagas för att förhindra ett upprepande av vad som har skett.

Emellertid kan man utan en sådan undersökning redan nu fastslå, att ledningen för ABA i ett mycket viktigt fall visat en anmärkningsvärd brist på omdöme. Jag syftar på strejken under förra året, en strejk, som pågick i fem månader och orsakade bolaget en direkt förlust av nära 8 miljoner kronor. Strejken omfattade som bekant 1 200 man. Personalens krav var inte större än att en ledning med något litet förutseende och beräkning borde ha kunnat träffa en uppgörelse med personalen i godo. I stället tjurhöll ABA:s ledning vid sin oresonliga ståndpunkt under fem månader och visade en mycket ringa vilja att träffa en uppgörelse. Den skötte inte ens förhandlingarna själv, den överlämnade dem inte åt statens avtalsnämnd, som borde ha varit det naturligaste, om inte ledningen ansåg sig själv kunna sköta dem. I stället lät den en enskild arbetsgivarorganisation handha förhandlingarna med känt resultat. Under strejken slutade

Understöd åt inrikes lufttrafik.

flertalet av personalen och övergick till annan verksamhet. Detta var så mycket mer betänkligt, som denna personal hade sin stora andel i det goda internationella anseende ABA förvärvat beträffande flygsäkerhet och god service. Men ledningen och naturligtvis då i första hand styrelsen, enkanerligen dess ordförande, lät det hela rulla med följd att den i dag själv måste konstatera, att den direkta förlusten genom strejken uppgick till nära 8 miljoner kronor.

Jag skulle emellertid tro, att de indirekta förlusterna av strejken belöpa sig till värden, som kanske äro ännu större, och fråga är, om man inte i strejken har att söka huvudorsaken till dagens dåliga ekonomiska läge för företaget. Det är uppenbart, att om hela flygtrafiken ligger nere i fem månader, så måste detta föra med sig en minskad frekvens mycket lång tid efter det strejken avblåsts. Flyget är, som jag tidigare sagt, ett relativt ungt trafikmedel och därför också mycket känsligt i olika avseenden. Ännu finns det många hinder att övervinna, innan flyget får den popularitet som det behöver för att kunna utvecklas till ett allmänt utnyttjat trafikmedel. Om man då under lång tid låter trafiken ligga nere, vänjer man en hel del av trafikanterna av med att flyga. De övergå till och vänja sig på nytt vid andra trafikmedel.

Dessutom måste ju de trafikerande få en ganska kuslig känsla av osäkerhet, då de få veta, att strejken fört med sig, att största delen av en rutinerad, skicklig och skötsam markpersonal lämnat sina anställningar och övergått till annan verksamhet. Innan strejken började, var förtroendet till flygsäkerheten i ABA:s regi synnerligen stort, men det råder intet tvivel om att detta förtroende fick en allvarlig stöt genom strejken och händelserna i samband därmed. Jag får säga, att t. o. m. jag blev rädd för att flyga, då jag fick

reda på att omkring 800 av den till ungefär 1200 uppgående strejkande personalen hade slutat sina anställningar. Denna absolut onödiga strejk har förorsakat ABA så stora ekonomiska förluster och så skadat dess goodwill hos den trafikerande allmänheten, att alla de i ABA:s ledning, som ha ansvaret för, tillåt mig använda uttrycket skandalen, omedelbart borde avgå från sina befattningar.

Emellertid skulle jag också vilja framhålla, att statsmakterna själva inte kunna fria sig från ansvar för det tillstånd vi nu ha på flygtrafikens område. Om jag säger, att våra avgöranden här i riksdagen beträffande luftfarten ha skett på lösa boliner, tror jag inte, att jag säger för mycket. Beslut ha många gånger fattats, om vilkas innebörd man haft en ganska otillräcklig kännedom. Man har exempelvis tillsatt en luftfartsstyrelse utan att vi egentligen veta, om den över huvud taget har något existensberättigande. Mig förefaller det i varje fall som om den vore överflödig. Det är enligt min mening otroligt, att detta ämbetsverk kan ha nyttig användning för alla sina omkring 140 anställda. Det bygges ett stort komplex för dess räkning, vilket tyder på att verket kommer att expandera ytterligare, och detta kan inte vara till gagn för flygtrafiken. Tvärtom är det en belastning både ur ekonomiska och andra synpunkter, och det är klart, att en omfattande byråkrati också följer i ett sådant ämbetsverks släptåg.

Nu stå vi återigen i begrepp att fatta beslut om miljonbelopp till företaget utan att vi egentligen veta så mycket om vad det gäller. Det tycks vara oerhört svårt att få en verklig insyn i företagets ekonomiska ställning. Det har ju gått så långt denna gång, att statskontoret blankt avstyrker förslaget om lån och subventioner därför att det inte föreligger någon fullständig utredning av bolagets ekonomiska ställning.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Jag måste säga, att detta bara förstärker det intryck, som man länge haft, nämligen att företaget är misskött i ekonomiskt avseende. Den subventionering av inrikestrafiken, som nu föreslås och som rör sig om ett belopp av 2,1 miljoner kronor är anmärkningsvärd, inte minst ur den synpunkten att det här är fråga om en subventionering, som också kommer de privata aktieägarna till godo. Vi kunna för vår del inte vara med om detta förslag. Vi äro emot att man söker skydda privata aktieägarers intressen med statsmedel. Ingenting visar för övrigt, att det är inrikestrafiken, som går med förlust, och därför tror jag, att hotet om att nedlägga denna trafik inte behöver tagas så allvarligt. Skulle det sättas i verket av bolagets ledning, bör det bli statsmakternas sak att sörja för trafikens återupptagande på det sätt som kan anses lämpligt.

Med vad jag har sagt har jag velat markera, att vi för vår del icke längre tänka medverka till subventionering av ABA-SILA, innan företaget har klargjort sin ekonomiska ställning på ett tillfredsställande sätt och skaffat sig en ledning, som sköter företaget bättre. Denna vår inställning betyder icke alls, att vi undervärdera flygets betydelse. Vi tillhöra icke de »rälsbundna» själar, som anse att flyget icke har någon framtid. Vi betrakta striden mellan vad vi kalla för de »rälsbundna» och de »luftburna» som löjlig. Flyget har en stor framtid, men skall det bli ett hela folkets trafikmedel och icke bara som nu vara förbehållet ett litet fåtal, måste statsmakterna tillse, att det icke råkar i rövarhänder och blir ett misskött objekt för profit, vars existens staten av och till får träda emellan för att rädda.

Ur dessa synpunkter har jag också ett par vänliga ord att säga om reservationen, som vi eljest tänka ansluta oss till. Den genomandas just av synpunkter, som präglas av en viss efter-

bliven, om än försiktigt uttryckt avoghet mot flyget. Om detta är av rädsla för att de »luftburna» skola besegra och krossa de »rälsbundna», är det ett stort misstag. Flyget har framtiden för sig, men det kan knappast ersätta järnvägarna, åtminstone icke inom överskådlig framtid. Det finns plats för både flyg och järnväg i framtidens transportsystem.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få instämma i det yrkande som ställts om bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Herr SEVERIN (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle bara i anledning av herr Senanders anförande vilja påpeka, att det är riktigt, att strejken föranledde stora förluster för bolaget. Detta har också tidigare anförts. Där emot är det icke riktigt, att bolaget skulle ha kunnat träffa en uppgörelse, som skulle ha besparat det förlusten. Om en uppgörelse hade träffats på de villkor, som bjödos då strejken bröt ut, skulle det icke ha varit möjligt för bolaget att fortsätta sin flygtrafik med mindre staten subventionerat. Den samlade kostnadssumman — jag skall bara ange några siffror för att ge en föreställning om vad det var fråga om — för arbetarstammen före strejken gick upp till 7½ miljoner. Kraven på ökning inneburo, då förhandlingarna började, en kostnad av ytterligare 4½ miljoner och då strejken utbröt 3,1 miljoner. Kostnaden skulle alltså ha ökats från 7½ miljoner till bortåt 11 miljoner, och en sådan kostnad förmådde bolaget icke bära. Det är dessutom fullständigt felaktigt att säga, att bolaget skulle ha varit omedgörligt. Det bud, på vilket uppgörelse skedde, förelåg, på 2 öre när, innan strejken bröt ut.

Herr SENANDER (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av herr

Severins yttrande vill jag understryka vad jag sade tidigare, nämligen att de indirekta förlusterna på grund av strejken måste belöpa sig till kanske väsentligt mycket mer än de direkta på grund av att trafiken låg nere så länge.

Herr JOHANSSON i Torp: Herr talman! Flera talare här i kväll ha påpekat det inkonsekventa i att i nuvarande ekonomiska läge å ena sidan ålägga oss sträng återhållsamhet i fråga om investeringar, å andra sidan subventionera flyget på det sätt som här ifrågasättes. Jag kan i det stycket instämma med vad från dessa talares sida anförts och skall icke ingå på någon upprensning av deras synpunkter.

Men jag vill tillfoga, att jag vid ett tillfälle i ett annat sammanhang har som ensam motionär haft anledning att efter min fattiga förmåga höja ett varnande finger mot att riksdagen engagerar sig så hårt i fråga om understöd till flyget, att man sedan icke orkar med att lösa andra kommunikationsfrågor på ett tillfredsställande sätt. Betänkligheterna vinkades då bort av de flygbitna och de flygsinnade kammarledamöterna. Men det var ju också på den tiden, då en stor del av riksdagens ledamöter levde i den lyckliga övertygelsen, att man hade möjlighet att kosta på sig ungefär vad som helst i fråga om kapitalinvesteringar. Åskådningen har väl i någon mån svängt på den punkten numera, och vi äro tämligen överens om att vi röra oss inom en ganska begränsad ram när det gäller möjligheter till engagemang i kapitalinvesteringar.

Anledningen till att jag begärde ordet var att jag ville påpeka ett par förhållanden från min hemtrakt, föranledda av vårt nuvarande ekonomiska läge, och ställa dagens fråga i belysning av de exempel jag kommer att anföra.

Vi ha i Bohuslän på ett ställe en gam-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

mal allmän väg. Den är smal, krokig och backig. Under flera år har den stått i tur att ombyggas, men det ekonomiska läget har gjort, att man icke har kunnat sätta i gång med detta. Den är, skulle jag tro, ungefär 5 km lång. I väntan på att man skulle kunna komma fram till en ombyggnad har man gått in för att anlägga mötesplatser. Men icke ens detta ha statsmakterna ansett sig kunna orka med. Resultatet har blivit, att bygdens befolkning, bestående av småbrukare och människor i icke så lysande ekonomiska omständigheter, dels gjort kontanta samman skott av pengar, dels utfört arbete in natura, och på det sättet själva anordnat de mötesplatser som behövts. Vägförvaltningen har alltså fått dessa mötesplatser till skänks av befolkningen, en historia på, om jag minns rätt, 30 000 kronor. Det är naturligtvis icke för att presentera en gåva till staten som man gjort detta utan för att få fram den busstrafik, som man så innerligt väl behöver i dessa trakter.

Detta var det ena exemplet. Det andra avser den förbindelse från Orust och Tjörn till fastlandet, som vi väntat på nu i många år. Om denna har det talats sedan omkring 20 år tillbaka. Det är snart sex år sedan länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län dömde i frågan, vilken sedan, på grund av att befolkningen icke kunde komma överens om var den lämpliga platsen för broförbindelsen skulle ligga, besvärsvägen fördes till Stockholm. Här har den legat nu under dessa sex år. Och efterlyser man vad orsaken är, att icke avgörande faller, säges det att det icke är så bråttom med saken, eftersom det under det nuvarande ekonomiska läget icke kan bli tal om att realisera planerna på lång tid ännu. Under tiden får dessa öars befolkning, uppgående till ca 20 000 människor, nöja sig med en färjeförbindelse som är dimensionerad för trafiken i början av 1920-talet. Dagligdags går det en godstrafik över

Understöd åt inrikes lufttrafik.

dessa färjor — jag har haft anledning att tidigare påpeka det för kammaren — med last överstigande den tillåtna vikten för fordonen. Men färjmännen ha icke möjlighet att stoppa trafiken. Man måste köra till dess en vacker dag risken för en katastrof blir rena rama tragiska verkligheten. Jag hade senast för ett par dagar sedan tillfälle att iakttaga en gruslastad lastbil, som säkerligen hade minst den dubbla tillåtna lasten ombord. Det hela såg mycket rusligt ut. En vacker dag står man inför att förtöjningarna brista, och är det då en buss som skall på färjan och är fullsatt med folk, komma vi att få uppleva en historia i stil med den busskatastrof som inträffade i Stockholm i höstas.

Det är med dessa exempel för ögonen, som jag för min del icke kan, fastän jag icke på något sätt vill förringa värdet av flyget som sådant, vara med om att votera miljoner i understöd till en kommunikationsled, som i stor utsträckning — såsom tidigare här påpekats — konkurrerar med statens järnvägars trafik.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat motivera att jag vid omröstningen kommer att rösta för herr Karl Anderssons m. fl. reservation.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Först ett par ord till herr Senander. Det är riktigt när han säger, att strejken har stor del i den förlust, som bolaget fick vidkännas förra året. Jag vill emellertid icke vara med om att nu göra någon avvägning av skuldbördan när det gäller orsaken till strejken. Vare det nog sagt, att man kan tycka, att det är beklagligt att motsättningarna skola bli så starka, att man tvingas till dylika ytterligheter. Men det är nog så, att ragg gärna reser sig mot ragg, och då kan man komma i det läge man befann sig i vid det tillfället.

Herr Senander anförde att det be-

hövs krafttag för att flyget skall kunna stå på egna fötter på nytt. Det är just sådana krafttag man gjort i det att personalstyrkan bringats ned från 3 000 till 2 000. Herr Senander var nyss ängslig för att detta skulle gå ut över säkerheten. Men göras dessa krafttag, som han själv önskade, hoppas jag att det icke skall leda till att han och andra slutar upp med att flyga.

Herr Senander säger, att han icke vet hur luftfartsstyrelsen har kommit till. Han vet icke om den har något existensberättigande. Men då är det bra lättsinnigt att sitta och fatta sådana beslut, herr Senander. Mig veterligen har herr Senander icke hittills vänt sig mot luftfartsstyrelsens tillblivelse. Jag vill berätta för honom, att luftfartsmyndigheter har man i alla civiliserade länder, där det finns civil luftfart. Kan det vara till nytta för herr Senander, kan jag vidare tala om, att luftfartsstyrelsens uppgift bl. a. är att kontrollera utländskt flyg i Sverige, amerikanskt och engelskt flyg och annat flyg som jag skulle tro att herr Senander på grund av olika omständigheter önskar att vi skola kontrollera i vårt land.

Ett par ströargument ytterligare, herr talman.

Herr Åkerström nämnde i förbifarten, att flyget subventionerades också därigenom att det slapp betala bensinskatt. Jag vill göra det lilla påpekandet, att bensinskatten som bekant skall gå till våra vägar och tages ut av de fordon som begagna sig av vägarna. Alldenstund flyget icke begagnar sig av våra vägar utan använder luftigare farvägar, utgår det icke någon skatt på flygbensinen, lika litet som på den bensin statens järnvägar använder för att driva sina rälsbussar. Statens järnvägar och ABA behandlas alltså på samma sätt.

Mot herr Halls inlägg har jag kanske ingen invändning att göra, allra helst som herr Hall slutade med att om icke yrka bifall så dock förklara, att han

Understöd åt inrikes lufttrafik.

komme att rösta för utskottets förslag. Jag kan också förstå herr Halls synpunkter när han kom in på valutaproblemet. Inom parentes kan jag dock nämna, att hela kostnaden för inrikes-trafiken i fråga om bensin i runt tal belöper sig på 570 000 kronor.

Sedan vill jag slå fast, att jag ingalunda vill undervärdera alla de argument, som ha använts då man velat uttrycka sin skepsis gentemot subventioneringen. Jag själv och regeringen i övrigt ha ställt oss tveksamma till denna sak. Jag är fullt medveten om — och i det avseendet kan jag instämma med herr Johansson i Torp — att det finns så många andra ändamål inom det verksamhetsområde, där jag är sysselsatt, i fråga om vilka man endast med den allra största självövertvinnelse vill vara med om att besparingar skola göras, besparingar som äro nödvändiga på grund av det ekonomiska läge, vari vi för närvarande befinna oss. Det är klart att jag med utgångspunkt från dessa erfarenheter har sagt mig, att man får tänka sig för åtskilliga gånger, innan man kan vara med om en subventionering av det slag det här är fråga om. När jag emellertid kommit fram till den slutsats, som lett till att denna proposition i dag ligger på riksdagens bord, har det varit därför att vi ha haft en inrikestrafik här alltsedan år 1945. Skulle jag genom att underlåta att framlägga en proposition medverka till att man gjorde ett alexanderhugg och klippte av denna inrikestrafik, innan riksdagen hade fått möjlighet att taga ställning till saken? Jag anser, att vi i dag icke ha det sakliga material som behövs för att kunna bedöma, om och hur subventioner skola utgå och vilka flyglinjer som skola drabbas, därest vi minska subventionsvolymen. Jag hade tänkt, att sedan den nya styrelsen kommit i arbete, skulle genom departementets försorg den utredning verkställas, som såväl reservanterna som utskottsmajoriteten egentligen önska få

till stånd. Vad man tvistar om är, huruvida flygtrafiken skall inställas, till dess att denna utredning har verkställts, eller om man skall låta trafiken fortsätta till dess att utredningen ligger på bordet och man kan ta del av det sakmaterial som behövs för att riksdagen skall kunna ta definitiv ställning till frågan.

Både herr Åkerström och herr Severin äro av den uppfattningen, att man i dag inte har det sakmaterial som behövs för att slutgiltigt bestämma hur man skall handla. Detta är sålunda, ärade kammarledamöter, inte något annat än ett försök från regeringens sida att i en så viktig fråga som den föreliggande ge riksdagen möjligheter att ta ställning till problemen och icke vidtaga en åtgärd, som kanske i viss mån skulle ha föregripit riksdagens ståndpunktstagande. I avvaktan på sakmaterialet äro vi beredda att för innevarande år bevilja ett belopp upp till 2,1 miljoner kronor. Jag är emellertid angelägen att påpeka, att även jag har den uppfattningen, att därest man kan minska detta belopp, så skall man också göra det.

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! Vi känna utan tvivel alla tvekan inför förslaget om att subventionera inrikesflyget. En sådan tvekan är helt naturlig, och den blir desto mera markerad om man tänker sig, att ett riksdagsbeslut i sådan riktning som här är föreslaget kunde komma att uppfattas som ett löfte om fortsättning i framtiden. Det är emellertid inte meningen att det skall uppfattas så. Statsrådet har ju nyss understrukit, att subventioneringen är föreslagen i år för att ge regeringen möjlighet att sedan undersöka vilka utsikter flygets inrikestrafik i framtiden kan ha. Jag menar, att det vore oklokt att under sådana förhållanden avslå den framställning om subventionering, som ABA här har gjort.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Herr Åkerström, som förde reservanternas talan, nämnde visserligen, att enligt reservanternas mening skulle flygtrafiken nog komma att upprätthållas, även om riksdagen sade nej till subventioneringen. Där kan jag för min del inte följa herr Åkerströms tankegångar, så mycket mindre som reservanterna här ha understrukit, att linjen Stockholm—Visby äro även reservanterna beredda att lämna subventioner till. De säga nämligen i sin reservation, att frågan om understöd åt denna linje borde bliva föremål för beslut från statsmakternas sida.

Då uppstår frågan huruvida ABA kommer att upprätthålla trafiken på andra linjer, därest subventionen dras in. Det finns givetvis mycket som talar för att såväl linjen till Malmö som linjen till Göteborg har så starka intressen bakom sig, att de tvinga flygbolaget att hålla trafiken i gång. Däremot är det inte säkert att samma starka intressen kunna mobiliseras fram, när det gäller flyget på övre Norrland.

Jag beklagar livligt att jag måste dra fram denna synpunkt. Även om man säger att förbindelserna med Norrland nu äro så snabba, att det endast går åt en natt för resan ner till Stockholm och att det alltså endast är natten, som man försakar, så tar dock uppresan 17 och nedresan 19 timmar — och det är tid, som man får offra. Om det inte för mig och många andra betyder så mycket om vi ligga på tåget eller sitta hemma i vår bostad och arbeta litet under nattens timmar, så kan det ändock finnas andra människor där uppe, som äro betjänade av snabbare förbindelser än de 17—19 timmar, som resan mellan Stockholm och Norrbotten tar. Jag har anledning att understryka detta, därför att det är ganska vanligt att man, när man talar med industrimän och andra företagare om Norrland, får det svaret: »Ja, om det inte vore så långt borta, och om det inte vore så besvärligt att komma dit, så vore det väl ingen sak.»

Detta uttryck möter man inte bara från företagarhåll utan från strängt upptagna människor över huvud taget. Vi känna också igen det från våra försök att få statsråden att resa dit upp. De ha mycket svårt att komma loss för en sådan resa, och de få betrakta den som semester för att kunna offra ett par tre dagar på ett besök hos oss.

Jag representerar här den synpunkten, att vi skola flytta vår avlägsna landsända närmare de centrala delarna av landet och hos norrbottningarna — oavsett om den enskilde norrbottningen har möjlighet att använda sig av flyget eller inte — skapa en känsla av att flyget dock finns där och att vi därmed, räknat i tid, komma 13 à 14 timmar närmare huvudstaden än vi nu göra med tåg. Att norrbottningarna ha denna känsla är av en viss betydelse för samhörigheten med landets övriga, i många avseenden mera gynnade delar. Detta gör att jag för min del, trots den tveksamhet jag i övrigt känner, och trots vetskapen om att den föreslagna subventioneringen närmast avser ett år, vill yrka bifall till utskottets förslag. Jag gör det också under hänvisning till att man från ABA:s sida har uttalat önskemål om att få både ett sommarår och ett vinterår på sig för att pröva siffrorna ännu en gång och för att få fram ekonomiskt bäriga kalkyler över vad norrlandsflyget kan ge i framtiden.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÅKERSTRÖM (kort genmäle):
Herr talman! Jag vill först fråga herr Severin hur han kan vara så säker på att styrelsen, när den någon gång i slutet av maj sammanträder, kommer att fatta beslut om att flygets inrikes trafik kommer att nedläggas, om det inte beviljas någon subvention? Herr Severin kan väl inte avgöra detta? Det är väl styrelsen som skall avgöra den saken!

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Sedan vill jag fråga statsrådet, om vi skola uppfatta statsrådets ord så, att regeringen är beredd att biträda förslaget att fiskarena skola erhålla restitution av bensinskatten? Jag vet mycket väl, att det för motorbåtarna i allmänhet finns en särskild fond, till vilken man samlar ihop litet pengar av andra än dem, som betala bensinskatt, vilka pengar sedan under vissa förutsättningar kunna användas till anläggande av motorbåtshamnar. Men motorbåtsägarna betala säkert sin bensinskatt, så man följer nog inte den av statsrådet redovisade principen så alldeles konsekvent.

Till herr Jansson i Kalix vill jag sedan säga, att jag inte kan förstå varför han nödvändigt skall göra detta till en norrbottensfråga. Om man sade till mig: »Här får du en eller ett par miljoner kronor att använda till åtgärder, syftande till att främja Norrlands näringsliv», så skulle jag sist av allt använda pengarna på det sätt, som här är föreslaget.

Herr JANSSON i Kalix (kort genmäle): Herr talman! Om herr Åkerström kunde garantera oss att vi få använda dessa pengar på ett bättre och nyttigare sätt — så som vi i Norrbotten skulle önska använda dem — då skulle också jag utan tvekan inta en annan ståndpunkt. Men nu är det inte så, herr Åkerström, att riksdagen kan besluta, att dessa pengar i stället skola användas till anläggande av vägar eller vattenledningar eller andra angelägna företag, och av den anledningen vidhåller jag mitt yrkande.

Herr SENANDER (kort genmäle): Herr talman! Jag skall bara komma med ett par korta repliker till kommunikationsministern. Statsrådet tycktes utgå från att jag hade kritiserat att regeringen fört denna fråga inför riksdagen. Det har jag naturligtvis aldrig gjort. Jag anser det fullt riktigt att så

skett. Vad jag vänt mig mot är den stora kostnaden, 2,1 miljoner kronor. Den ha vi vänt oss emot, inte att frågan dragits inför riksdagen. Vi anse det vara en mycket vällovlig åtgärd från regeringens sida att inte handla utan riksdagens hörande.

Sedan förklarade statsrådet, att det för närvarande inte finns tillräckligt med sakmaterial för att avgöra frågan om flygets framtid, speciellt vad beträffar dess inrikestrafik. Det är just den omständigheten att frågan inte är tillräckligt utredd och att man inte har det material som behövs för att bedöma företagets framtida ekonomi som är ett av skälen till att vi icke vilja vara med om någon subventionering.

Herr ÅKERSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill till herr Jansson i Kalix säga, att vi alltid måste resonera så, att om vi ge ut så och så mycket pengar på ett område, så kunna vi inte ge ut lika mycket på andra områden. Om vi ge ut mera på ett håll, så måste vi avstå på ett annat. Detta gäller för Norrland och därmed även Norrbotten i dag, och det kommer också att gälla i framtiden, när fråga blir om statsmakternas insatser.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av en direkt fråga av herr Åkerström. Det är i och för sig riktigt att inte alla bensinskattpengar uteslutande komma från vägfordon, men för fiskarena finns det något som heter gottgörelse för av fiskerinäringen erlagd bensinskatt.

Vad motorbåtarna beträffar, så utgår bidrag till byggande av smärre hamnar och farleder. Till dylika anläggningar använder man pengar, som inlutit från bensinskatten.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag vill inte förneka, att norr-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

landsflyget kan vara till nytta för Norrland. Det är jag den siste att göra. Men vad jag måste reagera mot är den välvilja och förståelse, som Kungl. Maj:t visar, när det gäller flyget, ty det är väl i alla fall en mycket begränsad grupp i Norrland, som kan ha nytta av detta kommunikationsmedel. Om jag undantar herr Jansson i Kalix och några andra, t. ex. industrichefer och högre tjänstemän, vet jag inte någon där uppe, som använder sig av flyget. När man kan åka tåg från Stockholm på eftermiddagen och vara i Luleå före klockan tio dagen därpå, så tycker jag inte att man kan klaga på kommunikationerna.

Jag har inte heller någon större förståelse för de göteborgare, som vilja ha restiden mellan Göteborg och Stockholm ytterligare avkortad, när tågresan nu kan göras på 4 timmar 50 minuter. Vad jag här måste reagera mot är den behandling, som norrlänningarna röna, när det gäller framställningar om förbättrade kommunikationer där uppe i norr. Den 5 december 1946 överlämnades en framställning från norrlandskommittén angående vissa åtgärder för att förbättra transportförhållandena i Norrland. Däri föreslogs bland annat samtrafik mellan järnvägen och postdilgenserna, så att den fattiga ödebygdsbefolkningen inte skall behöva lösa biljett först från Saxnäs till Vilhelmina järnvägsstation och betala 8 kronor 60 öre för den och sedan lösa biljett från Vilhelmina till Stockholm till ett pris av 39 kronor 60 öre. Om man här i stället finge använda zontariff, så skulle biljettpriset för sträckan Saxnäs—Vilhelmina endast bli kronor 2:40 och för sträckan Dikanäs—Vilhelmina — som är närmaste järnvägsstation, och dit det är över 11 mil — endast kronor 3:—. Sådana saker finns det ingen förståelse för.

Kungl. Maj:t visade sitt intresse för denna norrlandskommitténs framställning på det sättet, att kommunikations-

ministern tillsatte ytterligare en kommitté. Det dög inte med den utredning, som norrlandskommittén hade gjort, utan saken hänsköts till en s. k. riksutredning. Det är verkligen intressant att se, vilka det är som skola bevaka norrlänningarnas intressen i dessa frågor. Den nya kommittén, som tillsattes den 21 februari 1948, kom att bestå av en direktör Sahlin, ordförande, en direktör Cedercrantz, en direktör Degerstedt, en direktör C. A. Jacobsson — ja, namnet är det ju ingenting i och för sig att invända mot — och två experter, nämligen byråchefen Berger i järnvägstyrelsen och professor Lindahl, nationalekonomen. Så ha vi ytterligare en direktör, nämligen Ivan Ohlson i Reso. Till slut fanns det också en icke-direktör med — det var väl han som skulle bevaka norrlänningarnas intressen — godsägare Lindström.

Jag menar, herr statsråd, att man inte får något intryck av att intresset för Norrland befinner sig på kokpunkten precis, när sådana här utredningar tillsätts!

Sedan vill jag säga till herrar Åkerström och Jansson i Kalix, vilka kommit i dispyt om huruvida man inte skulle kunna använda subventioneringspengarna bättre: När jag under de senaste åren har försökt göra en del framstötter för vägförbättringar i Norrland, så har jag ibland funnit förhållandena upprörande. Jag besökte t. ex. i höstas en by i Sorsele socken. Där fattades fyra kilometer väg för att binda samman två stora vägföretag. Där fanns bland annat en by, Råstrand, med nära 300 invånare, som under höst och vår inte hade någon annan möjlighet att komma till landsvägen än att använda färja — och där är Vindelälven 500 meter bred. Under en månad på hösten och en månad på våren kunde man där inte en gång frakta mjölken till mejeriet. Jag gjorde då en framstöt om att Kungl. Maj:t skulle tillskjuta medel för anläggande av en väg, om inte

Understöd åt inrikes lufttrafik.

annat så med pengar, avsedda för oförutsedda utgifter. Jag fick också länsstyrelsen i Umeå att på det allra kraftigaste vitsorda behovet och nyttan av denna väg. Sedan var jag uppe i departementet, och där fick jag också min framställning tillstyrkt — under förut-sättning att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gick med på saken. Departementet tycktes inte ha mycket att säga till om, utan man tycktes där ligga helt i händerna på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Och där blev det avslag!

Vad det gäller vägarna i övrigt vill jag nämna, att vi inom Vilhelmina socken, som inom parentes sagt omfattar 87,6 kvadratmil och är tre gånger så stor som Blekinge län, ha 223 stycken enkronasvägar. Hur se då dessa vägar ut? Ja, om kommunikationsministern skulle fara dit upp och göra en inspektion skulle han säga, att det måste göras någonting för att hjälpa människorna däruppe. Här ha bolagen och domänverket under dessa år, då myndigheterna varit angelägna att få fram ved, kört sönder dessa vägar, så att de allra flesta inte äro framkomliga. Men man kan inte få medel att förbättra dessa vägar — det finns inga tillgängliga när det gäller dessa enkronasvägar. Man blir förtvivlad när man ser hur fruktlöst ens arbete är när det gäller en viss del av landet. Då finnas inga pengar och inga möjligheter att göra någonting. Men då det t. ex. gäller flyget mellan Stockholm och Göteborg eller Stockholm och Luleå, då är det inte några svårigheter, då låta sig de ekonomiska frågorna lösas. Det är just denna tendens som jag måste reagera mot, och jag gör det på det sättet, att jag för min del kommer att biträda reservanternas förslag som en protest mot Norrlands behandling i vägfrågor. Tänk om vi åtminstone kunde få det ordnat så, att vi sluppe stiga ur bussarna när vi passera vissa broar. Som det nu är säger chauffören: Över den här bron vågar jag inte köra. Och så kör han av

passagerarna som få stiga av och gå över bron. Men bron lagas inte. Därtill finns det inga pengar. Jag säger ännu en gång: Det är inte roligt att vara representant för denna trakt, när man ser att man inte kan göra någonting. Det ser hopplöst ut att f. n. kunna uträtta någonting i riksdagen för den mest eftersatta delen av landet.

Herr SVENSSON i Stenkyrka: Herr talman! Jag skall inte länge upptaga kammarens tid. Inte heller vill jag blanda mig i den diskussion, som representanter för Norrbottens och Västerbottens län dragit upp. Jag vill bara som representant för en landsända, som har förmånen att ha reguljära lufttrafikförbindelser, uttala ett tack till statsutskottet för dess ståndpunktstagande i denna fråga.

Jag skulle kunna utsträcka denna tacksamhet även till utskottets reservanter. Reservanterna säga nämligen: »En viss särställning i nu berörda avseende intager dock flyglinjen Stockholm—Visby. Enligt utskottets mening borde sålunda frågan om understöd åt denna linje bliva föremål för närmare utredning och beslut från statsmakternas sida.» Jag har frågat mig vad denna formulering innebär. Herr Åkerström har tidigare sagt, att linjen skall upprätthållas. Jag lyssnade till debatten i första kammaren i denna fråga och där menade en av herr Åkerströms medreservanter, att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag kunde begära anslag för denna linje. Jag anser för min del att om reservanternas förslag kommer att följas, kommer denna flyglinje till Gotland att läggas ner.

Jag vill gärna erkänna, att denna flyglinje har varit till stor nytta för Gotland, och jag tror att denna kammares ledamöter skola instämma i denna uppfattning, om de en stormig höstdag, då vågorna vredgas, företaga resan till Gotland. Herr Jacobson i Vil-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

helmina — om han ett ögonblick vill lyssna till mig — sade om jag hörde rätt att flyget endast användes av industrichefer och direktörer. Det är möjligt att så är förhållandet när det gäller Norrland. Det kan inte jag bedöma. Men jag har många gånger sett vilka som trafikera flyglinjen Stockholm—Visby. Det är som förresten också sades i första kammaren bl. a. mödrar med små barn och sjuklingar. Vi ha ju inte på Gotland fått sjukvården utbyggd i den utsträckning som vi önska, och därför måste många sjuklingar, därav en del svårt sjuka, resa till andra sjukvårdsanstalter. Det är ju alldeles uppenbart hur det skall kännas för en sjukling att färdas över sjön under svårt väder.

Den strävan som förefinnes att nedbringa kostnaderna för subventionerna till flyget finner jag ganska naturlig. Men jag är ändå litet orolig för att den tid kan komma då man förutsätter att flyget inte kan ekonomiskt bära sig för framtiden. Jag vill därför uttala den livliga förhoppningen, att resefrekvensen på flyget skall ökas. Jag vet mycket väl att biljettpriserna äro så höga, att flyget har svårt att konkurrera med andra trafikmedel. Jag vill inte heller att flyget skall utgöra en konkurrent till andra trafikmöjligheter som järnväg och båt. Man bör i stället samordna dessa olika trafikföretag när det gäller subventioner i allmänhet. En sådan subvention från statsmakternas sida har ju ägt rum under hundra år, ända sedan den tid, när statsmakterna togo initiativ till järnvägarnas utbyggande. Jag skall emellertid inte inlåta mig på detta problem nu.

Jag skall, herr talman, kort och gott be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Flera talare i denna nu rätt långa

debatt ha målat flygets framtid i mycket mörka färger. Ingen vet emellertid hur denna framtid kommer att gestalta sig. Vi skola framför allt komma ihåg att man inte skall bedöma framtiden med hänsyn till förhållandena sådana de nu te sig ute i världen, med nuvarande valutasituation och ekonomiska spärrar mellan länderna. Dylikt inverkar naturligtvis även på flyget, inte bara på utrikesflyget utan även på den inrikes flygtrafiken. Det är detta som gör att vi i dag stå inför en subventionering av den svenska inrikestrafiken.

Jag har varit med åtskilliga gånger förr då vi ha behandlat flygfrågor i statsutskottet och i riksdagen. När vi 1948 togo ställning till en sammanslagning av ABA och SILA och då även diskuterade eventuella subventioner, hade vi närmast den tanken att dessa subventioner skulle gälla vissa linjer, vilka man ansåg det vara ett samhällsintresse att hålla i gång, och att vi ur denna synpunkt skulle bedöma den subvention som skulle ske. Det nya bolagets ledning har emellertid i år stått inför ett tvångsläge. Den nya styrelsen har ännu inte trätt i verksamhet. Ledningen för det nya bolaget ville som förut här har anförts inte lägga ner trafiken utan har fört frågan vidare till riksdagen. Jag är inte för min del beredd att taga ställning till under vilka former och på vad sätt en eventuell differentiering beträffande den kommande subventioneringen skall genomföras. Det material som på detta område föreligger är otillräckligt för ett bedömande av denna fråga. Härvidlag inverka så många faktorer, som vi måste ta hänsyn till, som vi nu inte känna till men som vi måste ha klarhet i nästa gång denna fråga behandlas. Därför tror jag för min del i likhet med departementschefen att det bästa sättet är att bevilja detta anslag i år och taga det under noggrann omprövning nästa år, när vi bättre kun-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

na avgöra vilken ställning vi skola in-
taga till en kommande subventionering.

Jag är övertygad om att ledningen för det nya ABA kommer att göra allt för att förbättra driften. Jag vet att den kommer att lägga affärsmässiga synpunkter på hela sin verksamhet. Det är möjligt att man vid den rationalisering som länge har pågått — jag vet för resten att det är meningen att den skall fortsätta — kan få fram mera driftbilliga flygplan. Det skulle också vara i hög grad önskligt om bolagsledningen lyckades åstadkomma en större frekvens på flyglinjerna än vad som under senare tid förekommit. Det är en väldig skillnad på ett flygföretags inkomster, om flygplanen äro belagda till 35—40 procent än om beläggningen är 70—80 procent. I detta sammanhang komma vi också in på spörsmålet om hur taxorna skola avvägas för att nå det bästa ekonomiska resultatet. Jag är övertygad om att ledningen även på detta område kommer att göra sitt bästa för att få fram ett bra resultat. Vi böra därför inte nu, herr talman, lägga hinder i vägen för det nya bolaget som står i början av sin verksamhet. Jag vet att bolaget har föresatt sig att göra det bästa möjliga för svenskt flyg, inte bara ute i världen utan också beträffande inrikestrafiken. Detta gör, herr talman, att jag för min del helt och fullt vill instämma i vad statsutskottets majoritet har uttalat, nämligen att vi böra hjälpa bolaget nu och inte hindra det i dess verksamhet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till statsutskottets förslag.

Herr AHLSTEN: Herr talman! Jag vill instämma i det tack till herr statsrådet, som uttalades av herr Svensson i Stenkyrka. För oss gotlänningar är flyget av mycket stort värde, inte bara när sjön vredgas och vågorna gå höga utan också när havet har frusit igen och det

helt enkelt inte finns några andra kommunikationsmedel att tillgå.

Nu tycker jag att det är litet felaktigt att man liksom låser fast den här frågan på det sättet, att man ställer anslagen för byggande av vägar ute i landet i motsatsställning till det anslag det här gäller. Att bygga vägar är en sak, en annan sak är om ett flygbolag, en kommunikationsled, skall ställas i en sådan ekonomisk situation, att den inte vidare kan fortsätta med sin verksamhet. Hade inte detta initiativ tagits från regeringshåll, hade bolaget faktiskt kommit i den belägenheten, att det inte hade kunnat fortsätta driften. Ett bolag kan nämligen inte driva en sådan kommunikationsled, om det har mycket dålig ekonomi. Ty ställer man ett företag i den ställningen, att det inte har tillgång till pengar för att hålla materielen i ordning, eftersätter man ju säkerheten i mycket stor utsträckning, särskilt när det gäller flyget. Jag finner det därför angeläget att man inte ställer detta vägbyggande i motsatsförhållande till ett fortsättande av den inrikes flygtrafiken. Det är två skilda saker. Jag tror att detta är den riktiga synen på denna fråga. När man nu har fått till stånd ett nytt bolag med ny styrelse — det är säkert riktigt vad som sagts här ifrån kommunikationsministerns sida, att det är meningen att ett krafttag skall tagas för flyget; det är ju den egentliga innebörden av den kungl. propositionen — tycker jag det vore underligt om kammarens ledamöter skulle säga nej till en sådan framställning. Om vi säga nej i kväll, ställa vi faktiskt bolaget i en sådan ställning, att det inte kan fortsätta sin verksamhet eller får göra väsentliga eftergifter när det gäller säkerheten.

Jag vill, herr talman, med vad jag anfört framhålla, att vi på Gotland äro livligt intresserade för att detta anslag bifalles av kammaren.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag skall inte ytterligare ta kammarens tid i anspråk med något längre anförande. Det har talats tillräckligt i den här frågan.

Men jag vill bara säga att om man i olika delar av landet med anledning av de missförhållanden, som råda på olika områden beträffande kommunikationslederna, drar den slutsatsen, att man skall motsätta sig det förslag som här föreligger, vore det väl ganska naturligt, om icke resultatet skulle bli ett blankt avslag. Dessa ting böra emellertid inte vägas emot varandra. Jag har som jag understrukit i mitt tidigare anförande själv hyst stor tveksamhet när det gäller denna fråga, då jag i min egen verksamhet ständigt tvingas till en sparsamhet, som jag i och för sig anser vara allt annat än önskvärd.

Sedan får jag ju säga till herr Uddo Jacobson, att i den mån hans anförande skall betraktas som en opinionsyttring ifrån Västerbotten, skall jag lägga den på minnet. Jag har sagt detta även i första kammaren, därför att jag gång efter annan har uppvaktats av västerbottningar, som framfört önskemål om en utbyggnad av flygfältet i Umeå. Men skall man nu utgå ifrån att anslagen till vägarna skola gå före anslag till andra trafikändamål, skall jag i varje fall komma ihåg det. Ty det finns principiellt ingen skillnad mellan förslaget om utbyggandet av flygfältet i Umeå och det förslag, vi här ha att taga ställning till, om man nämligen skall betrakta flyget som ett enbart exklusivt trafikmedel.

Herr SANDBERG: Herr talman! Jag vill för min del framhålla att jag icke kan betrakta denna fråga på det sättet, att å ena sidan flyget och å andra sidan exempelvis vägarna skola sättas i motsatsställning till varandra. Jag ger

herr Jacobson rätt då han betonade, att det är besvärligt med kommunikationerna i Norrland och att vi där ha många önskemål som vi inte fått uppfyllda. Men jag tror inte att man främjar den angelägna utvecklingen av kommunikationerna i Norrland genom att gå emot ett annat önskemål, om detta i och för sig är berättigat, vilket jag anser propositionens förslag vara.

Jag måste för min del ge utskottet och kommunikationsministern rätt då han betonar, att ett eventuellt beslut om indragande av ifrågavarande subvention bör fattas först sedan frågan blivit grundligt utredd under noggrant beaktande av alla därmed förenade konsekvenser. Jag vill lika livligt och ivrigt som andra talare från norrlands-håll vara med om att främja utvecklingen av kommunikationerna i Norrland, då det gäller vägar och järnvägar och allt sådant. Men jag tror som jag nu försökt antyda inte att man skall sätta dessa ting i motsats till den fråga, som det här gäller och som också angår Norrland. I det långa loppet och i framtiden tror jag att vi få räkna flyget som ett mycket viktigt kommunikationsmedel icke minst för Norrlands del, och vi skola inte nu ställa oss urarva i det avseendet genom att gå emot detta anslag.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

Understöd åt inrikes lufttrafik.

4:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 153, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter inlagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet ledamöter röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1949/50 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av Södra skånska infanteriregementets förläggning i Ystad jämte i ämnet väckta motioner;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffning av flygmateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1949/50;

nr 161, i anledning av väckta motioner om ändrade lånevillkor för statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten;

nr 162, i anledning av väckta motioner angående effektivisering av kustbevaknings- och livräddningstjänsten utefter våra kuster;

nr 163, i anledning av väckt motion om anslag för budgetåret 1949/50 till markförvärv för utvidgning av Remmene skjutfält;

nr 164, i anledning av väckt motion om ersättning till skogsarbetaren O. E. Flink för skada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till bidrag till restaurering av Linköpings och Strängnäs domkyrkor;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till Stockholms och Göteborgs högskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 167, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1949/50 till svenska dramatikers studio; och

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 188 med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggsskatt å bensin, som användes vid jordbrukets drift, jämte i anslutning härtill väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för olovlig varuutförelse, m. m.;

nr 38, i anledning av väckt motion om åtgärder för bättre tillgodoseende av de enskildas rättsskyddsbehov;

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 43 § 2 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361);

nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 15 och 27 §§ allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 27 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätten till arbetstagares uppfinningar, dels ock i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till veterinärrättningen i Ska-

ra m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående en allsidig utredning i den s. k. Unmansaffären.

§ 10.

Anmälades, att under sammanträdet till herr talmannen avlämnats en motion, nr 417, av herr *Hagberg* i Luleå m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 214, angående godkännande av Sveriges anslutning till Europarådet.

Denna motion bordlades.

§ 11.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till universiteten och karolinska institutet m. m.;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till tekniska högskolan i Stockholm;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om vissa anslag för budgetåret 1949/50 till skolöverstyrelsen m. m.;

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till yrkesundervisningen;

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Förenta Nationernas organisa-

tion för uppfostran, vetenskap och kultur (Unesco);

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.;

nr 262, i anledning av riksdagens år 1948 församlade revisorerers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1947—den 30 juni 1948 m. m.;

nr 263, i anledning av väckta motioner om åtgärder för förbättring av kommunikationsförhållandena i Norrland; och

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statlig affärsbank m. m.;

från första lagutskottet:

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 kap. 4 § rättegångsbalken, m. m.; och

nr 250, i anledning av väckt motion om översyn av aktiebolagslagen m. m.;

från jordbruksutskottet:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; och

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en personlig professur vid statens skogsforskningsinstitut för docenten Ludvig Harald Mattsson Mårn; samt

från riksdagens kansli:

nr 248, angående rikets allmänna flaggdagar; och

nr 251, om åtgärder för underlät-

tande av orienteringen i lagar och författningar.

Vidare anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 72, såvitt propositionen avser förlängning av giltighetstiden för förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om papperskatt, samt bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall förordna om restitution av papperskatt, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 254, i anledning av väckta motioner angående sänkning i vissa fall av nöjesskatten för biografföreställningar m. m.; och

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.

Sistnämnda fyra skrivelserförslag godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem att första kammaren i avseende å motsvarande utskotts- betänkande fattade samma beslut som andra kammaren.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 12.47 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.

Fredagen den 20 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet den på kammarens bord ligande motionen nr 417 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*

§ 3.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 155—167 och 170, bevillningsutskottets betänkande nr 42, första lagutskottets utlåtanden nr 36—40, andra lagutskottets utlåtanden nr 22 och 29—32, jordbruksutskottets utlåtande nr 40 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att å morgondagens föredragningslista två gånger bordlagda ärenden måtte uppföras i följande ordning: Främst statsutskottets utlåtanden nr 155—167 och 170, därefter bevillningsutskottets betänkande nr 42, jordbruksutskottets utlåtanden nr 13, 35—43, första lagutskottets utlåtanden nr 33—40, andra lagutskottets utlåtanden nr 22 och 28—32, bankoutskottets utlåtanden nr 33—35 och 37—40, första tillfälliga utskottets utlåtande nr 8, andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 10 samt tredje tillfälliga utskottets utlåtanden nr 8 och 9.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949 m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande, m. m.;

från statsutskottet:

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till teckning av aktier i Aktiebolaget Aerotransport m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

från bankoutskottet nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av pensionsförhållandena för vissa befattningshavare m. m., såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet, jämte en i ämnet väckt motion.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Protokollet för den 11 maj.

Herr HELLBACKEN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Vid justeringen onsdagen den 17 maj av andra kammarens protokoll, avseende anföranden hållna den 11 maj, framhöll herr Edberg, att en ledamot av kammaren ändrat meningen: »Framförallt skola vi inte tvångsvis ålägga de kommuner, som anse sig överhuvudtaget icke behöva denna bostadsförmedling, att införa den.» Detta hade ändrats till: »Framförallt skola vi inte införa obligatorisk kommunal bostadsförmedling, som motionärerna föreslår.» På ett annat ställe hade talaren enligt referatet yttrat: »Andra städer och samhällen, som ansett att de behöva införa den, kunna göra det kommunalt, men man skall icke ålägga kommunerna, ty det föreligger inte sådana skäl att man bör göra det.» Detta hade ändrats till: »Andra städer och samhällen, som anse att de behöva införa den, kunna göra

Protokollet för den 11 maj.

det kommunalt, men det föreligger inte sådana skäl att man, såsom motionär och reservant påkallat, inför obligatorisk kommunal bostadsförmedling.»

Då den ledamot, som herr Edberg hänsyftade på, var jag och då jag var förhindrad att närvara vid protokolljusteringen, anhåller jag att till kammarens protokoll få anföras följande.

Utan att vilja göra gällande att vederbörande stenografer kunnat missuppfatta vad jag yttrade vill jag erinra om att i de fyra anföranden, som jag höll i frågan, de strukna uttrycken icke passa in i vad jag — enligt mina anteckningar — i sak anförde i ämnet. Givetvis kan valören av orden »tvångsvis» och »obligatorisk» diskuteras. Jag har emellertid svårt att se, i vad mån de av mig företagna justeringarna i sak ändrat innehållet i anförandena.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.08 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Iduns tryckeri. Esselte ab. Stockholm 1949
916795